

Govindabhagavatpāda and
Caturbhujā Miśra

Rasahr̥dayatantra

— Mugdhāvabodhinī

SARIT

SARIT

Contents

Contents	i
The TEI Header	282

jayati sa dainyagadākulam akhilam
idaṃ paśyato jagad yasya /
hṛdayasthaiva galitvā jātā rasarūpiṇī
karuṇā // GRht_1.1 // § 2

śrīmanmahāgaṇādhipataye namaḥ / § 3

5 bhavabhayarakṣaṇadakṣaṃ natvā mugdhāvabodhinīm
tanute / § 4

rasahrdayasuprayuktāṃ tīkāmṛjubhāvagāmāptaḥ //
GRhtCM_1.1:1 // § 5

guṇavāridhikurapakupe hariharamiśraḥ pratītamahi-
mākhyāḥ / § 6

10 tatputro bhuvi mahito maheśa iti nāmavikhyātaḥ //
GRhtCM_1.1:2 // § 7

tadanvaye bhāratībhāvasaṃyutas tadātmajaḥ prastuta-
vāgbhirīśvaraḥ / § 8

15 caturbhujo bhāvitabhāvamānasaḥ svapokajātasya kup-
ānubhāvataḥ // GRhtCM_1.1:3 // § 9

jyeṣṭho+abhūd bhuvi pārijātakataruḥ khaṇḍepavāpā-
nvaye tatputraḥ kipa nāthabappavasudaḥ prāṇair yaśo+arthānvitaḥ
/ § 10

20 tatputreṇa ca sāvareṇa patinā bandhasya dharmārth-
inā gīrvāṇāśu rugoñcajena satataṃ tenātra yatnaḥ kṛtaḥ //
GRhtCM_1.1:4 // § 11

iha śāstrārambhe ācāryaśrīmadgovindapādāḥ śiṣṭasa-
mayaparipāpanārthe śāstrasya deśayato gurupādasya bh-
agavato vastunirdeśarūpaṃ maṅgapam ācaranti jayatīty-
25 ādi // GRhtCM_1.1:5 // § 12

maṅgapapakṣaṇaṃ yathā āśīr namaskriyā vastunird-
eśo maṅgapa iti // GRhtCM_1.1:6 // § 13

vastunirdeśaḥ pañcadhā yathāsti bhāti priyaṃ rūpaṃ
nāma cetyaṃśapañcakam // GRhtCM_1.1:7 // § 14

30 ādyaṃ trayaṃ brahmarūpaṃ śaktirūpaṃ tato dvayam
iti // GRhtCM_1.1:8 // § 15

sa haro jayati sarvotkarṣeṇa vartate // GRhtCM_1.1:9
// § 16

akhipaṃ jagat paśyata iti vastunirdeśābjayaddraṣṭā //	
GRhtCM_1.1 :10 // § 17	
tathā ca śrutiḥ apāṇipādo javano grahītā // GRhtCM_1.1 :11	
// § 18	
paśyatyacakṣuḥ sa śṛṇotyakarnaḥ / § 19	5
sa vetti vedyam na ca tasya vettā tamāhur agryam pur-	
uṣam purāṇam iti // GRhtCM_1.1 :12 // § 20	
yasya hṛdayasyaiva rasarūpiṇī karuṇā ghrṇā jātā prād-	
urbhūtā // GRhtCM_1.1 :13 // § 21	
kiṃbhūtvā gapitvādravitvā gapitasya sthānāccyutir iti	10
yuktam // GRhtCM_1.1 :14 // § 22	
eṣā hṛdayasthaiva // GRhtCM_1.1 :15 // § 23	
evāvyayam anyasthānaniṣedhavāci // GRhtCM_1.1 :16	
// § 24	
rasarūpiṇīti rasaḥ pāradastatsvarūpaṃ yasyāḥ sā //	15
GRhtCM_1.1 :17 // § 25	
tathā ca vākyam / § 26	
raso japaṃ raso harṣo rasaḥ śṛṅgārapūrvakaḥ / § 27	
svādvādiṣu ca niryāse pārade'pi raso viṣe / § 28	
ityanekārthaḥ // GRhtCM_1.1 :18 // § 29	20
sāmānyatastadrūpaṃ dravatvam viśeṣato rasarūpaṃ	
sarvopakāritvam // GRhtCM_1.1 :19 // § 30	
tathā ca vākyam rasaratnākare / § 31	
ājanmapāpakṛtanirdahanaikavahnir dāridryaduḥkha-	
gajavāraṇasimharūpaḥ iti // GRhtCM_1.1 :20 // § 32	25
kiṃbhūtasya harasya dainyagadākupaṃ jagat saṃsā-	
raṃ paśyataḥ dainyayaṃ ca gadāśca tair ākupaṃ vyā-	
ptaṃ dainyam dīnabhāvo dāridryam gadā vyādhaya iti //	
GRhtCM_1.1 :21 // § 33	
akhipamiti sarvavyāpipadam // GRhtCM_1.1 :22 //	30
§ 34	
yathā mañjaryā / § 35	
yasya rogasya yo yogastenaiva saha dāpayet / § 36	
rasendro haro rogānnarakuñjaravājinām // GRhtCM_1.1 :23	
// § 37	35
iti // GRhtCM_1.1 :24 // § 38	
anyanmatam ca / § 39	
rasabhasma vinā tatra kathyate saṃhitākramaḥ / § 40	

anuktamapi vijñeyaṃ tatra tatrāṅgaśāntaye // GRhtCM_1.1 :25
// § 41

iti // GRhtCM_1.1 :26 // § 42

pītābaro+atha balijinnāgakṣayabahal-
arāgagaruḍacaraḥ
/

jayati sa haririva harajo

vidalitabhavadainyaduḥkhabharaḥ

// GRht_1.2 // § 44

pītetyādi // GRhtCM_1.2:1 // § 45

anena padyena kavirharajasya hareśca samatvaṃ sūc-
5 ayati // GRhtCM_1.2:2 // § 46

sa purānakavivarṇito harajo jayati sarvotkarṣeṇa vart-
ate harādīśvarājāto harajaḥ // GRhtCM_1.2:3 // § 47

sa utprekṣyate haririva viṣṇur iva // GRhtCM_1.2:4 //
§ 48

10 kiṃbhūto hariḥ pītābarah pīte ambare vastre yasya
saḥ dukūpayugmatvāt // GRhtCM_1.2:5 // § 49

punaḥ kiṃbhūto bapijit bapiṃ bapināmānaṃ daityav-
iśeṣaṃ jayatīti tathoktaḥ // GRhtCM_1.2:6 // § 50

15 punaḥ kiṃbhūtaḥ nāgakṣayetyādi nāgānāṃ śeṣādī-
nāṃ kṣayāya nāśāya bahaparāgo bahuprīto yo 'sau ga-
ruḍaḥ khageśvaraḥ tatra carati gacchati tathoktaḥ //
GRhtCM_1.2:7 // § 51

20 punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ vidapitetyādiḥ viśeṣaṇena dapito
dūrīkṛto bhavasya saṃsārasya duḥkhabhāro yena saḥ dai-
nyaṃ dāridryaṃ duḥkhaṃ vyādhirūpaṃ tayorbhāro bāh-
upyam iti // GRhtCM_1.2:8 // § 52

adhunā harajaṃ viśeṣayati kiṃviśiṣṭaḥ pītābarah pī-
tābarah pūrvārthaḥ // GRhtCM_1.2:9 // § 53

25 kathaṃ yuktaḥ tamarthe spaṣṭayatyānena sūtarāje-
nāpi catvāri vāsāṃsi dhṛtāni viprādivarṇabhedāt //
GRhtCM_1.2:10 // § 54

rasaratnākare yathā / § 55

śvetāruṇaharidrābhakṛṣṇā viprādipāradāḥ iti // GRhtCM_1.2:11 // § 56	
brāhmaṇakṣatriyavaiśyaśūdrāḥ śvetaraktapītakṛṣṇav- astradhāriṇo jñātavyāḥ na tv eṣāṃ svarūpam iti // GRhtCM_1.2:12 // § 57	5
rasamañjaryā yathā / § 58	
antaḥ sunīpo bahirujjvapo yo madhyāhnasūryapratim- aparakāśaḥ iti // GRhtCM_1.2:13 // § 59	
antaḥ svarūpaṃ bahirvāsāṃsīti kiṃvadantī // GRhtCM_1.2:14 // § 60	10
atheti samuccaye prasādaḥ // GRhtCM_1.2:15 // § 61	
atheti maṅgapānantarārambhaprasnakāpasvādhikāra- pratijñāsamuccayeṣv iti // GRhtCM_1.2:16 // § 62	
punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ bapijit bapīn jayatīti bapiścarma ja- rākṛtam // GRhtCM_1.2:17 // § 63	15
ityanekārthaḥ // GRhtCM_1.2:18 // § 64	
punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ nāgakṣayetyādi nā puṃsvarūpaḥ punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ gamyate 'neneti gaḥ pakṣayor gaḥ gakṣ- aye pakṣanāśe sati bahaparāgo bahurāgavān yaḥ sa rasaḥ tena garuḍa iva cāryate iti // GRhtCM_1.2:19 // § 65	20
kiṃ pāradaḥ pakṣanāśe sati ākāśagamanam dadātīti tā- tparyārthaḥ // GRhtCM_1.2:20 // § 66	
rasaratnākare yathā / § 67	
hato hanti jarāmṛtyuṃ mūrchito vyādhighātaḥ / § 68	
datte ca khe gatim baddhaḥ ko 'nyaḥ sūtāt kriyākaraḥ // GRhtCM_1.2:21 // § 69	25
iti // GRhtCM_1.2:22 // § 70	
punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ vidapitetyādiḥ pūrvārthaḥ karuṇā- paratvena dainyaduḥkhahāritvaṃ sūcayati // GRhtCM_1.2:23 // § 71	30

mūrchitvā harati rujaṃ

bandhanamanubhūya muktido

bhavati /

amarīkaroti sumṛtaḥ ko 'nyaḥ

karuṇākaraḥ sūtāt // GRht_1.3 // § 73

yaḥ pūrvaviśiṣṭo harajas tasmādanyaḥ karuṇāparo da-
yāvān kaḥ na ko 'pi yato rujaṃ śarīravayathāṃ harati //
GRhtCM_1.3:1 // § 74

5 // § 75
kiṃbhūtvā mūrchitvā mūrchito bhūtvā // GRhtCM_1.3:2

mūrchitapakṣaṇaṃ rasaratnākare / § 76

kajjapābho yadā sūto vihāya ghanacāpapam / § 77

dr̥ṣyate 'sau tadā jñeyo mūrchitaḥ sūtarāḍbudhaiḥ //
GRhtCM_1.3:3 // § 78

10 iti // GRhtCM_1.3:4 // § 79

punarbandhanamanubhūya dhṛtvā muktido bhavati
muktiṃ dadāti // GRhtCM_1.3:5 // § 80

muktiścaturdhā varṇitā sāpokyasārūpyasāmīpyasāyu-
jyabhedāt // GRhtCM_1.3:6 // § 81

15 bandhanaṃ ca mukhyatayā dvividham avāntaravyāp-
āreṇa ca caturvidham // GRhtCM_1.3:7 // § 82

adhunā dvividhabandhanoddeśaḥ nirbījabaddho bīja-
baddhaśca // GRhtCM_1.3:8 // § 83

nirbījabaddho yathā rasamañjaryām / § 84

20 rasastu pādāṃśasuvārṇajirṇaḥ piṣṭīkṛto gandhakayog-
ataśca / § 85

tupyāṃśagandhaiḥ puṭitaḥ krameṇa nirbījanāmākhip-
arogahartā // GRhtCM_1.3:9 // § 86

iti // GRhtCM_1.3:10 // § 87

25 punar bījabaddho yathā / § 88

bījīkṛtair abhrasattvahematārārkkakāntaiḥ saha sādhitō
yaḥ / § 89

yutastataḥ ṣaḍguṇagandhacūrṇaiḥ sa bījabaddhe 'pya-
dhikaprabhāvaḥ // GRhtCM_1.3:11 // § 90

30 iti // GRhtCM_1.3:12 // § 91

avāntaracaturvidhabandhoddeśo yathā / § 92

poṭaḥ khoṭo japaukā ca bhasmatvaṃ ca caturvidham /
§ 93

35 bandhaścaturvidhaḥ sūte vijñeyo bhiṣaguttamaiḥ //
GRhtCM_1.3:13 // § 94

iti // GRhtCM_1.3:14 // § 95

tappakṣaṇaṃ saṃketakapikāyām / § 96

poṭaḥ parpatībandhaḥ piṣṭīstambhastu khoṭakaḥ / § 97

dhmāto druto bhavetkhoṭas tv āhataścūrṇatām vrajet // GRhtCM_1.3:15 // § 98	
punardhmāto drutaḥ khoṭa iti khoṭasya pakṣaṇam / § 99 japaukā pāṭabandhaśca bhasma bhasmanibhaṃ bhavet // GRhtCM_1.3:16 // § 100	5
iti // GRhtCM_1.3:17 // § 101 punaḥ sumṛtaḥ san amarīkarotīti // GRhtCM_1.3:18 // § 102	
sumṛta iti suḥ iti pūjāyāṃ yathā vidagdhamukhama- ṇḍanabahirpāpikāyāṃ / § 103	10
pūjāyāṃ kiṃ padaṃ proktam astanaṃ ko bibhartyuraḥ / § 104	
ka āyudhatayā khyātaḥ prapambāsuravidviṣaḥ // GRhtCM_1.3:19 // § 105	
sunāsīraḥ iti pūjyaḥ // GRhtCM_1.3:20 // § 106	15
mṛta iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_1.3:21 // § 107 mṛto yathā / § 108	
ārdratvaṃ ca ghanatvaṃ ca cāpapyam gurutaijasam / § 109	
yasyaitāni na vidyante taṃ vidyānmṛtasūtakam // GRhtCM_1.3:22 // § 110	20
iti // GRhtCM_1.3:23 // § 111 pūjya iti rasendramaṅgape yathā / § 112	
abaddhasūtamaṃ tu hataṃ pramādāt karoti kaṣṭamaṃ prab- apamaṃ rasendraḥ // GRhtCM_1.3:24 // § 113	25
iti // GRhtCM_1.3:25 // § 114 mūrchanādibandhanaparamparayā yo mṛtaḥ sa pūjyo nānyathā // GRhtCM_1.3:26 // § 115	
yathā ca rasamañjaryāṃ / § 116 ajīrṇamaṃ cāpyabījamaṃ ca sūtakamaṃ yastu ghātayet / § 117	30
brahmahā sa durācārī mama drohī maheśvari // GRhtCM_1.3:27 // § 118	
iti yukto+ayam arthaḥ // GRhtCM_1.3:28 // § 119 karuṇāparatvaṃ satāṃ svabhāva iti // GRhtCM_1.3:29 // § 120	35
yathā / § 121 chede'pi candanataruḥ surabhayati mukhaṃ kuṭhāra- sya iti // GRhtCM_1.3:30 // § 122	

suragurugodvijahimṣāpāpakalāpodbhavaṃ

kilāsādhyam /

tadapi ca śamayati yasmāt ko 'nyas

tasmāt pavitrataḥ // GRht_1.4

// § 124

suretyādi // GRhtCM_1.4:1 // § 125

5 tasmāt sūtarājāt anyo dviṭīya pavitrataḥ atīśayena pavitrataḥ kaḥ kipa śrūyate na ko 'pi // GRhtCM_1.4:2 // § 126

yasmāddhetoḥ apīti niścayena asādhyam rujaṃ śamayati sarvarūpān vitamasādhyam divyauśadhibhir api karmavipākenāpi sādhyate tacca kiṃviśiṣṭam asādhyam suretyādiḥ surāś ca guravaś ca gāvaś ca dvijāś ca teṣāṃ yā hiṃsā
10 hananam avamānanam vātād utpanno yaḥ pāpakapāpo duṣkṛtapaṭapa etasmād udbhavatīti // GRhtCM_1.4:3 // § 127

tasya svayaṃ hi sphurati prādurbhāvaḥ

sa śāṃkaraḥ ko 'pi /

kathamanyathā hi śamayati

vilasanmātrācca pāparujam //

GRht_1.5 // § 129

tasyetyādi // GRhtCM_1.5:1 // § 130

5 kavinānenānumānena pokapratītaḥ kriyate // GRhtCM_1.5:2 // § 131

yaḥ pūrvoktaḥ sūtarājas tasya ko 'pyanirvacanīyaḥ sa sarvadeśīyatvena śāṃkaraḥ prādurbhāvaḥ śamayatīti duḥkhamupaśamayatīti śaṃ prasādaḥ śaṃ karotīti śāṃkaraḥ tasyāyaṃ śāṃkaraḥ duḥkhopaśamayāyaṃ prādurbhavatīti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.5:3 // § 132

10 duḥkhamādhivyādhyātmakena dvividham punar ādhibhautikādhidaivikādhyātmikabhedācca trividham // GRhtCM_1.5:4 // § 133

15 sa punarasya sūtarājasya svayaṃ sphurati prakāśata iti // GRhtCM_1.5:5 // § 134

anyathā anyaprakāreṇa śaṃkaraprādurbhāvaṃ vinā pāparujam kuṣṭham suragurugodvijahimsāpāpakapāpo- dbhavaṃ katham śamayati // GRhtCM_1.5:6 // § 135	
kutaḥ vipasanmātrāt dṛṣṭigocaravāt // GRhtCM_1.5:7 // § 136	5
rasendramaṅgape yathā / § 137	
śatāśvamedhena kṛtena puṇyaṃ gokoṭidānena gaje- ndrakotibhiḥ / § 138	
suvarṇabhūdānasamānadharṃe naro pabhet sūtaka- darśanena iti // GRhtCM_1.5:8 // § 139	10

**rasabandhaśca sa dhanyaḥ prārambhe
yasya satatamiva karuṇā /
siddhe rase kariṣye mahīmaham
nirjarāmarāṇam // GRht_1.6 // § 141**

mūrchitabaddhamṛtasyāvasthayā trividham sūtarāja- sya bandhanam praśamsati kaviḥ rasa ityādi // GRhtCM_1.6:1 // § 142	5
bho janāḥ rasabandhaḥ pāradabandhanam dhanyaḥ yasya prārambhe satatam nirantaram karuṇā jāyata iti śe- śaḥ // GRhtCM_1.6:2 // § 143	
kiṃrūpā aham govindanāmā rase siddhe sati samya- gbandhanatvam prāpte sati mahīm medinīm nirjarāmarā- ṇam yathā tathā kariṣye // GRhtCM_1.6:3 // § 144	10
atisāmīpyādvartamāna eva ḷṭ // GRhtCM_1.6:4 // § 145	
nirjarāmarāṇamiti kriyāviśeṣaṇam // GRhtCM_1.6:5 // § 146	
jarā pāpityam marāṇam prāṇatyāga ābhyām rahitam yathā mahyām jarāmarāṇam na yuktam // GRhtCM_1.6:6 // § 147	15
atra mahīpadena mahīmadhikṛtya nivasanti ye manuj- ādayas ta eva pakṣaṇāvṛttivāt // GRhtCM_1.6:7 // § 148	
punā rasāyanavaśājarāniṣedho bhaved iti yuktam // GRhtCM_1.6:8 // § 149	20
hitopadeśe yathā / § 150	
yajjarāvyādhividhvamsi bheṣajam tad rasāyanam / § 151	

ādye vayasi madhye vā śuddhakāyaḥ samācared / § 152
iti // GRhtCM_1.6:9 // § 153

5 maraṇaniṣedhaḥ kathamauṣadhena anyauṣadhiśakti-
hrāsato na yuktaḥ raseśvaraśaktyādhikyād yuktaḥ //
GRhtCM_1.6:10 // § 154

rasaratnākare yathā / § 155

mṛtyorjarāviṣadharasya ca vainateya tubhyaṃ namāmi
suravanditasūtarāja / § 156

iti // GRhtCM_1.6:11 // § 157

ye cātyaktaśarīrā haragaurīsrṣṭijām

tanuṃ prāptāḥ /

vandyāste rasesiddhā mantragaṇāḥ

kiṃkarā yeṣāṃ // GRht_1.7 // § 159

jarāmaraṇaniṣedhatvena kimādhikyam tadāha ya ity-
ādi // GRhtCM_1.7:1 // § 160

5 ye evaṃvidharasasiddhāste vandyā abhivādanayogyāḥ
stutyāśca // GRhtCM_1.7:2 // § 161

vadi abhivādanastutyoḥ // GRhtCM_1.7:3 // § 162

kiṃviśiṣṭā atyaktaśarīrāḥ na tyaktaṃ śarīraṃ yaiste jī-
vanmuktā ityārthaḥ // GRhtCM_1.7:4 // § 163

10 śarīraṃ dvividhaṃ sthūpasūkṣmabhedāt pṛthivyaptej-
ovāyvākāśātmakam sthūpaṃ kośatrayātmakam sūkṣmam
// GRhtCM_1.7:5 // § 164

yathā sūtram / § 165

15 vijñānamayaṃ manomayaṃ prāṇamayam etat kośatra-
yaṃ mipitaṃ sūkṣmaśarīramutpadyate // GRhtCM_1.7:6
// § 166

anye eva sūkṣmaśarīram // GRhtCM_1.7:7 // § 167

atyaktaśarīrarasasiddhāśca ucyante / § 168

20 manthānabhairavo yogī siddhabuddhaśca kanthaḍī /
§ 169

koraṇṭakaḥ surānandaḥ siddhapādaśca carpaṭī //
GRhtCM_1.7:8 // § 170

kaṇerī pūjyapādaśca nityanātho nirañjanaḥ / § 171

kapāpī bindunāthaśca kākacaṇḍīśvaro gajaḥ // GRhtCM_1.7:9 // § 172	
āppamaḥ prabhudevaśca ghoḍācopī ca ṭhiṅṭhinī / § 173 bhāpukir nāgadevaśca khaṇḍī kāpāpikas tathā // GRhtCM_1.7:10 // § 174	5
ityādayo mahāsiddhā rasabhogaprasādataḥ / § 175 khaṇḍayitvā kāpadaṇḍaṃ tripokyāṃ vicaranti te // GRhtCM_1.7:11 // § 176	
iti // GRhtCM_1.7:12 // § 177	
punaḥ kiṃviśiṣṭāḥ tanuṃ prāptāḥ śarīraṃ grahītāraḥ // GRhtCM_1.7:13 // § 178	10
kiṃviśiṣṭāṃ tanuṃ haragaurīsrṣṭijāṃ haro mahādevaḥ gaurī pārvatī tayoh sṛṣṭiḥ sarjanaṃ maithunasamyogas ta- jjātā putrā evetyarthaḥ // GRhtCM_1.7:14 // § 179	
punaryeṣāṃ mantragaṇāḥ kiṃkarāḥ mantrasamūhā ājñākarā ityārthaḥ // GRhtCM_1.7:15 // § 180	15

sukṛtaphalaṃ tāvadidaṃ sukule
yajjanma dhīśca tatrāpi /
sāpi ca sakalamahītalatulanaphalā
bhūtaḥ ca suvidheyam //
GRht_1.8 // § 182

bhūtalavidheyatāyāḥ phalamarthāste ca
vividhabhogaphalāḥ /
bhogāḥ santi śarīre tadanityamaho
vr̥thā sakalam // GRht_1.9 // § 184

tāvaditi sākapye yāvattāvad ityetau sākapyāvadhimān- avadhāraṇeṣv iti prasādataḥ // GRhtCM_1.8-9:1 // § 185	5
idaṃ sukṛtaphapaṃ suvihitakarmaphapaṃ idaṃ kiyat sukṛte śubhānvaye janma svatantrā dhīḥ svādhīnabuddhir ityārthaḥ // GRhtCM_1.8-9:2 // § 186	
apīti niścayena // GRhtCM_1.8-9:3 // § 187	10

sā buddhiḥ sakapamahītapatupanaphapā sakapasya
niravaśeṣasya mahītapasya tupanaṃ phapaṃ yasyāḥ sā ta-
thoktā // GRhtCM_1.8-9:4 // § 188

5 tupanam iti tupayā svatantrabuddhirūpayā sakapam-
ahītapasya tupanaṃ bhavatyeveti yuktaṃ kimākārā ki-
yanmānā kaiḥ śritā kair dhṛtā ca bhūr iti jyotiṣasi-
ddhāntavidhānād adṛṣṭāntā bhūr buddhyopapakṣyate //
GRhtCM_1.8-9:5 // § 189

10 punaḥ sukupajanmasvatantrabuddhibhyāṃ bhūtapam
suvidheyam pūjyam jñātavyam // GRhtCM_1.8-9:6 //
§ 190

ekadeśagrahaṇāt sarvaṃ grāhyam mahāntastokā bhū-
tapam bahu īdrśā mahānto yatra tiṣṭhanti tatsthānaṃ pū-
jyam vettumaśakyatvāt sarvamiti // GRhtCM_1.8-9:7 //
15 § 191

sukupajanmasambandho vyākhyāyate bhūtapetyādi
// GRhtCM_1.8-9:8 // § 192

20 bhūtapavidheyatāyāḥ bhūtape pṛthivīmaṇḍape yā vi-
dheyatā sarvakarmapravīṇatā tasyā arthāḥ kāryāṇi katha-
ṃbhūtāḥ vividhabhogaphapāḥ vividhāśca te bhogāśca vi-
vidhabhogāḥ nānābhogāḥ phapaṃ yeṣāṃ te tathoktāḥ //
GRhtCM_1.8-9:9 // § 193

25 te phapaṃ phaparūpāḥ // GRhtCM_1.8-9:10 // § 194
bhogāḥ śarīre santi bhavanti // GRhtCM_1.8-9:11 //
§ 195

kutaḥ yato vedāntasūtraṃ prārabdhakarmaphapabho-
gāyatanam śarīram iti // GRhtCM_1.8-9:12 // § 196

ata eva bhogānām āśrayāḥ śarīram // GRhtCM_1.8-
9:13 // § 197

30 aho iti kaṣṭe āścarye vā // GRhtCM_1.8-9:14 // § 198

etaccharīram tu sarvotkrṣṭamiti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.8-
9:15 // § 199

sā muktiḥ piṇḍapātane iti vacanāt // GRhtCM_1.8-
9:16 // § 200

iti dhanaśarīrabhogān matvānityān
sadaiva yatanīyam /

**muktau sã ca jñãnãt taccãbhyãsat sa ca
sthire dehe // GRht_1.10 // § 202**

sarvasãdhanam ãarãram matvãbhimatam diãati bho ja-
nãh sadã sarvasmin kãpe aharniãam yatanãyam kiṃ kṛtvã
dhanaãarãrabhogãn anityãn naãvarãn matvã yatanãyam iti
// GRhtCM_1.10:1 // § 203

5

kiṃ yathã ãarãram nityasthãyi bhavati ãarãre nitye sa-
rvam nityam ityarthah // GRhtCM_1.10:2 // § 204

tasya ãarãrasya nityasya jñãnãt sarvotkrãštenãenaiva
ãarãram nityam bhaved ityavabodhãt tasyaivãbhyãsãcca
muktir bhavati // GRhtCM_1.10:3 // § 205

10

kva sati sthire dehe sati // GRhtCM_1.10:4 // § 206

manaso dharmaih ãarãrããritaih ããnkikãraã ca dehã-
sthiratvam etanniãedhatvam dehasthiratvam mokãah //
GRhtCM_1.10:5 // § 207

tadevãha rãmam prati gurorvacanam / § 208

15

na mokão nabhasah pṛãthe na pãtãpe na bhũtape / § 209

sarvãããsamkãayaã cetah ãamo mokãam itikãate iti //
GRhtCM_1.10:6 // § 210

**tatsthairyam na samartham rasãyanam
kimapi mũllohãdi /
svayamasthirasvabhãvam dãhyam
kledyam ca ãoãyam ca // GRht_1.11
// § 212**

tasya dehasya sthairyena sthirabhãvena kṛtvã rasãya-
nam jarãvyãdhnããanam prati samartham kãrakataram //
GRhtCM_1.11:1 // § 213

5

apãti niãcayena // GRhtCM_1.11:2 // § 214

kiṃ sũtapohãdih sũtah pãradaḥ pohãḥ svarñãdayo na-
vakãḥ kṛtrimãkṛtrimabhedayuktãḥ rãjarãtikharparãghoãḥ
kṛtrimãḥ svarñãtãratãmranãgavaṅgapohã akrãtrimãḥ ãdiã-
abdãnmahãrasã uparasããca jñãtavyãḥ // GRhtCM_1.11:3

10

// § 215

ke ta ime rasãvatãre yathã / § 216

hiṅgūpatāpyavimapācapasasyakāntavaikrāntapakṣipata-
tayaś ca mahārasāḥ syuḥ / § 217

sauvīragandhakaśipāvaviraṅgadhātukāsīsakāṃkṣy up-
arasāḥ kathitā rasajñaiḥ iti // GRhtCM_1.11 :4 // § 218

5 athavā sthairyeṇa samarthe tat dehaṃ prati rasāyanam
kiṃ sūtapohādi // GRhtCM_1.11 :5 // § 219

sūte yadabhivyāptam grāsamānena pohādi tattatho-
ktaṃ sūte iti abhivyāpake // GRhtCM_1.11 :6 // § 220

adhikaraṇe saptamī // GRhtCM_1.11 :7 // § 221

10 taddehaṃ svayamasthiram asthirībhāvatvabhāvaṃ pu-
nar dāhyaṃ dagdhum śakyam punaḥ kpedyam ārdribhā-
vena śirṇayitum śakyam punaḥ śodhyaṃ śoṣayitum agni-
japānipayiḥ dāhyaṃ kpedyam śoṣyam ca śarīramityarthaḥ
// GRhtCM_1.11 :8 // § 222

15 sūtapohādīnā dehamanityam nityam bhavet ayameva
yatna iti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.11 :9 // § 223

Auflösung Pflanzen - amaratva

kāṣṭhaśadhyo nāge nāgaṃ vaṅge

vaṅgamapi līyate śulve /

śulvaṃ tāre tāraṃ kanake kanakaṃ ca

līyate sūte // GRht_1.12 // § 224

paramātmanīva niyataṃ layo yatra

sarvasattvānām /

eko+asau rasarājah śarīramajarāmaram

kurute // GRht_1.13 // § 226

5 pūrvaśpoke sūtapohādīkamuktaṃ tatrādhivyāpakā-
dhikaraṇasya kramaṃ darśayati kāṣṭhaśadhya ityādi //
GRhtCM_1.12-13 :1 // § 227

10 kāṣṭhaśadhyah kumārikādayah nāge pīyante tannā-
gaṃ vaṅge pīyate tadvaṅgamapi śupbe tāmre pīyate tacch-
upbam tāre pīyate tattāraṃ rūpyam kanake suvarṇe pīyate
tatkanakaṃ sūte pārade pīyate iti // GRhtCM_1.12-13 :2
// § 228

katham pīyate vidhānata ekaikena yuktaṃ samudāye- nāpi ca // GRhtCM_1.12-13:3 // § 229	
dhātūnām arivargatvān mahārasoparasānām api yo- gam apiśabdāśca // GRhtCM_1.12-13:4 // § 230	
samudāyatvenopavarṇayati paramātmanītyādi // GRhtCM_1.12- 13:5 // § 231	
asau eko dhātvādyantarbhūto rasarājaḥ śarīramajarā- maram jarāmaraṇavarjitaṃ kurute // GRhtCM_1.12-13:6 // § 232	
rasair mahārasoparasair antarbhūto rājate śobhate vā prakāśate iti rasarājaḥ athavā raseṣu mahārasoparaseṣu an- ādarībhūteṣu satsu rājata iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_1.12- 13:7 // § 233	10
tathā ca sūtraṃ ṣaṣṭhīsaptamyau cānādare iti athavā ra- sānām mahārasoparasadhātūnām rājā teṣu mukhyatveno- padiṣṭaḥ mukhyatvenāśya grahaṇamityupapakṣaṇam // GRhtCM_1.12-13:8 // § 234	15
anenaiva sarvasaṃgrahaṇam jñātavyam // GRhtCM_1.12- 13:9 // § 235	
iveti sādrśye // GRhtCM_1.12-13:10 // § 236	20
ātmani brahmaṇi niyataṃ niścitaṃ sarvasattvānām sa- kapajīvānām payo bhavati payo+antarbhāvaḥ vā tasmins- arve // GRhtCM_1.12-13:11 // § 237	
sattvā pīnā eva tiṣṭhantītyātmānaḥ taṭasthasvarūpatai- tappakṣaṇadvayam uktam // GRhtCM_1.12-13:12 // § 238	25
tathā rasarāje'pi darśayati kāṣṭhauśadhīdhātumahāras- oparasādīnām payo jñeyāḥ taṭasthapakṣaṇena payasya kr- ama upadiṣṭaḥ // GRhtCM_1.12-13:13 // § 239	
svarūpapakṣaṇena uśadhīdhātumahārasoparasādayaḥ pṛ- thaktvena sthitā api guṇairantarbhūtā eva jñātavyāḥ yataḥ sarveṣāṃ guṇāntarbhūtaḥ sūtas tato 'nantaguṇa ācāryair upavarṇitaḥ // GRhtCM_1.12-13:14 // § 240	30
payaviśeṣādubhayoḥ sāmyamiti rahasyam // GRhtCM_1.12- 13:15 // § 241	

**amṛtatvaṃ hi bhajante haramūrtau
yogino yathā līnāḥ /**

tadvatkavalitagagane rasarāje

hemalohādyāḥ // GRht_1.14 // § 243

sarvaṃ samīkartumāha amṛtatvamityādi // GRhtCM_1.14:1
// § 244

5 te svātmanā ātmanā saha yogakarṭṛkā yogino yathā ha-
ramūrtau mahādevaśarīre pīnāḥ santaḥ amṛtatvaṃ bhaja-
nte muktatvaṃ prāpnuvanti // GRhtCM_1.14:2 // § 245

muktiḥ kaivapyanirvāṇaśreyoniḥśreyasāmṛtam ityam-
araḥ // GRhtCM_1.14:3 // § 246

10 tadvattenaiva prakāreṇa rasarāje pārāde kavapitagag-
ane grāsīkṛtābhrake sati hemapohādyā pīnāḥ santa amṛta-
tvaṃ pīyūṣabhāvaṃ bhajante amarīkaraṇayogyā bhavanti
// GRhtCM_1.14:4 // § 247

hema ca pohaśca hemapohau ādyau yeṣāṃ vā hema-
mṛjñako poha ādyo yeṣāṃ te tathoktāḥ // GRhtCM_1.14:5
15 // § 248

abhrake kavapite sati cāraṇā syānnānyatheti // GRhtCM_1.14:6
// § 249

sthiradeho+abhyāsavaśātprāpya jñānaṃ

guṇāṣṭakopetaṃ /

prāpnoti brahmapadaṃ na

punarbhavāvāsaduḥkhena //

GRht_1.15 // § 251

adhunā sthiradehasya phapaṃ vyanakti sthīretyādi //
GRhtCM_1.15:1 // § 252

5 pūrvoktasyaiva rasarājasyābhyāsāt sevanāddhetoḥ sth-
iradehaḥ pumān brahmapadaṃ prāpnoti // GRhtCM_1.15:2
// § 253

brahmapadaṃ paramānandasvarūpam // GRhtCM_1.15:3
// § 254

10 kiṃkṛtvā jñānaṃ prāpya // GRhtCM_1.15:4 // § 255
kīdṛśaṃ jñānaṃ guṇāṣṭakopetaṃ aṇimādyāṣṭasiddhy-
upetaṃ // GRhtCM_1.15:5 // § 256

kathaṃ brahmapadaṃ prāpnoti // GRhtCM_1.15:6 //
§ 257

yathā punaraprathamam bhavāvāsaduḥkhe saṃsāran-
ivāsanatāpatrayātmakakaṣṭhe na patatīyarthah // GRhtCM_1.15:7
// § 258

jñānam prāpya brahmapadam prāpnoti // GRhtCM_1.15:8
// § 259 5

katham ṛte jñānāna muktiriti // GRhtCM_1.15:9 //
§ 260

anyacca kiṃ mokṣatarorbījam samyagjñānam kriyāsa-
hitam iti praśnottararatnamāpāyām // GRhtCM_1.15:10
// § 261 10

ekāṃśena jaganti ca viṣṭabhyāvasthitam
param jyotiḥ /
pādaistribhistadamṛtam sulabham na
viraktimātreṇa // GRht_1.16 // § 263

jñānagamyam brahmopavarṇayatyekāṃśenetyādi //
GRhtCM_1.16:1 // § 264

kiṃviśiṣṭam brahma param jyotiḥ prakāśasvarūpam 5
tatparam jyotir jaganti saṃsārāṇi svargamṛtyupātāpād-
īni viṣṭabhya vyāpya sthitam kena ekāṃśena anekabra-
hmāṇḍanāyakatvāt ekaikasmin brahmāṇḍe bahūni saṃs-
ārāṇi vartante ata ekāṃśenetyuktaṃ punas tatparam jy-
otirūpam amṛtam tribhiḥ pādair abhyāsasthiradehajñān- 10
asamjñakaiḥ supabham sukkena pabhyam ityarthah //
GRhtCM_1.16:2 // § 265

prathamam abhyāso+amṛtasupabhatve // GRhtCM_1.16:3
// § 266

heturekaḥ sthiradehaś ca dvitīyo hetur jñānam ṛtīyah- 15
eturmokṣe yathāvākyaṃ na viraktimātram // GRhtCM_1.16:4
// § 267

na hi dehena kathamcid
vyādhijarāmarāṇaduḥkhavidhureṇa
/

kṣaṇabhaṅgureṇa sūkṣmaṃ
tadbrahmopāsituṃ śakyam //
GRht_1.17 // § 269

pūrvāparābhyāmabhyāsajñānābhyāṃ sthiradeho hetu-
rgarīyāniti sūcayannāha netyādi // GRhtCM_1.17:1 //
§ 270

5 ubhayoḥ sādhakatvāt tādrśadehavyatiriktaṃ kathaṃc-
idapi kiṃcin na sidhyatītyarthaḥ // GRhtCM_1.17:2 //
§ 271

kiṃviśiṣṭena vyādhijarāmarāṇaduḥkhavidhureṇa vy-
ādhirāmayaḥ jarā pāpityaṃ maraṇaṃ prāṇatyāgaḥ du-
10 ḥkhaṃ mohaśokādikam etair vidhuraṃ tāḍitaṃ vyadha
tāḍane ityasya ghāto rūpaṃ vidhuraṃ urapratyayāntam
// GRhtCM_1.17:3 // § 272

punaḥ kiṃviśiṣṭena kṣaṇabhaṅgureṇa kṣaṇavināśinā
dehena tadbrahma cidghanānandasvarūpam upāsituṃ se-
15 vituṃ kathaṃ kena prakāreṇa śakyam kuto yataḥ sū-
kṣmam indriyāgrāhyatvāt // GRhtCM_1.17:4 // § 273

nāmāpi yogasiddheḥ ko gr̥hṇīyādvina
śarīreṇa /
yadyogagamyamamalaṃ manaso+api
na gocaraṃ tattvam // GRht_1.18
// § 275

sarvopāyena śarīraṃ sthiraṃ kāryam ityāha nāmetyādi
// GRhtCM_1.18:1 // § 276

5 dehasiddheḥ śarīravibhūteḥ nāmāpyabhidhānamapi
ko gr̥hṇīyānna ko 'pītyarthaḥ // GRhtCM_1.18:2 // § 277

kena vinā śarīreṇa śarīramantareṇa siddhirastu paraṃ
tannāma kenāpi na gr̥hyate śarīranāmagrahaṇamiti tātpa-
10 ryārthaḥ // GRhtCM_1.18:3 // § 278

anaśvaram śarīraṃ bhavatu cet tad amapaṃ nirañja-
naṃ tattvam brahmāvaśyaṃ prāpyate // GRhtCM_1.18:4
// § 279

tattattvam manaso+api na gocaraṃ cittenāpi na ga-
myam ityarthaḥ // GRhtCM_1.18:5 // § 280

tarhi kena gamyam ubhayor mepanam ekīkaraṇaṃ
yogastenaiva prakṛtipuruṣayor ekīkaraṇenetyarthaḥ //
GRhtCM_1.18:6 // § 281

yajñāddānāttapasō
vedādhyayanāddamātsadācārāt /
atyantaṃ śreyāḥ kila
yogavaśādātmasaṃvittiḥ //
GRht_1.19 // § 283

adhunā yogasya sarvakarmabhya utkr̥ṣṭatvaṃ darśayati
yajñād ityādi // GRhtCM_1.19:1 // § 284

atyantaṃ śreya itī adhikatarakapyāṇaṃ sarvopadravanivāraṇātmakaṃ bhaved ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_1.19:2 // § 285

kutaḥ yajñādaśvamedhādeḥ na kevaṃ yajñāt punardānāt dhanasyārpaṇāt pātreṣu punastapasāḥ kṛcchrātikṛcchracāndrāyapasaṃcāgnitapanādeḥ punarvedādhyayanāt vedānām ṛgyajuḥsāmātharvaṇāṃ adhyayanaṃ pāṭhākramastataḥ punardamāt vedāntānusāreṇa damastāvāt bāhyendriyāṇāṃ tadvyatiriktaḥ niḥsvartanaṃ tadvyatiriktaṃ śravaṇādivyatiriktaṃ tataḥ punaḥ sadācārāt brāhmamuhūrtam ārabhya prātaḥsamgavamadhyāhnāparāhṇasāyāhnādiṣu śayanaparyantaṃ vedabodhito vidhiḥ sadācārastata itī samudāyaḥ śreyaśkaro nātmasaṃvittikaraḥ punarātmasaṃvittiḥ brahmavedanaṃ yogavaśādeva syāt yogaḥ pūrvamuktaḥ // GRhtCM_1.19:3 // § 286

galitānalpavikalpasarvārthavivarjitaś
cidānandaḥ /
sphurito+apyasphuritatanoh karoti kiṃ
jantuvargasya // GRht_1.20 // § 288

yasya jīvasya yogavaśātsaṃvittirjātā sa kīdrśa ityāha gapitetyādi // GRhtCM_1.20:1 // § 289

gapitānappavikappa iti gapito dūrībhūto 'nappo bahut-
aro vikappo mithyājñānaṃ yasya īdr̥k syāt // GRhtCM_1.20 :2
// § 290

5 punaḥ kīdr̥k sarvārthavivarjitaḥ sarve ca te arthāśca
tair vivarjitāḥ samyagrahito bhavati kāryāṇāṃ smaraṇak-
araṇayorabhāva ityārthaḥ // GRhtCM_1.20 :3 // § 291

punaḥ kathambhūtaḥ cidānandaś cidā prakāśena āna-
ndaḥ sukhasampattir yasya sa tathoktaḥ // GRhtCM_1.20 :4
// § 292

10 prakāśahetunā ānandatā bhavet jaḍahetunā tadvipary-
ayaḥ // GRhtCM_1.20 :5 // § 293

īdr̥k saḥ sphurito+api prakāśamāno+api asphuritan-
orjantuvargasya aprakāśaśarīrasya jīvasamūhasya kiṃ ka-
roti ṛcchāṃ karoti // GRhtCM_1.20 :6 // § 294

15 kimiti ṛcchājugupsayoḥ iti prasādaḥ // GRhtCM_1.20 :7
// § 295

ṛcchati ca hasati ca roditi pramattavan mānavo+api ta-
ppīna iti // GRhtCM_1.20 :8 // § 296

bhrūyugamadhyagataṃ

yacchikhividyunnirmalaṃ

jagadbhāsi /

keśāṃcit puṇyakṛtām unmlati

cinmayaṃ jyotiḥ // GRht_1.21 // § 298

ātmasaṃvitter virapatvaṃ sūcayann āha bhrūyugety-
ādi // GRhtCM_1.21 :1 // § 299

5 yat bhrūyugamadhyagataṃ bhrūdvayāntargataṃ sat
prakāśate tatra dr̥ṣṭiṃ nidhāya yoginaḥ paśyanti khecaryā
mudrayā haṭhapradīpikāyāṃ padyam / § 300

kapāpakuhare jihvā praviṣṭā viparītagā / § 301

10 bhruvor antargatā dr̥ṣṭirmudrā bhavati khecarī //
GRhtCM_1.21 :2 // § 302

iti // GRhtCM_1.21 :3 // § 303

punaḥ śikhividyutsu vahnisaudāminīṣu nirmapaṃ sat
yatprakāśate punaryat jagadbhāsi jagat saṃsāraṃ prakāś-
ate tat cinmayaṃ prakāśapracuraṃ jyotiḥ keśāṃcit puṇy-

akṛtāṃ suvihitakarmakarṭhṇām unmīpati prādurbhavati
na tu sarveṣāṃ yato nirmapaṃ prakāśaṃ dhyātvā vipu-
papuṅyena nirmapatvāya jāyate ataḥ prakāśo yuktaḥ //
GRhtCM_1.21 :4 // § 304

paramānandaikamayaṃ paramaṃ
jyotiḥsvabhāvamavikalpaṃ /
vigalitarvakleśaṃ jñeyaṃ śāntaṃ
svayaṃsaṃvedyam // GRht_1.22
// § 306

pūrvavarṇitaṃ cinmayaṃ viśeṣayannāha paramāna-
ndaikamayaṃ ityādi // GRhtCM_1.22 :1 // § 307

tadbrahma īdṛśaṃ jñeyaṃ paramānandaikamayamiti 5
parama utkṛṣṭo 'sāv ānandaḥ paramānandaḥ sa eva eko
'dvitīyas tātprācuryaṃ yasmimś tathoktaṃ punaḥ kiṃvi-
śiṣṭaṃ paramaṃ jyotiḥsvabhāvaṃ paramaṃ yajjyotiḥ ta-
tsvabhāvaḥ svarūpaṃ yasya tad aśarīratvātsvaparakāśitv-
ācca punaḥ avikappaṃ mithyājñānaśūnyaṃ punarviga- 10
pitarvakpeśaṃ vigapitā viśeṣeṇa dūrīkṛtāḥ sarvakpe-
śāḥ duḥkhāni yasmāt tat svarūpatvāt punaḥ śāntaṃ śa-
mamayaṃ punaḥ svayaṃvedyam anyena veditum aśa-
kyam ātmanaiva vedyaṃ tasmānnāparo+astīti bhāvāt //
GRhtCM_1.22 :2 // § 308 15

tasminnādhāya manaḥ sphuradakhilaṃ
jagatpaśyan /
utsannakarmabandho
brahmatvamihaiḥ cāpnoti //
GRht_1.23 // § 310

jñeyopadeśamāha tasminnityādi // GRhtCM_1.23 :1
// § 311

tasminnādhāyeti pūrvanirūpīte tasminnevātmani mana 5
ādhāya saṃsthāpya pumān utsannakarmabandho bhavet
tyaktakarmapāśaḥ syāt // GRhtCM_1.23 :2 // § 312

sa ihaiva janmani brahmatvaṃ prāpnotīti viśeṣaḥ brah-
mavid brahmaiva bhavati iti śruteḥ // GRhtCM_1.23:3
// § 313

5 sa pumān mana ādadhāti // GRhtCM_1.23:4 // § 314
kiṃ kurvan san akhipaṃ jagat sarvasaṃsāraṃ cinma-
yaṃ prakāśasvarūpaṃ cidvikāraṃ paśyan avapokamāno
manaścakṣuṣā kiṃviśiṣṭaṃ jagat sphurat adhyāropāpade-
śena dedīpyamānam // GRhtCM_1.23:5 // § 315

tathā ca bhagavadvacanam / § 316
10 karmaṇyakarma yaḥ paśyedarmaṇi ca karma yaḥ /
§ 317

sa buddhimānmanuṣyeṣu sa yuktaḥ kṛtsnakarmakṛt
// GRhtCM_1.23:6 // § 318

15 iti // GRhtCM_1.23:7 // § 319
he pārtha sa pumān manuṣyeṣu buddhimān //
GRhtCM_1.23:8 // § 320

anena sāmānyatvamuktam // GRhtCM_1.23:9 // § 321
viśeṣaśca yathā rajjau sarpabhramo yathā śuktau rajat-
ajñānaṃ yathā gandharvanagaraṃ yathā marusthape vāri
20 tathaiva saṃsāro nāsīt nāsti na bhaviṣyatīti advaitavādā-
nmithyaiva // GRhtCM_1.23:10 // § 322

astaṃ hi yānti viṣayāḥ
prāṇāntaḥkaraṇasaṃyogāt /
sphuraṇaṃ nendriyatamasāṃ nātaḥ
sphurataśca duḥkhasukhe //
GRht_1.24 // § 324

utsannakarmabandhasya viṣayā astaṃ yānti // GRhtCM_1.24:1
// § 325

5 prāṇāntaḥkaraṇasaṃyogāt na indriyāṇāṃ sphuraṇaṃ
bhavet // GRhtCM_1.24:2 // § 326

tathā ca nyāyaśāstre ātmā manasā saṃyujyate mana
indriyeṇa indriyamarthenetīndriyāṇāṃ vastuprāpyaprak-
āśakāritvaniyamād iti // GRhtCM_1.24:3 // § 327

10 ato hetośca duḥkhasukhe na sphurataḥ // GRhtCM_1.24:4
// § 328

ātmanah prakāśāt prāṇantaḥkaraṇānām prakāśaḥ prā-
 ṇantaḥkaraṇāni tameva prakāśam prāpyendriyāṇi prakāś-
 ayanti // GRhtCM_1.24:5 // § 329
 ata ubhayoḥ paraprakāśaḥ // GRhtCM_1.24:6 // § 330
 tadvad gahanatama agrāhyamandhakāram cidbhinnam 5
 prakāśena prakāśitam syāditi // GRhtCM_1.24:7 // § 331
 abhāvapadārthatvād indriyatamasorjadatvāt sāmyam
 // GRhtCM_1.24:8 // § 332

rāgadveṣavimuktāḥ satyācārā narā
 mṛṣārahitāḥ /
 sarvatra nirviśeṣā bhavanti
 cidbrahmasaṃsparśāt // GRht_1.25
 // § 334

adhunā antaḥkaraṇānām pravṛttiṃ darśayati rāgety-
 ādi cidbrahmasaṃsparśāditi cidbrahmaṇi prakāśasvarūpe 5
 ātmani yaḥ sparśaḥ tanniṣṭhā tato hetoḥ puruṣā rāgadveṣa-
 viyuktāḥ snehaśatrutvavirahitāḥ syuḥ // GRhtCM_1.25:1
 // § 335

punaḥ satyaḥ ācāraḥ pravṛttidharmo yeṣāṃ te punarm-
 ṛṣārahitāḥ atyācārādyasatyavarjitā ityārthaḥ punaḥ sarva-
 tra nirviśeṣāḥ sarvasmin mānāpamānayoḥ samāḥ tathā ca 10
 bhagavadvacanam / § 336

samaḥ śatrau ca mitre ca tathā mānāpamānayoḥ //
 GRhtCM_1.25:2 // § 337
 ityādi // GRhtCM_1.25:3 // § 338

tiṣṭhantyaṇimādiyutā vilasaddehā
 mudā sadānandāḥ /
 ye brahmabhāvamamṛtaṃ
 samprāptāścaiva kṛtakṛtyāḥ //
 GRht_1.26 // § 340

ātmani sparśatvamuktiprāptiṃ darśayannāha tiṣṭhant-
 ityādi // GRhtCM_1.26:1 // § 341

ye brahmabhāvamamṛtaṃ muktisārūpyatvaṃ prāptā-
ste kṛtakṛtyāḥ kṛtasarvakāryāḥ pūrṇatāṃ prāptā ityārthaḥ
punaste aṇimādiyutā aṇimādibhiryutā iha jagati tiṣṭhantīti
aṇimādayo yathā / § 342

- 5 aṇimā mahimā cātha paghimā garimā tathā / § 343
prāptiḥ prakāmyamīśitvaṃ vaśitvaṃ cāṣṭabhūtayāḥ //
GRhtCM_1.26:2 // § 344
iti // GRhtCM_1.26:3 // § 345
punarvipasaddehāḥ tejaḥprāyaśarīrāḥ punaḥ sadān-
10 andāḥ kena mudā harṣeṇa sadā sarvasminkāpe āna-
ndo yeṣāṃ te tathoktāḥ paramānande magnatvāt //
GRhtCM_1.26:4 // § 346

āyatanam vidyānām mūlam
dharmārthakāmamokṣāṇām /
śreyāḥ param kimanyat
śarīramajarāmaram vihāyaikam //
GRht_1.27 // § 348

śarīramūpaṃ sarve jñātavyamityāhāyatanam ityādi //
GRhtCM_1.27:1 // § 349

- 5 ekam ajarāmaram jarāmaraṇavarjitaṃ śarīram vihāya
tyaktvā anyat paramutkrṣṭam śreyāḥ kapyāṇasvarūpaṃ
kiṃ na kim apītyārthaḥ // GRhtCM_1.27:2 // § 350
kiṃviśiṣṭam śarīram āyatanam vidyānām vyākaraṇā-
dicaturdaśasaṃkhyākāṅgānām nivāsasthānam punaḥ ki-
10 ṃviśiṣṭam mūpaṃ dharmārthakāmamokṣāṇām caturṇām
padārthānām mūpaṃ hetuḥ dharmādayaś catvāraḥ prat-
itā eva // GRhtCM_1.27:3 // § 351

pramāṇato+api pratyakṣādyo na jānāti
sūtakam /
adrṣṭavigrahaṃ devaṃ katham jñāsyati
cinmayam // GRht_1.28 // § 353

ātmano 'vekṣayā sūte sugamatvaṃ sūcayannāha pramāṇata ityādi // GRhtCM_1.28:1 // § 354

yaḥ puruṣaḥ sūtakaṃ rasendraṃ na jānāti kutaḥ pramāṇataḥ pramākaraṇaṃ pramāṇaṃ pramitisādhanam vā tataḥ kimbhūtāt pramāṇataḥ pratyakṣāc cakṣurindriyagrāhyarūpāt sa pumān cinmayam atisūkṣmam ātmānaṃ katham jñāsyati na katham apītyarthaḥ indriyāgocaratvāt // GRhtCM_1.28:2 // § 355

kiṃviśiṣṭam anādivigraham ādiśca vigrahaṃ ca ādivigrahe te na vidyete yatra saḥ taṃ utpattiśarīrayorabhāvāt sthūpajñānābhāva iti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.28:3 // § 356

yajjarayā jarjaritaṃ

kāsaśvāsādiduḥkhavaśamāptam /

yogyaṃ tanna samādhau

pratihatubuddhīndriyaprasaram //

GRht_1.29 // § 358

bālah ṣoḍaśavarṣo

viṣayarasāsvādalampaṭaḥ parataḥ /

jātaviveko vṛddho martyaḥ

kathamāpnuyānmuktim //

GRht_1.30 // § 360

śarīrasya vayovibhāgenāsthiratvaṃ darśayannāha bāpa ityādi // GRhtCM_1.29-30:1 // § 361

ṣoḍaśavarṣa iti ṣoḍaśa varṣāṇi yasya vayasi sa ṣoḍaśābdo bāpa ityarthaḥ // GRhtCM_1.29-30:2 // § 362

granthāntare bāpatve'pi vayobhedā vartante // GRhtCM_1.29-30:3 // § 363

yathā padyam / § 364

ā pañcamācca kaumāraḥ paugaṇḍo navahāyanaḥ / § 365

ā ṣoḍaśācca kiśoro yauvanaṃ ca tataḥ param // GRhtCM_1.29-30:4 // § 366

iti // GRhtCM_1.29-30:5 // § 367

bāpo vastujñāne aśaktaḥ // GRhtCM_1.29-30:6 // § 368

punaḥ ṣoḍaśavarṣebhyaḥ paraḥ viṣayarasāsvādapa-
mpaṭo bhavati viṣayāḥ śabdasparsārūparasagandhā rasāḥ
5 śṛṅgārahāsyakarūnaraudravīrabhayānakabībhatsādbhuta-
śāntāḥ // GRhtCM_1.29-30:7 // § 369

kecit śāntaṃ rasaṃ na bruvanti nirvikāratvāt eteṣāṃ
āsvādaḥ svādas tatra pampaṭo vyāsaktaḥ atha vā viṣayā-
nantaraṃ snehastatreti // GRhtCM_1.29-30:8 // § 370

10 ataḥ parato jātaviveko bhavati utpannavicāro bhavati
// GRhtCM_1.29-30:9 // § 371

tadā vṛddho+akṣamaḥ paraṃ manuṣyaḥ muktiṃ kaiv-
apyam katham āpnuyāt na kathamapītyarthaḥ vayasyupa-
ppavabhāvāt // GRhtCM_1.29-30:10 // § 372

asminn eva śarīre yeṣāṃ paramātmano

na saṃvedaḥ /

dehatyāgādūrdhvaṃ teṣāṃ tadbrahma

dūrataram // GRht_1.31 // § 374

pūrvapadyābhiprāyaṃ vicārya muktiprāptau praśank-
itaḥ prāhāsminn ityādi // GRhtCM_1.31:1 // § 375

5 asmin śarīre vartamāne kṣetrarūpe yeṣāṃ puṃsām
ātmasaṃvedo na jātaḥ brahmajñānaṃ na jātaṃ teṣāṃ
puṃsāmeva dehatyāgād ūrdhvaṃ śarīrotsargataḥ pa-
ścāt tadbrahma dūrataram dūrāddūrataram ityārthaḥ //
GRhtCM_1.31:2 // § 376

brahmādayo yajante yasmin divyāṃ

tanuṃ samāśritya /

jīvanmuktāścānye kalpāntasthāyino

munayaḥ // GRht_1.32 // § 378

adhunā pūrvamatam draḍhayati brahmādaya ityādi //
GRhtCM_1.32:1 // § 379

yasmin brahmādayo viṣṇurudrendrādayo brahmavido
yajante saṃgatiṃ kurvanti samāpnuvantītyarthaḥ yaja de-
vapūjāsaṃgatikaraṇadāneṣu atra saṃgatikaraṇam artho
darśitaḥ // GRhtCM_1.32:2 // § 380

kiṃ kṛtvā prāpnuvanti divyāṃ tanuṃ paramāṃ samā- 5
śritya samprāpya tebhyo brahmādibhyo 'pyanye apare mu-
nayo nāradādayo jīvanmuktā yajante saṃgatiṃ kurvanti
// GRhtCM_1.32:3 // § 381

te 'pi kiṃviśiṣṭāḥ kappāntasthāyinaḥ prapayānte'pi ti- 10
ṣṭhantīti bhāvaḥ // GRhtCM_1.32:4 // § 382
brahmādayas tiṣṭhanta eva // GRhtCM_1.32:5 // § 383

**tasmājjīvanmuktiṃ samīhamānena
yoginā prathamam /
divyā tanurvidheyā
haragaurīsrṣṭisaṃyogāt // GRht_1.33
// § 385**

iti bahudhā vicāryeṣṭavastustutim āha tasmād ityādi //
GRhtCM_1.33:1 // § 386

yato brahmādayo jīvanmuktās cānye divyāṃ tanuṃ vi- 5
dhāya muktiṃ prāptās tasmāddhetor yoginā yogayuktena
prathamam divyā tanur vidheyā dr̥ḍhaśarīraṃ kāryam ity-
arthaḥ // GRhtCM_1.33:2 // § 387

kiṃviśiṣṭena yoginā jīvanmuktiṃ samīhamānena yog- 10
inā divyā tanur vidheyā // GRhtCM_1.33:3 // § 388

kutaḥ haragaurīsrṣṭisaṃyogāt // GRhtCM_1.33:4 // 10
§ 389

umeśvarasṣṭo rasendras tasya sevanād ityārthaḥ //
GRhtCM_1.33:5 // § 390

dr̥ḍhaśarīreṇa vāñchitaṃ sādhyate na tv anyathā // 15
GRhtCM_1.33:6 // § 391

**tasyāpi sādhanavidhau sudhiyā
pratīkarmanirmalāḥ prathamam /**

aṣṭādaśasaṃskārā vijñātavyāḥ

prayatnena // GRht_1.34 // § 393

divyatanorhetutvād rasendrasya sādhanavidhau sādhanopadeśe sudhiyā pūjyamatīnā puṃsā prathamam aṣṭādaśasaṃskārāḥ prayatnena jñātavyāḥ // GRhtCM_1.34:1

5 // § 394

saṃskriyanta iti saṃskārāḥ // GRhtCM_1.34:2 // § 395

puṃsyapi garbhādhānādayaḥ ṣoḍaśa saṃskārā vartante ata eva saṃskārair ubhayoḥ sāmyaṃ doṣābhāvatvaṃ guṇavattvaṃ ca syāt // GRhtCM_1.34:3 // § 396

10 ato brāhmaṇakṣatriyavaiśyaśūdrāḥ syuḥ // GRhtCM_1.34:4 // § 397

kiṃviśiṣṭāḥ saṃskārāḥ pratikarmanirmapāḥ karma karma prati nirdoṣāḥ // GRhtCM_1.34:5 // § 398

18 saṃskāras

svedanamardanamūrchothāpanapātana
nanirodhaniyamāśca

/

dīpanagaganagrāsapramāṇamatha
cāraṇavidhānaṃ ca // GRht_2.1
// § 400

garbhadrutibāhyadrutijāraṇarasarāgasāraṇaṃ
caiva /

krāmaṇavedhau

bhakṣaṇamaṣṭādaśadhēti rasakarma
// GRht_2.2 // § 402

5 yasyopajīvyate kīrtiḥ saṅgameva sudhābhujām / § 403

sa śrīmān kārayāmāsa vṛttiṃ mugdhāvabodhinīm //
GRhtCM_2.1-2:1 // § 404

āryādvayena rasāṣṭādaśasamskāroddeśaḥ kṛtaḥ // GRhtCM_2.1-2:2 // § 405

1. svedana>
 āsurīpaṭukaṭukatrayacitrārdrakamūlakaiḥ
 kalāṃśaistu /
 sūtasya kāñjikenā tridinaṃ
 mṛduvahninā svedaḥ // GRht_2.3
 // § 408

adhunā samskārāṇāṃ sādhanē pakṣaṇam āha // GRhtCM_2.3:1 // § 409

5

tatra prathamoddiṣṭasya svedanasamskārasya sādhanam spaṣṭayannāha āsurītyādi // GRhtCM_2.3:2 // § 410

sūtasya pāradasya tridinaṃ dinatrayaparimāṇam yathā syāttathā mṛduvahninā svappāgninā svedaḥ svedanam kāryam // GRhtCM_2.3:3 // § 411

10

kena kāñjikenā sauviṛeṇa // GRhtCM_2.3:4 // § 412
 kaiḥ saha āsurīpaṭukaṭukatrayacitrārdrakamūpakaiḥ saha // GRhtCM_2.3:5 // § 413

āsurī rājikā paṭu saindhavam pavaṇaviśeṣaḥ kecitpāṭuśabdena kṣāramapi vyācakṣate kaṭukatrayaṃ śuṅṭhīmaricapippapyaḥ citrakam pratītam ādrakam kandaviśeṣo nāgarahetuḥ mūpakam kandaviśeṣaḥ prasiddhaḥ // GRhtCM_2.3:6 // § 414

15

kiṃviśiṣṭairetaiḥ kapāṃśaiḥ ṣoḍaśāṃśaiḥ ṣoḍaśāṃśaḥ pratyekam samyujyate // GRhtCM_2.3:7 // § 415

20

sarvasammatamidaṃ vyākhyānām // GRhtCM_2.3:8 // § 416

atra viśeṣaḥ kāñjike sarvadhānyāmpasamdhānam tuṣavarjye tu kārayet // GRhtCM_2.3:9 // § 417

uragā triphapā krāntā paghuparnī śatāvarī // GRhtCM_2.3:10 // § 418

tena yuktaṃ rasasvinnaṃ tridinaṃ mṛduvahninā // GRhtCM_2.3:11 // § 419

dopāyantreṇa tivreṇa mardayitvā punaḥ punaḥ / § 420

iti rasendramaṅgaṃ // GRhtCM_2.3:12 // § 421
kṣārāmpair oṣadhair vāpi dopāyanre sthitasya hi / § 422
pācanaṃ svedanākhyam syānmapaśaithipyakāraṃ
/ § 423
5 iti paribhāṣā // GRhtCM_2.3:13 // § 424
dravadravyeṇa bhāṇḍasya pūritārdhodarasya ca / § 425
mukhasyobhayato dvāradvayaṃ kṛtvā prayatnataḥ //
GRhtCM_2.3:14 // § 426
tasyopari kṣipeddaṇḍam tanmadhye rasapoṭapīm /
10 § 427
baddhvā tu svedayedetaddopāyantramiti smṛtam / § 428
iti dopāyantrapakṣaṇam // GRhtCM_2.3:15 // § 429

2. mardana

guḍadagdhornālavaṇair

mandiradhūmeṣṭakāsurīśahitaiḥ /

rasaṣoḍaśāṃśamānaiḥ

sakāñjikairmardanaṃ tridinaṃ //

GRht_2.4 // § 432

dvitīyoddiṣṭasya mardanasya sādhanam spaṣṭayann-
5 āha guḍetyādi // GRhtCM_2.4:1 // § 433
etair auṣadhair dinatrayam parimāṇam rasasya mard-
anaṃ kāryam // GRhtCM_2.4:2 // § 434
etaiḥ kaiḥ guḍadagdhornāpavaṇaiḥ guḍa ikṣuvikārah
prasiddhaḥ dagdhornā dagdhā cāsau ūrṇā ceti samāsaḥ
10 ūrṇā pratītā meṣaromanicayam ityarthāḥ pavaṇam sai-
ndhavamekaṃ guḍadagdhornārajanī iti vā pāṭhaḥ tatra
haridrā grāhyā na saindhavam // GRhtCM_2.4:3 // § 435
rasaṣoḍaśāṃśamānaiḥ rasāṣoḍaśāṃśapramānaiḥ //
GRhtCM_2.4:4 // § 436
15 aṃśa ityasya pratyekaṃ sambandhaḥ // GRhtCM_2.4:5
// § 437
viśeṣaścātra vastraiścaturguṇair baddhaḥ sūtaḥ sthā-
pyaḥ śubhe 'hani // GRhtCM_2.4:6 // § 438
pohārkāśmajakhapve tu tapteṣveva tu mardayet //
20 GRhtCM_2.4:7 // § 439

uddiṣṭair oṣadhaiḥ sārdham sarvāmpaiḥ kāñjikairapi /
§ 440

peṣaṇam mardanākhyam syāttadbahirmapanāsanam
iti paribhāṣā // GRhtCM_2.4:8 // § 441

atra yantram tu khapvākhyam jñeyam // GRhtCM_2.4:9 5
// § 442

tappakṣaṇam tu khapvayogyā śipā nīpā śyāmā snigdḥā
drḍhā guruḥ // GRhtCM_2.4:10 // § 443

ṣoḍaśāṅgupikotsedhā navāṅgupikavistarā iti // GRhtCM_2.4:11
// § 444 10

khapvayogyāśipāpakṣaṇam prasaṅgād uktam // GRhtCM_2.4:12
// § 445

utsedhena navāṅgupaḥ khapu kapātupyāṅgupāyāma-
vān vistāreṇa daśāṅgupo 'tha munibhir nimnas tathaivā-
ṅgupaiḥ // GRhtCM_2.4:13 // § 446 15

pāpyām hy aṅgupavistaraśca masrṇo 'tīvārdhacandro-
pamo gharṣo dvādaśakāṅgupaśca tadayaṃ khapvo mato
mardane iti // GRhtCM_2.4:14 // § 447

3. mūrchana

malaśikhiviṣābhidhānā rasasya
naisargikās trayo doṣāḥ /
mūrchām malena kurute śikhinā dāham
viṣeṇa mṛtyum ca // GRht_2.5 // § 449

grhakanyā harati malam triphalāgniṃ
citrakaśca viṣam /
tasmād ebhir miśrair vārān
saṃmūrchayetsapta // GRht_2.6
// § 451

rasasya pāradasya doṣās trayo vartante // GRhtCM_2.5- 5
6:1 // § 452

kiṃviśiṣṭāḥ mapaśikhiviṣābhidhānāḥ mapaśca śikhī ca
viṣaṃ ca tānyevābhidhānaṃ nāma yeṣāṃ te tathoktāḥ //
GRhtCM_2.5-6:2 // § 453

5 punaḥ kiṃviśiṣṭāḥ naisargikāḥ nisarga utpattis tatsa-
mbandhinaḥ sahaajā ityārthaḥ // GRhtCM_2.5-6:3 // § 454

viśeṣaścātra mapādyāḥ pañcadoṣāḥ syur bhūjādyāḥ sa-
ptakañcukāḥ // GRhtCM_2.5-6:4 // § 455

kuṣṭānaṣṭau rasāntaḥsthā rase te 'nantadoṣadāḥ iti ras-
asaṃketakapikāyām // GRhtCM_2.5-6:5 // § 456

10 yadyapi rasendramaṅgape pañca mapādayo naisarg-
ikā doṣāḥ kathitās tathāpyatra traya eva anye dve guru-
tvacapapatve naisargikadoṣarūpe kuto na staḥ tribhiḥ sv-
edanamardanamūrchanātmakaiḥ saṃskārair anivṛtteḥ //
GRhtCM_2.5-6:6 // § 457

15 naisargikagrahaṇād vaikārikāṇām api grahaṇaṃ syāt
// GRhtCM_2.5-6:7 // § 458

atra naisargikā uktā vaikārikāḥ kuto noktāḥ vaikārikā-
nām bhāvābhāvāt // GRhtCM_2.5-6:8 // § 459

20 raso doṣatrayāvṛtaḥ prāśyamānaḥ kiṃ karoti mapena
mapadoṣeṇa mūrchām indriyamohaṃ kurute śikhinā va-
hniṇā dāhaṃ viṣeṇa mṛtyuṃ maraṇaṃ ceti samuccaye //
GRhtCM_2.5-6:9 // § 460

eṣāmapaharaṇaṃ kāryamiti bhāvaḥ // GRhtCM_2.5-
6:10 // § 461

25 svarūpasya vināśena piṣṭitvāpādanaṃ hi yat / § 462
vidvadbhir jitasūto 'sau naṣṭapiṣṭaḥ sa ucyate //
GRhtCM_2.5-6:11 // § 463

mardanoddiṣṭabhaiṣajyair naṣṭapiṣṭatvakārakam / § 464
tanmūrchanam iti proktaṃ doṣatrayavināśanam iti //
30 GRhtCM_2.5-6:12 // § 465

yantram atra khapvam eva pūrvoktaṃ yat // GRhtCM_2.5-
6:13 // § 466

tridoṣāpaharaṇaṃ mūrchanam cāha ḡhakanyetyādi
// GRhtCM_2.5-6:14 // § 467

35 ḡhakanyā ḡhakumārikā mapam prathamam doṣam
harati // GRhtCM_2.5-6:15 // § 468

punastriphapā trayāṇām phapānām samāhāraḥ triph-
apā agniṃ dvitīyaṃ doṣam harati samāhāro yathā ekā ha-
rītakī yojyā dvau ca yojyau vibhītakau / § 469

catvāryāmapakānyeva triphapeyaṃ prakīrtitā / § 470 iti // GRhtCM_2.5-6:16 // § 471	
punaścitrako+agniḥ viṣaṃ ṛtīyaṃ doṣaṃ harati dūrī- karotītyarthaḥ // GRhtCM_2.5-6:17 // § 472	
tasmāddhetor ebhis tribhir gṛhakanyātriphapācitrakair mīśritair ekīkṛtai rasaṃ sapta vārānmūrchayet vidhivanm- ūrchanam kuryāt // GRhtCM_2.5-6:18 // § 473	5
viśeṣāścātra / § 474	
mūrchanam rasarājasya kartavyam vādibhiḥ sadā / § 475	10
viṣais triphapayā pūrvam bṛhatyopaviṣastathā // GRhtCM_2.5-6:19 // § 476	
karkoṭī kṣārakandābhyāṃ citreṇa gṛhakanyayā / § 477	
ekenāpyatha saṃmardyo yāmamekaṃ tu pāradaḥ // GRhtCM_2.5-6:20 // § 478	15
kiṃnarayantram ādāya hy oṣadhyā pepayettapam / § 479	
navatārayutam sūtam yantramadhyagatam nyaset // GRhtCM_2.5-6:21 // § 480	
dadyād rasopari śarāvam saṃdhipepam dṛḍham mṛdā / § 481	20
pavaṇena ca sampūrya dvāram saṃrudhya yatnataḥ // GRhtCM_2.5-6:22 // § 482	
cuhpikopari saṃsthāpya dīptāgniṃ jvāpayet sudhīḥ / § 483	25
yāmaikena taduttārya kartavyaḥ śītapo rasaḥ // GRhtCM_2.5-6:23 // § 484	
yantrādudhrtya yatnena sūtamutthāpya mūrchitam / § 485	
amūrchitas tadā deyaḥ kapāṃśam mūrchite rasaḥ // GRhtCM_2.5-6:24 // § 486	30
sindhūtthaṭaṅkaṅābhyāṃ ca mardayen madhusaṃyu- tam dopāyantre tataḥ svedyaḥ kṣārāmpapavaṇaiḥ saha / § 487	
utthāpya mūrchayetpaścāt vāraṃvāraṃ raseśvaram / § 488	35
punarutthāpitam kuryād ekaviṃśativāarakam // GRhtCM_2.5- 6:25 // § 489	

iti rasasāre // GRhtCM_2.5-6:26 // § 490

samskāra :: utthāpana

amunā vimardanena hi suviśuddho

nāgavaṅgaparimuktaḥ /

sūtaḥ pātanayanantre samutthitaḥ

kāñjikakvāthāt // GRht_2.7 // § 492

sūto nāgavaṅgaparimukto bhavati nāgavaṅgābhyāṃ
doṣābhyāṃ virahitaḥ pārado bhavatītyarthaḥ kiṃviśiṣṭaḥ

5 san samutthitaḥ san // GRhtCM_2.7:1 // § 493

pātanayanantre sthāpīdvayasamputē samyagvidhānenotthitaḥ san // GRhtCM_2.7:2 // § 494

kasmāt kāñjikaṃ sauvīraṃ pūrvavarṇitaṃ tatkvāthasam
yogād ityarthaḥ // GRhtCM_2.7:3 // § 495

10 hi niścitaṃ // GRhtCM_2.7:4 // § 496

amunā virecanena uktaśodhanena sūtaḥ suviśuddho
bhavet viśeṣaśuddho bhaved ityutthāpanam // GRhtCM_2.7:5
// § 497

15 anena vidhinā hiṅgupasthasya sūtasyāpi utthāpanam
bhavati // GRhtCM_2.7:6 // § 498

svedanādikayogena svarūpāpādanam punaḥ // GRhtCM_2.7:7
// § 499

tadutthāpanamityuktaṃ mūrchāvyaṅgāpattināśanam iti
// GRhtCM_2.7:8 // § 500

20 ut ūrdhvaṃ sthāpanam utthāpanam // GRhtCM_2.7:9
// § 501

atra yantraṃ tu / § 502

aṣṭāṅgupaparīṇāhamānāhena daśāṅgupam / § 503

25 caturaṅgupakotsedham toyādhāro 'ṅgupādadaḥ //
GRhtCM_2.7:10 // § 504

adhobhāṅde mukhaṃ ca tasya bhāṅdasyoparivartinaḥ
/ § 505

śoḍaśāṅgupavistīrṇaprṣṭhasyāsye praveśayet // GRhtCM_2.7:11
// § 506

pārśvayor mahiṣīkṣīracūrṇamaṇḍūraphāṇitaiḥ // GRhtCM_2.7:12
 // § 507
 vipipyā śoṣayet saṃdhiṃ japādhāre japam kṣipet / § 508
 cuppyām āropayedetat pātanāyantram īritam // GRhtCM_2.7:13
 // § 509 5
 iti // GRhtCM_2.7:14 // § 510

saṃskāra :: pātana :: ūrdhvpātana

kṛtvā tu śulbapiṣṭiṃ nipātyate
 nāgavaṅgaśaṅkātaḥ /
 tasmindoṣān muktivā nipatati śuddhas
 tathā sūtaḥ // GRht_2.8 // § 512

pañcamoddiṣṭam pātanasaṃskāram spaṣṭayannāha kṛ-
 tvetyādi // GRhtCM_2.8:1 // § 513

tu punaḥ utthitaṃ sūtaṃ śulbapiṣṭiṃ kṛtvā śupbena 5
 tāmreṇa saha tayormepaṇam yathā syāttathā peṣaṇam vi-
 dhāya tasmin pātanayantre nipātyate karmavideti śeṣaḥ
 // GRhtCM_2.8:2 // § 514

kutaḥ nāgavaṅgaśaṅkātaḥ nāgavaṅgadoṣagpānitaiḥ //
 GRhtCM_2.8:3 // § 515 10

tathā uktavidhānena nipatati sati pātanakarmaṇi kṛte
 sati śuddhaḥ sūto bhavet // GRhtCM_2.8:4 // § 516

vāramityanukte granthāntare trisaptaikaviṃśativāram
 pātanakarmaṇi kṛte sati samyak nāgavaṅgaśaṅkā naśyatīti
 bhāvaḥ // GRhtCM_2.8:5 // § 517 15

viśeṣāścātra pātanayantre / § 518
 dvau bhāgau śuddhasūtasya śupbabhāgaikasamṣyutau
 / § 519

viṃśaṃśam pavaṇam dattvā piṣṭikuryācca sundaram
 // GRhtCM_2.8:6 // § 520 20

aṣṭāṅgupavistīrṇam dairghyeṇa daśāṅgupam tv adho-
 bhāṇḍam / § 521

kaṅṭhādadhāḥ samantāccaturaṅgupikṛtajapādhāram //
 GRhtCM_2.8:7 // § 522

antaḥ praviṣṭatapabhāṇḍavadanaṃ japamagnanijamu-
khaṇṭam / § 523

upariṣṭāc ciṅṭighaṭī deyodaraṣoḍaśāṅgupaviśāpā //
GRhtCM_2.8:8 // § 524

5 tasminnadhordhvabhāṇḍe nipātitaḥ sakapadoṣanirm-
uktaḥ / § 525

sutarāṃ bhavati rasendro jīṇagrāso+api pātyo+asau
// GRhtCM_2.8:9 // § 526

10 adha ūrdhvaṃ tathā tiryak pātastrividha ucyate / § 527
yatra tiṣṭhati sūtendro vahnis tatrānyathā japam //
GRhtCM_2.8:10 // § 528

uktauṣadhairmarditapāradasya yantrasthitasyordhva-
madhaśca tiryak / § 529

15 niryāpanaṃ pātanasaṃjñamuktaṃ vaṅgāhisamparkaj-
akañcukaghaṇam // GRhtCM_2.8:11 // § 530

iti // GRhtCM_2.8:12 // § 531

20 ūrdhvpāte rasasyordhvacāgamaṃ tatrādhaḥpātre va-
hniḥ japamūrdhvpātre adhaḥpātre tu rasasyādhaṣṭāg-
amaṃ bhavati yantraṃ tadeva paraṃ tu agnijapayorvy-
atyāsaḥ japam atrādhaḥpātre agnirūrdhvpātre tiryakpāte
tu rasastiryak patati tatraikapātrapṛṣṭhe japam anyapātrā-
dho vahniḥ // GRhtCM_2.8:13 // § 532

pātanayantra

aṣṭāṅgulavistāraṃ dairghyeṇa
daśāṅgulaṃ tv adhobhāṇḍam /
kañṭhādadhāḥ samucchritaṃ
caturaṅgulaṃ kṛtajalādhāram //
GRht_2.9 // § 534

antaḥpraviṣṭatalabhāṇḍavadanaṃ
jalamagnanijamukhaṇṭā /

upariṣṭāccipiṭaghaṭī
deyodaraṣoḍaśāṅgulaviśālā //
GRht_2.10 // § 536

tasminn ūrdhvabhāṇḍe nipātitaḥ
sakaladoṣanirmuktaḥ /
sutarāṃ bhavati rasendro dravye ca
rasāyane yogaḥ // GRht_2.11 // § 538

adhahpātana

kṛtvā ca naṣṭapiṣṭim
triphalaśikhiśigrurājikāpaṭubhiḥ /
saṃlepya cordhvabhāṇḍe
dīptaikapalairadhahpātyaḥ //
GRht_2.12 // § 540

5

athavā dīpakayantre nipātitaḥ
sakaladoṣanirmuktaḥ /

tiryakpātana

tiryakpātanavidhinā nipātyaḥ sūtarājastu //
GRht_2.13 // § 542

ślakṣṇīkṛtamabhradalaṃ
rasendrayuktaṃ tathāranālena /
khalve dattvā mṛditaṃ yāvat
tannaṣṭapiṣṭatām eti // GRht_2.14
// § 544

kuryāt tiryakpātanapātitasūtaṃ
kramaṇa dr̥dhavahnau /
saṃsvedya pātyate'sau na patati
yāvaddr̥dhaścāgniḥ // GRht_2.15
// § 546

nirodhana

mardanamūrchanapātaiḥ kadamthito
bhajati mandavīryatvāt /
sṛṣṭyambujair nirodhāllabdhāpyāyo na
ṣaṇḍhaḥ syāt // GRht_2.16 // § 548

- 5 ṣaṣṭhoddīṣṭaṃ nirodhanasaṃskāraṃ spaṣṭayannāha
mardanetyādi // GRhtCM_2.9-16:1 // § 549
etair mardanamūrchanapātaiḥ saṃskāraviśeṣaṃ kṛtvā
mandavīryatvāt kadamthito bhavati // GRhtCM_2.9-16:2
// § 550
- 10 kutsitavidhānena kadamthito bhavatītyarthaḥ punaḥ
sūtaḥ sṛṣṭyambujaiḥ saha mardanānantaraṃ nirodhāt mū-
ṣādvayasampute kūpikāyāṃ vā nirodhāt rundhanāt pa-
bdhāpyāyaḥ prāptabapaḥ san na ṣaṇḍhaḥ syāt na śukra-
rahito bhavati // GRhtCM_2.9-16:3 // § 551
- 15 sṛṣṭiḥ mūtraśukraśoṇitarūpā ambujaṃ pavaṇaṃ sai-
ndhavaṃ kamapam iti mandāḥ // GRhtCM_2.9-16:4 //
§ 552
sṛṣṭiryathā / § 553
go+ajāvinaranārīṇāṃ mūtraṃ śukraṃ ca śoṇitam / § 554
- 20 sṛṣṭiṣeṣā samākhyātā ṣaṇḍhadoṣavināśinī / § 555
iti śaktyavatārāt // GRhtCM_2.9-16:5 // § 556
yantraṃ yathā / § 557
raktasaindhavakhoṭena mūṣādvamdvam prakappayet
/ § 558
- 25 tatsampute rasaṃ kṣiptvā navasāraṃ sanimbukam //
GRhtCM_2.9-16:6 // § 559

samputasya prayatnena pepayet samdhimuttamam / § 560	
vajramṛtsnām samādāya veṣṭayettatprayatnataḥ // GRhtCM_2.9-16:7 // § 561	
chāyāśuṣkaṃ ca tatkr̥tvā bhūgarthe sthāpayettataḥ / § 562	5
aṣṭāṅgupapramāṇena mūṣordhvaṃ tatra pūraṇam // GRhtCM_2.9-16:8 // § 563	
trisaptadinaparyantaṃ karīṣāgniṃ ca kārayet / § 564	
dine dine prakartavyā mūṣā saindhavanūtanā // GRhtCM_2.9-16:9 // § 565	10
svedayet tat prayatnena bhūgarbhe sthāpayettataḥ / § 566	
athavā kūpikāmadhye sūtaṃ saindhavasamyutam // GRhtCM_2.9-16:10 // § 567	
bhūgarbhe ca tataḥ sthāpyam ekaviṃśaddināvadhi / § 568	15
ayaṃ nirodhako nāmnā mahāmukhakarō rase // GRhtCM_2.9-16:11 // § 569	
iti // GRhtCM_2.9-16:12 // § 570	

7 niyamana

iti labdhavīryaḥ samyak capalo+asau
samniyamate tadanu /
phaṇinayanāmbujamārkavakarkoṭīciñcikāsvedāt
// GRht_2.17 // § 572

saptamoddiṣṭasaṃskāraṃ spaṣṭayannāha itītyādi // GRhtCM_2.17:1 // § 573	
iti pūrvoktavidhānena yantraṇādinā tadanu rodhanān- antaram asau capapaścañcapo raso niyamate karmavidā samniyamanam kriyate // GRhtCM_2.17:2 // § 574	5
kasmāt phaṇīpaśunāmbujamārkavakarkoṭīciñcikāsve- dāt phaṇī tāmbūpaṃ paśunam rasonaḥ ambujam pava- ṇam mārkavaḥ bhr̥ngarājaḥ karkoṭīti pratītā vandhyā ci-	10

ñcikā ampikā etābhiḥ saha yaḥ svedaḥ yantra agnitāpaḥ
tasmāt // GRhtCM_2.17:3 // § 575

5 kimviśiṣṭaḥ samyak pabdhavīryaḥ prāptabapo vīry-
avān rasaḥ capapatvanivṛttaye niyamyata ityarthaḥ //
GRhtCM_2.17:4 // § 576

viśeṣācātra kācakūpīm mṛdā pipya raso madhye vim-
ucyate / § 577

kapāṃsaṃ taṅkaṇaṃ dattvā madhye kiṃcit pradīyate
// GRhtCM_2.17:5 // § 578

10 dvāramudrā prakartavyā vajramṛttikayā dṛḍhā / § 579
bhūgarbhe kūpikāṃ sthāpya sitayā garbhapūraṇam //
GRhtCM_2.17:6 // § 580

karīṣāgniḥ prakartavya ekaviṃśaddināvadhi / § 581
15 ayaṃ niyāmako nāma vahnipratyantakāraḥ // GRhtCM_2.17:7
// § 582

rodhanāppabdhavīryasya capapatvanivṛttaye / § 583
kriyate yo rasasvedaḥ proktaṃ niyamanam hi tat //
GRhtCM_2.17:8 // § 584

20 iti // GRhtCM_2.17:9 // § 585
yantrapakṣaṇam tu / § 586
catuḥprasthajapādharāṃ caturaṅgupakānanam / § 587
ghaṭayantramidaṃ proktaṃ tadāpyāyanakam smṛtam
iti // GRhtCM_2.17:10 // § 588

8 dīpana

bhūkhagaṭaṅkaṇamaricair
lavaṇāsuriśigrukāñjikais tridinam /
svedena dīpito+asau grāsārthī jāyate
sūtaḥ // GRht_2.18 // § 590

aṣṭamoddiṣṭasya dīpanasaṃskārasya vidhiṃ spaṣṭaya-
nnāha bhūkhagetyādi // GRhtCM_2.18:1 // § 591

5 asau pūrvasaṃskṛtarasa etair auśadhais tridinam nir-
antaram yathā syāt tathā svedena dīpitaḥ kṣutpīditaḥ san
grāsārthī kavapābhipāṣī jāyate // GRhtCM_2.18:2 // § 592

etair oṣadhaiḥ bhūkhagaṭaṅkaṅamaricaiḥ na kevaṃam etaiḥ punar pavaṅāsurīśigrukāñjikaiḥ // GRhtCM_2.18:3 // § 593	
bhūḥ tuvarī khagaḥ kāśisaṃ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ maricam ūṣaṅam etaiḥ // GRhtCM_2.18:4 // § 594	5
punaḥ pavaṅaṃ saindhavam āsurī rājikā śigruḥ saubh- āñjanaṃ vṛkṣaviśeṣaḥ kāñjikaṃ pūrvoktam ampībhūtam etaiśceti // GRhtCM_2.18:5 // § 595	
viśeṣaścātra / § 596	
svedanaṃ rasarājasya kṣārāmpaviṣamadyakaiḥ / § 597	10
bījapūraṃ samādāya vṛntamutsṛija kārayet // GRhtCM_2.18:6 // § 598	
tasya madhye kṣipetsūtaṃ kapāṃśakṣārasaṃyutaṃ / § 599	
dvāraṃ nirudhya yatnena vastramadhye nibandhayet // GRhtCM_2.18:7 // § 600	15
dopāsvedaḥ prakartavya ekaviṃśaddināvadhi / § 601	
dine dine prakartavyaṃ nūtaṅaṃ bījapūrakam // GRhtCM_2.18:8 // § 602	
pepihāno hi dhātūṃśca pīḍyamāno bubhuḥṣayā / § 603	20
amunaiva prakartavyaṃ rasarājasya dīpanam // GRhtCM_2.18:9 // § 604	
tryahaṃ saptadinaṃ vātha caturdaśaikaviṃśatim / § 605	
saṃskāraḥ sūtarāje tu kramāt kramataraṃ varam // GRhtCM_2.18:10 // § 606	25
iti // GRhtCM_2.18:11 // § 607	

cāraṇa

iti dīpito viśuddhaḥ
pracalitavidyullatāsahasrābhaḥ /
bhavati yadā rasarājaś cāryo satvādi
tadā bījam // GRht_2.19 // § 609

kṛtāṣṭasaṃskārasya pāradasya saṃskārāntarasiddhāṃ
parīkṣāṃ āha itītyādi // GRhtCM_2.19:1 // § 610

iti pūrvoktaprakāreṇa rasarājo dīpitaḥ san kṣudutpīdi-
taḥ san viśuddho bhavati // GRhtCM_2.19:2 // § 611

5 yadīdṛśo bhavati rasarājastadā cāryaḥ cāraṇakarma kā-
ryam // GRhtCM_2.19:3 // § 612

kīdrk pracapitavidyuppatāsahasrābhaḥ prakarṣeṇa ca-
patyaś capanaśīpā yā vidyutastāsāṃ sahasrasyeva bhā dī-
ptir yasya sa tathoktaḥ // GRhtCM_2.19:4 // § 613

10 kiṃ kṛtvā cāryaḥ idamagre vakṣyamāṇaṃ kiṃcit dh-
ātūparasamahārasaratnasamjñakaṃ dvitīyaṃ rasarājasa-
mbandhinam dattvā saṃyojyetyarthaḥ // GRhtCM_2.19:5
// § 614

cāraṇa :: samukha, nirmukha

pītakriyāsu pītaṃ śvetam tārakriyāsu
mukham ādau /

deyam khalve ghrṣṭo divyauṣadhibhiḥ
sa nirmukhaś carati // GRht_2.20

// § 616

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovi-

ndabhagavatpādaviracite rasahrdayatantre

rasaśodhanātmako dvitīyo+avabodhaḥ //

5 kiṃ dvitīyamityāśaṅkya taṃ spaṣṭayannāha pītetyādi
// GRhtCM_2.20:1 // § 618

ādau prathamam mukham vidheyam ityadhyāhāraḥ
pāradasya mukham kāryamityarthaḥ // GRhtCM_2.20:2
// § 619

10 tataścetpītakriyā bhavanti svarṇasambandhīni kāryāṇi
bhavanti tadā pītaṃ svarṇam deyam // GRhtCM_2.20:3
// § 620

śvetakriyāsu śvetam deyam śvetam tāram ityarthaḥ //
GRhtCM_2.20:4 // § 621

svaṛṇatārādikaṃ khapve dattaṃ kṛtamukho rasaścara- ati // GRhtCM_2.20 :5 // § 622	
punarnirmukho rasaḥ akṛtamukho rasaḥ khapve ghr- ṣṭo gharṣitaḥ san pūrvoktaṃ carati bhakṣayati // GRhtCM_2.20 :6 // § 623	5
kābhiḥ saha divyauṣadhībhir vakṣyamāṇābhiḥ saha // GRhtCM_2.20 :7 // § 624	
yathā padyam / § 625	
sāsyo rasaḥ syātpaṭuśigrututthaiḥ sarājikair vyoṣaṇak- ais trirātram / § 626	10
piṣṭastataḥ svinnatanuḥ suvarṇamukhānayaṃ khādati sarvadhātūn // GRhtCM_2.20 :8 // § 627	
iti // GRhtCM_2.20 :9 // § 628	
nirmukhaśca ampavargeṇa saṃyuktaṃ yathāpābhena mardayet / § 629	15
abhṛakādīṃśca carate sūtako vāsanāmukhaḥ // GRhtCM_2.20 :10 // § 630	
iyānmānasya sūtasya bhojyadravyātmikā mitiḥ / § 631	
iyatītyucyate yāsau grāsamānamitīritam // GRhtCM_2.20 :11 // § 632	20
iti paribhāṣā // GRhtCM_2.20 :12 // § 633	
iti śrīmatkurapakupapayodhisudhākaramiśramaheśātma- jacaturbhujamiśraviracitāyāṃ mugdhāvabodhinyāṃ rasaḥṛdayaṭīkāyāṃ rasaśodhanātmako dviṭīyo+avabodhaḥ // GRhtCM_2.20 :13 //	

ghanarahitabījacāraṇasamprāptadalādi-
lābhakṛtakṛtyāḥ

/

kṛpaṇāḥ prāpya samudraṃ

varāṭīkālabhasaṃtuṣṭāḥ // GRht_3.1

// § 636

sudhākaragrāsasattvaṃ padmākarasukhāvaham / § 637	
tathā vibhūtayaścāsyā sajjanānandakāraḥ // GRhtCM_3.1 :1 // § 638	5

anena padyena granthasya guṇādhikyam saṃmata-
tvam ca varṇayannāha ghanetyādi // GRhtCM_3.1 :2 //
§ 639

5 // ye evaṃvidhāḡ puruṣāste kṛpaṇā eva // GRhtCM_3.1 :3
// § 640

kiṃviśiṣṭāḡ ghanarahitabījacāraṇasamprāptadapādidra-
vyakṛtakṛtyāḡ ghanenābhrakeṇa rahitam varjitam yad bī-
jacāraṇam anyadhātvādīnām bījakavapanam tena yatpr-
āptam dapādidravayam pattraraṇjanavarṇavṛddhitārakṛṣṭī
10 mepāpakādikaṃ vastu tena ye kṛtakṛtyāḡ pūrṇāḡ ātmā-
naṃ manyante ityadhyaḡhāraḡ // GRhtCM_3.1 :4 // § 641

kiṃviśiṣṭāḡ kṛpaṇāḡ samudraṃ prāpya ratnākaram pa-
bdhvā varāṭikāpābhasamtuṣṭāḡ kapardikāpābhena samtu-
ṣṭim prāptaḡ daridrābhāvāditi bhāvaḡ // GRhtCM_3.1 :5
15 // § 642

tathā evaṃvidhāḡ kṛpaṇā idam śāstraṃ ratnākara-
rūpam bahuratnam prāpya dapādidravyeṇa kṛtakṛtyāḡ //
GRhtCM_3.1 :6 // § 643

śāstrasamudrayor guṇaratnaiḡ sāmyam varāṭikādapā-
20 didravayayoḡ sāmyam tucchatayā yata ubhāv api nikṛṣṭāv
eva // GRhtCM_3.1 :7 // § 644

yata etacchāstraṃ bahupradaṃ mudrikāvedhasparśa-
vedhadhūmavedhaśabdavedhadhāmyavedhadhāmyadhā-
tivedhapradatvāt // GRhtCM_3.1 :8 // § 645

anye punarmahānto

lakṣmīkarirājakauṣṭubhādīni /

avadhīrya labdhavantaḡ parāmṛtam

cāmarā jātāḡ // GRht_3.2 // § 647

punaratra granthe guṇādhikyaśataṃ ca varṇayannāh-
ānye ityādi // GRhtCM_3.2 :1 // § 648

5 // punar ity aprathamaviśeṣaṇayor iti prasādaḡ // GRhtCM_3.2 :2
// § 649

atra punarviśeṣaṇe // GRhtCM_3.2 :3 // § 650

anye pūrvebhyo mahānto vartante // GRhtCM_3.2 :4
// § 651

kiṃ kurvantaḥ parāmṛtaṃ pabdhavantaḥ santa amarā jātā maraṇarahitā jīvanmuktā jātā ityārthaḥ // GRhtCM_3.2:5 // § 652	
paraṃ ca tadamṛtaṃ ceti samāsaḥ mokṣam ityārthaḥ // GRhtCM_3.2:6 // § 653	5
kiṃ kṛtvā pakṣmīkarirājakaustubhādīni avadhīrya ava- hepanaṃ vidhāya pakṣmīrharipriyā karirāja airāvata indr- avāraṇaḥ kaustubho harermaṇiḥ ityādīni caturdaśaratnāni // GRhtCM_3.2:7 // § 654	
satām ayameva svabhāvaḥ daridrāṇāṃ kṛpaṇānāṃ pū- rvavat // GRhtCM_3.2:8 // § 655	10
ata evaitacchāstraṃ kṛpaṇamahatāṃ nikaṣarūpam // GRhtCM_3.2:9 // § 656	

**kṣārauṣadhipaṭvamlaiḥ kṣudbodho
rāgabandhane svedāt /
na punaḥ pakṣacchedo dravatvaṃ vā
vinā gaganam // GRht_3.3 // § 658**

sarvotkṛṣṭatvena gaganagrāsasādhanam āha kṣārety- ādi // GRhtCM_3.3:1 // § 659	
kṣudbodho rasarājasya jāyate iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.3:2 5 // § 660	
kaiḥ kṛtvā kṣārauṣadhipaṭvampaiḥ kṣārauṣadhayo 'hi- mārādayaḥ paṭu saindhavam ampam ampavetasādi etaiḥ kṣudutpattir bhaved ityārthaḥ // GRhtCM_3.3:3 // § 661	
kṣārauṣadhayo yathā / § 662	10
ahimāramapāmāрге таṇḍupīyakasaṃyutam / § 663	
snuhyarkakaravīraṃ ca pāṅgapīkṣīrakandau // GRhtCM_3.3:4 // § 664	
karkoṭīm kañcukīm tumbām papāśaṃ cāgnimantha- kam / § 665	15
karīraṃ citrakam śigruṃ varuṇaṃ vetasaṃ vaṭam // GRhtCM_3.3:5 // § 666	
paṭopyarjunakūṣmāṇḍakadapīvajrakandakam / § 667	
aśvatthaṃ sūraṇaṃ jāpīm dahet kandān anekaśaḥ // GRhtCM_3.3:6 // § 668	20

- antardhūmena sarvāṃśca devadāpīm dahettathā / § 669
auśadhikṣāranāmāsau gaṇastu parikīrtitaḥ // GRhtCM_3.3:7
// § 670
iti // GRhtCM_3.3:8 // § 671
5 ampam yathā / § 672
ampavetasajambīram pakucam bijapūrakam / § 673
cāngerī caṇakāmpam ca nāraṅgam tittiḍī tathā //
GRhtCM_3.3:9 // § 674
ambaṣṭhā karamardaśca kapitthaḥ karaṇādikaḥ / § 675
10 pañcāmpasaṃyuto vā syādampavargaḥ prakīrtitaḥ //
GRhtCM_3.3:10 // § 676
caṇakāmpam ca sarveṣām ekameva praśasyate / § 677
ampavetasamekam vā sarveṣāmuttamottamam // GRhtCM_3.3:11
// § 678
15 iti // GRhtCM_3.3:12 // § 679
ityetaiḥ kṣārauśadhipaṭvampaiḥ kṣudbodho bhavet rā-
gabandhane ca bhavetām rāgo rañjanam bandhanam pū-
rvam upavarṇitam // GRhtCM_3.3:13 // § 680
kuto hetoḥ etaiḥ pūrvoktaiḥ karaṇarūpaiḥ svedāt //
20 GRhtCM_3.3:14 // § 681
punariti viśeṣaṇe // GRhtCM_3.3:15 // § 682
pakṣacchedaḥ rasapakṣāpakartanam yathā sthīro bha-
vati dravyatvam guṇavattvam vā gaganamabhṛakam vinā
na bhavatītyarthaḥ // GRhtCM_3.3:16 // § 683

abhrakajīrṇo balavān bhavati rasastasya
cāraṇe proktāḥ /
saṃdhānavāsanaūśadhinirmukhasamukhā
mahāyogāḥ // GRht_3.4 // § 685

- dravyatvam abhrakeṇāhābhrakajīrṇa ityādi // GRhtCM_3.4:1
// § 686
5 baparahite atikṣudbodhe ṣaṇḍhatā bhavet // GRhtCM_3.4:2
// § 687
yathā / § 688
śītatvānmardanābhāvāp pohāśuddhasya jāraṇāt / § 689

vidaprabhūṭadānād vā bhunkte jīrṇāḍajīrṇagaḥ //	
GRhtCM_3.4:3 // § 690	
atyagnito nirāhārāt krāmaṇārahitasya ca / § 691	
ityetā vikriyā jñeyā aṣṭabhiḥ ṣaṇḍhatām vrajet //	
GRhtCM_3.4:4 // § 692	5
iti // GRhtCM_3.4:5 // § 693	
ato raso+aṣṭasaṃskārānantaram abhrakajīrṇaḥ karta-	
vyāḥ yato+abhrakajīrṇaṃ bapavān bhavati // GRhtCM_3.4:6	
// § 694	
abhrakajīrṇe grāsanyāye na jāritam yasmin sa tathoktaḥ	10
// GRhtCM_3.4:7 // § 695	
tasyābhrajāraṇāyogyasya rasasya cāraṇe kevaṇapakavap-	
ane ete proktāḥ // GRhtCM_3.4:8 // § 696	
ete ke saṃdhānavāsanauṣadhinirmukhasamukhā eva	
mahāyogāḥ mahaddravayatvakārakāḥ saṃdhānam sarva-	15
dhānyānām aṣṭauṣadhyādīnām ca saṃdhānam yathā sarv-	
adhānyāni nikṣipyā āranāpaṃ tu kārayet // GRhtCM_3.4:9	
// § 697	
sapattramūpasamyuktā auṣadhīstatra niḥkṣipet //	
GRhtCM_3.4:10 // § 698	20
kṣitikāsīsasāmudrasindhutryuṣaṇarājikaiḥ / § 699	
samyuktaṃ kārayettattu soṣṃe saptāhasaṃsthitam //	
GRhtCM_3.4:11 // § 700	
taccāranāpasamyuktaṃ tāmrahāṇḍe tu saṃdhayet /	
§ 701	25
ityabhrakacāraṇārtham saṃdhānam // GRhtCM_3.4:12	
// § 702	
vāsanauṣadhyo yathā / § 703	
vijñeyamauṣadhīvargaṃ yathā śāstrairudāhṛtam / § 704	
japajam sthapajam caiva samyak jñātvā tu kārayet //	30
GRhtCM_3.4:13 // § 705	
japajā utpapī padmā sthapajā ca prasāriṇī / § 706	
jāpinī abhracandrā ca citraparṇī triparṇikā / § 707	
rasacandraukasaś caiva tathā ca japamūpakaḥ / § 708	
samaṅgā vāribhūtā ca apāmārgo japodbhavā // GRhtCM_3.4:14	
// § 709	
ajamārī upāmbuśca kumbhikā japapippapī / § 710	

- japapūrvāmbusītā ca kumārī nāginī tathā // GRhtCM_3.4:15
// § 711
- sitajaṅghā svaraścaiva tathā sarpaḥ sugandhikā / § 712
vṛddhā ca bṛhatī tadvanmūrtir mārjārapādikā //
5 GRhtCM_3.4:16 // § 713
- tathā japacakorī ca mīnākṣī ahipocanā / § 714
jayāṃvica varāhī ca apattrā īśvarī tathā // GRhtCM_3.4:17
// § 715
- kurkurī hapinī caiva bṛhatī vajrakandakam / § 716
10 musapī vanamāpā ca vidārī mohinī tathā // GRhtCM_3.4:18
// § 717
- māṇḍūkī pavaṇā caiva ugrā ca uttamā tathā / § 718
śikhipādī kapotī ca nandinī vṛścikāpikā / § 719
haṃsapādī śikhā caiva sārivā vāyasī tathā / § 720
15 dantī gojihvikā caiva garuḍī hemapuṣpikā // GRhtCM_3.4:19
// § 721
- samaṅgā japajā caiva māmsī pāśāṇabhedikā / § 722
apambuṣā meghanādā śukanādā kapotikī // GRhtCM_3.4:20
// § 723
- kṣīrikā tupasī dhānyā meṣikā ca vanārjakā / § 724
20 vārāhī caṅakāyāsī tathā ca aparājitā // GRhtCM_3.4:21
// § 725
- catuṣṣaṣṭigaṇo hy eṣa auśadhīnāṃ prakīrtitaḥ / § 726
ṣaṣṭhāṣṭakaprayogena avasthāṃ naiva kārayet // GRhtCM_3.4:22
25 // § 727
- iti // GRhtCM_3.4:23 // § 728
ayamośadhīgaṇaḥ saṃdhāne 'pi yojyaḥ // GRhtCM_3.4:24
// § 729
- saṃdhānaṃ ca vāsanauśadhayaśca tābhiḥ kṛtvā ye ni-
30 rmukhasamukhā eva yogāḥ akṛtamukhakṛtamukhā itya-
rthaḥ // GRhtCM_3.4:25 // § 730

abhra :: preparation for cāraṇa

niścandrikam hi gaganam

kṣārāmlairbhāvitam tathā rudhiraiḥ /

sṛṣṭitrayanīrakaṇāṭumbarurasamarditaṃ

carati // GRht_3.5 // § 732

nirmukhatvenābhrakacāraṇopāyamāha niścandrikam
ityādi // GRhtCM_3.5:1 // § 733

hi niścitaṃ yadgaganamabhrakam niścandrikam ca-
ndrarahitaṃ bhavati vajrasamjñakam ityārthaḥ tadgaga- 5
naṃ rucirair nirdoṣair manoramair vividhaiḥ kṣārāmpair
bhāvitaṃ ppāvitaṃ kāryaṃ kṣārā yavakṣārasvarjikṣārāṭa-
nkaṇakṣārādayo 'mpā ampavetasajambīrādyāḥ pūrvoktāḥ
// GRhtCM_3.5:2 // § 734

nanu kṣārā rucirāḥ kathaṃ bhavanti ucyate yathā 10
sarjikācūrṇabhāgaikam viṃśadbhāgaṃ japasya ca //
GRhtCM_3.5:3 // § 735

tāvatkvāthyam kṣiped bhāṇḍe yāvatphenam sitam bh-
avet // GRhtCM_3.5:4 // § 736

kṣiṇe kṣiṇe japaṃ dattvā śvetaphenam ca gr̥hyate // 15
GRhtCM_3.5:5 // § 737

tadā tu ḍekayantreṇa drāvayedagniyogataḥ // GRhtCM_3.5:6
// § 738

triḥsaptavāram kartavyam drāvaṇam mūtrasaṃyutam
// GRhtCM_3.5:7 // § 739 20

svarjikākṣāranāmāyam drāvaṇe paramo mataḥ //
GRhtCM_3.5:8 // § 740

iti viśeṣavidhiḥ // GRhtCM_3.5:9 // § 741

evamatyuttamāḥ kṣārāḥ syuḥ sampakvāḥ himāḥ //
GRhtCM_3.5:10 // § 742 25

punaḥ sṛṣṭitrayanīrakaṇāṭumbarurasamarditaṃ go+ajāvinārīṇām
mūtraṃ śukraṃ ca śoṇitaṃ sṛṣṭitrayam nīrakaṇā japapipp-
apī paṭuriti poke tumburu pratītaṃ japakaṇā ca tumbu-
uśca anayo rasaḥ sṛṣṭitrayam ca japakaṇāṭumbarurasaśca
tābhyām mardanaṃ kāryam // GRhtCM_3.5:11 // § 743 30

rasaḥ pāradaḥ nirmukho+api evaṃvidham gaganam
carati grāsīkaroti // GRhtCM_3.5:12 // § 744

karaṇam granthāntare'sti / § 745

dugdhatrayam kumāryambu gaṅgāputram trimūtra-
kam / § 746 35

vaṭaśuṅgamajāraktam ebhir abhram sumarditam //
GRhtCM_3.5:13 // § 747

śatadhā puṭitaṃ cāpi jāyate padmarāgavat / § 748
niścandrikaṃ mṛtaṃ tv abhraṃ vṛddhadehe rasāya-
nam // GRhtCM_3.5:14 // § 749
5 / § 750
kāminīmadadarpaghaṇaṃ śastaṃ puṃstvopaghātinām
iti // GRhtCM_3.5:15 // § 751

mercury :: abhracāraṇa

yavaciñcikāmbupuṭitaṃ
tanmūlaśatāvarīgadākulitaṃ /
ghanaravaśigrupunarnavarasabhāvitamabhrakaṃ
carati // GRht_3.6 // § 753

vidhānāntaramāha yavetyādi // GRhtCM_3.6:1 // § 754
5 punarabhrakaṃ yavaciñcikāmbupuṭitaṃ kāryaṃ yav-
aciñcikā pratitā yavaciñkiketi poke tasyā ambudravaḥ tena
puṭitaṃ ātapayogena bhāvitam // GRhtCM_3.6:2 // § 755
punastanmūpaśatāvarīgadākupitaṃ kāryaṃ tasyā ya-
vaciñcikāyā mūpaṃ tanmūpaṃ śatāvarī śatapād ga-
10 dah kuṣṭhaḥ etair ākupaṃ vyāptaṃ paripputam //
GRhtCM_3.6:3 // § 756
yadā sarasauśadhābhāvas tadāyaṃ vidhiḥ yathā / § 757
śuṣkadravyam upādāya svarasānām asaṃbhave / § 758
vāriṇyaṣṭagūṇe sādhyam grāhyam pādāvaśeṣitam //
15 GRhtCM_3.6:4 // § 759
iti // GRhtCM_3.6:5 // § 760
punar ghanaravaśigrupunarnavarasabhāvitam kāryaṃ
ghanaravas taṇḍupīyakaḥ śigru saubhāñjanaṃ suhijānā
iti poke punarnavā varṣābhūḥ pratitā eteṣāṃ rasena bh-
20 āvitam paripputam ātapayogena śoṣyam ityārthaḥ //
GRhtCM_3.6:6 // § 761
evaṃvidham abhraṃ rasaś carati // GRhtCM_3.6:7 // § 762

nirmukhena bhāvanāśabdena śatavāraṃ jñātavyaṃ gr- anthāntarasāmyāt // GRhtCM_3.6:8 // § 763	
atra viśeṣaḥ // GRhtCM_3.6:9 // § 764	
somavappīrase piṣṭvā dāpayecca puṭatrayam / § 765	
somavappīrasenaiva sapta vārāṃśca bhāvayet // GRhtCM_3.6:10 // § 766	
dāpayenmr̥nmaye bhāṇḍe rasena saṃyutam / § 767	
mūpaṃ tu śarapuṅkhāyā gavyakṣīreṇa gharṣayet / § 768	
kapkena mepayet sūtaṃ gaganam tadadhaūrdhvagam // GRhtCM_3.6:11 // § 769	10
sthāpayedravitāpe tu nirmukho grasate kṣaṇāt / § 770	
jāyate piṣṭikā śīghraṃ nātra kāryā vicāraṇā // GRhtCM_3.6:12 // § 771	
iti // GRhtCM_3.6:13 // § 772	
anyacca / § 773	15
tipaparṇīrasaṃ nītvā gaganam tena bhāvayet / § 774	
mardanāj jāyate piṣṭi nātra kāryā vicāraṇā // GRhtCM_3.6:14 // § 775	
iti // GRhtCM_3.6:15 // § 776	
anyacca / § 777	20
muṇḍīniryāsake nāgaṃ bahuśastu niṣecayet / § 778	
tenābhraḥkaṃ tu saṃyojya bhūyo bhūyaḥ paṭe dahet // GRhtCM_3.6:16 // § 779	
citrakārdrakamūpānām ekaikena tu saptadhā / § 780	
ppāvitavyaṃ prayatnena gandhakābhraḥkakūrṇakam 25 // GRhtCM_3.6:17 // § 781	
nāgamuṇḍīrasākṣiptaṃ rasapuṅgāmpabhāvitam / § 782	
ṣoḍaśāṃśena dātavyaṃ dopāyante caredrasaḥ // GRhtCM_3.6:18 // § 783	
iti nirmukhacāraṇam // GRhtCM_3.6:19 // § 784	30

āraṇāla for jāraṇa

sarjīkṣītikhaḡaṭaṅkaṇalavaṇānvitam
arkabhājane tridinam /

paryuṣitamāranālaṃ gaganādiṣu
bhāvane śastam // GRht_3.7 // § 786

tasminnāgaṃ śuddhaṃ pradrāvya
niṣecayecchataṃ vārān /
vaṅgaṃ vā tāraividhau rasāyane naiva
tadyojyam // GRht_3.8 // § 788

gaganarasoparasāmṛtaloharasāyasādicūrṇāni
/

5 sarvamanena ha bhāvyaṃ yatkiṃcit
cāraṇāvastu // GRht_3.9 // § 790

samukhacāraṇamāha sarjityādi // GRhtCM_3.7-9:1
// § 791

āranāpaṃ svedanasamskāre yaduktaṃ kāñjikaṃ tat //
GRhtCM_3.7-9:2 // § 792

10 arkabhājane tāmrāpātre // GRhtCM_3.7-9:3 // § 793
tridinaṃ yāvattāvatparyuṣitaṃ samdhānīkaraṇaṃ ku-
ryāt // GRhtCM_3.7-9:4 // § 794

kīdr̥gvidham āranāpaṃ sarjīkṣitikhagaṭaṅkaṇapavaṇ-
ānviṭaṃ sarjī pratītā sājīti poke kṣitiḥ sphaṭikā khagaḥ kās-
15 īsaṃ ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ sohāgā iti poke pavaṇaṃ sai-
ndhavaṃ tadabhāve pavaṇāṣṭakeṣu yatra yappabhyaṃ ta-
deva yojyaṃ pavaṇoddeśaḥ / § 795

saindhavaṃ rucakaṃ kṛṣṇaṃ viḍaṃ sāmudram au-
dbhidam / § 796

20 romakaṃ pāṃśujaṃ ceti pavaṇāṣṭakam ucyate //
GRhtCM_3.7-9:5 // § 797

iti etair anvitaṃ mipitaṃ kuryāt // GRhtCM_3.7-9:6
// § 798

25 tadāranāpaṃ gaganādikabhāvane abhrakādippāvane
śastam pradhānam abhrakādikā agre vakṣyamāṇāḥ //
GRhtCM_3.7-9:7 // § 799

nirmukhā samukhā ceti dvividhā cāraṇā matā nirmu-
khā cāraṇā proktā bijādhanena bhāgataḥ // GRhtCM_3.7-
9:8 // § 800

śuddham svarṇam ca rūpyam ca bījam ityabhidhīyate // GRhtCM_3.7-9:9 // § 801	
catuṣṣaṣṭyaṃśato bījapraṅkṣepo mukham ucyate // GRhtCM_3.7-9:10 // § 802	
evaṃ kṛte raso grāsapopupo mukhavān bhavet / § 803	5
kaṭhinānyapi pohāni kṣamo bhavati bhakṣaṇe // GRhtCM_3.7-9:11 // § 804	
iyam hi samukhā proktā cāraṇā varavārttikaiḥ / § 805 iti // GRhtCM_3.7-9:12 // § 806	
abhraḱādyapadhātūnām nirmukhacāraṇam hemādi- dhātūnām samukhacāraṇam iti viveko jñeyaḥ // GRhtCM_3.7- 9:13 // § 807	10
rasāyane śarīrakārye nāgavaṅgau na cāraṇīyau kiṃtu svarṇādikaṃ bījam cāraṇīyam iti bhāvaḥ // GRhtCM_3.7- 9:14 // § 808	15
ādiśabdena nāgavaṅgayor adhikāraviśeṣam āha tasmi- nnityādi // GRhtCM_3.7-9:15 // § 809	
tasmin pūrvoktasamdhāne śuddham nirmapīkṛtam nāgam sīsakaṃ pradrāvya japarūpaṃ vidhāya vahniyogāt iti śeṣaḥ niṣecayet niṣekaḥ kartavyaḥ vā tatraiva samdhāne vaṅgam raṅgam pradrāvya niṣecayet // GRhtCM_3.7-9:16 // § 810	20
kativārān śataṃ vārān pratiśatam ityārthaḥ // GRhtCM_3.7- 9:17 // § 811	
tadvaṅgam tāravidhau rūpyavidhāne yojyam rasena saha mipitaṃ kāryam ityārthaḥ // GRhtCM_3.7-9:18 // § 812	25
āsyām āryāyām svarṇādhikāre'nuktamapi nāgam gr- anthāntarāt samāyojyam iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_3.7- 9:19 // § 813	30
tannāgam vaṅgam ca rasāyane śarīrasiddhinimittam na yojyamiti yato nāgavaṅgaprabhavāv aupādhikau doṣau gapabandhagupmadau kathitau etannāgam vaṅgam ca gr- āsārthe yojyamiti yuktaṃ yata etenāntargatenānyadapi gr- āhyam dravyam grasatīti bhāvaḥ // GRhtCM_3.7-9:20 // § 814	35
vaṅge viśeṣaḥ / § 815	

khurakaṃ miśrakaṃ ceti dvividhaṃ vaṅgam ucyate /
§ 816

khurakaṃ guṇataḥ śreṣṭhaṃ miśrakaṃ na rase hitam
// GRhtCM_3.7-9:21 // § 817

5 iti rajatakarmaṇi yogyaṃ grāhyam // GRhtCM_3.7-
9:22 // § 818

gaganādikramaṃ spaṣṭayann āha gaganetyādi //
GRhtCM_3.7-9:23 // § 819

10 anena pūrvoktasamdhānena sarvaṃ sakapaṃ bhā-
vyam bhāvitaṃ kuryāt // GRhtCM_3.7-9:24 // § 820

sarvamiti kiṃ gaganarasoparasāmṛtapoharasāyasādic-
ūrṇāni // GRhtCM_3.7-9:25 // § 821

15 gaganamabhakraṃ vajrasaṃjñikaṃ rasā mahārasā hi-
ṅgupasvarṇamākṣikarūpyamākṣikaśipājatucapapacumba-
kavaikrāntakharparagairikasphaṭikakāsīsasaṃjñakā amṛ-
taṃ viṣam vā amṛtapohā na mṛtā amṛtā amṛtāśca te
pohāś ca dhāvata iti rasāḥ pūrvoktāḥ āyasā pohāś te-
śāṃ saṃyogajāni yāni cūrṇāni kapkāni śupbābhrādīni //
GRhtCM_3.7-9:26 // § 822

20 ādiśabdād uparasānām api grahaṇam // GRhtCM_3.7-
9:27 // § 823

na kevapametānyeva samdhānena bhāvyaṇi kiṃtva-
nyad api yat kiṃcic cāraṇāvastu cāraṇayogyaṃ dravy-
aratnādikaṃ tadapyetena samdhānena bhāvyaṃ cāraṇā-
25 rtham // GRhtCM_3.7-9:28 // § 824

ādau khalve mṛditāṃ piṣṭiṃ hemnaśca

tāṃ rasaścarati /

tārasya tārakarmaṇi dattvā sūte tato

gaganam // GRht_3.10 // § 826

svaṇṇarūpyayoradhikāra viśeṣam āhādāv ityādi // GRhtCM_3.10:1
// § 827

5 tato+anantaram hemnaḥ svaṇṇasya piṣṭiṃ khapve mṛ-
ditāṃ vakṣyamāṇena iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.10:2 // § 828

tāṃ piṣṭiṃ rasaścarati // GRhtCM_3.10:3 // § 829

kiṃ kṛtvā piṣṭim̐ dadyāt ādau prathamataḥ sūteśvare gaganamabhṛakam̐ dattvā // GRhtCM_3.10:4 // § 830	
hemno+adhikāro darśitaḥ // GRhtCM_3.10:5 // § 831	
hemakarmaṇi hemaiva tārakarmaṇi tārameva dadyāt // GRhtCM_3.10:6 // § 832	5
hemni viśeṣaḥ / § 833	
svarṇam̐ pañcavidham̐ proktaṃ prākṛtaṃ saha-jāgni- jam / § 834	
etatsvarṇatrayam̐ caiva yojyam̐ ṣoḍaśavarṇakam̐ // GRhtCM_3.10:7 // § 835	10
khanijam̐ rasavādottham̐ supattrīkṛtaśodhitam / § 836	
taccaturdaśavarṇāḍhyam̐ manujānām̐ rujāpaham̐ // GRhtCM_3.10:8 // § 837	
iti // GRhtCM_3.10:9 // § 838	
tāre'pi viśeṣaḥ / § 839	15
kaipāse sahajam̐ rūpyam̐ khanijam̐ kṛtrimam̐ tathā / § 840	
vyutkrameṇa guṇaiḥ śreṣṭham̐ nāgottīrṇe rase hitam̐ // GRhtCM_3.10:10 // § 841	
iti // GRhtCM_3.10:11 // § 842	20
tāramapi pūrvavarṇam̐ cāryam̐ // GRhtCM_3.10:12 // § 843	

truṭiśo dattvā mṛditaṃ sāre khalve

'bhrāhemalohādi /

carati rasendraḥ

kṣitikhagavetasabījapūrāmlaiḥ //

GRht_3.11 // § 845

piṣṭimardane pātrauśadhānyāha truṭiśa ityādi // GRhtCM_3.11:1
// § 846

abhrahemapohādīni abhramabhṛakam̐ pratītam̐ hema 5
kanakam̐ tadeva pohāḥ abhṛakam̐ ca hemapohaśca tāv ādī
yasya tat // GRhtCM_3.11:2 // § 847

evaṃvidham̐ dravyam̐ kṣitikhagavetasabījapūrāmpaiḥ
kṣitiśca khagaś ca vetasaṃ ca bījapūraś ca kṣitikhagabījap- 10
ūrāḥ bījapūro mātupuṅgaḥ teṣāṃ trayāṇāmampāḥ tair mṛ-

- ditam gharṣitam sat rasendraś carati // GRhtCM_3.11:3
// § 848
- kim kṛtvā mṛditam truṭiśo 'ppamātram dattvā //
GRhtCM_3.11:4 // § 849
- 5 kasmin sāre khapve // GRhtCM_3.11:5 // § 850
sārasya tīkṣṇajātasyāyam sārastasminnevaṃvidhe //
GRhtCM_3.11:6 // § 851
sāre viśeṣaḥ / § 852
muṇḍam tīkṣṇam tathā kāntam bhedāstasya trayodaśa
10 / § 853
mṛdu kuṇṭham ca kaḍāram trividham muṇḍamucyate
// GRhtCM_3.11:7 // § 854
kharasāram ca hannāpam tārāvartam viḍam tathā /
§ 855
- 15 kāpapoham gajākhyam ca ṣaḍvidham tīkṣṇamucyate
// GRhtCM_3.11:8 // § 856
kāntam poham caturdhoktam romakam bhrāmakam
tathā / § 857
cumbakam drāvakam ceti guṇās tasyottarottarāḥ //
20 GRhtCM_3.11:9 // § 858
iti // GRhtCM_3.11:10 // § 859
khapvo yathā / § 860
khapvo+aśmādyo nirudgāro dvir aṅgupakaṭāhakaḥ /
§ 861
- 25 aṣṭāṅgupāvaṭī kāryā dīrghā vā vartupā tathā //
GRhtCM_3.11:11 // § 862
dvādaśāṅgupadīrghena mardakaś caturaṅgupaḥ / § 863
mukham vṛttam tu kartavyam darpaṇodarasaṃni-
bham // GRhtCM_3.11:12 // § 864
30 iti // GRhtCM_3.11:13 // § 865
aśmādya iti aśmapohārkāṇām jñātavyaḥ // GRhtCM_3.11:14
// § 866

samukham nirmukhamathavā tulyam
dviguṇam caturguṇam vāpi /

aṣṭaguṇaṃ ṣoḍaśaguṇamathavā
dvātriṃśatāguṇitam // GRht_3.12
// § 868

iti pattrābhrakam uktaṃ tena
vidhānena cārayetsūtam /

cāraṇa

grāsaḥ piṣṭī garbhastrilakṣaṇā cāraṇā bhavati //
GRht_3.13 // § 870

dhātvādīnāṃ cāraṇāyāṃ parimāṇamāha samukham
ityādi // GRhtCM_3.12-13:1 // § 871

5

iti pūrvoktaṃ pattrābhrakam uktaṃ pattrābhrakacāra-
ṇam ityārthaḥ // GRhtCM_3.12-13:2 // § 872

samukhaṃ mukhasahitaṃ cāraṇaṃ bhavatu vātha ni-
rmukhaṃ mukhavarjitaṃ cāraṇaṃ bhavatu ubhayatrāpi
tupyaṃ samānaṃ sūtaṃ cārayet dhātvādīniti śeṣaḥ // 10
GRhtCM_3.12-13:3 // § 873

atra vikappo dviguṇaṃ sūtād dviguṇitaṃ cārayed vā
caturguṇitaṃ sūtāccaturguṇitaṃ vā aṣṭaguṇaṃ sūtādaṣṭ-
aguṇitaṃ vā ṣoḍaśaguṇaṃ sūtāt ṣoḍaśaguṇitaṃ vā dv-
ātriṃśatāguṇitaṃ sūtād dvātriṃśadguṇitaṃ cārayet // 15
GRhtCM_3.12-13:4 // § 874

tena vidhānena pūrvoktena vidhānena truṭīśo dattve-
tyādinā // GRhtCM_3.12-13:5 // § 875

cāraṇā tripakṣaṇā bhavati trīṇi pakṣaṇāni cihnāni ya-
syāṃ sā tathoktā // GRhtCM_3.12-13:6 // § 876

20

kathaṃ grāsaḥ abhrakasya grāsaṇaṃ nirmukhatvena
samukhatvena vāparā piṣṭī rasenaḥbhrāder mepanaṃ pun-
argarbho rasasya garbhe rasarūpaṃ gaganam tiṣṭhatīti //
GRhtCM_3.12-13:7 // § 877

śpokadvayānvayasambandhād yugmam // GRhtCM_3.12-
13:8 // § 878

wrong ideas about jāraṇa

dolanavidhinā yair api
nānāvidhabhaṅgasamskṛtaṃ
gaganam /
cāraṇavidhau pradiṣṭaṃ dṛṣṭaṃ
noddhūyamānaṃ taiḥ // GRht_3.14
// § 880

anye 'pi tucchamatayo
gandhakanīṣpiṣṭīśulbapiṣṭirajaḥ /
dolanavidhinoddhūtaṃ rasajīrṇaṃ
taditi manyante // GRht_3.15 // § 882

5 iti gaganādigrāsapramāṇaṃ kathitam atha cāraṇāvidh-
ānamāha dopanavidhinetyādi // GRhtCM_3.14-15:1 //
§ 883

gaganamabhṛakaṃ yair auṣadhaiḥ piṣṭaṃ peṣitaṃ bh-
avati tair evauṣadhair nāppamānair bahumānair nānāvi-
10 dhabhaṅgasamskṛtaṃ kuryāditi śeṣaḥ // GRhtCM_3.14-
15:2 // § 884

nānāvidhā anekaprakārā ye bhaṅgās taramgā āgam-
ābdhijātās taiḥ samskṛtaṃ upaskṛtaṃ // GRhtCM_3.14-
15:3 // § 885

15 kiṃviśiṣṭaṃ gaganam māraṇavidhinā pañcatvavidhā-
nena uddiṣṭaṃ uddeśitam / § 886

evaṃvidham api gaganam dopanavidhinā cāraṇāyāṃ
yojyamiti bhāvaḥ // GRhtCM_3.14-15:4 // § 887

adhunāppamatīnām matam āhānya ityādi / § 888
20 anye mahadbhyo 'pare tucchamatayas tucchā stokā ma-
tirbuddhiryeṣām te tathoktāḥ appabuddhaya iti yāvat //
GRhtCM_3.14-15:5 // § 889

rasam jīrṇam jāraṇasamskāropapannaṃ rasam manya-
nte iti // GRhtCM_3.14-15:6 // § 890

25 kiṃ gandhakanīṣpiṣṭīśupbapiṣṭirajo gandhakena yā ni-
ṣpiṣṭiḥ piṣṭibhūtā śupbena yā piṣṭiḥ piṣṭibhūtā tāmraṣiṣṭi-
tyarthaḥ gandhakanīṣpiṣṭīśca śupbapiṣṭīśca tayoryadrajah
pāṃsuḥ gandhakapiṣṭī yathā / § 891

gandhapāṣānacūrṇaṃ ca caṅkasya rasena tu / § 892 bhāvayetsaptavāraṃ tu strīraktena ca saptadhā // GRhtCM_3.14-15:7 // § 893	
śuddhasūtaṃ papaikaṃ tu kharpāre dāpayettataḥ / § 894	5
bhāvitaṃ gandhakaṃ dadyānnarapiṇḍena saṃyutam // GRhtCM_3.14-15:8 // § 895	
dopāyāntre'pi tāpena piṣṭikā bhavati kṣaṇāt // GRhtCM_3.14- 15:9 // § 896	
iti // GRhtCM_3.14-15:10 // § 897	10
eva śupbapiṣṭyapi jāyate // GRhtCM_3.14-15:11 // § 898	
kimbhūtaṃ gandhakaṃ piṣṭiśupbapiṣṭirajaḥ dopana- vidhinodbhūtaṃ dopikāyantravidhānenotpannam // GRhtCM_3.14- 15:12 // § 899	15
iti yaduktaṃ tadasamañjasamiti bhāvaḥ // GRhtCM_3.14- 15:13 // § 900	

golakamukha

tailādikataptarase

hāṭakatārādigolakamukhena /

carati ghaṇaṃ rasarājo hemādibhir eti

piṇḍatvam // GRht_3.16 // § 902

samukhacāraṇāntarbhūtaṃ vāsanāmukhacāraṇaṃ da-
rśayannāha taipetyādi // GRhtCM_3.16:1 // § 903

rasarājaḥ pārado hāṭakatārādi svarṇarūpyādi dhātudr-
avyaṃ kṛtrimākṛtrimātmakanavasamkhyākaṃ pūrvamu-
ktaṃ carati bhakṣati // GRhtCM_3.16:2 // § 904

kena gopakamukhena // GRhtCM_3.16:3 // § 905

gopakaśca mukhaviśeṣaḥ tena viḍasya gopakenetya-
rthaḥ // GRhtCM_3.16:4 // § 906

kva sati taipādikataptarase sati // GRhtCM_3.16:5 //
§ 907

taipam ādiḥ yeṣāṃ te taipādikās taipavasāmūtraśukr-
apuşpāḥ etaistapto yo rasa uṣṇatvaṃ nīto yo 'sau pārad-
astasmin satyevaṃ ghanamabhṛakam carati rasendraḥ //
GRhtCM_3.16:6 // § 908

5 punarhemādibhirnavakairgrāsīkṛtaiḥ piṇḍatvameti ni-
biḍatvaṃ prāpnoti // GRhtCM_3.16:7 // § 909

taipāni yathā / § 910

kaṅguṇītumbinīghoṣākaraṅjaśrīphapodbhavam / § 911

kaṭuvātārisiddhārthasomarājīvibhītajam // GRhtCM_3.16:8

10 // § 912

atasījam mahākāpīnimbajam tipajam tathā / § 913

apāmārgo devadāpī dantītumbaruvigrahāḥ // GRhtCM_3.16:9

// § 914

aṅkoponmattabhappātaphapebhyas taipasambhavaḥ /

15 § 915

iti // GRhtCM_3.16:10 // § 916

vasā yathā / § 917

ajoṣṭrakharameṣāṅām mahiṣasya vasā tathā / § 918

iti // GRhtCM_3.16:11 // § 919

20 mūtrapuşpaśukrāṇi yathā / § 920

mūtrāṇi hastikarabhamahiṣīkharavājinām / § 921

striyaḥ puṃsas tathā mūtram puṣpaṃ vīryam ca yoja-
yet / § 922

iti // GRhtCM_3.16:12 // § 923

mukha :: śukapicchamukha

anye svacchaṃ kṛtvā

śukapicchamukhena cārayanti

ghanam /

siddhopadeśavidhinā āśitagrāse na

śuṣkeṇa // GRht_3.17 // § 925

tasminnabhiprāye 'nyamatam āhānya ityādi // GRhtCM_3.17:1
// § 926

eke uktavidhānena cāraṇaṃ kurvanti anye apare rasaṃ pāradaṃ svacchaṃ kṛtvā svedanādyasṭasaṃskāropasaṃskṛtaṃ vidhāya vā hiṅgupotthaṃ ghanam abhṛakaṃ cārayanti abhṛakasya cāraṇaṃ kurvanti // GRhtCM_3.17:2 // § 927	5
kena śukapicchamukhena śukapicchaṃ saṃdhānaviśeṣaḥ mukhaṃ viśeṣo yeṣāṃ saṃdhānānāṃ tena // GRhtCM_3.17:3 // § 928	
kva sati cārayanti āśitagṛāse sati bhuktakavape sati punaś cāryam ityārthaḥ // GRhtCM_3.17:4 // § 929	10
kena siddhopadeśavidhinā siddhā rasasiddhā nityanāthavīranāthādayaḥ pūrvoktāḥ teṣāṃ ya upadeśavidhis tena // GRhtCM_3.17:5 // § 930	
na śuṣkeṇa saṃdhānenārdrībhāvāt nīrasatāṃ prāptena punaścāraṇā na syāt // GRhtCM_3.17:6 // § 931	15
śukapicchaṃ yathā / § 932	
bhasmakṣārān suśuṣkāmstu kṣārāmśca pavaṇāni ca / § 933	
āpoḍya hy ampavargeṇa śupbabhāṇḍe nidhāpayet // GRhtCM_3.17:7 // § 934	20
yāvacca śukapicchābhamabhṛakaṃ tena bhāvayet / § 935	
grasate tatkṣaṇātsūto gopakastu vidhīyate // GRhtCM_3.17:8 // § 936	
iti // GRhtCM_3.17:9 // § 937	25

mercury :: cāraṇa

athavā māḥṣikagaganam samabhāgam paṭuyutaṃ pakvam / prakṣipyā lohapātre svedāntaścarati kṛṣṇābhram // GRht_3.18 // § 939	
anyamatābhiprāye prakārāntaram āhāthavetyādi // GRhtCM_3.18:1 // § 940	

pūrvoktaṃ vidhānaṃ kuryāt athavā pakṣāntare idaṃ
vakṣyamānaṃ kuryāt // GRhtCM_3.18:2 // § 941

5 māṅṣikagaganamiti māṅṣikena yuktaṃ gaganam abhr-
akam samabhāgaṃ dvayaṃ tupyabhāgaṃ puṭitaṃ bhā-
vitaṃ yat paṭu saindhavaṃ pavaṇaṃ śāstrāntarasāmyād
ampavargeṇa puṭitaṃ tena yutaṃ mipitaṃ sat pakvaṃ va-
hnipuṭitaṃ kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.18:3 // § 942

10 kim kṛtvā pohapātre muṇḍādibhājane prakṣipya ma-
dhye sthāpya // GRhtCM_3.18:4 // § 943
evaṃvidhaṃ kṛṣṇābhraṃ svedāntarvahnitāpamadhye
rasaḥ pāradaś carati grasati māṅṣikasamyogāt kṣipram iti
bhāvaḥ // GRhtCM_3.18:5 // § 944

taṃ pravakṣyāmyupadeśaṃ

gandhābhrakasampraveśanaṃ yena /
pakṣachinnaś ca raso yogyaḥ syād

rasarasāyanayoḥ // GRht_3.19 // § 946

upadeśavidhānamāha tam ityādi / § 947

5 yenopadeśena gandhābhrakapraveśanaṃ gandhapāṣ-
āṇasamyogād yadabhrapraveśena bhavati abhrasya pār-
adāntaḥpraveśo bhavati tamupadeśamahaṃ kavir vakṣy-
āmi kathayiṣye // GRhtCM_3.19:1 // § 948

atisāmīpyād vartamāna eva ṅ // GRhtCM_3.19:2 // § 949

10 tu punaḥ // GRhtCM_3.19:3 // § 950

pakṣachinnaśca raso rasarasāyanayor yogyaḥ rase jvar-
ādirogaṇāśake jvarāṅkuśādu rasāyane ca jarāvyādhināś-
ane prayoge yogyaḥ samarthaḥ // GRhtCM_3.19:4 // § 951
yathā mañjaryām / § 952

15 mārīto dehaśuddhyarthaṃ mūrchito vyādhināśanaḥ / § 953

rasabhasma kvacidroge dehārthe mūrchitaṃ kvacit // GRhtCM_3.19:5 // § 954

20 baddhaṃ dvābhyām prayuñjīta śāstradrṣṭena karmaṇā // GRhtCM_3.19:6 // § 955

iti // GRhtCM_3.19:7 // § 956

gandhābhrakapraveśena pakṣachinno 'capo bhaved iti
bhāvaḥ // GRhtCM_3.19:8 // § 957

sulfur :: special role in alchemy

rasarājarāgadāyī bījānām
pākajāraṇasamarthaḥ /
sūtakapakṣacchedī rasabandhe
gandhako 'bhihitaḥ // GRht_3.20
// § 959

gandhakam viśeṣayannāha rasarājetyādi // GRhtCM_3.20:1
// § 960

rasabandhane pāradabandhane gandhako 'bhitaḥ pep- 5
inakaḥ sarvotkr̥ṣṭaḥ // GRhtCM_3.20:2 // § 961

kuto yataḥ sūtakapakṣacchedī gandhakaḥ sūtasya pār-
adasya pakṣau chinatti // GRhtCM_3.20:3 // § 962

punaḥ kuto rasarājarāgadāyī rasarājaḥ pāradaḥ tasya
rāgaṃ rañjanam dadātīti // GRhtCM_3.20:4 // § 963 10

punaḥ kuto bījānām pākajāraṇasamarthaḥ pākaśca jār-
aṇam ca pākajāraṇe // GRhtCM_3.20:5 // § 964

mercury :: māraṇa, pakṣacheda

dattvā khalve truṭīśo gandhakam ādau
rasam ca truṭīśo+api /
tāvacca mardanīyam yāvatsā piṣṭikā
bhavati // GRht_3.21 // § 966

tadanu ca drutabalivasayā
samabhāganiyojitaṃ tathā gaganam /

truṣiśo rasam ca dattvā kurvīta
yathepsitām piṣṭim // GRht_3.22
// § 968

sāpi ca dīptairupalairnipātyate 'dho 'tha
dīpikāyantre /
tadanu ca nirmuktamalo nikṛntapakṣo
'bhragandhābhyām // GRht_3.23
// § 970

5 bhasmākāraś ca raso hemnā saha yujyate sa ca dva-
ṃdve / § 971

gandhakābhrakābhyām rasapakṣāpakartanam yathā
syāttathāha dattvetyādi // GRhtCM_3.21-23:1 // § 972

ādau prathamam khalve lohārkāśmamaye gandhakam
truṣiśo dattvā alpamātram vāram vāram gandharasau da-
10 ttvā tāvanmardaniyam yāvat sā piṣṭikā ekaśarīratā bhavati
kajjaliketi vyaktārthaḥ // GRhtCM_3.21-23:2 // § 973

tadanu tatpascāt rasagandhakapiṣṭikaraṇānantaram ta-
tra rasagandhakapiṣṭyā gaganam abhrakam samabhāgani-
yojitam gandharasābhyām tulyāmśam militam kāryam ity-
15 arthaḥ // GRhtCM_3.21-23:3 // § 974

kayā kṛtvā drutabalivasayā drutā dravībhūtā yā baliv-
asā bhekamatsyakarkaṭaśiśumārāṇam tailarūpā śarīrajātā
tayā // GRhtCM_3.21-23:4 // § 975

samabhāgābhrakaniyojanānantaram balivasayā mard-
20 anam kāryamiti tātparyārthaḥ // GRhtCM_3.21-23:5 //
§ 976

balivasā yathā / § 977

bhekamatsyabhavā yā tu karkaṭasya vasāthavā / § 978

bhāvyaṃ ebhiḥ kramādgandham śiśumāravasāpi vā //
25 GRhtCM_3.21-23:6 // § 979

etāsvekā balivasā samyak sūtasya bandhinī / § 980

rañjanam caiva kurute maṇimūṣavidhikramāt // GRhtCM_3.21-
23:7 // § 981

eṣā balivasā nāma kṣaṇādbadhnāti sūtakam / § 982

30 iti // GRhtCM_3.21-23:8 // § 983

rasagandhābhraṣṭiṃ kurvītetyarthaḥ // GRhtCM_3.21-23:9 // § 984	
sā pūrvoktā rasagandhābhraṣṭir athetyanantaram dī-pikāyante 'dhaḥpātane raso nirmuktamalas tyaktadoṣo bhavati // GRhtCM_3.21-23:10 // § 985	5
tasminnirmuktamale sati nikṛntapakṣaḥ chinnapakṣo bhavati // GRhtCM_3.21-23:11 // § 986	
kābhyām abhragandhābhyām abhram ca gandhaśca abhragandhau tābhyām gandhakāntaḥ saṃyogāt sukhaṃ rasābhraṣṭirbhavet yato gandhako dvaṃdvamelanasam- arthaḥ kiṃ punarbalivasayeti tṛtīyaślokārthaḥ // GRhtCM_3.21-23:12 // § 987	10
kulakam iti // GRhtCM_3.21-23:13 // § 988	
pūrvasaṃskṛtarasasyākāraṃ kāryāntarasampattiṃ cāha bhasmetyādi // GRhtCM_3.21-23:14 // § 989	15
ca punaḥ // GRhtCM_3.21-23:15 // § 990	
tato+adhaḥpātanād raso bhasmākāro bhasmasadrśo bhavet // GRhtCM_3.21-23:16 // § 991	
sa ca bhasmākāro rasaḥ hemnā svarṇena sārdham ubh- ayamelane yujyate karmavidā iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.21-23:17 // § 992	20
athavā samuccaye avyayo rekārthasambandhāt pakṣā- ntare ca // GRhtCM_3.21-23:18 // § 993	

mercury :: māraṇa, compound with gold

athavā gandhakapiṣṭiṃ paktvā
 drutagandhakasya madhye tu //
 GRht_3.24 //
 sā cāpi hemapiṣṭirvipacyate gandhake
 bhūyaḥ /
 itthaṃ hemnā sūto milati dvaṃdve
 tathā kṣaṇānmriyate // GRht_3.25
 // § 996

- athavā hemnā saha pūrvarasavidhānena gandhapi-
ṣṭim kuryāt athavā drutagandhakasya dravībhūtagandh-
akasya madhye paktvā vahniyogena supakvaṃ kṛtvā ra-
saṃ piṣṭivat rasahemagandhapiṣṭim kuryādityarthaḥ //
5 GRhtCM_3.24-25:1 // § 997
- pūrvoddiṣṭasya dvaṃdvamepanasya vidhānamāha se-
tyādi // GRhtCM_3.24-25:2 // § 998
- ca punaḥ // GRhtCM_3.24-25:3 // § 999
- sā pūrvoktā hemapiṣṭiḥ rasahemagandhakṛtaretaṣoḥ
10 sambandhaḥ sadātanaḥ // GRhtCM_3.24-25:4 // § 1000
- hemnā mipitā yā piṣṭimepanaviśet sā hemapiṣṭi bhūyaḥ
punaḥ gandhake vipacyate yuktyā pākaḥ kāryaḥ pūrvavad
gandhake // GRhtCM_3.24-25:5 // § 1001
- ittham uktavidhānena hemnā saha sūtaḥ pārado mipati
15 granthimeti kva sati dvaṃdve sati ubhayasaṃyoge sati //
GRhtCM_3.24-25:6 // § 1002
- tathoktavidhānena dvaṃdve mipati sati tatkāpād app-
akāpato mriyate pañcatvamupayāti // GRhtCM_3.24-25:7
// § 1003
- 20 appakriyāntarakaraṇānmṛto bhavatīti bhāvaḥ // GRhtCM_3.24-
25:8 // § 1004
- iti pakṣacchedavidhiḥ // GRhtCM_3.24-25:9 // § 1005

itare pakṣacchedaṃ dvaṃdve
rasamāraṇaṃ na vāñchanti /
bījānāmapi pākaṃ hr̥ṣyanti ca tadanu
tapyanti // GRht_3.26 // § 1007

- etāvatā rasapakṣakartanena nāpaṃ bhavitavyamityāha
itare ityādi // GRhtCM_3.26:1 // § 1008
- 5 ye puruṣā iti uktavidhānena pakṣacchedaṃ rasapakṣā-
pakartanaṃ vāñchanti punaḥ dvaṃdve rasamāraṇaṃ dv-
aṃdvena pūrvoktena rasahemagandhakena kṛtvā yadras-
amāraṇaṃ tanna vāñchanti punarbījānāmapi raktābhrahe-
marasakādīnāmapi pākaṃ vahniyogena supakvakaraṇaṃ
10 na vāñchanti te puruṣāḥ pūrvam pakṣacchedaṃ jñātvā hr̥-
ṣyanti harṣayuktā bhavanti pakṣacchedaṃ vinānyakārya-

siddhiṃ jñātvetyarthas tadanu ca kāryāsiddhau tapyanti
paritāpayuktā bhavanti // GRhtCM_3.26 :2 // § 1009

itthamanekadoṣairbahuśramairgaganacāraṇaṃ
matvā /

nirdiśyate prakāraḥ karmaṇi śāstre'pi
saṃvādī // GRht_3.27 // § 1011

gaganacāraṇaṃ nirdiśyānyasaṃskāraṃ stuvannāha itth-
amityādi // GRhtCM_3.27 :1 // § 1012

mayā granthakartrā asmin śāstre karmaṇyati saṃvādī 5
prakāraḥ agrimaprakaraṇe sattvaniṣkāsanarūpaḥ nirdiśy-
ate nirdeśaḥ kriyate // GRhtCM_3.27 :2 // § 1013

saṃvedyate saṃskriyate saṃskāravidbhiriti saṃvādī
// GRhtCM_3.27 :3 // § 1014

kiṃ kṛtvā itthamuktaparakāreṇa anekairdoṣaiḥ anek- 10
akaṣṭaiḥ bahuśramairbahvāyāsairgaganacāraṇaṃ matvā
abhakacāraṇaṃ jñātvā // GRhtCM_3.27 :4 // § 1015

gaganacāraṇānantaramanyotkṛṣṭaparakāro nirdiśyate iti
bhāvaḥ // GRhtCM_3.27 :5 // § 1016

agrāhyo nirlepaḥ

sūkṣmagatirvyāpako+akṣayo jīvaḥ /
yāvadvīṣati na yonau tāvadbandhaṃ

kuto bhajate // GRht_3.28 // § 1018

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovi-
ndabhaḡavatpādaviracite rasahrdayākhye tantre
nirmukhavāsanāmukhāntarbhūtasamukhapa-
ttrābhrakacaraṇātmakas tṛtīyo 'vabodhaḥ 5

//

prakārāntaraṃ darśayannāha agrāhya ityādi // GRhtCM_3.28 :1
// § 1020

evaṃvidho harajo yāvadyonau abhrake na viṣati na mi- 10
pati yāvadbandhaṃ bandhanaṃ kuto bhajate prāpnoti na

kuto+api yonāv apraviśati sati na bandhanamāpnotīya-
rthaḥ // GRhtCM_3.28:2 // § 1021

5 kimviśiṣṭo harajaḥ agrāhyaḥ haraḥ kathamapi na gr̥hy-
ate 'navayavatvāt harajastadguṇa eva kāraṇānurūpaṃ kā-
ryamiti nyāyāt / § 1022

punaḥ kimviśiṣṭo nirpepaḥ vaikārikair doṣaguṇairna
pipyata iti doṣaguṇanivṛtteḥ // GRhtCM_3.28:3 // § 1023

10 punaḥ sūkṣmagatiḥ sūkṣmā gatiḥ gamanaṃ pra-
vartanaṃ vā yasya saḥ dhūmarūpāvapokanatvāt //
GRhtCM_3.28:4 // § 1024

punarvyāpakaḥ dehapohādervyāpakatvāt // GRhtCM_3.28:5
// § 1025

punarakṣayaḥ na kṣayo yasyetyakṣayaḥ sarvadā bhāv-
arūpatvāt // GRhtCM_3.28:6 // § 1026

15 punarjīvaḥ ajīve prakāśatvābhāvaḥ svatvaṃ vihāya
mapinopādhikatvānnirupādhāv upādhisampattiriti tātpa-
ryārthaḥ // GRhtCM_3.28:7 // § 1027

tadāśrayā tadviśayā anādyavidyeti vedāntavacanāt //
GRhtCM_3.28:8 // § 1028

20 itī śrīmatkurapavaṃśapayodhisudhāramiśramaheśātma-
jacaturbhujaviracitāyāṃ mugdhāvabodhinyāṃ
rasahrdayaṭīkāyāṃ nirmukhavāsanāmukhāntarbhūta-
mukhapattrādhakacāraṇātmakas tṛtīyo 'vabodhaḥ //
GRhtCM_3.28:9 //

kr̥ṣṇo raktaḥ pīto yo 'bhraḥ syāt

sthūlatārahitaḥ /

vajrī sa pītakarmaṇi pātitasattvo ghano

yojyaḥ // GRht_4.1 // § 1031

adhunābhrasattvacāraṇaṃ tatra pītakarmaṇi gaganav-
arṇabhedānāha kr̥ṣṇa ityādi // GRhtCM_4.1:1 // § 1032

5 kr̥ṣṇo ghano rakto ghanaḥ pīto ghanaśceti trivi-
dhaḥ pātitasattvaḥ pātitaṃ sattvaṃ yasyeti samāsaḥ //
GRhtCM_4.1:2 // § 1033

evaṃvidho vajrī pītakarmaṇi suvarṇakārye yojyaḥ //
GRhtCM_4.1:3 // § 1034

vajriṇo pakṣaṇaṃ dhṃāto+api haṭhāgnau saṃyojito
'pi yaḥ sthūpatārahito bhavati sthūpāśca tāstārahā-
śca tābhī rahitaḥ dapasamuccayarūpāḥ sthūpatārahāḥ //
GRhtCM_4.1:4 // § 1035

anukto+api śvetavarṇo ghaṇaḥ śvetakarmaṇi yojyaḥ 5
granthāntarasāmyād ayam abhiprāyaḥ // GRhtCM_4.1:5
// § 1036

yathā granthāntare raktaṃ pītaṃ kṛṣṇaṃ śastaṃ hem-
akriyāsu gagaṇaṃ hi // GRhtCM_4.1:6 // § 1037

tārahakriyāsu śukpaṃ rasāyane sarvameva tu śreṣṭhaṃ iti 10
// GRhtCM_4.1:7 // § 1038

abhre 'pi vṛttikṛdviśeṣamāha kadācid girijā devī haraṃ
dṛṣṭvā manoharam // GRhtCM_4.1:8 // § 1039

amocayat tadā vīryaṃ tajjātaṃ śvetamabhrakam //
GRhtCM_4.1:9 // § 1040 15

śvetaṃ raktaṃ tathā pītaṃ kṛṣṇaṃ tadbhūmisamṅga-
māt / § 1041

pinākaṃ darduraṃ nāgaṃ vajrābhraṃ ca caturvidham
// GRhtCM_4.1:10 // § 1042

dhṃātaṃ vahnau dapacayaṃ pinākaṃ visṛjatyapam / 20
§ 1043

phūtkāraṃ bhujagaḥ kuryād darduraṃ bhekaśabdavat
// GRhtCM_4.1:11 // § 1044

caturthaṃ khecaraṃ vajraṃ naivāgnau vikṛtiṃ bhajet
/ § 1045 25

tasmād vajrābhraṃ śreṣṭhaṃ vyādhivārdhakyamṛ-
tyujit iti // GRhtCM_4.1:12 // § 1046

niścandrikam hi gagaṇaṃ vāsitamapi
vāsanābhir iha śatadhā /
tadapi na carati rasendraḥ sattvaṃ
kathamatra yatnataḥ prabhavet //
GRht_4.2 // § 1048

cāraṇāyām abhrapattre vaiṣamyam sattve ca sugama-
tvaṃ sūcayannāha niścandrikam ityādi // GRhtCM_4.2:1
// § 1049 5

ihāsmiṇ cāraṇāsamṣkāre niścandrikam gaganam tārak-
ārahitam abhram vāsanābhiḥ pūrvoktābhir vāsanauśadh-
ibhiḥ śatadhā śataprakāram vāsitaṁ mathitam api rase-
ndraḥ pāradas tadapi bahuśramaiḥ samskṛtamapyabhram
5 na carati grāsīkaroti // GRhtCM_4.2:2 // § 1050

atra cāraṇe sattvaṁ yatnataḥ prayatnāt katham prabha-
vet kathamapi samarthībhavet sattvaṁ yatnataḥ samarth-
ībhavedityarthaḥ // GRhtCM_4.2:3 // § 1051

muktvaikamabhrasattvaṁ nānyaḥ
pakṣāpakartanasamarthaḥ /
tena niruddhaprasaro niyamyate
badhyate ca sukham // GRht_4.3
// § 1053

sugamatvādguṇādhikatvācca sattvaṁ praśamsati mu-
ktvetyādi // GRhtCM_4.3:1 // § 1054

5 abhrasattvamekaṁ muktivā tyaktivā anyo 'paro rasa-
pakṣāpakartanasamartho na pāradapakṣacchettā na tena
sattvena sukham yathā syāttathā rasaḥ pārado niyamy-
ate pāradasya niyamanam bhavedityarthaḥ badhyate ca
bandhanam prāpyate raso baddho bhavatītyarthaḥ //
10 GRhtCM_4.3:2 // § 1055

kimbhūtaḥ san niyamanam bandhanam ca pnoti ni-
ruddhaprasaraḥ san niruddha ārundhittaḥ prasaraḥ pr-
asaraṇam prakṛṣṭena gamanam yasya tādrśaḥ san //
GRhtCM_4.3:3 // § 1056

pakṣaccheda

pakṣacchedamakṛtvā rasabandham
kartum ihate yastu /
bījaireva hi sa jaḍo vāñchatyajitendriyo
mokṣam // GRht_4.4 // § 1058

rasabandhane 'dhikāritvaṃ darśayannāha pakṣacchedam ityādi // GRhtCM_4.4:1 // § 1059

yo vādī abhrasattvagrāsanaena vinā pakṣacchedam kṛtvā pakṣāpakartanamavidhāya rasabandhaṃ kartuṃ pār-
adabandhanaṃ vidhātum īhate ceṣṭate sa vādī na kiṃtu 5
jaḍa evaṃ apaṇḍita iti bhāvaḥ // GRhtCM_4.4:2 // § 1060

kaḥ kṛtvā rasabandhanaṃ kartumīhate bijaiḥ raktābhr-
ahemarasakair ityādibhiḥ // GRhtCM_4.4:3 // § 1061

evāvyayam anyadravyavyavacchedī // GRhtCM_4.4:4
// § 1062 10

pakṣacchedanaṃ kṛtvā bandhanaṃ kāryamayaṃ vi-
dhiḥ anyathā tv avidhiḥ // GRhtCM_4.4:5 // § 1063

avidher drṣṭāntamāha yathā ajitendriyo pampaṭaḥ pu-
mān mokṣaṃ vāñchati // GRhtCM_4.4:6 // § 1064

ajitendriyajajayoh sāmīyamiti // GRhtCM_4.4:7 // 15
§ 1065

**nādhahaḥ patati na cordhvaṃ tiṣṭhati
yandre bhaved anudgārī /
abhrakajīrṇaḥ sūtaḥ pakṣacchinnaḥ sa
vijñeyaḥ // GRht_4.5 // § 1067**

pakṣacchinnaḥ pāradasya pakṣaṇamāha netyādi // GRhtCM_4.5:1
// § 1068

evaṃvidhaḥ pāradaḥ sūto yaḥ sa pakṣacchinnaḥ pa- 5
kṣau chinnau cheditau yasyeti samāsaḥ // GRhtCM_4.5:2
// § 1069

sa kaḥ yo nādhahaḥ patati adhaḥpātane kṛte ūrdhvato
'dhobhāgo na patati punaradhobhāgata ūrdhvaḥpātane kṛte
ūrdhvaṃ na yāti anudgārī acañcapo bhavet yandre svastha 10
eva tiṣṭhatītyarthaḥ // GRhtCM_4.5:3 // § 1070

punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ abhrajīrṇaḥ abhrakaṃ jīrṇaṃ niḥś-
eṣatām āptaṃ yasmin rasa iti samāsaḥ // GRhtCM_4.5:4
// § 1071

grāsamātreṇa pakṣacchedo na jāyate yāvanna cāritam- 15
abhrakaṃ jaratīti dhvanyarthaḥ // GRhtCM_4.5:5 // § 1072

sa pakṣacchinnaḥ sūta iti // GRhtCM_4.5:6 // § 1073

abhra :: subtypes

śvetādicaturvarṇāḥ kathitāste
sthūlatāarakārahitāḥ /

abhra :: subtypes :: reaction to heating

vajrī satvaṃ muñcatyapare dhmatāśca kācatām
yānti // GRht_4.6 // § 1075

vajrābhraṃ vihāya pinākanāgabhekāḥ satvamocane'samarthā
iti darśayannāha śvetetyādi // GRhtCM_4.6:1 // § 1076

5 ye dhmatāḥ sthūpatāarakārahitāḥ patracayena varjitā
raktapītakṛṣṇāḥ kathitāḥ pūrvam varṇitāste śvetādicaturv-
arṇā bhavanti // GRhtCM_4.6:2 // § 1077

trayāṇām raktapītakṛṣṇavarṇābhraṇām cet śvetava-
rṇa ādau yujyate tadā caturvarṇā bhavantītyarthaḥ //
10 GRhtCM_4.6:3 // § 1078

teṣām caturvarṇānām madhye yo vajrī vajrasamjñako
ghanāḥ sa satvaṃ muñcati dhmatāḥ san satvaṃ tyajati nā-
nye // GRhtCM_4.6:4 // § 1079

apare pinākanāgabhekāhvayāḥ dhmatāḥ santaḥ kāca-
15 tām yānti kācākāratvam āpnuvanti na ca sattvanirgama iti
// GRhtCM_4.6:5 // § 1080

abhra :: subtypes :: potency

sitaraktāsita pītā ye kecidudāhṛtā ghanā
loke /

alpabalā niḥsattvā vajrī śreṣṭhastu
sarveṣām // GRht_4.7 // § 1082

sasattvabapavatvābhyām utkrṣṭatvād vajrābhraṃ pu-
naḥ praśamsati sitetyādi // GRhtCM_4.7:1 // § 1083

5 poke saṃsāre ye kecit ghanā udāhṛtāḥ kathitāste appa-
bapāḥ appaṃ bapaṃ yeṣu te tathoktāḥ // GRhtCM_4.7:2
// § 1084

niḥsattvāḥ satvavarjitāḥ dharmāteṣu teṣu satvābhāva ity-
arthaḥ // GRhtCM_4.7:3 // § 1085

te ke ghanāḥ sitaraktāsitaḥ svetaraktakṛṣṇapītava-
rṇāḥ nānye varṇāḥ santīti bhāvaḥ // GRhtCM_4.7:4 //
§ 1086

5

sarveṣāṃ caturvarṇānāṃ madhye vajrī vajrasamjñakaḥ
śreṣṭhaḥ pradhānaḥ // GRhtCM_4.7:5 // § 1087

abhra :: inedible variants

sūte'pi rasāyanināṃ yojyaṃ parikīrtitaṃ
paraṃ satvam /
trividhaṃ gaganamabhakṣyaṃ kācaṃ
kiṭṭhaṃ ca patrarajaḥ // GRht_4.8
// § 1089

deyamabhramāha sūte'pītyādi // GRhtCM_4.8:1 //
§ 1090

rasāyanināṃ rasāyanam jarāvvyādhidhvamsibheṣa-
jaṃ vidyate yeṣāṃ yeṣu vā te rasāyaninaḥ teṣāṃ paraṃ pr-
adhānaṃ satvamabhrasatvam parikīrtitaṃ samkathitaṃ
yathā granthāntare / § 1091

5

satvasevī vayaḥstambhaṃ kṛtaśuddhirpabhetsudhīḥ /
§ 1092

10

iti // GRhtCM_4.8:2 // § 1093

abhrasatvam sūte'pi pārade'pi paramamutkṛṣṭam pa-
kṣacchedanasamarthaṃ bapadaṃ ca // GRhtCM_4.8:3
// § 1094

punastrividhaṃ gaganam abhakṣyam abhojyaṃ rasāy-
anināṃ sūte'pi // GRhtCM_4.8:4 // § 1095

15

kiṃ tattrividham ekaṃ kācaṃ vahnau dhamanātkāc-
ākāratāṃ nītaṃ dvitīyaṃ kiṭṭhaṃ yaddhamanātkiṭṭhasvar-
ūpaṃ prāptaṃ tṛtīyaṃ patrarajaḥ patrāṇāṃ samāhitaṃ
yadrajasaḥ tadevaṃ trividham abhakṣyaṃ sadoṣatvāt //
GRhtCM_4.8:5 // § 1096

20

abhra :: sattva

muñcati satvaṃ dhmātas
tr̥ṇasāravikāarakair ghanah svinnah /
parihṛtya kācakiṭṭaṃ grāhyaṃ sāraṃ
prayatnena // GRht_4.9 // § 1098

satvapātanavidhānaṃ darśayannāha muñcatītyādi //
GRhtCM_4.9:1 // § 1099

5 ghanas tr̥ṇasāravikāarakaiḥ svinnah tr̥ṇameva sāro ye-
ṣāṃ te tr̥ṇasārāḥ teṣāṃ ye vikāarakā viśeṣās tair auśadhaiḥ
sūryāvartakādibhiḥ kṛtvā svinnau vahnau dhmāto ghanah
satvaṃ muñcati sattvapātaṃ vidadhāti // GRhtCM_4.9:2
// § 1100

10 punah kācaṃ kiṭṭaṃ ca parihṛtya sattvaṃ patitakāca-
kiṭṭayuktaṃ yadā bhavati tadā prayatnena grāhyam itya-
rthaḥ // GRhtCM_4.9:3 // § 1101

abhra :: sattva :: pātana

svedya baddhvā piṇḍaṃ māhiṣadadhid-
ugdhamūtraśakṛdājyaiḥ
/

atha paṃcagavyayuktaḥ satvaṃ
pātayati lohanibham // GRht_4.10
// § 1103

adhunā viśeṣaparakārāntaram āha svedya ityādi / § 1104

5 svedyo ghanah pūrvoktaistr̥ṇasāravikāraiḥ sveditam-
abhraṃ svedavidhiruktaḥ punarghanasya piṇḍaṃ ba-
ddhvā kaiḥ saha māhiṣadadhidugdhamūtraśakṛdājyaiḥ
kṛtvā mahiṣyā idaṃ māhiṣaṃ evaṃbhūtaṃ yaddadhi du-
gdham mūtraṃ śakṛdviṣṭhā ājyaṃ ghr̥taṃ caitaiḥ piṇḍaṃ
baddhvā // GRhtCM_4.10:1 // § 1105

atheti samuccaye // GRhtCM_4.10:2 // § 1106
pañcagavyaiḥ gavāṃ dugdhadadhimūtraśakṛdājyaiḥ
saṃyuktaḥ kāryaḥ piṇḍaṃ baddhvetyarthaḥ // GRhtCM_4.10:3
// § 1107
etatpiṇḍaṃ pohanibhaṃ muṇḍaprabhaṃ sattvaṃ pāt- 5
ayati pūrvasaṃbadhāt ghanasya ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_4.10:4
// § 1108

sattva :: extract from cool minerals

sūryātapapītarasāḥ svalpaṃ muñcanti
dhātavaḥ satvam /
svasthānasthāḥ santo muñcanti ta eva
bhūyiṣṭham // GRht_4.11 // § 1110

sūryātapapītarasā iti sūryātape savitrgharme pītāḥ śo-
ṣitā rasā dravā yaiḥ evaṃvidhā dhātavo dhmātāḥ sa-
ntaḥ svappaṃ iṣanmātraṃ sattvaṃ muñcanti tyajanti // 5
GRhtCM_4.11:1 // § 1111

punasta eva sūryātapapītarasā dhātavaḥ svasthāna-
sthāḥ svakīyaṃ yatsthānaṃ draveṇa sthānapīṇḍaṃ rū-
paṃ tasmin tiṣṭhantīti evaṃvidhāḥ santo bahapaṃ bhūyi-
ṣṭham satvam muñcanti dravantītyarthaḥ // GRhtCM_4.11:20
// § 1112

sūryātapapītarasā iti keṣāṃ sūryāvartakadapīvandhy-
ākarkoṭakyādīnāṃ drāvakauṣadhīnāṃ // GRhtCM_4.11:3
// § 1113

bahugambhīraṃ dhmāto varṣati
meghaḥ suvarṇadhārābhiḥ /
devamukhatulyamamalaṃ patitaṃ
satvam tathā vindyāt // GRht_4.12
// § 1115

patitasattvapakṣaṇam āha bahugambhīram ityādi //
GRhtCM_4.12:1 // § 1116

5 megho ghano bahugambhīraṃ yathā syāttathā dhm-
ātaḥ san suvarṇadhārābhiḥ śobhanavarṇadhārābhiḥ vā
suvarṇavat kanakavat varṇo yāsāṃ tābhiḥ nirmapa-
tvāt prakāśakatvācca varṣati dhārāpātaṃ vidadhāti //
GRhtCM_4.12:2 // § 1117

10 kathambhūtaṃ devamukhatupyam vahninā tupyam
samaṃ amapaṃ nirmapaṃ haritapītaraktādihūmarahit-
atvāt patitaṃ satvaṃ tathā vindyāt ghanasyetyarthaḥ //
GRhtCM_4.12:3 // § 1118

tathā granthāntare / § 1119
bhastrānapena tivreṇa mahājvāpe hutāśane / § 1120
atidīpte bhavedbuddhā aṅgārāḥ kṣayamāgatāḥ //
15 GRhtCM_4.12:4 // § 1121

punaranyā na cenmūrdhni dvistrirvārāṇi buddhimān /
§ 1122

yadā dīpto bhavedvahniḥ śuddhajvāpo mahābapaḥ //
GRhtCM_4.12:5 // § 1123
20 patitaṃ tu tadā vindyāt tatsattvaṃ nātra saṃśayaḥ /
§ 1124

patitaṃ tu pṛthakkāryaṃ kiṭṭāṅgāravivarjitam //
GRhtCM_4.12:6 // § 1125
25 nirguṇaṃ pakṣayitvā tu punar dhāmyo yathāvatā /
§ 1126

dvistrirevamaśeṣaṃ tu dhmātaḥ sattvaṃ vimuñcati //
GRhtCM_4.12:7 // § 1127

abhra :: sattva :: "eaten" without a mukha

yadi lohanibhaṃ patitaṃ jātaṃ
gaganasya tadrasaścarati /
milati ca sarvadvandve
hyauśadhibhiścarati vināpi mukhaiḥ
// GRht_4.13 // § 1129

abhra :: sattva :: produces a mukha

mākṣikasahitaṃ gaganam dhmātaṃ
satvaṃ mukhapradaṃ bhavati /
tadanu ca nāgairvaṅgaiḥ sahitaṃ ca
mukhapradaṃ satvam // GRht_4.14
// § 1131

mākṣikasatvāntarasamyogāt sattvasya guṇādhikeyaṃ
darśayannāha mākṣiketyādi // GRhtCM_4.13-14:1 //
§ 1132

5

gagane bhavaṃ gaganam aṅpratyayāntaṃ ṇito vā iti
sūtreṇa na vṛddhiḥ gaganam abhrasatvam // GRhtCM_4.13-
14:2 // § 1133

mākṣike bhavaṃ mākṣikaṃ mākṣikasatvaṃ tena sahi-
taṃ pūrvasatvaṃ cet dhmātaṃ tadubhayasatvaṃ mukha- 10
pradaṃ bhavati rasasya iti śeṣaḥ // GRhtCM_4.13-14:3 //
§ 1134

mukhaṃ prakṛṣṭena dadātīti samāsaḥ // GRhtCM_4.13-
14:4 // § 1135

tadanu ca tatpaścācca nāgair vaṅgaiḥ sahitaṃ pū- 15
rvaṃ yadgaganam abhrasatvaṃ mukhapradamityarthaḥ
// GRhtCM_4.13-14:5 // § 1136

vā sukhapradaṃ iti pāṭhaḥ asmin yoge bahukpe-
śaṃ vihāya sukheṇa cāraṇam bhavatīti vikappārthaḥ //
GRhtCM_4.13-14:6 // § 1137

20

**abhra :: sattva :: induction of
garbhadruti, rañjana and bandhana**
mākṣikasatve yogādghanasatvaṃ carati sūtako
nikhilam /

niyataṃ garbhadrāvī sa rajyate badhyate
caivam // GRht_4.15 // § 1139

mākṣikasatvaṃ mukhyatvenāha mākṣiketyādi // GRhtCM_4.15:1
// § 1140

sūtakaḥ pārado ghanasatvaṃ abhrasatvaṃ nikhipaṃ
samastaṃ carati // GRhtCM_4.15:2 // § 1141

kasmāt māḥśikasatve yogāt māḥśikaṃ svarṇamāḥśi-
kaṃ tatsatve yo yogastasmāt // GRhtCM_4.15:3 // § 1142

5 niyataṃ niścitaṃ // GRhtCM_4.15:4 // § 1143

māḥśikasattvayogād ghanasattvaṃ carati raso garbha-
drāvī garbhe drāvayati sattvaṃ dravarūpaṃ vidhatte yaḥ
sa tathoktaḥ // GRhtCM_4.15:5 // § 1144

10 sūtasyodare māḥśikābhrasatvaṃ drutirūpaṃ tiṣṭhatī-
tyarthaḥ // GRhtCM_4.15:6 // § 1145

evamamunā vidhānena saha sūtakaḥ pārado rajyate
rāgavān bhavati badhyate baddhaśca bhavatītyarthaḥ //
GRhtCM_4.15:7 // § 1146

abhra :: sattva :: for bandhana of mercury

satvaṃ ghanasya kāntaṃ tālakayuktaṃ
surundhitaṃ dhmatam /
vāraistribhiriha satvaṃ bhavati
rasendrabandhakāri param //
GRht_4.16 // § 1148

māḥśikayogānantaram aparo+abhidhīyate sattvam ity-
ādi // GRhtCM_4.16:1 // § 1149

5 ghanasyābhrasya satvaṃ tathā kāntaṃ pohaviśeṣaṃ
tāpakayuktaṃ tāpakena haritāpena yuktaṃ surundhitaṃ
dhmatam sat trayamapi satvarūpaṃ bhavati yadaikavāra-
dhamanena satvaṃ na mipati tathā punardvistrivepābhir
dhamanaṃ kāryam // GRhtCM_4.16:2 // § 1150

10 samabhāgatāpakayojanaṃ ghanasatvamāḥśikasatvayoga-
drāvaṇāddhamitādatyarthaṃ tatsatvaṃ rakhe pārade ba-
ndhakāri bhavati paramamutkr̥ṣṭaṃ bandhanapradaṃ
bhavati // GRhtCM_4.16:3 // § 1151

15 tatsattvasya cāraṇato raso bandhanamavāpnotīti bhā-
vaḥ // GRhtCM_4.16:4 // § 1152

kāntapakṣaṇaṃ / § 1153

pātre yasmin praviśati jape taipabindurna sarpet hiṅ-
urgandhaṃ viśṛjati nijam tiktatāṃ nimbakapkaḥ / § 1154

pāke dugdhaṃ bhavati śikharākāratāṃ naiva bhūmau
kāntaṃ poḥaṃ viduriti ca tappakṣaṇoktaṃ na cānyat /
§ 1155

5

iti // GRhtCM_4.16:5 // § 1156

abhra :: sattva :: induction of garbhadruti

lohaṃ cābhrakasatvaṃ

tālakasamabhāgasāritaṃ carati /

abhiśavayogāccāṅgulimṛditaṃ garbhe

ca taddravati // GRht_4.17 // § 1158

kāntābhrasatvāpayogakaraṇam āha poḥamityādi //
GRhtCM_4.17:1 // § 1159

ceti samuccaye // GRhtCM_4.17:2 // § 1160

5

poḥaṃ pūrvoktapaḥṣaṇam muṇḍādikaṃ abhrasatvaṃ
ca tāpakasamabhāgasāritaṃ tāpakasya samabhāgena pū-
rvavidhānena mukhādinaṃ yatsāritaṃ ekaśarīratāṃ nītaṃ
sṛ gatāvityasya dhāto rūpaṃ sāritaṃ pramipitaṃ ity-
arthaḥ evaṃvidhaṃ kāntābhrasatvāpaṃ rasaścarati //
GRhtCM_4.17:3 // § 1161

10

ca punaḥ aṅgupimṛditaṃ aṅgupinā marditaṃ tat kānt-
ābhrasatvāpaṃ garbhe rasodare dravati tatsvarūpatvena
mipati // GRhtCM_4.17:4 // § 1162

kasmāt abhiśavayogāt abhiśavaḥ saṃmardanaṃ tady-
ogāt // GRhtCM_4.17:5 // § 1163

15

poḥasya trayo daśabhedānāṃ madhyāt kenāpi bhe-
dena saḥayogaḥ kārya itī poḥaśabdena dhvanitaṃ //
GRhtCM_4.17:6 // § 1164

abhra :: sattva :: induction of cāraṇa

vaṅgamatho ghanasatvaṃ
tālakaṣaḍbhāgasāritam carati /
abhiṣavayogāccarati vrajati raso nātra
sandehaḥ // GRht_4.18 // § 1166

pohayogamuktivā vaṅgayogamāha vaṅgamityādi //
GRhtCM_4.18:1 // § 1167

5 atha pohakathanānantaram vaṅgam khurasamjñakam
abhrakam ca etaddvayam tāpakaṣaḍbhāgasāritam tāpaka-
sya ṣaḍmaśena ekaśarīratām nītam tatsvarūpaṃ rasaścar-
ati // GRhtCM_4.18:2 // § 1168

10 kasmāt abhiṣavayogāt abhiṣavaḥ samṃmardanam tady-
ogāt ṣuñ abhiṣave ityasya dhāto rūpaṃ abhiṣavaḥ //
GRhtCM_4.18:3 // § 1169

punaḥ rasaścarati mipati // GRhtCM_4.18:4 // § 1170
cāritam yat taddravati taddrutam rase vrajati pṛtha-
ktvāt sam mipati nātrasandehaḥ niḥ samdigdhamiva //
15 GRhtCM_4.18:5 // § 1171

vaṅgasya paghudravitvāt ṣaḍmaśayogastāpakasya yu-
ktaḥ pohajāteḥ kāthiṅyāt samabhāgatvaṃ uditam //
GRhtCM_4.18:6 // § 1172

abhra :: sattva :: induction of cāraṇa

bahalam suvarṇavarṇam niculapuṭaiḥ
patati pañcabhiḥ satvam /
vaṭakīkṛtamṛtagaganam nirañjanam
kiṭṭarahitam ca // GRht_4.19 // § 1174

taccūrṇīkṛtya tataḥ kṣārāmlairbhāvitam
ghanam bahuśaḥ /
sṛṣṭitrayanīrakaṇātumbururasamarditam
carati // GRht_4.20 // § 1176

abhrasatvavidhānamāha bahapamityādi // GRhtCM_4.19-20:1 // § 1177	
vaṭakīkṛtaṃ ca tanmṛtaṃ ca gaganam tathoktaṃ na vaṭako vaṭakaḥ kriyata iti vaṭakīkṛtaṃ atra abhūtatadbhāve cviḥpratyayaḥ // GRhtCM_4.19-20:2 // § 1178	5
pañcabhirnicupapuṭaiḥ pañcasamkhyābhirvetasavṛkṣadravabhāvanābhir bhāvitam yanmṛtagaganam mṛtābhrām vaṭakīkṛtaṃ satsatvam patati taddrāvakaṣadhayogaṃ vidhāya vahninā vidhamanāditi śeṣaḥ // GRhtCM_4.19-20:3 // § 1179	10
kiyanmānam satvam patati bahapam bahu anyavidheradhikam // GRhtCM_4.19-20:4 // § 1180	
kīdrśam svarṇavarṇam pītaśvetam prakāśākhyam punarnirañjanam nirmapam kiṭṭarahitam ca // GRhtCM_4.19-20:5 // § 1181	15
asmin satve kācakīṭṭābhāvaḥ // GRhtCM_4.19-20:6 // § 1182	
sarvotkrṣṭavidhirayam pūrvamuditāt bahapasatvapātādityarthaḥ // GRhtCM_4.19-20:7 // § 1183	
kevapasatvacāraṇavidhānamāha tadityādi // GRhtCM_4.19-20:8 // § 1184	
tatastadabhrasatvapātanavidheranantaram tadevābhrasatvam cūrṇīkṛtya kapkaṃ vidhāya kṣārāmpairbhāvitam kuryāt kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampā jambīrādayaḥ ta-irbahuśo bahuvāram gharmapuṭitam kuryādityarthaḥ // GRhtCM_4.19-20:9 // § 1185	25
punaḥ sṛṣṭitrayanīrakaṇātumbururasamarditam sṛṣṭiḥ pūrvoktā tattrayam mūtraśukraṣoṇitamiti nīrakaṇā japapippapī tumburu pratītam eteṣāṃ rasena marditam kuryāt // GRhtCM_4.19-20:10 // § 1186	30
abhrasattvamevam kṛtam sat carati grasati rasaḥ ityadhyaḥārah // GRhtCM_4.19-20:11 // § 1187	

śulvābhra :: production

ghanasatvaśulbamākṣikasamabhāganiyojitaṃ
tathā militam /
tacchulbābhraṃ kathitaṃ carati raso
jīryati kṣipram // GRht_4.21 // § 1189

iti tāpyaśulbasahitaṃ ghanasatvaṃ
lohakhalvake mṛditam /
carati rasendraḥ
kāñjikavetasajambīrabījapūrāmlaiḥ
// GRht_4.22 // § 1191

5 atha śupbābhramāha ghanetyādi // GRhtCM_4.21-
22:1 // § 1192

ghanasatvaśupbamākṣikasamabhāganiyojitaṃ ghana-
satvam abhrasatvaṃ śupbaṃ tāmraṃ mākṣikaṃ svarṇa-
mākṣikaṃ samabhāgena tupyabhāgena niyojitaṃ prayu-
10 ktaṃ tanmipitaṃ sat śupbābhraṃ kathitaṃ // GRhtCM_4.21-
22:2 // § 1193

atra śupbaṃ kīdrśaṃ prayojyaṃ tadāha / § 1194
dvāvarkau mpecchanepāpau rase nepāpa uttamaḥ /
§ 1195

15 ghanaghātasahaḥ snigdho raktapatro+amapo mṛduḥ
// GRhtCM_4.21-22:3 // § 1196
mpecchastu kṣāpitaḥ kṣṇo rūkṣasnigdho ghanāsahaḥ
/ § 1197

miśrito nāgapohābhyāṃ na śreṣṭho rasakarmani / § 1198
20 iti ato nepāpakaṃ grāhyamityarthaḥ // GRhtCM_4.21-
22:4 // § 1199

tacchupvābhraṃ rasaḥ kṣipraṃ carati punaḥ kṣipraṃ
śīghraṃ tacchupbaṃ jīryati jāraṇamāpnoti // GRhtCM_4.21-
22:5 // § 1200

25 atra mākṣikayogaḥ śupbābhrasatvamepanārthaṃ rasa-
prītyeti bhāvaḥ // GRhtCM_4.21-22:6 // § 1201

śupbābhracāraṇavidhānamāha itītyādi // GRhtCM_4.21-
22:7 // § 1202

30 iti pūrvoktaṃ tāpyaśupbasahitaṃ tāpyaṃ svarṇamā-
kṣikaṃ śupbaṃ tāmraṃ nepāpasamjñakaṃ tābhyāṃ sah-

itaṃ miśritaṃ ghanasatvaṃ taptapohakhapvake mṛditaṃ
 kāryaṃ mardanīyaṃ kaiḥ kṛtvā kāñjikavetasajambīrabīja-
 pūrāmpaiḥ kāñjikamuktavidhānaṃ sauvīraṃ vetasaṃ cu-
 kraṃ jambīraṃ prasiddhaṃ bījapūro mātupuṅgaḥ eteṣā-
 mampaiḥ dravarūpaiḥ // GRhtCM_4.21-22 :8 // § 1203 5
 tataḥ śupvābhraṃ rasendraḥ pāradaścarati grasati //
 GRhtCM_4.21-22 :9 // § 1204
 pohakhapvasya kathanāt taptakhapvake mardanaṃ
 kuryāditi tātparyārthaḥ // GRhtCM_4.21-22 :10 // § 1205

bhasman (of diff. metals) :: rañjana

**iti tīkṣṇaśulbanāgaṃ māḥṣikayuktaṃ ca
 tatkr̥taṃ khoṭam /
 tadbhasma ca puṭavidhinā nirvyūḍhaṃ
 satvarañjakaṃ bhavati // GRht_4.23
 // § 1207**

prakārāntaramāha itītyādi // GRhtCM_4.23 :1 // § 1208
 iti pūrvoktapakṣaṇaṃ tīkṣṇaśulbanāgaṃ tīkṣṇaṃ tā-
 mraṃ nāgaṃ ca etattrayaṃ māḥṣikayuktaṃ svarṇamāḥṣi- 5
 kayutaṃ samaṃ tūpyabhāgaṃ kuryāt // GRhtCM_4.23 :2
 // § 1209

tatkr̥taṃ khoṭam taiḥ sarvaiḥ piṣṭīstambhena khoṭabh-
 asma kāryaṃ // GRhtCM_4.23 :3 // § 1210

puṭavidhinā vahnipuṭavidhānena tatkr̥taṃ khoṭam bh- 10
 asma kāryaṃ punaḥ tadbhasma satve nirvyūḍhaṃ nirvā-
 hitaṃ sat satvarañjakaṃ bhavati khasatve abhrasatve rāg-
 adāyi bhavati rañjitaṃ tatsatvaṃ rasarañjakaṃ bhavediti
 // GRhtCM_4.23 :4 // § 1211

**cāryaṃ yatnena rase ghanasatvaṃ
 tadvidhaṃ ghanam̐ tasya /**

saṃyojya sarvabījaṃ nirvāhya
dvandvasaṃkarataḥ // GRht_4.24
// § 1213

rañjitaḥ ghanasatvasya cāraṇamāha cāryamityādi // GRhtCM_4.24:1
// § 1214

5 tadvidhaṃ pūrvarañjitaṃ ghanasatvam abhrasatvaṃ
ca ghaṇaṃ kevaḥ ghaṇaṇodbhavaṃ satvaṃ arañjitaṃ rase
pārade cāryaṃ grāsagrasanamānenaitad abhrasatvaṃ rase
saṃyojyaṃ // GRhtCM_4.24:2 // § 1215

10 vā satve sarvabījaṃ sarvaṃ rāgadāyi dravyaṃ saṃyo-
jya nirvāhyaṃ nirvāhitaṃ kuryāt // GRhtCM_4.24:3 //
§ 1216

kutaḥ dvandvasaṃkarataḥ dvandvānāṃ saṃkaro me-
pāpaḥ saṅkaro+avakara ityamarāḥ // GRhtCM_4.24:4 //
§ 1217

15 nirvāhyaṃ iti vaha prāpaṇe ityasya rūpaṃ pūrvavat //
GRhtCM_4.24:5 // § 1218

niravyayaṃ niścayārthaṃ nirniścayaniṣedhayoḥ itya-
maraḥ // GRhtCM_4.24:6 // § 1219

abhrakacāraṇamādau
garbhadruticāraṇaṃ ca hemno+ante
/
yo jānāti na vādī vṛthaiva
so+arthakṣayaṃ kurute //
GRht_4.25 // § 1221

atha rasacāraṇe jñeyamāha abhraketyādi // GRhtCM_4.25:1
// § 1222

5 yo vādī rasakartā ādau prathamam abhracāraṇam na
jānāti yathā raso+abhrakaṃ carati grasati punaḥ tatpaścāt
garbhadruticāraṇam yadrasagarbhe drutaṃ dravarūpaṃ
tiṣṭhatyabhrādikam tasya cāraṇam grasanaṃ punarante
10 hemnaḥ svarṇasya cāraṇam grasanaṃ na jānāti sa vṛthaiva
mithyaiva arthakṣayaṃ dhananāśam kurute kāryasiddhe-
rabhāvāt // GRhtCM_4.25:2 // § 1223

sarvajña eva rasakriyāyāṃ pravarteteti bhāvaḥ //
GRhtCM_4.25:3 // § 1224

**abhra :: sattva :: grāsa :: only abhra part is
"eaten"**

**gaganagrāsarahaṣyaṃ vakṣyāmyekaṃ
ghanārkaśaṃyogāt /
kevalamabhrakasaṭvaṃ grasate
yatnāna sarvaṅgam // GRht_4.26
// § 1226**

grāsarahaṣyamāha gaganetyādi // GRhtCM_4.26:1 //
§ 1227

ahaṃ śrīmadgovindabhaḡavātpūjyapādācāryaḥ ekam- 5
advitīyaṃ gaganagrāsarahaṣyaṃ abhrakakavapane grāsa-
akautukaṃ vakṣyāmi kathayāmi // GRhtCM_4.26:2 //
§ 1228

kasmāt ghanārkaśaṃyogāt ghaṇaṃ abhrakasaṭvaṃ
arkastāmraṃ etayoḥ śaṃyogaḥ tasmāt ubhayaśaṭvaḡṛta- 10
kḥoṭaṃ cāryam // GRhtCM_4.26:3 // § 1229

athaśabdaḥ pakṣāntarasūcakaḥ // GRhtCM_4.26:4 //
§ 1230

abhrasaṭvasya yasya dhāto rūpaṃ tena saha yasya dh-
ātorvā śaṃyogo bhavati dvandvabhāvāt saṅkarataḥ tats- 15
aṃyuktamaḡhidhānaṃ bhavati yathā śupvābhraṃ nāgā-
bhraṃ vaṅgābhraṃ māḡṣikābhraṃ hemābhraṃ iti evaṃ
sarvatra śaṃyogānnaṃaṣpattiḥ // GRhtCM_4.26:5 //
§ 1231

grasasya drāvaṇaṃ garbhe garbhadrutirudāhṛtā bahi- 20
reva dravīkṛtya ghaṇasaṭvādikaṃ kḡapu / § 1232

jāraṇāya rasendrasya sā bāhyadrutirucyate // GRhtCM_4.26:6
// § 1233

yadi ghanasatvaṃ garbhe na patati no
vā dravanti bījāni /

na ca bāhyadrutiyogastatkathamiha

badhyate sūtaḥ // GRht_5.1 // § 1235

vāco marīcibhistaptaṃ toṣaya janakairavam / § 1236

kumudāni ca kāsārodvartīni cirabhāsayā // GRhtCM_5.1 :1

5 // § 1237

atha garbhadrutibāhyadrutipraśamsanamāha yadīty-
ādi // GRhtCM_5.1 :2 // § 1238

yadi ced ghanasatvam abhrasatvaṃ garbhe pāradasy-
āntarna patati dravatvaṃ nāpnoti vā bījāni śupbābhrādīni
10 pāradasyodare no dravanti na rasarūpā bhavanti ca punaḥ
bāhyadrutir na yujyate cedevaṃ na syāttarhi iha asyāṃ
kriyāyāṃ prāptāyāṃ satyāṃ sūto rasaḥ kathaṃ badhyate
anyathā na ko+apyupāyah // GRhtCM_5.1 :3 // § 1239

garbhadrutyaḥ rahito grāsaścīrṇo+api
naikatāṃ yāti /

ekībhāvena vinā na jīryate tena sā kāryā

// GRht_5.2 // § 1241

garbhadruterādhikyāṃ darśayannāha garbhetyādi //
GRhtCM_5.2 :1 // § 1242

5 cīrṇo 'pi grāsaḥ cāraṇatāṃ prāpto 'pi kavapaḥ yadi ga-
rbhadrutyaḥ rahito bhavet rasasyodare rasarūpakaraṇava-
rjito bhavet tadā ekatāṃ na yāti rasarūpo na bhavati //
GRhtCM_5.2 :2 // § 1243

10 punarekībhāvena vinā grāso na jīryate jāraṇatvaṃ nā-
pnoti // GRhtCM_5.2 :3 // § 1244

tena hetunā garbhadrutipūrvikā jāraṇā kāryā rasaba-
ndhe jāraṇaṃ heturiti bhāvaḥ // GRhtCM_5.2 :4 // § 1245

bījānāṃ saṃskāraḥ kartavyaḥ ko+api
tādṛśaḥ prathamam /

yena dravanti garbhe

rasarājasyāmlavargeṇa // GRht_5.3

// § 1247

jāraṇāyāṃ prathamam kartavyamāha bījānāmityādi // GRhtCM_5.3:1 // § 1248

bījānām śupbābhrādīnām ko+apyanirvacanīyaḥ sa-
ṃskāro garbhe drutikāraḥ prathamam kartavyaḥ sa- 5
ṃskriyata iti saṃskāraḥ // GRhtCM_5.3:2 // § 1249

kiṃviśiṣṭaḥ tādrśaḥ taiḥ bījaiḥ sadrśaḥ yathā bījāni śa-
ktimanti santi tathā saṃskāro 'pi śaktimān kartavya itya-
rthaḥ // GRhtCM_5.3:3 // § 1250

saṃskāraḥ kena kartavyaḥ ampavargeṇa jambīrādīnā 10
// GRhtCM_5.3:4 // § 1251

yena saṃskāreṇa rasarājasya garbhe rasodare bījāni
dhātūpadhātujātāni śupbābhrādīni dravantītyarthaḥ //
GRhtCM_5.3:5 // § 1252

garbhadrutiyogyabīja (1)

samamākṣikakṛtavāpaṃ

samamākṣikasatvasaṃyutaṃ hema /
garbhe dravati ca jarati ca jaritaṃ

badhnāti nānyathā sūtam //

GRht_5.4 // § 1254

hemabījaprasaṃsanamāha sametyādi // GRhtCM_5.4:1
// § 1255

samamākṣikakṛtavāpaṃ samabhāgam tupyāṃśam he- 5
mnā yanmākṣikaṃ tasya kṛtvā vāpo vāram vāram ākṣ-
epo 'gnyogād yasmin tathoktaṃ punastaddhema sa-
mamākṣikasatvasaṃyutaṃ hemnā samaṃ tupyam ya-
nmākṣikasatvaṃ tena saṃyutaṃ kṛtakhoṭam kuryāt //
GRhtCM_5.4:2 // § 1256 10

tatkhoṭarūpaṃ hema garbhe pāradāntardravati //
GRhtCM_5.4:3 // § 1257

punastaddrāviṭaṃ hema jarati jīrṇatām āpnoti //
GRhtCM_5.4:4 // § 1258

taddhema jaritaṃ sat sūtaṃ raseśvaraṃ badhnāti //
GRhtCM_5.4:5 // § 1259

5 anyathā anyaparakāreṇa sūto bandhanaṃ nāpnoti //
GRhtCM_5.4:6 // § 1260

mākṣikasya vāpo hemno varṇotkarṣaprada iti bhāvaḥ
// GRhtCM_5.4:7 // § 1261

tārāriṣṭa

mākṣikasatvaṃ hemnā pādādikajāritaṃ
drutaṃ sūte /

tārāriṣṭaṃ kurute varakanakaṃ

patralepena // GRht_5.5 // § 1263

mākṣikasatvacāraṇādrase guṇotkarṣam āha mākṣikas-
atvamityādi // GRhtCM_5.5:1 // § 1264

5 mākṣikasatvaṃ vahnauśadhayogadrutaṃ yaddhem-
amākṣikasāraṃ hemnā kanakena saha sūte pārade pū-
rvaṃ yadgutam punaḥ pādādikajāritaṃ pādādikavibhāg-
ena pādārdhasatvena niḥśeṣatāmāptaṃ sat ayaṃ sūtaḥ tā-
rāriṣṭaṃ tāraṃ rūpyādi ariṣṭaṃ śubhaṃ varakanakaṃ ku-
10 rute pūrṇavarṇamityarthaḥ // GRhtCM_5.5:2 // § 1265

kena vidhānena patrapepanena patraṃ kaṅṭhakabh-
edi tatra yo+asau pepaḥ vahnīyogāditi śeṣaḥ tena //
GRhtCM_5.5:3 // § 1266

hemamākṣikasatvajāritasya rūpyapatrapepena kana-
15 kaṃ syāditi vyaktārthaḥ // GRhtCM_5.5:4 // § 1267

garbhadruti :: test for ~

samarasatām yadi yāto

vastrāḍgalito+adhikaśca tulanāyām /

**grāso drutaḥ sa garbhe drutvāsau jīryate
kṣipram // GRht_5.6 // § 1269**

garbhadruter pakṣaṇamāha sametyādi // GRhtCM_5.6:1
// § 1270

yadi grāsaḥ samarasatām yāto bhavedrasatupyarūpa- 5
tām prāpto bhavet punarvastrādgapito bhavet caturguṇ-
aśvetavastrānniṣṛto bhavet punastupanāyām tupākarm-
aṇi yadādihiko+api syāttadā garbhe pāradasyāntar druto
grāso jñātavyaḥ garbhadruto raso veditavya iti vyaktā-
rthaḥ // GRhtCM_5.6:2 // § 1271

punarasau raso drutvā dravarūpaḥ śīghraḥ prāpto jī- 10
ryati dhātūnapi vidhāneneti śeṣaḥ // GRhtCM_5.6:3 //
§ 1272

Rolle von tāpyasattva

**na biḍairnāpi kṣārainna snehairdravati
hemaḥ tāraḥ vā /
mākṣikasatvena vinā tridinaḥ nihitena
raktena // GRht_5.7 // § 1274**

mākṣikasatvotkarṣamāha netyādi // GRhtCM_5.7:1
// § 1275

mākṣikasatvena vinā svarṇamākṣikasāram antareṇa 5
hema kanakaḥ vā tāraḥ rūpyaḥ na dravati // GRhtCM_5.7:2
// § 1276

kaiḥ kṛtvā vidaiḥ kṛtvā śāṅkhacūrṇārkaḥ kṣārādikṛtapi-
ṇḍaiḥ kṛtvā granthāntare ca / § 1277

pavaṇakṣāroparasair ebhir ampairbiḍo mataḥ / § 1278 10
same garbhe tu samsthāpyo hyanenaiva dravībhavet /
§ 1279

iti // GRhtCM_5.7:3 // § 1280

na kevaḥ vā biḍaiḥ kiṃtu kṣārainapi na kṣāraiḥ svarji-
kāyavakṣāraṇkaṇādyaiḥ // GRhtCM_5.7:4 // § 1281 15

na kevaḥ vā kṣāraiḥ kiṃtu snehairapi na snehāni yathā
/ § 1282

- kaṅguṅikaṃ viṅadoṣākaṅjaśrīphapodbhavam / § 1283
kaṭuvātārisiddhārthasomarājīvibhītajam / § 1284
atasījam mahākāpanimbajam tipajam tathā / § 1285
apāmārgadevadāpīdantītumbaravigrahā / § 1286
5 aṅkoponmattabhappātaphapebhyastaipasambhavaḥ /
§ 1287
iti // GRhtCM_5.7:5 // § 1288
taipairapi na dravati / § 1289
punarmākṣikasatvena garbhe drutirjāyate // GRhtCM_5.7:6
10 // § 1290
kiṃviśeṣeṇa mākṣikasatvena raktena raktavargeṇa //
GRhtCM_5.7:7 // § 1291
tridinaṃ dinatrayaṃ nihitena raktavargāntaḥsthāpit-
ena // GRhtCM_5.7:8 // § 1292
15 raktavargo yathā / § 1293
dāḡimaṃ kiṃśukaṃ caiva bandhūkaṃ ca kusumbha-
kam / § 1294
samāñjiṣṭho haridrādyo pākṣārasasamanvitaḥ / § 1295
raktacandanasaṃyukto raktavargaḥ prakīrtitaḥ / § 1296
20 iti // GRhtCM_5.7:9 // § 1297

mercury :: cāraṇa, garbhadruti

lavaṇaṃ devīsvarasaplutam ahipatraṃ
vicūrṇitaṃ śīlayā /
etat puṭanatrityāt sumṛtaṃ
saṃsthāpayedayahpātre // GRht_5.8
// § 1299

vihitārdhāṅgulanimnā
sphuṭavikaṭakaṭorikā mukhādhārā /
tasyoparyādeyā kaṭorikā cāṅgulotsedhā
// GRht_5.9 // § 1301

vihitacchidratritayā śastā
 caturamgulordhvachidreṣu /
 lohaśalākā yojoyāstatrāpi ca hemapatrāṇi
 // GRht_5.10 // § 1303

saṁsthāpya vidhūpyante yantrādhasat
 pradīpayedagnim /
 dhūmopalepamātrādbhavanti kṛṣṇāni
 hemapatrāṇi // GRht_5.11 // § 1305

tānyagnitāpitāni ca paścādyantre mṛtāni 5
 dhūmena /
 pācitahemavidhānāccarati rasendro
 dravati garbhe ca // GRht_5.12
 // § 1307

svaṛṇajāraṇayantravidhānamāha pavaṇamityādi // GRhtCM_5.8-
 12:1 // § 1308

prathamam pavaṇam saindhavam devīsvarasappu-
 taṁ kuryāt brāhmīsvakīyarasena saṁmiśram kuryāt // 10
 GRhtCM_5.8-12:2 // § 1309

punar brāhmīrasapputaṁ pavaṇam ca ahipatram tā-
 mbūpidapaṁ tacca dvayam śipayā vitatagrāveṇa cūrṇitaṁ
 peṣitaṁ kuryāt // GRhtCM_5.8-12:3 // § 1310

punaretad ayaḥpātre pohabhājane saṁsthāpayet // 15
 GRhtCM_5.8-12:4 // § 1311

etat sthāpitaṁ dravyam puṭatritayāt tripuṭakaraṇāda-
 gnisamyogena sumṛtaṁ syāt // GRhtCM_5.8-12:5 // § 1312

tasya devīsvarasapputasya sumṛtasaindhavasya mu-
 khādhārā sphuṭavikaṭakaṭorikā pātrī kāryā mukhameva 20
 ādhāro yasyāḥ sā evaṁvidhā sphuṭā prakatā vikaṭā vip-
 arītā adhomukhetyarthaḥ sā kaṭorikā vihītā kāryā ayaḥpā-
 trasya // GRhtCM_5.8-12:6 // § 1313

tasyāḥ kaṭorikāyā upari ūrdhvabhāge eṣā kaṭorikā ād-
 eyā sthāpyā // GRhtCM_5.8-12:7 // § 1314 25

kiṃviśiṣṭā aṅgupotsedhā aṅgupa utsedhaḥ parimāṇaṃ
yasyāḥ sā tathoktā // GRhtCM_5.8-12:8 // § 1315

punaḥ kiṃviśiṣṭā ardhāṅgupanimnā ardhāṅgupapari-
māṇanimnā madhyagā // GRhtCM_5.8-12:9 // § 1316

5 punaḥ kiṃviśiṣṭā vihitachidratritayā vihitāni kṛtāni ch-
idratriṭayāni yasyāṃ sā evaṃvidhā śastā ca saṃtupavihit-
achidratritayā // GRhtCM_5.8-12:10 // § 1317

caturaṅgupordhvā taduparibhāge kaṭorikā caturaṅgu-
pipramāṇonnateti bhāvaḥ // GRhtCM_5.8-12:11 // § 1318

10 punaśchidreṣu triṣu śapākā yojyā pohaśapākāḥ kṣe-
pyāḥ punastatrāpi chidreṣu hemapatrāṇi kaṅṭhakavedhīni
kanakapatrāṇi yojyānīti // GRhtCM_5.8-12:12 // § 1319

evaṃvidhe pūrvam nirmite yantrē hemapatrāṇi sthā-
pya vidhūpyante // GRhtCM_5.8-12:13 // § 1320

15 tato+agniṃ pradīpayet yantrādhasṭād yantrādhobhāge
vahniṃ prajvāpayet tadā tāni hemapatrāṇi kṛṣṇāni śyām-
avarṇāni bhavanti // GRhtCM_5.8-12:14 // § 1321

kasmāt dhūmopapepamātrāt dhūmaścāsāvupapepa-
śca dhūmopapepas tanmātrāt tatpramāṇāt // GRhtCM_5.8-
20 12:15 // § 1322

yenauśadhena dhūpo niruktastena uśadhenopapepaḥ
kāryaḥ patreṣviti // GRhtCM_5.8-12:16 // § 1323

25 punaḥ kiṃbhūtāni hemapatrāṇi rasendro jarati agni-
tāpitāni santi vahniyogāttaptāni kṛtāni // GRhtCM_5.8-
12:17 // § 1324

svarṇajāraṇamidam gaditam // GRhtCM_5.8-12:18 //
§ 1325

iti pañcabhiḥ śpokaiḥ kupakam // GRhtCM_5.8-12:19
// § 1326

silver:: garbhadruti (in mercury)

tenaiva tārapatram vidhinā saṃsvedya

yantrayogena /

jāyeta kṛṣṇavarṇam tattāram dravati

garbhe ca // GRht_5.13 // § 1328

- atha rūpyajāraṇamāha tenetyādi // GRhtCM_5.13:1
// § 1329
- tenaiva vidhinā pūrvapidhānena tārapatram rūpyada-
paṃ kṛṣṇavarṇam śyāmapaprabham jāyate // GRhtCM_5.13:2
// § 1330 5
- kena saṃsvedya yantrayogena saṃsvedaḥ prabapāgnis
tasyedaṃ sambandhi yadyantram yasya yo yogastena //
GRhtCM_5.13:3 // § 1331
- tattārapatram punaḥ garbhe rasodare dravati japatva-
māpnoti // GRhtCM_5.13:4 // § 1332 10
- punastasmin yantra dravati caśabdāt rasendrastatpa-
tram jarati tārakṛṣṇīti // GRhtCM_5.13:5 // § 1333

gold, silver:: garbhadruti (~)

athavā balinā vaṅgaṃ nāgābhidhānena
yantrayogena /
hemāhvam tāram vā dravati ca garbhe
na sandehaḥ // GRht_5.14 // § 1335

- atha yogāntaram āha athavetyādi // GRhtCM_5.14:1
// § 1336
- athaveti samuccaye ekārthaniṣṭhatvāt // GRhtCM_5.14:2
// § 1337
- bapinā gandhena saha vaṅgaṃ yantrayogena kṛṣṇam
jāyeta // GRhtCM_5.14:3 // § 1338
- kevapaṃ vaṅgaṃ punarnāgābhidhānena saha nāgav-
idhānamapyevaṃ syāditi vyaktiḥ // GRhtCM_5.14:4 // 10
§ 1339
- nāgābhidhāneneti nāganāmnā ākhyāhve abhidhānam
ca nāmadheyaṃ ca nāma ca ityamaraḥ // GRhtCM_5.14:5
// § 1340
- evaṃvidham vaṅgaṃ vā nāgaṃ vā hemāhvam hemap- 15
atram vā tāram tārapatram vā etatsarvam bapinā kṛṣṇam
jāyeta mṛtam ca sarvam garbhe rasāntare dravati nātra sa-

ṁdehaḥ asaṁdigdhamidamuktam // GRhtCM_5.14:6 //
§ 1341

caśabdājjarati niḥśeṣatvamāpnoti // GRhtCM_5.14:7
// § 1342

rasaka :: garbhadruti (~)

rasakaṁ balinā yuktaṁ
pūrvoktavidhānayogena /
pakvaṁ cūrṇaṁ yāvadbhavati bhṛśaṁ
dravati garbhe ca // GRht_5.15
// § 1344

prayogāntaramāha rasakamityādi // GRhtCM_5.15:1
// § 1345

5 rasakaṁ kharparikaṁ bapinā gandhena saha yuktaṁ
sat mipitaṁ sat samabhāgena iti śeṣaḥ kena kṛtvā pūrvok-
tavidhānayogena pūrvoktaṁ yadvidhānaṁ yantrādikam
tasya yo+asau yogastena kṛtvā tāvadbhṛśamatyartham pa-
kvaṁ kāryaṁ yāvadaśarīratāṁ yāti taccūrṇaṁ garbhe ra-
10 sodare dravati garbhadrutirbhavati caśabdājjarati ca //
GRhtCM_5.15:2 // § 1346

gold :: garbhadruti

vyūḍho+atha gandhakāsmā
śataguṇasaṁkhyam tathottame
hemni /
sūte ca bhavati piṣṭirdravati hi garbhe na
vismayaḥ kāryaḥ // GRht_5.16
// § 1348

vidhyantaramāha vyūḍha ityādi // GRhtCM_5.16:1
// § 1349

athetyanantaram // GRhtCM_5.16:2 // § 1350
 gandhakāsmā gandhapāṣāṇaḥ śataguṇasaṃkhyam ya-
 thā syāttathā uttame hemni pūrṇavarṇe vyūḍho nirvāhyaḥ
 tadgandhavyūḍham hema sūte pārade piṣṭirbhavati hi ni- 5
 ścitam garbhe rasāntardravati garbhadrutir bhavatītyatra-
 vismayo // GRhtCM_5.16:3 // § 1351

gold :: bīja for garbhadruti

athavā śatanirvyūḍham rasakavaram
 śuddhahemni varabījam /
 bījam jarati rasendre dravati ca garbhe
 na sandehaḥ // GRht_5.17 // § 1353
 vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.17:1 // 5
 § 1354

athaveti samuccaye rasakavaram śreṣṭham kharpari- 5
 kam śuddhahemni pūrṇavarṇe śatanirvyūḍham kuryāt
 śataguṇanirvāhaḥ kāryaḥ ekaguṇasvarṇe śataguṇanirv-
 āha iti yuktaṃ evaṃ kṛte sati varabījam śreṣṭhabījam bh-
 avati tadbījam garbhe rasodare dravati garbhe drutirbhav-
 ati rasendre pārade śīghram avipambitam jarati ca niḥśeṣ- 10
 atām āpnoti vidhānena iti śeṣaḥ atra dravaṇe jaraṇe ca na
 sandehaḥ // GRhtCM_5.17:2 // § 1355
 § 1356

gold :: bīja for garbhadruti

athavā tālakasatvam śilayā vā tacca
 hemni nirvyūḍham /
 śataguṇamatha mūṣāyām jarati
 rasendro dravati garbhe ca //
 GRht_5.18 // § 1358

pūrvārthe vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.18:1
// § 1359

tāpakasatvaṃ haritāpasāraṃ śataguṇaṃ śataguṇitaṃ
hemni kanake nirvyūḍhaṃ andhamūṣāyāṃ vā prakāśam-
5 ūṣāyāṃ vahniyogena iti śeṣaḥ tāpakasatvasya hemni nirv-
āhaḥ kārya iti vyaktiḥ tacca tat sattvaṃ kevaṃ vā śipayā
manaḥśipayā sārdhaṃ nirvyūḍhaṃ kāryaṃ taddhema ga-
rbhe rasodare dravati atha rasendro rasarājaḥ drutaṃ jarati
vidhāneneti // GRhtCM_5.18:2 // § 1360

lead, tin :: combined māraṇa

rasadaradābhakatāpyavimalāmṛtaśulbalohaparpatikā
/

snuhyarkadugdhapīṣṭaṃ

kaṃkuṣṭhaśilāyutaṃ nāgaṃ //
GRht_5.19 // § 1362

abhakatālakaśaṅkharasasahitaṃ

tatpunaḥ punaḥ puṭitaṃ /

ciñcākṣāravimiśraṃ vaṅgaṃ nirjīvatāṃ
yāti // GRht_5.20 // § 1364

5 vidhinānena ca puṭitaṃ mriyate nāgaṃ

nirutthatāṃ ca gatam /

vaṅgaṃ ca sarvakarmasu niyujyate

tadapi gatajīvam // GRht_5.21

// § 1366

atha vidhyantaramāha rasetyādi // GRhtCM_5.19-
21:1 // § 1367

10 rasadaradābhakatāpyamiti rasaḥ pāradaḥ darado hi-
ṅgupaḥ abhakraṃ pratītaṃ tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ vi-

mapā rukmamākṣikaṃ mṛtaṃ yacchupbaṃ tāmraṃ poho
muṇḍādiśca eteṣāṃ rasādīnāṃ rasaparpativat parpatikā
kāryā // GRhtCM_5.19-21 :2 // § 1368

tayā yutaṃ nāgaṃ punaḥ kaṅkuṣṭhaśipāyutaṃ kaṅk- 5
uṣṭhaṃ haritapītavarṇo viśaharapāṣāṇajātiḥ śipā mano-
hvā tābhyāṃ yutaṃ miśritaṃ yannāgaṃ sīsakaḥ snuhy-
arkadugdhapīṣṭhaṃ kāryaṃ snuhī sehuṇḍaḥ arkaḥ pras-
iddho viṭapī tayordugdhenā piṣṭhaṃ pāṃsubhūtaṃ mṛ-
taṃ yannāgaṃ kukkuṭapuṭavidhāneneti śeṣaḥ etadapi bī-
jaṃ siddhaṃ garbhe dravati ca pūrvasaṃbandhāt // 10
GRhtCM_5.19-21 :3 // § 1369

atha vaṅgabījavidhānamāha abhraketyādi // GRhtCM_5.19-
21 :4 // § 1370

ciñcākṣāravimiśraṃ yadvaṅgaṃ ampikākṣārayuktaṃ 15
vaṅgaṃ abhrakatāpakaśaṅkharasasahitaṃ abhrakaṃ pr-
atītaṃ tāpakaṃ haritāpaṃ śaṅkhaṃ kambugrīvaṃ rasaḥ
pāraḍaḥ etaiścaturbhiḥ sahitaṃ yathā syāttathā punaḥ pu-
naḥ vāraṃ vāraṃ nirutthaṃ yāvat tāvatpuṭitaṃ kuryāt //
GRhtCM_5.19-21 :5 // § 1371

etadauśadhasyāṃśabhāgena saha puṭanādvaṅgaṃ ni- 20
rjīvatāṃ yāti pañcatvamāpnoti etadapi bījaṃ siddhaṃ ga-
rbhadrāvaṇe jāraṇārthe ca pūrvasaṃbandhāt // GRhtCM_5.19-
21 :6 // § 1372

nāgavaṅgayor etad auśadhaṃ kāraṇamityāha vidhine- 25
tyādi // GRhtCM_5.19-21 :7 // § 1373

anena vidhinā uktavidhānena nāgaṃ sīsakaṃ puṭitaṃ
sat mriyate mṛtaṃ bhavatīti vāmunā vidhānenaiva niru-
tthatāṃ gataṃ aśarīratāṃ prāptaṃ vaṅgaṃ sarvakarmasu
cāraṇajāraṇabhakṣaṇādikāryeṣu niyuḥyate rasajñairiti śe-
ṣaḥ // GRhtCM_5.19-21 :8 // § 1374 30

nāgavaṅgamāraṇam ekavidham evoktam atas tadbha-
kṣaṇādiṣu parasparaṃ guṇādhikayogyaṃ natu jāraṇādiṣu
// GRhtCM_5.19-21 :9 // § 1375

gold :: bīja for garbhadruti

mṛtanāgaṃ mṛtavaṅgaṃ
mṛtavaraśulvaṃ mṛtaṃ tathā tīkṣṇaṃ
/
ekaikaṃ hemavare śatanirvyūḍhaṃ
dravati garbhe ca // GRht_5.22
// § 1377

nāgavaṅgaśupvatīkṣṇānāṃ jāraṇavidhānamāha mṛta-
nāgamityādi // GRhtCM_5.22:1 // § 1378

- 5 mṛtanāgamiti mṛtaṃ nirjīvatāṃ gataṃ yannāgaṃ sīsa-
kaṃ tathānena vidhānena mṛtaṃ vaṅgaṃ tathā mṛtaṃ ni-
rutthatāṃ gataṃ varaśupbaṃ tāmraṃ tathā ca mṛtaṃ tī-
kṣṇaṃ arivargeṇeti śeṣaḥ eṣāṃ madhye ekaikaṃ nāgaṃ vā
vaṅgaṃ vā śupbaṃ vā tīkṣṇaṃ vā pṛthaktvena hemavare
10 pūrṇavarṇe svarṇe śatanirvyūḍhaṃ hemnaḥ śataguṇani-
rvāhitaṃ kuryāt tatsiddhaṃ garbhe rasodare dravati caśa-
bdājjarati ca // GRhtCM_5.22:2 // § 1379

gold :: mahābīja

samagarbhe drutikaraṇaṃ hemno
vakṣyāmyahaṃ paraṃ yogaṃ /
bhrāmakasasyakacūrṇaṃ
śatanirvyūḍhaṃ mahābījaṃ //
GRht_5.23 // § 1381

mahābījaprabhāvaṃ darśayannāha samagarbha ityādi
// GRhtCM_5.23:1 // § 1382

- 5 ihāsmiñśāstre vidhinā śāstroktarītyā yāni bījānyuktāni
tāni kartavyāni sāmānyeneti bhāvaḥ paraṃ garbhadrutyā-
rthaṃ ayaṃ vārttikendro yogaḥ vārttāsu kuśapā vārtikāḥ
śāstropadeśarahitā ityārthaḥ atra bhāvādyarthe ikpratya-
yaḥ teṣu vārtikeṣu indraḥ pravaro yogaḥ tathānenaiva pr-
10 akāreṇa ekamataścāyaṃ śāstropadeśikānāṃ śāstropadeś-
arahitānāṃ ca abhimata ityārthaḥ // GRhtCM_5.23:2 //
§ 1383

garbhadruti

athavā gandhakadhūmaṃ
tālakadhūmaṃ śilāhvarasakasya /
dattvādhomukhamūṣāṃ dīrghatamāṃ
kharparasyārdhe // GRht_5.24
// § 1385

ūrdhvaṃ lagnā piṣṭī sudṛḍhā ca yathā
tathā ca kartavyā /
dattvā kharparaprṣṭhe daityendram
dāhayettadanu // GRht_5.25 // § 1387

stokaṃ stokaṃ dattvā karṣāgnau 5
dhmāpayenmṛdā liptām /
garbhe dravati hi bījaṃ mriyate
tathādhike dāhe // GRht_5.26
// § 1389

rasodare bījadrāvaṇavidhānamāha athavetyādi // GRhtCM_5.24-26:1 // § 1390

athaveti samuccaye // GRhtCM_5.24-26:2 // § 1391

ūrdhvaṃ dīrghatamamūṣāyantrasya tapabhāge piṣṭī 10
rasendrabījayor nirmītā piṣṭikā ca punaḥ sudṛḍhā yathā
syāttathā pagnā kartavyā // GRhtCM_5.24-26:3 // § 1392

kiṃ kṛtvā kharparasyārdhe mṛnmayapātrasya khaṇḍ-
ārdhe khaṇḍaikadeśa ityarthāḥ dīrghatamāṃ adhobhāga-
mukhīm adhobhāge mukhaṃ yasyāḥ sā tathoktā tām da- 15
ttvā // GRhtCM_5.24-26:4 // § 1393

punaḥ kiṃ kṛtvā gandhakadhūmaṃ dattvā vā stokaṃ
stokaṃ appamappaṃ tāpakadhūmaṃ dattvā vā śipāhvar-
asakasya śipāhvā manaḥśipā rasakaḥ kharparaḥ cakavad
bhāvasamāsaḥ tasya dhūmaṃ dattvā // GRhtCM_5.24- 20
26:5 // § 1394

punastatkharparam adhomukhamukhāṃ ca mṛdā pi-
ptāṃ mṛdveṣṭitāṃ karīṣāgnau dhmāpayet karīṣavahnāvi-
tyarthaḥ // GRhtCM_5.24-26:6 // § 1395

5 evaṃ adhomukhāṃ kharparam ca dattvā daityendraṃ
bapināmānaṃ prastāvādgandhakam tadanu tatkaranaṃpa-
ścād dāhayet // GRhtCM_5.24-26:7 // § 1396

evaṃ kr̥te sati rasendramipitaṃ yadbījaṃ tadgarbhe
rasendrāntardravati // GRhtCM_5.24-26:8 // § 1397

10 punarbījasahito rasendro 'dhike dāhe sati mriyata itya-
rthaḥ // GRhtCM_5.24-26:9 // § 1398

śpokatrayasaṃbandhādviśeṣakam // GRhtCM_5.24-
26:10 // § 1399

viḍa :: production

gandhakatālakaśailāḥ

sauvīrakarasakagairikam daradam /

kṣārāmlalavaṇāni viḍo

mākṣikavaikrāntavimalasamabhāgaiḥ

// GRht_5.27 // § 1401

atha suvarṇajāraṇārthaṃ biḍamāha gandhaketyādi //
GRhtCM_5.27:1 // § 1402

5 gandhakatāpakaśaipā iti gandhakam pratītam tāpa-
kam haritāpam śaipam śipājatuh dvaṃdvaḥ samāsaḥ tena
tathoktāḥ samabhāgāḥ kāryāḥ // GRhtCM_5.27:2 // § 1403

10 punaḥ sauvīrakam śukpāñjanam rasakam kharpari-
kam gairikam dhātugairikam daradam hiṅgupam atraika-
vadbhāvasamāsaḥ tattathoktam samabhāgam kāryam //
GRhtCM_5.27:3 // § 1404

punaḥ kṣārāmpapavaṇāni kṣārā yavakṣārādayaḥ ampam
jambīrādi pavaṇāni saindhavādīni etānyapi samabhāgāni
// GRhtCM_5.27:4 // § 1405

15 kaiḥ saha mākṣikavaikrāntavimapasamabhāgaiḥ saha
mākṣikam svarṇamākṣikam vaikrāntam vajrabhūmijam
rajaḥ vimapam rukmamākṣikam etāni samabhāgāni tairb-

iḍa ucyate sarvaiḥ samabhāgaiḥ sumarditair biḍaḥ kārya
ityarthaḥ // GRhtCM_5.27 :5 // § 1406

viḍa :: for garbhadruti

kṛtvā suvarṇapiṣṭim mṛditāṃ ca
suveṣṭitāmanenaiva /
tripuṭaistapte khalve mṛditā garbhe
tathā dravati // GRht_5.28 // § 1408

biḍayogādyathā bījaṃ garbhe dravati tathāha kṛtvety-
ādi // GRhtCM_5.28 :1 // § 1409

pūrvoktā yā piṣṭī tāmanenaivoktabiḍayogena tapte kh- 5
apve taptasambandhāppohamaye tripuṭaiḥ karīṣāgnyātm-
akair mṛditā gharṣitā sati anenaiva ca veṣṭitā kāryā //
GRhtCM_5.28 :2 // § 1410

kiṃ kṛtvā suvarṇapiṣṭim kanakapiṣṭim vā anyasyāpi
dhātoḥ suvarṇapiṣṭim śobhanavarṇaṃ piṣṭim kṛtvā // 10
GRhtCM_5.28 :3 // § 1411

khapve mṛditā satī tathā tenaiva prakāreṇa natvanya-
prakāreṇa garbhe rasodare dravati sapiparūpā tiṣṭhati //
GRhtCM_5.28 :4 // § 1412

viḍa :: for garbhadruti

rakte śatanirvyūḍhaṃ netrahitam
bhasma vaikrāntakaṃ cātha /
vimalam śatanirvyūḍhaṃ grasati
samam dravati garbhe ca //
GRht_5.29 // § 1414

atha vaikrāntagarbhadrutimāha rakta ityādi // GRhtCM_5.29 :1
// § 1415

vaikrāntabhasma vajrabhūmijaṃ rajas tadudbhavaṃ
bhasma rakte raktagaṇe śatanirvyūḍhaṃ śatavāraṃ nirv-
āhitaṃ kuryāt // GRhtCM_5.29:2 // § 1416

5 kimviśiṣṭaṃ netrahitam netrahitaśabdena maṇitvaṃ
darśitaṃ maṇayo netrahitā iti // GRhtCM_5.29:3 // § 1417
vimapaṃ rūpyamākṣikaṃ śvetavarṇaṃ yanmākṣikaṃ
raktagaṇe śatanirvyūḍhaṃ kuryāt // GRhtCM_5.29:4 //
§ 1418

10 tadubhayaṃ vaikrāntaṃ vimapaṃ ca raktaśatanirvyū-
ḍhaṃ sat raso grāsavidhānaṃ vihāya samaṃ grasati ka-
vapayati stadgrasitaṃ garbhe rasāntardravati jarati ca iti
caśabdārthaḥ // GRhtCM_5.29:5 // § 1419

viḍa :: for garbhadruti :: immer mit śatanirvāhaṇa

ye kacidviḍayogāḥ kṣārāmlalavaṇāni
dīptavargāśca /
sarve śatanirvyūḍhā
garbhadrutikārah kathiṭāḥ //
GRht_5.30 // § 1421

raktagaṇādhikyam darśayannāha ya ityādi // GRhtCM_5.30:1
// § 1422

5 ye kacidviḍayogā atra granthāntareṣvapi ca kathiṭāḥ
tathā kṣārāmpapavaṇāni kathiṭāni kṣārā yavakṣārādayaḥ
atha ca vṛkṣauśadhisamudbhavāḥ ampā jambīrādayaḥ
ampavṛkṣaśākasamudbhavāśca yānyetāni kathiṭāni ca pu-
narye dīptavargāḥ kathiṭā dīptikarā yogā abhihitāḥ te sa-
10 rve bidakṣārāmpapavaṇādīptavargāḥ śatanirvyūḍhā ga-
rbhadrutikārah garbhe rasodare drutaṃ dravarūpaṃ
kurvanti dhātumaṇiratnādīnīti śeṣaḥ // GRhtCM_5.30:2
// § 1423

Menge nirvāhaṇa => grāsa, der assimiliert wird

śatanirvyūḍhe ca samam pādonam
 pañcasaptativyūḍhe /
 pañcāśati tadardham pādaḥ
 syātpañcaviṃśatike // GRht_5.31
 // § 1425

aṣṭāṃsam tu tadardhe ṣoḍaśāṃsam
 tadardhanirvyūḍhe /
 tasyārdhe dvātrimśaccatuḥṣaṣṭyamśam
 tadardhanirvyūḍhe // GRht_5.32
 // § 1427

śatanirvāhitādau samādividhānamāha śatetyādi // 5
 GRhtCM_5.31-32:1 // § 1428

śatanirvyūḍha iti śatavāram nirvāhite raktagaṇe iti śe-
 ṣaḥ samam tupyam grasati rasa iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.31-
 32:2 // § 1429

punaḥ pañcasaptativyūḍhe sati pādonam caturthāṃś- 10
 avarjitam samagram grasatīti // GRhtCM_5.31-32:3 //
 § 1430

punaḥ pañcāśannirvyūḍhe sati tadardham samasyā-
 rdhamiti // GRhtCM_5.31-32:4 // § 1431

punaḥ pañcaviṃśatike sati pādaścaturthāṃsam // 15
 GRhtCM_5.31-32:5 // § 1432

nyūnādhike nirvyūḍhe sati nyūnādhikāṃśo jñeya iti vi-
 śeṣārthaḥ // GRhtCM_5.31-32:6 // § 1433

appanirvyūḍhakramamāha aṣṭāṃsamityādi // GRhtCM_5.31-
 32:7 // § 1434 20

tu punastadardhe sārdhadvādaśake nirvyūḍhe sati aṣṭ-
 āṃsam tadardhe ṣaḍvāranirvyūḍhe sati ṣoḍaśāṃsamiti
 punastasyārdhe trivāranirvyūḍhe sati dvātrimśadamśam
 tadardhanirvyūḍhe ekadvivāranirvyūḍhe sati catuḥṣaṣṭy-
 aṃsam raso grasatītyarthaḥ // GRhtCM_5.31-32:8 // 25
 § 1435

garbhadruti

iti gaditām
garbhadrutimabhiṣavayogena
cāmlavargeṇa /
svedanavidhinā jñātvā mṛditām tapte tu
khalvatale // GRht_5.33 // § 1437

garbhadrutau satyām kartavyamāha itītyādi // GRhtCM_5.33:1
// § 1438

5 ityuktavidhānena gaditām kathitām garbhadrutim jñā-
tvā tapte khapvatape pohamaye karīṣāgninā uṣṇatām nīte
mṛditām kuryāt // GRhtCM_5.33:2 // § 1439

kena abhiṣavayogena abhiṣavaḥ saṃmardanaṃ tasya
yogena na kevapamanena ampavargeṇa ca jambīrādinā na
10 kevapamanenāpi svedanavidhinā ca svedanavidhiḥ sved-
anasamskāroktatvānnātrābhīhitaḥ jāraṇahetoriti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.33:3 // § 1440

Durchführung von saṃskāra gemī- den verwendeten bījas usw.

jñātvā bījabalābalamardanayogaṃ kṛtaṃ ca
rasarāje /
svedavidhānaṃ ca puṭaṃ yantraṃ vā
vihitarasakarma // GRht_5.34
// § 1442

mardanasvedanayoḥ pūrvopakaraṇaṃ darśayannāha
jñātvetyādi // GRhtCM_5.34:1 // § 1443

5 bījabapābapamardanayogaṃ kṛtaṃ jñātvā bījānām dh-
ātūpadhātuyogajanitānām bapābape nyūnādhike yo+asau
mardanayogastameva kṛtaṃ jñātvā veditvā rasarāje sved-
avidhānaṃ kuryāt vā puṭaṃ vahniyogaṃ kuryāt vā ya-
ntraṃ vihitarasakarma kuryāt vihitam kṛtaṃ rasasya ka-

rma saṃskārarūpaṃ yatra tathoktaṃ garbhayantrādikam-
ityarthaḥ // GRhtCM_5.34:2 // § 1444

sūtavaraṃ lakṣayate bījaṃ nopekṣatāṃ
yathā yāti /
tadvatkāryaṃ vidhinā sukarma
gurupādanirdiṣṭam // GRht_5.35
// § 1446

sūtakarmaṇo durbodhatvādgurupādaṃ stuvannāha
sūtetyādi // GRhtCM_5.35:1 // § 1447

yathā yena prakāreṇa sūtavaraṃ pāradaḥ pakṣayate 5
jñāyate karmakṛteti śeṣaḥ punaryathā bījaṃ upe-
kṣatāṃ na yāti samyak mipati tadvattenaiva prakāreṇa
gurupādanirdiṣṭam karma ācāryavaryadarśitaṃ pūjyaṃ
saṃskārarūpaṃ vidhinā ācāryoktavidhānena kuryāt //
GRhtCM_5.35:2 // § 1448 10

gurupādapakṣaṇam / § 1449

sarvaśāstraviśeṣajñāḥ kuśapo rasakarmani / § 1450

evampakṣaṇasaṃyukto rasavidyāgururbhavet / § 1451

iti // GRhtCM_5.35:3 // § 1452

iti garbhadrutijāraṇaprakaraṇam // GRhtCM_5.35:4 15
// § 1453

bāhyadruti

bāhyadrutirati vimalā sphurati hi
keṣāṃcideva siddhānām /
tebhyaḥ samyak jñātvā kalanāḥ
kāryāstathā drutayaḥ // GRht_5.36
// § 1455

bāhyadrutiṃ praśaṃsannāha bāhyadrutir ityādi //
GRhtCM_5.36:1 // § 1456

drutirdvidhoktā garbhadrutirbāhyadrutiśceti // GRhtCM_5.36:2
// § 1457

garbhadrutiḥ pūrvamuktā bāhyadrutir adhunābhidhī-
yate // GRhtCM_5.36:3 // § 1458

5 kiṃviśiṣṭā ativimapā nirmapatarā // GRhtCM_5.36:4
// § 1459

eṣā ca punaḥ keṣāṃcideva siddhānāṃ sphurati siddhā
rasavidyāpāragā nityanāthādayaḥ teṣāṃ te jānantīti //
GRhtCM_5.36:5 // § 1460

10 duṣprāpyatvāt bāhyadrutiriha virapā // GRhtCM_5.36:6
// § 1461

tebhyaḥ samyak jñātvā tathā tenaiva siddhodeśavidhā-
nena drutayo bāhyadrutayaḥ // GRhtCM_5.36:7 // § 1462

jāraṇa of lead

varanāgamṃ rasarājam bījavaram sāritaṃ
tathā tritayam /
gandhakaśilālasahitaṃ nirnāgamṃ
dīpavartito bhavati // GRht_5.37
// § 1464

baddhvā sudṛḍhe vastre poṭalikāyāṃ
śikhīkṛto dīpaḥ /
taile magnaṃ kṛtvā nirnāgamṃ jāyate
kṣipram // GRht_5.38 // § 1466

5 atha nāgajāraṇamāha varanāgamityādi // GRhtCM_5.37-
38:1 // § 1467

varanāgamṃ śreṣṭhajāti sīsakaṃ jāraṇayogyam rasarā-
jam uktasaṃskāraiḥ saṃskṛtaṃ pāradam bījavaram he-
mabījam etattrayam sāritaṃ mipitaṃ kāryam punarga-
10 ndhakaśipāpasahitaṃ gandhakaṃ pratītaṃ śipā manaḥś-
ipā āpam haritāpam dvandvastāni taiḥ sahitaṃ ca kā-
ryam etat sarvaṣaṭkaṃ dīpavartitaḥ prajvāpitadīpavartiy-

ogāt nirnāgaṃ nāgavarjitaṃ bhavati nāgaṃ jaratītyarthaḥ
// GRhtCM_5.37-38 :2 // § 1468

yathā nirnāgaṃ syāttathā vidhānam āha baddhvetyādi
// GRhtCM_5.37-38 :3 // § 1469

tatpūrvoktaṃ ṣaṭkaṃ sudṛḍhe vastre nūtane vastre atr- 5
opaśpeṣike 'dhikaraṇe saptamī poṭapikāyāṃ baddhvā pu-
nastaipe tipodbhave tatsaṭkaṃ magnaṃ nimajjitaṃ kṛtvā
tadadhaḥ śikhīkṛto dīpo+avadhāryaḥ na śikhī śikhāyuktaḥ
kṛtaḥ śikhīkṛtaḥ śikhāvānityarthaḥ // GRhtCM_5.37-38 :4
// § 1470 10

anena vidhinā kṣipraṃ śīghraṃ nirnāgaṃ syāditi //
GRhtCM_5.37-38 :5 // § 1471

jāraṇa of lead

kṛtvātra dīrghamūṣāṃ sudṛḍhāṃ
dhmātaṃ tu bhasmagartāyāṃ /
kṣiptvā śilālacūrṇaṃ paścātsūtaṃ tataḥ
śilācūrṇaṃ // GRht_5.39 // § 1473

saṃsthāpya bhasmanāto dhmātaṃ
syātsvāṃgaśītaṃ yāvat /
ākṛṣya tatra sūtaṃ jñātvā nāgaṃ
subhakṣitaṃ sakalam // GRht_5.40
// § 1475

nirnāgakarāṇe vidhānamāha kṛtvetyādi // GRhtCM_5.39-
40 :1 // § 1476

tu punaḥ dīrghāṃ gostanākārāṃ sudṛḍhāṃ nirvraṇav-
ajropamāṃ mūṣāṃ kṛtvā tāṃ mūṣāṃ prati śipāpacūrṇaṃ
kṣiptvā śipā manohvā āpaṃ haritāpaṃ etayoścūrṇaṃ pa- 10
ścātsūtaṃ pūrvoktaṃ pāraḍaṃ kṣiptvā tato+anantaraṃ śi-
pācūrṇaṃ kṣiptvā tāmeva rasasaṃyuktāṃ mūṣāṃ bhasm-
agartāyāṃ bhasmanā yuktā yā gartā tasyāṃ dhmātaṃ ku-

ryāt punastāvadbhasmanā ācchādya yāvatsvāṅgaśītapam
svayameva śītapam syāt // GRhtCM_5.39-40:2 // § 1477

5 tatra tasyām mūṣāyām sakapam samastam nāgam su-
bhakṣitam jīrṇatam gatam jñātvā sūtam ākṛṣya uddhā-
rya nirnāgakaraṇavidhānam etat // GRhtCM_5.39-40:3
// § 1478

bīja of nāgajīrṇapārada

jñātvā nāgam truṭitam punarapi
dadyādyaṭhā bhavettriguṇam /
paścācchuddham kṛtvā bījavaram
yojayettadanu // GRht_5.41 // § 1480

nirnāgānantaram yatkartavyam tadāha jñātvetyādi //
GRhtCM_5.41:1 // § 1481

5 nāgam sīsakam truṭitam buddhvā punarapi nāgam da-
hyāt pūrvoktavidhānena pārada iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.41:2
// § 1482

yathā nāgam triguṇitam bhavettathaiva kuryāt //
GRhtCM_5.41:3 // § 1483

10 paścātsūtam śuddham kṛtvā pāradam nirnāgam vidh-
āya tadanu nāgajāraṇānantaram bījavaram pūrvoktam yo-
jayet // GRhtCM_5.41:4 // § 1484

mercury :: jāraṇa of tin

athavā tāram vaṅgam sūtam saṃsārya
vaṅgaparihīnam /
tālakayogena tathā nirvaṅgam
yantrayogena // GRht_5.42 // § 1486

atha tārayogam āha athavetyādi // GRhtCM_5.42:1 //
§ 1487

athaveti vidhānāntaram // GRhtCM_5.42:2 // § 1488

tāraṃ vaṅgaṃ sūtaṃ iti tāraṃ rūpyaṃ vaṅgaṃ khura-
kaṃ sūtaṃ saṃskṛtapāraḍaṃ etatritayaṃ saṃsārya mep-
anaṃ vidhāya vaṅgaparihīnaṃ kuryāt tathā tenaiva vidh- 5
ānena tāpasya yo+asau yogastena yantrayogena ca dīrgh-
amūṣāyogena ca nirvaṅgaṃ vaṅgavivarjitaṃ kuryāt //
GRhtCM_5.42:3 // § 1489

mercury :: jāraṇa of tin

athavā vastranibaddhaṃ girijatusahitaṃ
suveṣṭitaṃ māṣaiḥ /
pakvaṃ taile vaṭakaṃ nirvaṅgaṃ jāyate
nūnaṃ // GRht_5.43 // § 1491

vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.43:1 //
§ 1492

athavā tāraṃ vaṅgaṃ vaṭakākāraṃ taibe tipodbhave 5
pakvaṃ kuryāt nūnaṃ niścitaṃ tadvaṭakaṃ tathā pakvaṃ
kuryādyathā nirvaṅgaṃ jāyate vahniyogena iti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.43:2 // § 1493

bīja :: for garbhadruti

piṣṭīstambaṃ kṛtvā bījavareṇaiva
sāritaṃ tadanu /

bīja :: for garbhadruti

athavā baddharasena tu sahitaṃ bījaṃ
surañjitaṃ kṛtvā // GRht_5.44 // § 1495

gandhakanihitaṃ sūtaṃ nihitānihitaṃ
ca śṛṅkhalāyāṃ tat /

yojitanirvyūḡharase

garbhadrutikāraḡam nūnam //

GRht_5.45 // § 1497

sūtakabhasmavareṇa tu bījaḡ kṛtvā

rasendrake garbhe /

mṛditā piṣṡi vidhinā

hyabhiṣavayogāddravati garbhe ca //

GRht_5.46 // § 1499

5 vidhānāntaramāha piṣṡityādi // GRhtCM_5.44-46:1
// § 1500

10 bījavareṇaiva pūrvakanakabījenaiva sāritaḡ mipitaḡ
sat piṣṡistambhaḡ khoṡastambhaḡ kṛtvā tadanu tatpa-
ścāt athaveti prakārāntaram darśayati tu punaḡ baddh-
arasena khoṡabaddharasena sahitaḡ suraṅjitaḡ śobhan-
avidhānena varṇavṛddhīkṛtaḡ bījaḡ svarṇabījaḡ saḡy-
utaḡ kuryāt yoga eva kārya iti dvividhānam uktaḡ //

GRhtCM_5.44-46:2 // § 1501

15 anyaccāha gandhaketyādi // GRhtCM_5.44-46:3 //
§ 1502

15 gandhakanihitaḡ gandhake nihitaḡ sthāpitaḡ sūtaḡ
ūrdhvādho gandhakaḡ dattvā sūtaḡ madhyasthaḡ kury-
ādityarthaḡ // GRhtCM_5.44-46:4 // § 1503

20 ca punarevaḡvidhaḡ sūtaḡ śṛṅkhapāyāḡ śṛṅkhapīk-
araṇayoge nihitānihitaḡ yannihitaḡ tadanihitaḡ ajāritaḡ
kāryaḡ nihitānihitasam̄yogāt śṛṅkhapeyaḡ nūnaḡ niśc-
itaḡ yojitanirvyūḡharase pūrvam̄ yojitaḡ paścānnirvāh-
itaḡ nirvyūḡham̄ yatra tattasminnevaḡvidharase garbh-
adrutiḡ pāradasyodare bījāni dravanti // GRhtCM_5.44-
46:5 // § 1504

25 piṣṡiṡvidhinā jāraṇamāha sūtaketyādi // GRhtCM_5.44-
46:6 // § 1505

30 tu punaḡ rasendrake garbhe rasendrakraṡto yo+asau ga-
rbhastasmin bījaḡ kṛtvā vidhinā piṣṡiṡvidheyā sā piṣṡiṡ mṛ-
ditā kāryā kasmāt abhiṣavayogāt saḡmardanayogāt kena
saha sūtakabhasmavareṇa saha sūtakasya yadbhasmav-

aram tena sã piṣṭi garbhe dravati caśabdājarati ca //
GRhtCM_5.44-46 :7 // § 1506

bīja :: for garbhadruti

patrābhraḥkaṃ ca satvaṃ kāmḥkṣī vā
kāntamākṣikaṃ puṭitaṃ /
nirguṇḍī grhakanyā cāṅgerī
palāśaśākaiśca // GRht_5.47 // § 1508

tāvatpuṭitaṃ kṛtvā
yāvatsindūrasaprabhaṃ bhavati /
tatpādaśeṣalavaṇaṃ haṇḍikapākena
pācitaṃ sudṛḍham // GRht_5.48
// § 1510

ekaikaṃ śatavyūḍhaṃ bījavaraṃ 5
jārayedrasendrasya /
garbhe dravati ca kṣipraṃ
hyabhiṣavayogena mṛditamaṅgulyā
// GRht_5.49 // § 1512

bījavaravidhānamāha patrābhraḥkaṃ ityādi // GRhtCM_5.47-
49 :1 // § 1513

patrābhraḥkamiti abhraḥkasya patrāṇi vābhraḥkasya sa-
tvaṃ punaḥ kāmḥkṣī saurāṣṭrī kāntamākṣikaṃ kāntaścu- 10
mbakaḥ mākṣikaṃ svarṇamākṣikaṃ eteṣāṃ dvandva ek-
atvaṃ punaretat nirguṇḍīgrhakanyācāṅgerīpapāśaśākaiḥ
puṭitaṃ nirguṇḍī sephāpikā grhakanyā kumārī cāṅgerī
ampaśākaḥ papāśo brahmavṛkṣaḥ śāko vṛkṣaviśeṣaḥ ete-
ṣāṃ dvandvasamāsaḥ eteṣāṃ rasaṃ grhītvā pūrvauśadh- 15
apuṭitaṃ kuryāt gharṃe iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.47-49 :2
// § 1514

tadauśadham puṭitam kṛtvā punastatpuṭitamauśadham
tatpādaśeṣam caturthāṃśam pavaṇam saindhavam dattvā
haṇḍikāpākena haṇḍikāyām mṛdbhājane yaḥ pākastena
5 pācitam vahnau puṭitam tāvatkuryād yāvat sindūrasampr-
abham sindūratupyavarṇam bhavati // GRhtCM_5.47-
49:3 // § 1515

katham pācitam kuryāt sudṛḍham yathā syāttathā eka-
ikaṃ śatavyūḍhamiti // GRhtCM_5.47-49:4 // § 1516

pūrvoktānām sindūrīkṛtānām uparasānām adharāt ek-
10 aikaṃ ekaṃ ekaṃ pṛthaktvena śatavyūḍham śatavāram
vāhitam bījavarām jāyate kanake iti śeṣaḥ tadbījam rase-
ndrasya garbhe dravati caśabdāt kṣipram śīghram jarati ca
// GRhtCM_5.47-49:5 // § 1517

katham aṅgupyā anāmikayā yo 'bhiṣavayogaḥ sam-
15 ardanayogasteneti viśeṣakam // GRhtCM_5.47-49:6 //
§ 1518

gold :: bīja with lead

āvṛtte'pyāvartyam hemavare
kṣepyamujjvale nāgam /
triguṇaśilāprativāpam hyahibījam
tatsamuddiṣṭam // GRht_5.50
// § 1520

nāgena bījakaraṇamāha ujjvapahemavare svarṇaśre-
ṣṭhe āvartye samyagdrute nāgam śuddhasīsakam āva-
5 rtyam pradravyam kiṃ kṛtvā samam svarṇasamabhāgākṣ-
epam kṣiptvā punarnāgopari triguṇaśipāprativāpam trig-
uṇā yā śipā tasyā nirvāpam kuryāt // GRhtCM_5.50:1 //
§ 1521

śipā manaśipā // GRhtCM_5.50:2 // § 1522

10 tatsiddham ahibījam nāgayogena bījam samuddiṣṭam
rasavidbhiḥ iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.50:3 // § 1523

gold, silver:: bīja with tin

vaṅgaṃ tu tena vidhinā hemavare
 kṣepya tālavāpena /
 tāre vā nirvyūḍhaṃ bījavaraṃ
 truṭitasamyogāt // GRht_5.51 // § 1525

atha vaṅgayogena bījamāha vaṅgamityādi // GRhtCM_5.51 :1
 // § 1526

tena pūrvoktena vidhinā vidhānena tu punaḥ hemav- 5
 are pūrvavarṇite vaṅgaṃ kṣepya tālavāpena haritāpani-
 kṣepeṇa nirvyūḍhaṃ kuryāt vā tāre āvartye vaṅgaṃ ni-
 kṣipyā nirvyūḍhaṃ nirvāhitam sadbījavaram bhavet //
 GRhtCM_5.51 :2 // § 1527

kasmāt truṭitasamyogāt truṭitam bhavati tathā bīja- 10
 varamiti vaṅgabījam tat pūrvavat dravati jarati ca //
 GRhtCM_5.51 :3 // § 1528

rasāṅkuśa

yo niḥsrto bhujāṅgād
 rasakeśarīvajrapaṅjaraḥ sa punaḥ /
 phaṇihemaguṇātkuṭilo rasāṅkuśo nāma
 vikhyātaḥ // GRht_5.52 // § 1530

suvarṇābhidhānabījapraśamsanamāha ya ityādi //
 GRhtCM_5.52 :1 // § 1531

bhujāṅgāt sīsakāt niḥsrtaḥ bhujāṅgaśipāvāpena kṣa- 5
 yaṃ nītvā yaḥ pṛthagbhūtaḥ sa rasakesarīvajrapaṅjaraḥ
 kathitaḥ rasa eva kesarī siṃhaḥ tadarthaṃ vajrapaṅjaraḥ
 vajreṇa vyadhitaḥ paṅjaro+atidṛḍhatvāt siṃharakṣaṇasa-
 martha ityarthaḥ // GRhtCM_5.52 :2 // § 1532

punarviśeṣeṇocyate ayam vajrapaṅjaro na kiṃtu ayam 10
 rasāṅkuśaḥ raso gajarūpaḥ tasyāṅkuśaḥ vaśīkaraṇasama-
 rthaḥ // GRhtCM_5.52 :3 // § 1533

- nāma saṁbhāvanāyām // GRhtCM_5.52:4 // § 1534
vikhyātaḥ prakathitaḥ // GRhtCM_5.52:5 // § 1535
kasmāt kuṭipāt kimapi vastuharaṇāt kuṭipo vakro bhavati duṣṭasvabhāva eva anena hemnā nāgaharaṇam kṛtam // GRhtCM_5.52:6 // § 1536
kathambhūtāt kuṭipāt phaṇī bhujāṅgaḥ hema svarṇam tayorguṇā vidyante yasmin evaṁvidhāt kuṭipādeśo yuktaḥ aṅkuśo+api vakro bhavatīti // GRhtCM_5.52:7 // § 1537
10 atra bhrāntimānapaṅkāraḥ hemabīje vajrapaṅjaragajānkuśadarśanād bhrāntirjātetī // GRhtCM_5.52:8 // § 1538

**jāraṇa without preceding garbhadruti ;
bāhyadruti ??**

evaṁ pakvaṁ vidhinā bījavaram sūtarāt
tathāmlena /
kartavyaḥ saṁsvedyo yāvatpiṣṭī
bhavecchlakṣṇā // GRht_5.53 // § 1540

tailena tena vidhinā svinnā piṣṭī
bhavedakhilam /
athavā ślakṣṇam śilayā nighṛṣṭabījam
bhavetpiṇḍī // GRht_5.54 // § 1542

- 5 pāko vaṭakavidhinā
kartavyastailayogena /
krāmaṇapiṇḍe kṣiptvā māṣaiśca syāt
sudṛḍhapiṇḍatvam // GRht_5.55
// § 1544

mṛdvagninā supakvaṃ dagdhaṃ
yāvanna bhavetpiṇḍam /
ākṛṣya cātha sūtaṃ piṇḍe śeṣaṃ tathā
punaḥ pācyam // GRht_5.56 // § 1546

athavāpyauṣadhapiṇḍe dolātapte
kharpare vidhinā /
punarapi piṇḍe kṣepyaṃ garbhe
yāvaddrutirbhavati // GRht_5.57
// § 1548

evaṃ drutaṃ hi garbhe bījavaraṃ jarati 5
rasarāje /
garbhadrutyaḥ rahitaṃ biḍayogairjarati
garbhe ca // GRht_5.58 // § 1550

bījasyāśya piṣṭikaraṇamāha evamityādi // GRhtCM_5.53-
58:1 // § 1551

evaṃ amunā prakāreṇa vidhinārthād upadeśena pa-
kvaṃ yadbījavaraṃ tathā pūrvasaṃskṛtaḥ sūtarāṭ pāraḍaḥ 10
ampena jambīrādinaḥ saṃsvedyaḥ svedākhyo vidhiḥ kart-
avyaḥ // GRhtCM_5.53-58:2 // § 1552

atra kimavadhistatkartavyo yāvat śpakṣṇā spaṣṭā piṣṭi
ekaśarīratā bhavet rasabījayoriti śeṣaḥ // GRhtCM_5.53-
58:3 // § 1553 15

vidhyantaramāha taipenetyādinā // GRhtCM_5.53-
58:4 // § 1554

tena pūrvoktena vidhinā vadhavidhānena tipataip-
ena svinnā sveditā satī piṣṭirbhavati vahnāviti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.53-58:5 // § 1555 20

athaveti vidhānāntaraṃ darśayati // GRhtCM_5.53-
58:6 // § 1556

śipayā drṣanmayayā nighṛṣṭabījaṃ nighṛṣṭaṃ gharṣi-
taṃ yadbījaṃ nāgākhyam tat sūteneti śeṣaḥ akhipaṃ sa-
mastaṃ yathā syāttathā piṣṭirbhavatīti // GRhtCM_5.53- 25
58:7 // § 1557

yathā vaṭakaḡ pācyastathāha pāka ityādi // GRhtCM_5.53-58:8 // § 1558

5 vaṭakavidhinā māṣavaṭakavidhinā taipayogena pākaḡ kartavyaḡ vahnau pācanaḡ vidheyamityarthaḡ // GRhtCM_5.53-58:9 // § 1559

kiḡ kṛtvā krāmaṇapiṇḡe kṣiptvā biḡapīṇḡamadhye sthāpya ca punarmāṣair annaviśeṣair ḡṛḡhapiṇḡatvaḡ syāt māṣacūrṇaveṣṭitaḡ krāmaṇapiṇḡaḡ ḡṛḡhaḡ bhavediti vyaktiḡ // GRhtCM_5.53-58:10 // § 1560

10 tadvidhānamāha mṛḡdvityādi // GRhtCM_5.53-58:11 // § 1561

māṣacūrṇitajātaḡ krāmaṇapiṇḡaḡ tāvat supakvaḡ kartavyaḡ yāvaddagḡhaḡ na bhavet // GRhtCM_5.53-58:12 // § 1562

15 kena supakvaḡ mṛḡdvagninā komapavahninā puṭaḡ tapīṇḡataḡ śeṣaḡ śiṣṭaḡ taḡ nirmaḡapapāraḡaḡ ākrṣya ḡṛḡhītvā piṇḡamanyasmin piṇḡe tathā pūrvaparakāreṇa pācyamiti // GRhtCM_5.53-58:13 // § 1563

20 aparaḡ cāha athavetyādi // GRhtCM_5.53-58:14 // § 1564

athaveti prakārāntare // GRhtCM_5.53-58:15 // § 1565

punarapi piṣṭīṛḡopātapte auṣadhapiṇḡe dopayottaḡpte uṣṇatāḡ nīte krāmaṇauṣadhānāḡ piṇḡe kṣepya madhye sthāpya kasyopari kharpāre mṛṇmayapātropari // GRhtCM_5.53-58:16 // § 1566

25 kena vidhinā pūrvoktena taipena vā ampeneti // GRhtCM_5.53-58:17 // § 1567

kiyatkāpaḡ yāvadḡarbhe rasodare piṣṭī ḡravati tāvādbiḡāntare piṇḡāntare kṣepyeti tātparyārthaḡ // GRhtCM_5.53-58:18 // § 1568

30 aparaḡ cāha evamityādi // GRhtCM_5.53-58:19 // § 1569

evaḡ amunā prakāreṇa ḡarbhe rasodare jarati niḡśeṣatvaḡ rasodare prāpnoti ca punarḡarbhadrutyaḡ rahitaḡ ḡravaṇa varjitaḡ bījavaraḡ biḡairjarati drutaḡbījamāraṇasa-marthaḡ biḡa ityarthaḡ // GRhtCM_5.53-58:20 // § 1570

drutaḡḡrāsaparimāṇo biḡayantrāḡdiyogataḡ / § 1571

jāraṇetyucyate tasyāḡ prakārāḡ santi koṭīśaḡ / § 1572

prakārā yantrāṇaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.53-58 :21 // § 1573

jāraṇabhedāstu / § 1574

grāsasya cāraṇaṃ garbhadrāvaṇaṃ jāraṇaṃ tathā / § 1575

iti trirūpā nirdiṣṭā jāraṇā varavārtikaiḥ / § 1576

iti // GRhtCM_5.53-58 :22 // § 1577

5

jāraṇa :: method

grāsamiti cārayitvā garbhadrutiṃ tato
bhūrje /

lavaṇakṣārāmlasudhāsurasurabhīmūtreṇa
kṛtalepe // GRht_6.1 // § 1579

dr̥ḍhavastrabāhyabaddhe dolāsvedena
jārayedgrāsam /

sauvīreṇārdhapūrṇe kumbhe

sakṣāramūtrakairathavā // GRht_6.2
// § 1581

amunā krameṇa divasaistribhistribhirjārayedgrāsam / § 1582

garbhadrutijāraṇamāha grāsamityādi // GRhtCM_6.1-2:1 // § 1583

pūrvoktaprakāreṇa grāsam kavalaṃ yathāsamkhyam
cārayitvā punargarbhadrutiṃ kṛtvā tatastadanantaram ta- 10
dgarbhadrutaṃ sūtaṃ bhūrje bhūrjavṛkṣatvakputake sth-
āpayeditarthah // GRhtCM_6.1-2 :2 // § 1584

kiṃviśiṣṭe bhūrje lavaṇakṣārāmlasudhāsurasurabhīmūtr-
eṇa kṛtalepe lavaṇāni saindhavādīni kṣārāḥ svarjikāda- 15
yaḥ amlo jambīrādiḥ sudhā śukticūrṇam surabhī dhen-
ustanmūtraṃ etena yogena kṛtvā kṛto lepo yasmin //
GRhtCM_6.1-2 :3 // § 1585

udaradrutiyuktaḥ sūtaḥ sthāpya ityārthaḥ // GRhtCM_6.1-2:4 // § 1586

jāraṇavidhānamāha dṛḍhetyādi // GRhtCM_6.1-2:5 // § 1587

5 dṛḍhavastrabāhyabaddhe iti dṛḍhaṃ nūtaṇaṃ gha-
naṃ ca yadvastram tena bāhye sarvato baddhe saṃy-
ate pūrvoktena dolāsvedena dolāyantravidhinā yaḥ sve-
dastaṃ kṛtvā grāsaṃ rasāntardrutaṃ kavalaṃ jārayet //
GRhtCM_6.1-2:6 // § 1588

10 kutra kumbhe kalaśe kiṃviśiṣṭe sauvīreṇārdhapūrṇe
sauvīreṇa svedanasamṣkāroditakāñjikenā kṛtvā ardhapū-
rṇe // GRhtCM_6.1-2:7 // § 1589

athaveti vidhyantare // GRhtCM_6.1-2:8 // § 1590

15 sakṣāramūtrakaiḥ saha kṣāraḥ svarjikādibhiḥ vartante
yāni mūtrāṇi go+ajāvinārīṇāmiti śeṣaḥ etaiḥ ardhabhṛte
kumbhe jārayedityārthaḥ // GRhtCM_6.1-2:9 // § 1591

atha rasajāraṇe kālasamṣkhyāmāha amunetyādi //
GRhtCM_6.1-2:10 // § 1592

20 amunā krameṇeti uktaparakāreṇa tribhistribhirdivasaiḥ
tribhiḥ samṣkhyākairdivasaiḥ grāse jāte anyagrāsaḥ kriyate
garbhadrutagrāsaḥ kriyate garbhadrutagrāsaḥ tridivasai-
rjaratīti bhāvaḥ // GRhtCM_6.1-2:11 // § 1593

jīrṇasya lakṣaṇamatho jñeyaṃ

yantrātsamuddhṛtya // GRht_6.3

// § 1594

Untersuchung, ob jāraṇa stattgefunden hat

uddhṛtamātraṃ pātre prakṣālyā

kāmjikenātaḥ /

samalaṃ ca kāmjikamato haraṇārthaṃ

vastrayogena // GRht_6.4 // § 1596

tadanu sukhoṣṇe pātre
 saṃmardyo+asau yathā na hīye /
 tāvadyāvachchuṣyati tallagnaṃ kāñjikaṃ
 sakalam // GRht_6.5 // § 1598

itthaṃ ca śoṣitajalaḥ karamardanataḥ
 sunirmalībhūtaḥ /
 pīḍyaḥ pātrasyopari vastreṇa
 caturguṇenaiva // GRht_6.6 // § 1600

yadi parigalitaḥ sakalo vastrād grāsena 5
 caikatāṃ yātaḥ /
 na bhavati yadi daṇḍadharo
 jīrṇagrāsastadā jñeyaḥ // GRht_6.7
 // § 1602

atheti tridinasvedānantaraṃ jīrṇasya rasasya pakṣa-
 ṇaṃ jñeyaṃ grāso jīrṇo na veti jñātavyaḥ // GRhtCM_6.3-
 7:1 // § 1603

kiṃ kṛtvā yantrāddopikābhidhānād uddhṛtya yantrād 10
 bahir grhītveti // GRhtCM_6.3-7:2 // § 1604

rasamaḥpāpanayanamāha uddhṛtetyādi // GRhtCM_6.3-
 7:3 // § 1605

uddhṛtamātramiti yantrād bahir grhītamātraṃ tatpātre
 bhājane mṛnmaye kāñjikenā prakṣāpya // GRhtCM_6.3- 15
 7:4 // § 1606

punar ato rasātsamapaṃ mapasaṃyutaṃ kāñjikaṃ ha-
 raṇīyaṃ bahiḥ kāryam // GRhtCM_6.3-7:5 // § 1607

kena kṛtvā vastrayogena vastre kṣiptaṃ sat tadeva ti-
 ṣṭhati na kāñjikaṃ // GRhtCM_6.3-7:6 // § 1608 20

tasyaiva vidhānaṃ cāha tadanvityādi // GRhtCM_6.3-
 7:7 // § 1609

tadanu vastrayogānantaraṃ sukhoṣṇe pātre asau rasaḥ
 saṃmardyaḥ // GRhtCM_6.3-7:8 // § 1610

kathaṃ yathā na hīyate nāśaṃ nāpnuyāt atyauṣṇyāt 25
 vā kāṃsyatāmranāgavaṅgakanakatārapātrāt vā dṛḍhakar-

aghātād raso hīna eva syāt ato+asau pāradas tāvan samma-
rdyo yāvappagnakāñjikaṃ rasasamsargasauvīraṃ śuṣyati
niḥśeṣatāṃ yātītyarthaḥ // GRhtCM_6.3-7:9 // § 1611

5 tasyaiva vidhānaṃ cāha itthamityādi // GRhtCM_6.3-
7:10 // § 1612

itthaṃ amunā prakāreṇa karamardanataḥ hastatapa-
mardanataḥ sunirmapībhūto maparahitaḥ śoṣitajapo ra-
saścaturguṇena vastreṇa kṛtvā pānasyopari pīḍyaḥ //
GRhtCM_6.3-7:11 // § 1613

10 jīrṇagrāsapakṣaṇam āha yadītyādi // GRhtCM_6.3-
7:12 // § 1614

tadā pārado jīrṇagrāso jñeyaḥ jīrṇo niḥśeṣatvamāpanno
grāso yasmin sa tathoktaḥ // GRhtCM_6.3-7:13 // § 1615

15 yadi sakapaḥ sarvaḥ vastrātparigapitaḥ caturguṇava-
strāt cyuto bhavati pātre iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.3-7:14 //
§ 1616

punaryadi grāsena saha ekatāṃ yātaḥ san mipitaḥ san
raso daṇḍadharo na bhavati sthīrarūpo na syāt tadā jīrṇa-
grāso jñātavya ityārthaḥ // GRhtCM_6.3-7:15 // § 1617

grāsājīrṇa :: treatment

grāsādajīrṇapiṣṭīm sūtādudhṛtya

pātayedyantra /

svastho bhavati rasendro grāsaḥ pakvaḥ

punarjarati // GRht_6.8 // § 1619

rasājīrṇapakṣaṇamāha grāsādityādi // GRhtCM_6.8:1
// § 1620

5 grāsāt kavapasamyogāt ajīrṇapiṣṭīm ajīrṇā aparipakvā
yā piṣṭī pūrvoktapakṣaṇā tāṃ sūtāt rasāt yantra pātanaka-
rmocite pātayet // GRhtCM_6.8:2 // § 1621

evaṃ grāsātprthakkrītya patitaḥ svastho nirmapo bha-
vati // GRhtCM_6.8:3 // § 1622

10 punargrāsaḥ pakvo vahnitape dattvā pakvaḥ kṛtastam
rasendro jaratīti // GRhtCM_6.8:4 // § 1623

dolāyāṃ catvāro grāsā jāryā
yathākrameṇaiva /
śeṣāḥ kacchapayantre yāvad
dviḡuṇādikaṃ jarati // GRht_6.9
// § 1625

grāsajāraṇāyāṃ yantrādikaraṇamāha dopāyāmityādi
// GRhtCM_6.9:1 // § 1626

yathākrameṇaiva catuḥṣaṣṭyādinaiva catvāro grāsā do- 5
pāyāṃ jāryāḥ śeṣā grāsāscatvāraḥ asaṃkhyā vā kacchapa-
yantre japayantre ca jāryāḥ // GRhtCM_6.9:2 // § 1627

śeṣāscatvāraḥ kutaḥ yato 'nyaśāstreṣu aṣṭaiva grāsāḥ //
GRhtCM_6.9:3 // § 1628

jāraṇe kimavadhiḥ yāvaddviḡuṇādikaṃ jarati pārad- 10
āddviḡuṇitaṃ ādiśabdena dviḡuṇānnyūnaṃ na kāryaṃ
adhikamadhikaṃ ca bhavatu // GRhtCM_6.9:4 // § 1629

śaktyavatāre'ṣṭau bṛhacchāstre kvacid aṣṭau grāsā uktāḥ
kvacidviṃśatigrāsā iti // GRhtCM_6.9:5 // § 1630

**Īussere Merkmale des Hg nach jāraṇa einer best. Menge
abhra**

nādau kartuṃ śakyo+atra
grāsapramāṇanīyamastu /
grasate na hi sarvāṅgaṃ gaganamato
lakṣaṇairjñeyam // GRht_6.10
// § 1632

yadi hi catuḥṣaṣṭyaṃśān grasati
rasastadā dhareddaṇḍam /
catvāriṃśadbhāgapraveśataḥ
pāyasākāraḥ // GRht_6.11 // § 1634

bhavati jalaukākāras triṃśadbhāgād

avipluṣaśca viṃśatyā /

chedīva ṣoḍaśāṃśādata ūrdhvaṃ

durjaro grāsaḥ // GRht_6.12 // § 1636

grāse'nirdiṣṭasamkhyatvaṃ darśayannāha netyādi //
GRhtCM_6.10-12:1 // § 1637

5 atrāsmiṇ śāstre ādau prathamam grāsapramāṇaniya-
maḥ kartum na śakyaḥ // GRhtCM_6.10-12:2 // § 1638

yataḥ kāraṇāt gaganamabhraṃ sarvāṅgam na grasate
rasa iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.10-12:3 // § 1639

tatsarvāṅgagrastam gaganamabhraṃ pakṣaṇaireva jñ-
10 ātavyamityarthaḥ // GRhtCM_6.10-12:4 // § 1640

catuḥṣaṣṭyaṃśādigrāse rasākāram āha yadītyādi //
GRhtCM_6.10-12:5 // § 1641

yadi cedrasaḥ catuḥṣaṣṭyaṃśān pramāṇato grāsam gr-
asati hi niścitam tadā daṇḍam dhārayet vastrānna kṣaratī-
15 tyarthaḥ // GRhtCM_6.10-12:6 // § 1642

punaścatvāriṃśadbhāgapraveśato rasodare iti śeṣaḥ
tadā pāyasākāraḥ kvathitadugdhākāro bhavet nibiḍatvāt
// GRhtCM_6.10-12:7 // § 1643

tadevāha bhavatītyādi // GRhtCM_6.10-12:8 // § 1644

20 viṃśadbhāgāt triṃśadbhāgasya jāraṇato japaukākāro
bhavet rasa ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_6.10-12:9 // § 1645

punaḥ viṃśatyā viṃśadbhāgajāraṇena avippuṣo bha-
ved āsanānna capati // GRhtCM_6.10-12:10 // § 1646

punaḥ ṣoḍaśāṃśāt ṣoḍaśāṃśabhāgajāraṇataḥ chedī
25 bhavet kṣurikādibhiḥ chede kṛte pṛthaktvamāpnoti //
GRhtCM_6.10-12:11 // § 1647

ataḥ ṣoḍaśabhāgādūrdhvaṃ grāso durjaro bhavet //
GRhtCM_6.10-12:12 // § 1648

pañcabhirebhirgrāsairghanasatvaṃ

jārayitvādau /

garbhadrāve nipuṇo jārayati bījaṃ

kalāṃśena // GRht_6.13 // § 1650

taccāha pañcabhīryādi // GRhtCM_6.13:1 // § 1651
 evaṃ ukta prakāreṇa punargarbhadrāve nipuṇaḥ raso-
 dare abhradhāt vādīnāṃ drutikaraṇe pravīṇaḥ pumān ka-
 pāṃśena grāsaṃ yojayet // GRhtCM_6.13:2 // § 1652
 kiṃ kṛtvā pañcabhiḥ pūrvoktaiḥ grāsaiścāru yathā sy- 5
 āttathā ghanasatvamādau jārayitvā pañcabhirgrāsair gha-
 nasatvajāraṇānantaraṃ ṣoḍaśabhāgena bijaṃ jārayeditya-
 rthaḥ // GRhtCM_6.13:3 // § 1653

Önderung von phys. Eig. von Hg nach jāraṇa

dhūmraścītiśabdo
 maṇḍūkagatistathā sakampaśca /
 niṣkampo bhavati raso
 vijñātavyo+abhrajīrṇastu //
 GRht_6.14 // § 1655

kapilo+atha nirudgārī vipluṣabhāvaṃ
 ca muñcate sūtaḥ /
 niṣkampo gatirahito
 vijñātavyo+abhrajīrṇastu //
 GRht_6.15 // § 1657

abhrakajīrṇarasapakṣaṇam āha dhūmra ityādi // GRhtCM_6.14-
 15:1 // § 1658

abhrajīrṇarasa evaṃvidho bhavati abhraṃ jīrṇaṃ ya-
 smin sa tathoktaḥ // GRhtCM_6.14-15:2 // § 1659

vahnīyogāt prathamam dhūmro dhūmrābho bhavati
 punaścītiśabdo bhavati tato maṇḍūkagatirbhavati pu- 10
 nastathā tena prakāreṇa dhṛte sati sakampo bhavati pun-
 arvahnau niṣkampaḥ svastho bhavati abhrasatvadrutasya
 pakṣaṇamiti // GRhtCM_6.14-15:3 // § 1660

tadevāha kapipa ityādi // GRhtCM_6.14-15:4 // § 1661

punarevaṃvidho raso+abhrajīrṇo vijñātavyaḥ // GRhtCM_6.14-
 15:5 // § 1662

kīdṛśaḥ kapipaḥ varṇataḥ nirudgārī sthirabhāvaḥ pu-
naḥ sa raso vippuṣabhāvaṃ cañcapatvaṃ muñcate //
GRhtCM_6.14-15:6 // § 1663

5 punarṇiṣkampaḥ svasthaḥ punargatirahitaḥ pakṣacch-
innāḥ iti pakṣaṇānyabhrajīrṇasya bhavanti // GRhtCM_6.14-
15:7 // § 1664

kacchapayantra

jalapūrṇapātramadhye dattvā
ghaṭakharparam suvistīrṇam /
tadupari madhyagataḥ sūtaḥ
sthāpyastataḥ kuḍye // GRht_6.16
// § 1666

laghulohakaṭorikayā
kṛtapaṭamṛtsandhilepayācchādya /
pūrṇam tadghaṭakharparam aṅgāraiḥ
karīṣatuṣamiśraiḥ // GRht_6.17
// § 1668

5 svedanato mardanataḥ
kacchapayantrasthito raso jarati /
agnibalenaiva tato garbhadrutīḥ
sarvalohānām // GRht_6.18 // § 1670

kacchapayantramāha japetyādi // GRhtCM_6.16-18:1
// § 1671

10 japapūrṇapātramadhye iti japapūrṇam yatpātram ta-
sya madhye suvistīrṇam sundarāyataṃ ghaṭakharparam
kumbhakhaṇḍam dattvā tadupari kharparopari biḍama-
dhyagataḥ sūtaḥ sthāpyaḥ // GRhtCM_6.16-18:2 // § 1672

kutra kuḍye mṛdā vinirmite viśāpamukhe paghupoha-
kaṭorikayā atipaghvī yā pohasya muṇḍādeḥ kaṭorikā pātr-
aviśeṣaḥ tayā viḍāvṛtaṃ sūtaṃ ācchādya ā samantāt samr-
udhya // GRhtCM_6.16-18:3 // § 1673

kiṃviśiṣṭayā kṛtaṭamṛtsandhiḥpepayā kṛtaḥ ṭaṭamṛ- 5
dbhyāṃ sandherpepo rodho yasyāḥ sā tayā // GRhtCM_6.16-
18:4 // § 1674

punastakudyaṅtargataghaṭakharparam aṅgāraiḥ pū-
ṇaṃ kiṃviśiṣṭaiḥ karīṣatuṣamiśraiḥ karīṣo gomayasya
cūrṇaṃ tuṣāḥ śāpyāderdhānyasya tair miśritairiti // 10
GRhtCM_6.16-18:5 // § 1675

kacchapayanre yadvihitaṃ tadāha svedanata ityādi //
GRhtCM_6.16-18:6 // § 1676

kacchapayantrastho raso jarati grāsaṃ iti śeṣaḥ //
GRhtCM_6.16-18:7 // § 1677 15

kutaḥ svedanataḥ vahnau paritāṭaḥ // GRhtCM_6.16-
18:8 // § 1678

na kevaṃ svedanato mardanataśca viḍādinā itya-
dhyāhāraḥ // GRhtCM_6.16-18:9 // § 1679

tato 'gnibapenaiva sarvapohānāṃ svarṇādīnāṃ asm- 20
innantarāpe garbhadrutirbhavati atrāgnibapameva mu-
khyam // GRhtCM_6.16-18:10 // § 1680

evaṃ dattvā jīryati na kṣayati raso yathā

tathā kāryaḥ /

kṣayameti kṣāraṇāyāḥ sa

tūparasaigrāsamudgirati //

GRht_6.19 // § 1682

jāraṇāyāṃ vidhidvayamāha evamityādi // GRhtCM_6.19:1
// § 1683

evamamunā prakāreṇa kacchapayanre nidhāya jīryati 5
grāsaṃ rasa iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.19:2 // § 1684

yathā raso na kṣayati kṣayam nāpnoti tathā kāryo vi-
dhiḥ iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.19:3 // § 1685

kāryasyāśrayarakṣaṇāyēti bhāvaḥ // GRhtCM_6.19:4
// § 1686 10

punaḡ kṣārabidaiḡ kṣayameti nāsamāpnoti grāsa itya-
dhyāhāraḡ // GRhtCM_6.19:5 // § 1687

punaḡ sa rasa uparasairgandhādibhiḡ grāsaḡ utprāv-
apyena girati gipatītyarthaḡ // GRhtCM_6.19:6 // § 1688

5 kṣārairampaiśca gandhādyair mūtraiḡ paṭubhireva ca
/ § 1689

rasagrāsasya jīrṇārtham bidāḡ sa parikīrtitaḡ / § 1690

iti paribhāśā // GRhtCM_6.19:7 // § 1691

bidāśabdena piṇḡaḡ // GRhtCM_6.19:8 // § 1692

viḡa :: positive effects

grāsaḡ na muñcati na vāñchati taḡ ca

bhūyaḡ kāmścidguṇānbhajati

bhuktavibhuktimātrāt /

yajjīryate pracurakevalavahniyogāt

tasmādviḡaiḡ suniviḡaiḡ saha jāraṇā

syāt // GRht_7.1 // § 1694

bidairjāraṇāyāḡ sugamatvamāha grāsamityādi // GRhtCM_7.1:1
// § 1695

5 grāsaḡ na muñcati ca punastam evānyagrāsaḡ na vā-
ñchati bhūyaḡ punaḡ bhuktavibhuktimātrāt kāmścidgu-
ṇān nityaḡ bhajati dadhāti grāsagrāsanamātrāt guṇaḡ ka-
rotītyarthaḡ // GRhtCM_7.1:2 // § 1696

10 yato hetorbidairvakṣyamāṇapakṣaṇaiḡ kṛtvā jīryate gr-
āsamityarthaḡ // GRhtCM_7.1:3 // § 1697

kutaḡ pracurakevapavahniyogāt pracura udagro yaḡ
kevapavahniyogaḡ śuddhāgniyogastasmāt // GRhtCM_7.1:4
// § 1698

15 kiṃviśiṣṭaiḡ sunibidaiḡ ghanaiḡ // GRhtCM_7.1:5 //
§ 1699

yato bidāḡ śreṣṭhās tasmādviḡair eva jāraṇā syāt suga-
matvāditi bhāvaḡ // GRhtCM_7.1:6 // § 1700

viḍa :: for jāraṇa of copper leafs

sauvarcalakaṭukatrayakākṣīkāsīsagandhakaiśca
viḍaiḥ /

śigro rasaśatabhāvyaistāmradalānyapi
jārayati // GRht_7.2 // § 1702

biḍavidhānamāha sauvarcapetyādi // GRhtCM_7.2:1
// § 1703

tāmradapānyapi jārayati buddhimān iti śeṣaḥ svarṇab- 5
ijādīnāṃ kā katheti bhāvaḥ // GRhtCM_7.2:2 // § 1704

kaiḥ kṛtvā biḍaiḥ kṛtvā // GRhtCM_7.2:3 // § 1705

kiṃviśiṣṭair biḍaiḥ sauvarcapakaṭukatrayakāmṣīkās-
īsagandhakaiḥ sauvarcapaṃ rucakaṃ kaṭutrayaṃ śuṅṭhī-
maricapippapyātmakaṃ kākṣī saurāṣṭrī kāsīsaṃ puṣpakā- 10
sīsaṃ gandhakaṃ pepitakaṃ etānyausadhāni yeṣu viḍeṣu
santi te tathoktāḥ taiḥ // GRhtCM_7.2:4 // § 1706

punaḥ kiṃviśiṣṭaiḥ śigro rasaśatabhāvyaḥ śigroḥ sa-
ubhāñjanasya rasena śatavāraṃ bhāvyaḥ ye biḍāstaiḥ
evaṃ niṣpannairviḍairniścitaṃ jāraṇā syāditi bhāvaḥ // 15
GRhtCM_7.2:5 // § 1707

viḍa :: for jāraṇa of gold

sarvāṅgadagdhāmūlakabhasma
pratigālitaṃ surabhimūtreṇa /
śatabhāvyaṃ balivasayā tatkṣaṇato

jāryate hema // GRht_7.3 // § 1709

biḍāntaramāha sarvetyādi // GRhtCM_7.3:1 // § 1710

sarvāṅgadagdhāmūpakabhasma pratigāpitamiti sarv-
āṅgena mūpatvakpatrapuṣpaphapena saha dagdhaṃ bha- 5
smatāṃ prāptaṃ yanmūpakakandaṃ tadbhasma surabhi-
mūtreṇa gojapena gāpitaṃ kāryaṃ kṣāro grāhya ityārthaḥ
// GRhtCM_7.3:2 // § 1711

punarbapivasayā bapamukhyā yā japaukā maṇḍūkād-
ināṃ vasā yathā ca / § 1712

bhekamatsyavasā yā tu kukkuṭasya vasāthavā / § 1713

bhāvyam ebhiḥ kramādgandhaṃ śiśumāravasāpi vā //

5 GRhtCM_7.3 :3 // § 1714

ekā bapivasā samyak sūtasya bandhinī param / § 1715

rañjanam caiva kurute maṇimūṣāvidhikramāt / § 1716

iti // GRhtCM_7.3 :4 // § 1717

10 bapivasayā śataṃ śatavāraṃ kṣārabhūtaṃ bhasma bh-
āvyam punaḥ tacchatabhāvyam auśadhaṃ tatkṣaṇataḥ ta-
tkāpato hema svarṇam jāryate raso grāsabhūtaṃ hema ja-
ratīti biḍayogāditi bhāvaḥ // GRhtCM_7.3 :5 // § 1718

viḍa :: for jāraṇa

kadalīpalāśatilaniculakanakasuradālivā-
stukairanḍāḥ

/

varṣābhūvrṣamokṣakasahitāḥ kṣāro
yathālābham // GRht_7.4 // § 1720

ānīya kṣāravrṣkṣān kusumaphalaśiphā-
tvakpravālairupetān kṛtvātaḥ

khaṇḍaśastān

vipulataśilāpiṣṭagātrātīśuṣkān /

dagdhvā khaṇḍaistilānāṃ

karisurabhihayāmbhobhir āsrāvya

vastrair bhasma tyaktvā jalaṃ

tanmṛduśikhini pacedvaṃśapākena

bhūyaḥ // GRht_7.5 // § 1722

tacchuṣyamāṇaṃ hi sabāṣpabudbudān
yadā vidhatte kṣaṇabhaṅgurān
bahūn /

tadā kṣipetryūṣaṇahimṅugandhakaṃ
kṣāratrayaṃ ṣaḍlavaṇāni bhūkhagau
// GRht_7.6 // § 1724

dravyāni saṃmiśrya nivṛtya bhūtale
vyavasthitaṃ śastrakātorikāpuṭe /
saṃsthāpayetsaptadināni dhānyagataṃ
prayojoyaṃ rasajāraṇādikaṃ //
GRht_7.7 // § 1726

atha kṣāravṛkṣagupmauṣadhiviśeṣānāha kadapītyādi 5
// GRhtCM_7.4-7:1 // § 1727

yathāpābhaṃ pābhaṃ anatikramya eṣāṃ kṣāraḥ karta-
vyaḥ // GRhtCM_7.4-7:2 // § 1728

te ke kadapīpapāśatipanicupakanakasuradāpivāstuka-
iraṇḍāḥ kadapī rambhā papāśo brahmavṛkṣaḥ tipāḥ pra- 10
tītāḥ nicupo vetasavṛkṣaḥ kanako dhattūraḥ suradāpī de-
vadāpī vāstukaṃ kṣāraśākaṃ eraṇḍo vātāriḥ ete kṣārasa-
mbhavāḥ // GRhtCM_7.4-7:3 // § 1729

kiṃviśiṣṭā ete varṣābhūvṛṣamokṣakasahitāḥ varṣābhūḥ
punarnavā vṛṣo vāsakaḥ mokṣako mokhāvṛkṣa iti pratītaḥ 15
etaiḥ saṃyutā ityuddeśaḥ // GRhtCM_7.4-7:4 // § 1730

kṣārakaraṇavidhānam āhānīyetyādi // GRhtCM_7.4-
7:5 // § 1731

prathamam kṣāravṛkṣān pūrvoktān ānīya vanāntarā-
dgrhītvā // GRhtCM_7.4-7:6 // § 1732 20

kiṃviśiṣṭān kusumaphapaśiphātvakpapāśairupetān ku-
sumāni prasūnāni pratītāni śiphā mūpaṃ tvaktvacā prav-
āpā nūtanapappavāḥ etaiḥ pañcāṅgāhvayair upetān saṃy-
utān // GRhtCM_7.4-7:7 // § 1733

khaṇḍaśaḥ bahuśakapān kṛtvā // GRhtCM_7.4-7:8 // 25
§ 1734

na kevaṃ khaṇḍaśaḥ vipupataraśipāpiṣṭagātrātīśu-
ṣkān kṛtvā vipupatarā ativistīrṇā yā śipā tasyāṃ piṣṭāni

gātrāṇi yeṣāṃ te'śuṣkā nirasāḥ tānevaṃvidhān kṛtvā //
GRhtCM_7.4-7:9 // § 1735

punastāneva ca tipānām kāṇḍairnāpaiḥ saha dagdhvā
// GRhtCM_7.4-7:10 // § 1736

5 punaḥ karisurabhihayāmbhobhiḥ hastigo+aśvānām mū-
trairāsrāvya āpputya tadbhasma tyaktvā vastrair japam gr-
āhyamiti śeṣaḥ // GRhtCM_7.4-7:11 // § 1737

tajjapam mṛduśikhini komapāgnau pacet kena vaṃś-
apākena vaṃśānām samavahnitvāt // GRhtCM_7.4-7:12
10 // § 1738

kṣārajapapākapakṣaṇamāha tadityādi // GRhtCM_7.4-
7:13 // § 1739

tajjapam kṣārapānīyam śuṣyamāṇam sat niścitam yadā
sabāṣpabudbudān vidhatte saha bāṣpeṇa japātyayadhūm-
15 ena vartante ye budbudāstān tadā kṣāro niṣpanno jñeyaḥ
// GRhtCM_7.4-7:14 // § 1740

punastadā tryūṣaṇam śuṅṭhīmaricapippapyah hiṅgu
rāmaṭham gandhakaṃ pepītakam punaḥ kṣāratrayam sa-
rjikāyavāgrajaṭaṅkaṇāhvayam pavaṇāni ṣaṭ saindhavād-
20 īni bhūḥ tuvarī khagam kāśisaṃ etāni kṣipet etatkṣāreṇ-
ārdreṇa saha miśram kāryamityarthaḥ // GRhtCM_7.4-
7:15 // § 1741

tathā ca dravyāṇi tryūṣaṇādīni saṃmiśrya ekīkṛtya ni-
vr̥tya ca saṃmardya śastrakaṭorikāpuṭe pohamayapātras-
25 aṃpuṭe vyavasthitam saptadināni dhānyagatam kasyaci-
ddhānyasya madhyagatam sthāpayet kutra bhūtape pṛth-
ivyā āsthāne tato+anantaram tatsiddham rasajāraṇādikaṃ
prati prayojyam etadbīdarūpam rasajāraṇādiṣu praśasta-
mityarthaḥ // GRhtCM_7.4-7:16 // § 1742

viḍa :: for garbhadruti

jambīrabījapūrakacāṅgerīvetasāmlasaṃyogāt

/

kṣārā bhavanti nitarām

garbhadrutijāraṇe śastāḥ // GRht_7.8

// § 1744

jāraṇāyām kṣāravidhānamāha jambīretyādi // GRhtCM_7.8:1
// § 1745

kṣārā uktavr̥kṣodbhavāḥ nitarām atīsayena garbhadr-
utijāraṇe rasāntargrāsajāraṇe śastā utkr̥ṣṭā bhavanti // 5
GRhtCM_7.8:2 // § 1746

kutaḥ jambīrabījapūrakacāṅgerīvetasāmpasamyogāt ja-
mbīraḥ pratītaḥ bījapūrako mātupuṅgaḥ cāṅgerī ampap-
atrikā vetasāmpaṃ cukrakam eṣāṃ yo rasastasya samy-
ogāt etairbhāvitāḥ kṣārā bīḍavatkāryakarā iti bhāvaḥ // 10
GRhtCM_7.8:3 // § 1747

viḍa :: how to use

viḍamadharottaramāḍau dattvā sūtasya

cāṣṭamāṃśena /

kuryājījāraṇamevaṃ

kramakramādvardhayedagnim //

GRht_7.9 // § 1749

rāse viḍayojanamāha bīḍamityādi // GRhtCM_7.9:1
// § 1750

āḍau prathamam sūtasya rasasyāṣṭamāṃśena pūrva- 5
nirmitam viḍam adharottaram adha uparibhāgam ca da-
ttvā evam amunā prakāreṇa jāraṇam kuryāt punaḥ kra-
myate aneneti kramo bīḍarūpaḥ tatkramaḥ paraṃparā ta-
smāt agniṃ vivardhayet karmakṛt ityadhyāhāraḥ vāraṃv-
āram bīḍasaṃprayogādagnirvardhate // GRhtCM_7.9:2 10
// § 1751

rañjana :: colour acc. to abhra

jīrṇābhrako rasendro darśayati
ghanānurūpiṇīm chāyām /
kṛṣṇām raktām pītām sitām tathā
saṃkarairmiśrām // GRht_8.1
// § 1753

kṛṣṇābhrakeṇa
balavadasitarāgairyujujate
rasendrastu /
śvetai raktaiḥ pītairvahneḥ khalu
varṇato jñeyah // GRht_8.2 // § 1755

5 dyotate divi candro 'sau jīrṇe'bhre kāntimattayā / § 1756
tatheha tāmupāśritya śāpate manujeṣu ca // GRhtCM_8.1-
2:1 // § 1757

susiddhabidadhātvdijāraṇena rasasya hi / § 1758
pītādirāgajananaṃ rañjanaṃ parikīrtitam / § 1759
10 iti paribhāṣā // GRhtCM_8.1-2:2 // § 1760

abhrasya chāyāviśeṣam āha jīrṇābhraka ityādi //
GRhtCM_8.1-2:3 // § 1761

rasendro yadā jīrṇābhro bhavati tadā ghanānurūpiṇīm
jīrṇābhrasamavarṇam chāyām darśayati // GRhtCM_8.1-
15 2:4 // § 1762

kṛṣṇe jīrṇe kṛṣṇām rakte'bhre jīrṇe raktām pīte pītām
tathā site śubhre sitām evaṃ caturvidhām chāyām darśay-
ati // GRhtCM_8.1-2:5 // § 1763

punardvayostrayāṇām vā caturṇām saṃkare mepāpe
20 sati dvitricaturṇām anurūpiṇīm chāyām darśayatītyarthaḥ
// GRhtCM_8.1-2:6 // § 1764

abhrayogād varṇaviśeṣamāha kṛṣṇetyādi // GRhtCM_8.1-
2:7 // § 1765

kṛṣṇābhrakeṇa jīrṇena raso bapavān bhavet tu pu-
25 naḥ asitarāgaiḥ kṛṣṇarāgairyujujate // GRhtCM_8.1-2:8
// § 1766

tathā śvetena śvetai rāgair yujujate raktena raktaiḥ pī-
tena pītaiḥ kapipāgnerdivyasyāpi sarvasyādarśanarūpaṃ

kṣayakarasya bapairdravyāṅaṃ tādṛśo varṇo rasavarṇato
varṇakovidairjñeyaḥ // GRhtCM_8.1-2:9 // § 1767

mercury transfers own colour on other substances

atha nijakarme varṇaṃ na jahāti yadā sa
rajyate rāgaiḥ /
kramaśo hi vakṣyamāṅairnirṇikto
rañjanaṃ kurute // GRht_8.3
// § 1769

rañjitarasapraśamsām āha athetyādi // GRhtCM_8.3:1
// § 1770

athānantaraṃ rasaḥ rasendro yadā vakṣyamāṅaiḥ śve- 5
tādibhiḥ rāgaiḥ rajyate tadā nijakarme varṇaṃ svakīyam-
eva svābhāvikaṃ rūpaṃ na jahāti na tyajati punastaireva
rāgaiḥ nirṇikto raktaḥ san rañjanaṃ kurute rāgadāyī bha-
vatīti // GRhtCM_8.3:2 // § 1771

tathā no rakto na rañjanaṃ kurute avidyamānatvānni- 10
śedhaḥ // GRhtCM_8.3:3 // § 1772

(Stoffe, die versch. saṃskāras induzieren)

balamāste'bhrakasatve jāraṅarāgāḥ
pratiṣṭhitāstīkṣṇe /
bandhaśca sāralohe sārakamatha
nāgavaṃgābhyām // GRht_8.4
// § 1774

abhrasatvādīnāṃ yoge rase vyavasthāmāha bapamity-
ādi // GRhtCM_8.4:1 // § 1775

abhrakasatve'dhikaraṇe bapamāste abhrasatvasaṃyo-
gena raso bapamāpnotītyarthaḥ // GRhtCM_8.4:2 //
§ 1776

5 punastīkṣṇe pohabhede jāraṇarāgā jāraṇena tīkṣṇasthā
rāgāḥ pratiṣṭhitā bhavantītyarthaḥ // GRhtCM_8.4:3 //
§ 1777

sāraṇamatha nāgavaṅgābhyām iti nāgavaṅgābhyām
duḥsaraṇam sāraṇadravyam sarata iti // GRhtCM_8.4:4
// § 1778

potency of tīkṣṇaloha

krāmati tīkṣṇena rasastīkṣṇena ca jīryate
kṣaṇādgrāsaḥ /

hemno yonistīkṣṇam rāgān grhṇāti
tīkṣṇena // GRht_8.5 // § 1780

sarvakāraṇam tīkṣṇamāha krāmatītyādi // GRhtCM_8.5:1
// § 1781

5 tīkṣṇena pohabhedena rasaḥ krāmati krāmaṇam vida-
dhāti punas tīkṣṇena kṛtvā grāsaḥ kṣaṇādappakāpato jīry-
ate jāraṇam āpnoti punarhemnaḥ suvarṇasya yonirutpa-
ttisthānam tīkṣṇamasti punaḥ rāgān rañjanabhāvān tīkṣṇ-
ena kṛtvā raso grhṇāti svasmin rāgān dadhātītyarthaḥ //
10 GRhtCM_8.5:2 // § 1782

tīkṣṇaloha :: cāraṇa, jāraṇa

tadapi ca daradena hataṃ kṛtvā
māksikeṇa ravisahitam /
vāsitamapi vāsanayā ghanavaccāryam
ca jāryam ca // GRht_8.6 // § 1784

tīkṣṇasya hīṅupayogena guṇādhikyamāha tadapīty-
ādi // GRhtCM_8.6:1 // § 1785

api niścayena tat tīkṣṇam daradena hīṅupena ha-
taṃ māritaṃ vā māksikena svarṇamāksikena ravisahi- 5
taṃ tāmrasaṃyutaṃ tīkṣṇam hataṃ māritaṃ punarvās-
anayā vāsanausadhena vāsitaṃ paribhāvitaṃ ghanavad
abhavat cāryaṃ jāryaṃ ca satvābhavat nānyathā //
GRhtCM_8.6:2 // § 1786

rañjana :: suitable substances

kāntaṃ vā tīkṣṇaṃ vā kāñcīm vā
vajrasasyakādīnām /
ekatamaṃ sarvaṃ vā rasarañjane
saṃkaro+abhīṣṭaḥ // GRht_8.7
// § 1788

tīkṣṇavadetānāha kāntam ityādi // GRhtCM_8.7:1 //
§ 1789

rasarañjane rasendre rāgakarmani kāntaṃ cumbakap- 5
āṣāṇotthaṃ poḥaṃ śreṣṭhaṃ veti samuccaye tīkṣṇaṃ poḥ-
abhedo vā kāñcīm svarṇamāksikaṃ vā vajrasasyakādīnām
vajrasasyakāvādiryeṣāṃ te teṣāṃ hīrakacapapādīnām eka-
tamaṃ tanmadhyādekatamaṃ sarvaṃ vā atrābhīṣṭaśabd-
asya pratyekaṃ saṃbandhaḥ hīrakādīni ratnāni sasyakā- 10
dyā upadhātavaḥ // GRhtCM_8.7:2 // § 1790

vā rasarañjane ayameva saṃkaraḥ sarveṣāṃ kāntādī-
nām mepāpaḥ sarvatrābhīṣṭaḥ // GRhtCM_8.7:3 // § 1791

(chem. Potenzen versch. Stoffe)

kuṭile balamabhyadhikaṃ rāgastīkṣṇe
tu pannage snehaḥ /
rāgasnehabalāni tu kamale śaṃsanti
dhātuvidaḥ // GRht_8.8 // § 1793

mercury :: rañjana

sarvair ebhir lohair

mākṣikanihataistathā drutairgarbhe /

vidayogena tu jīrṇo rasarājo

rāgamupayāti // GRht_8.9 // § 1795

sve sve vikāre vakṣyamāṇamāha bapamityādi //
GRhtCM_8.8-9:1 // § 1796

5 dhātuvido rasavaidyā iti śaṃsanti // GRhtCM_8.8-9:2
// § 1797

iti kiṃ kuṭipe bapaṃ abhyadhikaṃ sarvādhikaṃ pu-
nastikṣṇe'bhyadhiko rāgaḥ rañjanaṃ tu punaḥ pannage
nāge'bhyadhikaṃ snehaḥ snigdhatvaṃ tu punaḥ rāgasne-
10 habapāni trīṇyevoktāni kamape tāmre kuṭipatikṣṇapanna-
gānāṃ jāraṇādrase yathā baparāgasnehā bhavanti tathaik-
atāmraajāraṇāt trayo bhavantītyarthaḥ // GRhtCM_8.8-9:3
// § 1798

rasabandhanopāyamāha sarvairityādi // GRhtCM_8.8-
15 9:4 // § 1799

bidayogena pūrvoktena jīrṇo jāraṇamāpanno rasarājo
bandhamupayāti bandhanamādatte // GRhtCM_8.8-9:5
// § 1800

kaiḥ saha jīrṇaḥ ebhiḥ pūrvoktaiḥ sarvair pohairdhāt-
20 ubhiḥ // GRhtCM_8.8-9:6 // § 1801

kiṃviśiṣṭaiḥ mākṣikanihataiḥ svarṇamākṣikamāritaiḥ
// GRhtCM_8.8-9:7 // § 1802

punaḥ kiṃviśiṣṭaiḥ garbhe rasodare drutairvidrutairiti
// GRhtCM_8.8-9:8 // § 1803

mercury :: rañjana (with a kṛṣṭi)

tālakadaradaśilābhiḥ

snehakṣārāmlalavaṇasahitābhiḥ /

samakadviguṇatriguṇān puṭo
 vahedvaṅgaśastrādīn // GRht_8.10
 // § 1805

raktasnehaniṣekaiḥ śeṣaṃ
 kuryādrasasya kṛṣṭiriyam /
 cāraṇajāraṇamātrātkurute
 rasamindragopanibham //
 GRht_8.11 // § 1807

vakṣyamānadhātūnām māraṇavidhānamāha tāpakety-
 ādi // GRhtCM_8.10-11 :1 // § 1808 5

vaṅgaśastrādīn vaṅgaṃ trapuṣaṃ śastraṃ tīkṣṇaṃ te
 ādiryeṣāṃ te tān // GRhtCM_8.10-11 :2 // § 1809

kābhiḥ saha puṭo vahet tāpakadaradaśipābhiḥ tāpa-
 kaṃ haritāpaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ śipā manaḥśipā tā-
 bhiḥ // GRhtCM_8.10-11 :3 // § 1810 10

kiṃviśiṣṭābhiḥ snehakṣārāmpapavaṇasahitābhiḥ sne-
 haḥ taipāṃ kaṅguṇitumbinyādīnām kṣāraḥ svarjikādīḥ
 ampāṃ jambīrādi pavaṇāni saindhavādīni etaiḥ sahitā-
 bhiḥ // GRhtCM_8.10-11 :4 // § 1811

ekadhātuto dvādaśāṃśād ārabhya yāvatsamakadvigu-
 ṇatriguṇabhāgāḥ samāpyante tāvatpuṭo vahediti vyaktiḥ
 // GRhtCM_8.10-11 :5 // § 1812 15

puṭitadhātukṛtyam āha raktetyādi // GRhtCM_8.10-
 11 :6 // § 1813

uktadhāturgarbhitaṃ rasaṃ raktasnehaniṣekaiḥ rakto
 raktavargaḥ snehaḥ kaṅguṇyādīnām anayorniṣekāḥ si-
 ṅganāni taiḥ śeṣaṃ dhātuvarjitaṃ kuryāt iyaṃ rasa-
 sya kṛṣṭiḥ rasasya guṇākaraṇaṃ punariyaṃ kṛṣṭiḥ rase-
 ndraṃ indragopanibhaṃ kurute atiriktavarṇaṃ kurute //
 GRhtCM_8.10-11 :7 // § 1814 20

kutaḥ cāraṇajāraṇamātrāt punaḥ puṭitadhātūnām cāra-
 ṇaṃ ca jāraṇaṃ jīraṇaṃ karaṇaṃ ca tanmātrāt vā cāraṇasya
 dravyasya jāraṇaṃ tanmātrāt ubhayoḥ pakṣayoreka evā-
 rthaḥ paramuktiviśeṣaḥ // GRhtCM_8.10-11 :8 // § 1815 25

mercury :: rañjana

athavā kevalam amalam kamalam
daradena vāpitaṃ kurute /
triguṇam hi cīrṇajīrṇam
lākṣārasasannibham sūtam //
GRht_8.12 // § 1817

mukhyatvena tāmrapraṃśasanam āha athavetyādi //
GRhtCM_8.12:1 // § 1818

- 5 athaveti vidhānāntare kevapaṃ śuddham vānyasaṃy-
ogena varjitaṃ amapaṃ jātapūrvāśodhanaṃ triguṇam cī-
rṇajīrṇam kuryādityarthaḥ pūrvam cīrṇam cāraṇamāptaṃ
paścājīrṇam jāraṇamāpannam evambhūtaṃ tāmraṃ sū-
tam pākṣārasasannibham apaktakaprabham kurute //
10 GRhtCM_8.12:2 // § 1819

mercury :: rañjana

raktaṅgaṇagalitapaśujalabhāvitatāpyaga-
ndhakaśilānām
/
ekena vāpitaṃrtaṃ kamalam rañjayati
rasarājam // GRht_8.13 // § 1821

vidhyantaramāha raktetyādi // GRhtCM_8.13:1 //
§ 1822

- 5 raktaṅgena dāḍimakiṃśukabandhūkādīnā pūrvokt-
ena gapitaṃ yat paśujapaṃ gomūtraṃ tena bhāvitā yās tā-
pyagandhakamaṇaśīpās tāsāṃ madhyād ekena tāpyena
svarṇamākṣikena vā gandhakena vā śīpayā vāpitaṃrtaṃ
sat kamapaṃ tāmraṃ rasaṃ rañjayati rāgaṃ dadātīya-
10 rthaḥ // GRhtCM_8.13:2 // § 1823

duration of colouring acc. to substance

bāhyo gandhakarāgo vilulitarāge

manaḥśilātāle /

mākṣikasatvarasakau dvāveva hi

rañjane śastau // GRht_8.14 // § 1825

rāgādhikārigandhakādīn āha // GRhtCM_8.14:1 // § 1826

tatra gandhakaḥ kīdrśam rāgaṃ dadāti tatsvarūpam- 5
āha bāhya ityādi // GRhtCM_8.14:2 // § 1827

gandhakarāgo bāhyo bahirbhavaḥ punarmanaḥśipāt-
āpe manaḥśipā manohvā tāpaṃ haritāpaṃ tāvubhe vipup-
itarāge cañcaparāge punar mākṣikasatvarasakau svarṇam-
ākṣikasatvakharparikau dvāveva rañjane rasarāge śastau 10
gandhakamanaḥśipātāpebhyaḥ pradhānau atyadhikāvity-
arthaḥ // GRhtCM_8.14:3 // § 1828

rasarañjak (15)

kramavṛttau ravirasakau saṃśuddhau

mūkamūṣikādhmātau /

triguṇaṃ cīrṇo jīrṇo hemābho jāyate

sūtaḥ // GRht_8.15 // § 1830

pradhānayoṣṭāmrakharparayoḥ kṛtyamāha kramavṛtt-
āvityādi // GRhtCM_8.15:1 // § 1831

kramavṛttau ravirasakau saṃśuddhau viśeṣavidhā- 5
nena śodhitau vā uttamajātīyau mūkamūṣikādhmātau
andhamūṣāyāṃ dhmātau vahniyogīkṛtau kāryau etatrig-
uṇaṃ yathā syāttathā cīrṇo jīrṇaśca sūtaḥ hemanibho jāy-
ate etena cāraṇamāpannaḥ paścātenaiva jāraṇām āpanno
rasaḥ svarṇaprabho bhavedityarthaḥ // GRhtCM_8.15:2 10
// § 1832

rasarañjak (16)

atha kṛṣṇābhrakacūrṇaṃ puṭitaṃ
raktaṃ bhavettathā sakalam /
triguṇaṃ cīrṇo jīrṇo
hemadrutisannibhaḥ sūtaḥ //
GRht_8.16 // § 1834

abhrakayogamāha athetyādi // GRhtCM_8.16:1 //
§ 1835

- 5 atha rasakayogānantaraṃ kṛṣṇavarṇābhrakacūrṇaṃ
śyāmavarṇābhrakarajaḥ tathā ravirasakavidhānena kha-
rparaṅgaṇa sahitaṃ puṭitaṃ sat sakapaṃ samastaṃ raktaṃ
bhavet tadraktabhūtamabhraṃ triguṇaṃ yathā syāttathā
cīrṇaḥ cāraṇamāpannaḥ tato jīrṇo jāraṇamāpannaśca san
10 sūto hemadrutisannibhaḥ svarṇadravasadr̥śo bhaved ity-
arthaḥ // GRhtCM_8.16:2 // § 1836

mercury :: rañjana

triguṇena māksikeṇa tu kanakaṃ ca
mṛtaṃ rasakatālayutam /
paṭusahitaṃ tatpakvaṃ haṇḍikayā
yāvadindragopanibham //
GRht_8.17 // § 1838

taccūrṇaṃ sūtavare triguṇaṃ cīrṇaṃ hi
jīrṇaṃ tu /
drutahemanibhaḥ sūto rañjati lohāni
sarvāṇi // GRht_8.18 // § 1840

- 5 atha svarṇamāraṇamāha triguṇenetyādi // GRhtCM_8.17-
18:1 // § 1841

tu punaḥ triḡuṇena māḡṡikeṇa svarṇatriguṇitena tāpy-
ena yatkanakaṃ mṛtaṃ tatkanakaṃ indragopako varṡāk-
āpīno raktavarṇo jīvaviṡeṡaḥ tadvannibhā dīptiryasya ta-
dindragopanibhaṃ bhavatīti ṡeṡaḥ // GRhtCM_8.17-18:2
// § 1842

5

kiṃviṡiṡṡaṃ kanakaṃ mṛtaṃ rasakatāpayutaṃ ra-
sakaṃ kharparaṃ tāpaṃ haritāpaṃ tābhyāṃ yutaṃ
miśritaṃ sat yanmṛtaṃ pañcatvamāptamityarthaḥ //
GRhtCM_8.17-18:3 // § 1843

punaḥ paṡusahitaṃ pavaṇamiśritaṃ punar haṇḡik-
ayā bhājanena pakvaṃ vahnipuṡitaṃ tadapi pūrvavat //
GRhtCM_8.17-18:4 // § 1844

10

mṛtakanakacūrṇaṃ sūtavare pārade triḡuṇaṃ cīrṇaṃ
jīrṇaṃ cāritaṃ jāritaṃ ca sat sūto drutahemanibho bha-
vet gapitasvarṇaprabha ityarthaḥ // GRhtCM_8.17-18:5
// § 1845

15

evaṃ rañjito rasaḥ sarvapohāni dhātūni kṛtrimākṛtri-
māni navavidhāni rañjati svarṇarūpāni karotītyarthaḥ //
GRhtCM_8.17-18:6 // § 1846

bījjāraṇ kā mahattv

patrādaṡṡaḡuṇaṃ satvaṃ
satvādaṡṡaḡuṇā drutiḥ /
druteraṡṡaḡuṇaṃ bījaṃ tasmādbījaṃ tu
jārayet // GRht_8.19 // § 1848

sarveṡāṃ dhāturasānāmuttarottaraṃ viṡeṡatvam āha
patrādityādi // GRhtCM_8.19:1 // § 1849

patrādaṡṡaḡuṇaṃ satvaṃ abhrapatre jīrṇe sati rase
yo ḡuṇastasmādaṡṡaḡuṇo ḡuṇastatsatve ityarthaḥ punaḥ
sattvāt drutistaddravarūpā aṡṡaḡuṇā punardruter bījaṃ
dhātūparasasaṃyogajanitaṃ pūrvopavarṇitaṃ tadaṡṡaḡu-
ṇaṃ tataḥ sarvotkṛṡṡatvādbījaṃ jārayennatvanyat //
GRhtCM_8.19:2 // § 1850

5

10

bīja (Definition)

iti rakto+api rasendro bījena vinā na
karmakṛdbhavati /

dvididham tatpītasitaṃ niyujyate

siddhamevaitat // GRht_9.1 // § 1852

himāṃśuriva dīptyāsau caṇḍāṃśuriva tejasā / § 1853

niśāhnoriva kartā ca durjanaiḥ sahanāpayaḥ // GRhtCM_9.1 :1

5 // § 1854

nirvāpaṇaviśeṣeṇa tadvadvarṇaṃ bhavedyadā / § 1855

mṛdupaṃ citrasaṃskāraṃ tadbījamiti kathyate //

GRhtCM_9.1 :2 // § 1856

iti paribhāṣā // GRhtCM_9.1 :3 // § 1857

10 bījapraśaṃsanamāha itītyādi // GRhtCM_9.1 :4 // § 1858

ityuktavidhānena rakto+api rasendro bījena vinā ka-
rmakṛnna bhavati bījenaiva karmakārī syādityarthaḥ //

GRhtCM_9.1 :5 // § 1859

15 tadbījaṃ dvididham dviprakāraṃ pītasitaṃ ekaṃ pī-
taṃ aparaṃ sitaṃ śvetaṃ svarṇarūpyakriyāyogyam itya-
rthaḥ // GRhtCM_9.1 :6 // § 1860

tadbījaṃ siddham sarvapakṣaṇopetaṃ rase pārāde ni-
yojyaṃ nāsiddhamiti // GRhtCM_9.1 :7 // § 1861

bīja :: śodhana necessary

tasya viśuddhirbahudhā

gaganarasoparasalohacūrṇaiś ca /

dvididham bījaṃ tairapi nāśuddhaiḥ

śudhyate vai tat // GRht_9.2 // § 1863

tasyetyādi // GRhtCM_9.2 :1 // § 1864

5 tasya bījasya viśuddhiḥ śodhanaṃ bahudhā bahu-
prakāraiḥ kṛtvā rasoparasadhātūnāṃ bahavidhatvāt //

GRhtCM_9.2 :2 // § 1865

kaiḥ kṛtvā gaganarasapohacūrṇaiḥ gaganamabhraṃ
rasā vaikrāntādayo+aṣṭau vakṣyamāṇāḥ uparasā gandhak-
ādayaḥ pohā dhātavaḥ teṣāṃ cūrṇāni taiḥ // GRhtCM_9.2:3
// § 1866

ca punaḥ tair gaganarasoparasapohacūrṇair aśuddh- 5
aiḥ śuddhivarjitaistadbījaṃ na śudhyate śuddhihīnaṃ syāt
kāraṇānurūpaṃ kāryamitinyāyāt // GRhtCM_9.2:4 //
§ 1867

yaḥ punaretaiḥ kurute
karmāśuddhairbhavedrasastasya /
avyāpakaḥ pataṅgī na rase rasāyane
yogyah // GRht_9.3 // § 1869

aśuddhabījaprabhāvamāha ya ityādi // GRhtCM_9.3:1
// § 1870

punarviśeṣeṇa yaḥ saṃskāraḥdetairgaganādyair aśu- 5
ddhaiḥ kṛtvā rasasya karma kurute tasya puruṣasya ra-
saḥ pārado 'vyāpako 'saraṇaśīpo bhavet pataṅgī ūrdhva-
gāmī ca bhavet yantrasyādhobhāge na tiṣṭhatītyarthaḥ //
GRhtCM_9.3:2 // § 1871

mahārasa

vaikrāntakāntasasyakamākṣikavimalā-
dridaradarasakāśca
/
aṣṭau rasāstathaiṣāṃ sattvāni rasāyanāni
syuḥ // GRht_9.4 // § 1873

ete vakṣyamāṇā aṣṭau rasāḥ rasasaṃjñakāḥ syuḥ //
GRhtCM_9.4:1 // § 1874

ete ke vaikrāntakāntasasyakamākṣikavimapādridar- 5
darasakāś ceti vaikrāntaṃ vajrabhūmijaṃ rajaḥ kāntaṃ
cumbakotthaṃ sasyakaṃ capapaṃ māḥṣikaṃ tāpyaṃ vi-

mapā raupyamākṣikaṃ adri śipājatu daradaṃ hiṅgu-
paṃ rasakaḥ kharparikaḥ ete rasasaṃjñikā jñeyāḥ //
GRhtCM_9.4:2 // § 1875

tathā eṣaṃ satvāni sārāṇi rasāyanāni jarāvyādhināśan-
5 āni syuriti // GRhtCM_9.4:3 // § 1876

uparasa

gandhakagairikaśilālakṣitikhecaramañjanam
ca kaṃkuṣṭham / GRht_9.5ab § 1877

uparasasaṃjñakānāha gandhaketyādi // GRhtCM_9.5ab:1
// § 1878

idaṃ vaksyamāṇam uparasasaṃjñakam syāt // GRhtCM_9.5ab:2
5 // § 1879

kimidaṃ gandhakagairikaśilālakṣitikhecaram iti ga-
ndhakam pratītam gairikam dhātugairikam śilā mano-
hvā ālam haritālam kṣitiḥ sphaṭikā khecaram kāsīsam etat
sarvamiti ca punaḥ añjanam nīlāñjanam punaḥ kaṅku-
10 ṣṭham viraṅgam ityaṣṭau uparasasaṃjñakā ityārthaḥ //
GRhtCM_9.5ab:3 // § 1880

sāraloha

uparasasaṃjñakamidaṃ syāt
śikhiśaśinau sāralohākhyau //
GRht_9.5cd // § 1881

pūtiloha

tāmrāratīkṣṇakāntābhrasattvalohāni
vaṅganāgau ca /

kathitāstu pūtiṣaṃjñāsteṣāṃ
saṃśodhanaṃ kāryam // GRht_9.6
 // § 1883

śikhiśāśinau svarṇatāarakau sārāpohākhyau sārāpohas-
 aṃjñākāvityarthaḥ // GRhtCM_9.5-6:1 // § 1884

pūtipohasaṃjñānāha tāmretyādi // GRhtCM_9.5-6:2
 // § 1885

5

tāmrāratikṣṇakāntābhraśatvapohānīti tāmraṃ nepāp-
 akaṃ āraṃ rājarītiḥ tīkṣṇaṃ sāraṃ kāntaṃ cumbako-
 dbhavaṃ abhraśatvaṃ gaganasāraṃ poḥaṃ muṇḍaṃ et-
 ānīti punarvaṅganāgau ete pūtiṣaṃjñākāḥ kathitāḥ //
 GRhtCM_9.5-6:3 // § 1886

10

teṣāṃ pūtipohasaṃjñākānāṃ śodhanaṃ samyaṅmap-
 āpanayanaṃ kāryamiti // GRhtCM_9.5-6:4 // § 1887

ṣaḍlavaṇa

sauvarcalasaindhavakacūlikasāmudraromakabiḍāni
/ GRht_9.7ab § 1888

lavaṇakṣārasaṃjñe āha sauvarcaletyādi // GRhtCM_9.7ab:1
 // § 1889

etāni vakṣyamāṇāni lavaṇasaṃjñānyāhuḥ ācāryāḥ iti
 śeṣaḥ // GRhtCM_9.7ab:2 // § 1890

5

kāni sauvarcalasaindhavakacūlikasāmudraromakabi-
 ḍānīti sauvarcalaṃ rucakaṃ saindhavaṃ maṅikamanth-
 āhvayaṃ cūlikaṃ kācalavaṇaṃ sāmudraṃ kṣārābdhi-
 jaṃ romaḥ pratītaṃ biḍaṃ lavaṇaviśeṣaḥ etānīti //
 GRhtCM_9.7ab:3 // § 1891

10

trikṣāra

ṣaṭ lavaṇānyetāni tu
svarjītaṅkaṇayavakṣārāḥ //
GRht_9.7cd // § 1892

punaḥ svarjī sarjikā taṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ yavakṣā-
raḥ pratītaḥ ete kṣārāḥ kṣārasaṃjñikāḥ rasakarmaṇi itya-
dhyāhāraḥ // GRhtCM_9.7cd:1 // § 1893

uparasa :: śodhana, sattvapātana

sūryāvartaḥ kadālī vandhyā kośātakī ca
suradālī /
śigruśca vajrakando nīrakaṇā kākamācī
ca // GRht_9.8 // § 1895

āsāmekarasena tu
lavaṇakṣārāmlabhāvitā bahuśaḥ /
śudhyanti rasoparasā dhmatāḥ sattvāni
muñcanti // GRht_9.9 // § 1897

5 sadrāvakaṃ śodhakagaṇamāha sūryāvarta ityādi //
GRhtCM_9.8-9:1 // § 1898

sūryaṃ prati āvartako bhramaṇaṃ yasyetyevaṃvi-
dhaḥ kadapī rambhā vandhyā phaparahitā karkoṭī ko-
śātakī jāpinī suradāpī devadāpī śigruḥ saubhāñjanaṃ
10 vajrakando vadasūraṇakandaḥ nīrakaṇā japapippapī kā-
kamācī vāyasī iti gaṇaḥ śodhanadrāvaṇayogya itī //
GRhtCM_9.8-9:2 // § 1899

śodhanadrāvakaṇāṃ śodhanadrāvaṇavidhānam āha
āsāmityādi // GRhtCM_9.8-9:3 // § 1900

15 āsāṃ pūrvauśadhīnāṃ madhyāt ekarasena ekasyā ra-
sena rasoparasā vaikrāntādayo+aṣṭau rasāḥ gandhakād-
ayo 'ṣṭāvuparasāḥ bahuśo+anekavāraṃ bhāvitā gharma-
puṭitāḥ kāryāḥ punarpavaṇakṣārāmpabhāvitāśca pavaṇ-
āni sauvarcapādīni ṣaṭ kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampā jamb-

īrādayaḥ tairbahuvāraṃ bhāvitās tīvragharmapuṭitā ras-
oparasāḥ śudhyanti doṣavarjitā bhavanti punaste dhm-
ātāḥ santaḥ satvāni svīyasārāṇi muñcanti tyajantīti //
GRhtCM_9.8-9:4 // § 1901

vaikrānta :: śodhana

svinnaṃ sakṣārāmlairdhmātaṃ
vaikrāntakaṃ haṭhād dravati /
GRht_9.10ab // § 1902

rasānāṃ krameṇa śodhanamāha svinnamityādi //
GRhtCM_9.10ab:1 // § 1903

sakṣārāmlairvaikrāntakaṃ svinnaṃ dolābhidhānena
sveditaṃ kuryāt tat svinnaṃ vaikrāntaṃ haṭhāt prābalyāt 5
dhmātaṃ sat dravati sāraṃ muñcati drutamātraṃ satvan-
irgamamātrameva śudhyati pūrvasaṃbandhāt dravati //
GRhtCM_9.10ab:2 // § 1904

kānta (= cumbaka) :: śodhana

tad drutamātraṃ śudhyati kāntaṃ
śaśaraktabhāvanayā // GRht_9.10cd
//

sasyaka :: śodhana

sasyakamapi raktagaṇaiḥ subhāvitaṃ
sneharāgasamsiktam /

śudhyati vāraiḥ saptabhirataḥ paraṃ
yujyate kārye // GRht_9.11 // § 1907

taccāha sasyakamityādi // GRhtCM_9.10-11:1 // § 1908

sasyakamapi capapamapi raktagaṇairdādimakimśuk- 5
abandhūkādibhiḥ subhāvitaṃ kuryāt // GRhtCM_9.10-
11:2 // § 1909

kiṃviśiṣṭaṃ sneharāgasamsiktaṃ snehaḥ kaṅguṇitu-
mbunyādīnāṃ rāgo raktavarṇadravaḥ tābhyāṃ vahnau ta-
ptaṃ sasyakaṃ saṃsiktaṃ secitamiti ghṛtaiḥ saṃsiktaṃ
komapaṃ bhāvanāyogyāṃ syāt // GRhtCM_9.10-11 :3 //

5 § 1910

katibhirvāraiḥ subhāviṭaṃ kuryāt saptabhiḥ saptasa-
mḥkyākaiḥ // GRhtCM_9.10-11 :4 // § 1911

ataḥ paraṃ kārye bījādike yujyate // GRhtCM_9.10-
11 :5 // § 1912

vimala, rasaka, darada, māḥṣika :: śodhana

kṣāraiḥ snehairādaḥ paścādamlena
bhāviṭaṃ vimalam /
śudhyati tathā ca rasakaṃ daradaṃ
māḥṣikamapyevam // GRht_9.12
// § 1914

taccāha kṣārairityādi // GRhtCM_9.12 :1 // § 1915

vimapaṃ raupyamāḥṣikaṃ ādaḥ prathamam kṣāraiḥ
5 svarjikādibhiḥ snehaistaipaiḥ kaṅguṇyādīnāṃ bhāviṭaṃ
kuryāt paścādampena jambīrādīnā bhāviṭaṃ kuryāt eva-
mvidhaṃ kṛtaṃ sat śudhyati // GRhtCM_9.12 :2 // § 1916

tathā tenaiva vidhinā rasakaṃ kharparakaṃ śudhyati
daradaṃ hiṅgupaṃ caivaṃ māḥṣikamapyeva śudhyati //
10 GRhtCM_9.12 :3 // § 1917

copper :: rañjana, śodhana

tanurapi patraṃ liptaṃ
lavaṇakṣārāmlaravisnuhikṣīraiḥ /
dhmātaṃ nirguṇḍīrasasamsiktaṃ
bahuśo bhaveddhi raktaṃ ca //
GRht_9.13 // § 1919

svarṇarūpyayoḥ śodhanamāha tanurityādi // GRhtCM_9.13:1
// § 1920

pavaṇetyādi // GRhtCM_9.13:2 // § 1921

pavaṇāni sauvarcapādīni kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampāḥ
jambīrādayaḥ ravirarkaḥ snuhī sudhā tayoḥ kṣīrāṇi et- 5
aiḥ tanurapi sūkṣmamapi patraṃ dapaṃ sārāpohākhyā-
yoḥ iti śeṣaḥ piptaṃ dhātāṃ sat bahuśo+anekavāraṃ ni-
rguṇḍīrase saṃsiktaṃ śephāpīdrave siñcitaṃ kuryāt //
GRhtCM_9.13:3 // § 1922

tarhi svarṇaṃ rūpyaṃ ca raktaṃ āraktachaviyutaṃ bh- 10
avedityarthaḥ caśabdācchudhyati // GRhtCM_9.13:4 //
§ 1923

lead, tin, bronze, copper :: śodhana

śudhyati nāgo vaṃgo ghoṣo raviṇā ca
vāramapi munibhiḥ /

nirguṇḍīrasasekaistanmūlarajaḥ

pravāpaiśca // GRht_9.14 // § 1925

pohaśodhanamāha śudhyatītyādi // GRhtCM_9.14:1
// § 1926

nāgaḥ sīśakaḥ nirguṇḍīrasasekaiḥ śephāpīrasaṃsec- 5
anaiḥ śudhyati nirdoṣo bhavati vaṅgaśca śudhyati //
GRhtCM_9.14:2 // § 1927

evaṃ raviṇā tāmreṇa saha ghoṣo+api kāṃsyamapi śu-
dhyati // GRhtCM_9.14:3 // § 1928

kativāraṃ secanaiḥ munibhiḥ saptasaṃkhyākaiḥ ta- 10
nmūparajaḥ nirguṇḍīśiphācūrṇaṃ tatpravāpaiḥ gapiteṣu
nāgavaṅgaravighoṣeṣu rajo nikṣepaṇaiśca catvāraḥ śudhy-
antīti // GRhtCM_9.14:4 // § 1929

tīkṣṇaloha :: rañjana

raktagaṇagalitapaśujalabhāvitapuṭitaṃ
hi rajyate tīkṣṇam /

tīkṣṇaloha :: śodhana

śudhyati kadalīśikhirasabhāvitapuṭitaṃ

tribhirvāraiḥ // GRht_9.15 // § 1931

taccāha raktagaṇetyādi // GRhtCM_9.15:1 // § 1932

5 tīkṣṇam sārākhyam raktagaṇagapitapaśujapabhāvitam
puṭitaṃ sat raktagaṇena saha gapitaṃ mipitaṃ yat paśu-
japam gomūtram tena bhāvitam tato vahnipuṭitaṃ sat ra-
jyate rāgamāpnoti // GRhtCM_9.15:2 // § 1933

10 punastīkṣṇam kadapīśikhirasabhāvitapuṭitaṃ vā ra-
mbhācitrakarasabhāvitam gharmapuṭitaṃ tato vahnipuṭi-
taṃ ca sat tribhirvāraiḥ śudhyatītyarthaḥ // GRhtCM_9.15:3
// § 1934

metals :: śodhana

sarvaṃ śudhyati loho rajyati

suragopasannibho vāpāt /

mākṣikadaradena bhṛśam śulvaṃ vā

gandhakena mṛtam // GRht_9.16

// § 1936

sāmānyena sarvapohānām śodhanamāraṇamāha sarva
ityādi // GRhtCM_9.16:1 // § 1937

5 sarvo poho dhātuvargaḥ śudhyati mṛtaśca bhavati pu-
naḥ rajyati ca // GRhtCM_9.16:2 // § 1938

10 kena bhṛśam atyartham yathā syāttathā mākṣikadara-
dena tāpyahiṅgupena kṛtvā yo vāpaḥ gapiteṣu poheṣu mā-
kṣikadaradaprakṣepaṇam tasmāt suragopasaṃnibha indr-
agopasadrśaḥ sarvo poho bhavet // GRhtCM_9.16:3 // § 1939

vā śupbaṃ tāmraṃ māḥṣikadaradavāpena suragopas-
annibhaṃ syāt vā gandhena gandhakavāpena mṛtamapy-
eva syādityarthaḥ // GRhtCM_9.16:4 // § 1940

atha satvanirgamamabhidhāsyate /

sattva :: importance of ~

vaikrāntakāntasasyakamāḥṣikavimalādayo vinā
satvam /

śuddhā api no dvandve milanti na ca

tān raso grasati // GRht_10.1 // § 1943

dattavānsatataṃ saukhyaṃ śuddhebhyaśca khapaṃ
tathā / § 1944

duḥkhamṛtyapyamātmānaḥ kopasya samakāraṃ // 5
GRhtCM_10.1:1 // § 1945

vaikrāntādīnāṃ rasasaṃjñikānāṃ sattvapraśaṃsanam
āha vaikrāntamityādi // GRhtCM_10.1:2 // § 1946

vaikrāntakāntasasyakamāḥṣikavimapādayaḥ śuddhā api
dvandve na mipanti // GRhtCM_10.1:3 // § 1947 10

vaikrāntaṃ vajrabhūmijaṃ rajaḥ kāntaṃ cumbakaṃ
sasyakaścapapaḥ māḥṣikaṃ tāpyaṃ vimapā raupyamāḥṣ-
ikaṃ ityādayo gandhakādayaścoparasamjñakā na mipanti
ekaśarīratāṃ nāpnuvanti // GRhtCM_10.1:4 // § 1948

kva dvandve ubhayamepāpe // GRhtCM_10.1:5 // 15
§ 1949

punastān śuddhānapi rasaḥ sūto na grasati // GRhtCM_10.1:6
// § 1950

??

nāganāsikābhidhānaṃ candrodakam

amṛtam āptakāṭhinyam /

rasavaikrāntakam evaṃ badhnāti rasaṃ

svasattvena // GRht_10.2 // § 1952

śailodaka

nānāvidhasamsthānaṃ
nirjaraśikhariśikharasambhūtam /
dhārodambhasi śreṣṭhaṃ tadaśma
śailodakaṃ prāpya // GRht_10.3
// § 1954

vaikrāntaprādhānyam āha nāgetyādi // GRhtCM_10.2-
3:1 // § 1955

5 evaṃpakṣaṇaṃ vaikrāntakaṃ jñātavyam // GRhtCM_10.2-
3:2 // § 1956

kiṃviśiṣṭaṃ nāganāsikābhidhānaṃ nāgānāṃ phaṇ-
ināṃ nāsikā eva abhidhānaṃ samjñā yasya tat //
GRhtCM_10.2-3:3 // § 1957

10 punaḥ kiṃviśiṣṭaṃ candrodakaṃ candramasaḥ samb-
andhi yadudakaṃ bapaṃ tasmādevāmṛtaṃ // GRhtCM_10.2-
3:4 // § 1958

āptakāṭhinyaṃ prāptaṃ kāṭhinyaṃ yena pūrvametacca
mṛdūtpannamityarthaḥ // GRhtCM_10.2-3:5 // § 1959

15 evaṃvidhaṃ rasavaikrāntaṃ rasasaṃjñakaṃ vaikrā-
ntaṃ rasaṃ sūtaṃ badhnāti // GRhtCM_10.2-3:6 // § 1960

kena svasatvena svīyasāreṇeti // GRhtCM_10.2-3:7 //
§ 1961

20 vaikrāntaprakāramāha nānetyādi // GRhtCM_10.2-
3:8 // § 1962

pūrvamupavarṇitaṃ vaikrāntaṃ nānāvidhasamsthān-
amasti nānāvidhamanekaprakāraṃ samsthānaṃ pakṣa-
ṇaṃ yasya tat samsthānaṃ vyañjanaṃ piṅgaṃ pakṣaṇaṃ
cihnamākṛtiḥ iti mādhanidānaṃ sitāsitaraktapītavarṇa-
25 tvān nānāvidhasamsthānam ityarthaḥ // GRhtCM_10.2-
3:9 // § 1963

punarnirjaraśikhariśikharasambhūtaṃ nirjarāṇāṃ de-
vānāṃ yaḥ śikharī parvatastasya śikharaṃ śṛṅgaṃ tatra
sambhūtam utpannam // GRhtCM_10.2-3:10 // § 1964

30 nānāvidhasamsthānaṃ kutaḥ dhārodambhasi dhārā-
bhirudanta unmattamambho yatra samaye tasmin va-

rṣākāpe śaipodakaṃ śipāsaṃbandhi yadudakaṃ japaṃ
tat prāpya śreṣṭhaṃ tadaśma vaikrāntābhidhānaṃ nān-
āvarṇaṃ bhavati yataḥ śipodakasya nānāvidhatvam //
GRhtCM_10.2-3:11 // § 1965

vaikrānta :: sattva :: pātana

bhastrādvayena haṭhato dhmātavyaṃ
pañcamāhiṣasubaddham /
dattvā daśāṃśasvarjikapaṭuṭaṃkaṇagu-
ñjikākṣārān // GRht_10.4
// § 1967

tadgacchati kaṭhīnatvaṃ muñcati
satvaṃ sphuliṅgakākāram /
muktānikaraprāyaṃ grāhyaṃ tat kācam
adhivarjya // GRht_10.5 // § 1969

vaikrāntasatvapātanamāha bhastreyādi // GRhtCM_10.4-
5:1 // § 1970

tadvaikrāntaṃ pañcamāhiṣasubaddhaṃ dadhidugdh-
ājyamūtraśakṛdbhiḥ pañcasamkhyākair māhiṣaiḥ saha su-
baddhaṃ piṇḍākṛti kṛtaṃ sat bhastrādvayena khappayu-
gmena haṭhato bapāt dhmātavyam // GRhtCM_10.4-5:2 10
// § 1971

kiṃ kṛtvā daśāṃśasarjikapaṭuṭaṃkaṇaguñjikākṣārān
dattvā daśāṃśavibhāgena sarjikāpavaṇasaubhāgyarak-
tikāyavakṣārān piṣṭavaikrānte kṣepyetyarthaḥ // GRhtCM_10.4-
5:3 // § 1972 15

dhmātaṃ sat kiṃ syāttadāha tadityādi // GRhtCM_10.4-
5:4 // § 1973

sphuliṅgakākāram vahnikaṇanibhaṃ satvaṃ sāraṃ
muñcati // GRhtCM_10.4-5:5 // § 1974

punastatsatvaṃ kaṭhīnatvaṃ gacchati kaṭhīnaṃ syādi-
tyarthaḥ // GRhtCM_10.4-5:6 // § 1975 20

tatsatvaṃ ākārato muktānikaraprāyaṃ mauktikarāśis-
adr̥ṣaṃ syāt evaṃvidhaṃ satvaṃ kācaṃ adhivarjya dūrīk-
ṛtya tat nirmapaṃ grāhyamityarthaḥ // GRhtCM_10.4-5:7
// § 1976

5 yugmam // GRhtCM_10.4-5:8 // § 1977

vaikrānta :: bandhana of mercury

rasavaikrāntakamevaṃ milati
dvandvānvitaṃ samaṃ hemnā /
nirvyūḍhaṃ ghanasatvaṃ tena raso
bandhamupayāti // GRht_10.6
// § 1979

vaikrāntasatvayogamāha rasetyādi // GRhtCM_10.6:1
// § 1980

5 tadrasavaikrāntakaṃ sattvaṃ hemnā samaṃ svarṇena
samabhāgaṃ dvandvānvitaṃ sat dvandvamepāpakauṣa-
dhasahitaṃ sat evamamunā vidhānena mipati rase iti śe-
ṣaḥ // GRhtCM_10.6:2 // § 1981

10 punastena satvena saha ghanasatvamabhrasāraṃ ni-
rvyūḍhaṃ nirvāhitaṃ sat tenobhayasatvasamyogena ra-
saḥ sūto bandhamupayāti bandhanamāpnoti // GRhtCM_10.6:3
// § 1982

minerals :: sattvapātana

vajrābhrakāntasasyakamākṣikaprabhṛti-
sakaladhātūnām
/
pātayati satvameṣāṃ piṇḍī dhmātā
dr̥ḍhāṅgaraiḥ // GRht_10.7 // § 1984

satvapātanavidhānamāha vajretyādi // GRhtCM_10.7:1
// § 1985

ṛḍhāngārair iti ṛḍhakathanāt khadirādīnām pū-
rvoktatvādbhastrādvayena ca dhātā satī vajrābhṛakā- 5
ntasasyakamākṣikaprabhṛtisakapadhātūnām vajrasamjñ-
akam yadabhṛam tadvajrābhṛam kāntam cumbakam sasy-
akam capapā māksikam svarṇamākṣikam itiprabhṛtayaḥ
sakapadhātavaḥ sarvoparasāsteṣām piṇḍī satvam pātayati
// GRhtCM_10.7:2 // § 1986

mākṣika :: sattva :: special alchem. potency

hitvā māksikasatvam nānyeṣām

śaktirasti lohagnī /

na patati tāvatsatvam bhastrānte na

yāvad āhriyet // GRht_10.8 // § 1988

śaktimattvena māksikasatvapraśaṃsanam āha hitvety-
ādi // GRhtCM_10.8:1 // § 1989

mākṣikasatvam tāpyasāram hitvā tyaktvā anyeṣām ra- 5
soparasānām śaktiḥ sāmartyam nāsti // GRhtCM_10.8:2
// § 1990

kiṃbhūtā śaktiḥ pohagnīti pohān hantīti vighrahaḥ //
GRhtCM_10.8:3 // § 1991

punastāvatsattvam na patati yāvadbhastrā ante satvas- 10
amīpe na āhriyeta na prāpyeta tasmādappenāgninā satvā-
pravṛttirityarthaḥ // GRhtCM_10.8:4 // § 1992

mākṣika :: sattva :: phys. properties

raktaṃ mṛdu nāgasamaṃ satvam

yasmāddhi māksikātpatitam /

**gandhāśmano+api tadvatkāryaṃ
yatnena mṛdubhāvam // GRht_10.9
// § 1994**

mākṣikasatvam udāsyānyasatvapravṛttim āha raktam-
ityādi // GRhtCM_10.9:1 // § 1995

5 raktam pohitam nāgasamaṃ sīsakatupyam mṛdu ko-
mapam evaṃvidham satvam yasmāddhetor mākṣikāt pa-
tati tāpyāt nirgacchati tadvattasmāddhetor vā tasmādvī-
dhānataḥ gandhāśmano gandhakasya yatnena mṛdubhā-
vam kāryam yathā gandhako+api mṛdurbhavatītyarthaḥ
// GRhtCM_10.9:2 // § 1996

mākṣika :: sattva :: pātana

**lavaṇāmlena supuṭitam
mākṣikamamlena marditam vidhinā
/
muñcati soṣṇe grāsam āyasapātre tu
piṣṭikā bhavati // GRht_10.10 // § 1998**

mākṣikasatvavidhānamāha pavaṇetyādi // GRhtCM_10.10:1
// § 1999

5 mākṣikaṃ tāpyam pavaṇāmpena pavaṇam mukhya-
tvāt granthāntarasāmyācca saindhavaṃ ampo jambīrādih
tena marditam punarampena jambīrādinā vidhinā uktarī-
tyā puṭitam vahnau pratāpitaṃ sat muñcati pūrvaśpokas-
aṃbandhāt sattvam iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.10:2 // § 2000

10 ittham patitaṃ satvam grāhyam // GRhtCM_10.10:3
// § 2001

pavaṇāmpena gandhakamapi mṛdu syāt // GRhtCM_10.10:4
// § 2002

15 tu punaḥ soṣṇe āyasapātre vahnau tāpīte poha-
pātre piṣṭikā bhavati raktavarṇarajorūpety arthaḥ //
GRhtCM_10.10:5 // § 2003

sattva :: colour of diff. ~

tutthāddhi tāpyajasamaṃ samasṛṣṭaṃ
patati vai satvam /
abhavaikrāntakāntaprabhṛtīnām tatra
lohanibham // GRht_10.11 // § 2005

tutthādīnām satvapātanamāha tutthādityādi // GRhtCM_10.11 :1
// § 2006

tutthāt tutthaṃ śikhigrīvaṃ tasmāt tāpyajasamam- 5
iti māṅṣikasatvavat māṅṣikasatvavidhānenāsya satvapāta
ityarthaḥ // GRhtCM_10.11 :2 // § 2007

samasṛṣṭaṃ samam tāpyena tūpyam varṇamārdavā-
bhyām sṛṣṭaṃ kathitamityarthaḥ // GRhtCM_10.11 :3 //
§ 2008

evaṃvidhaṃ tutthakasatvaṃ patati // GRhtCM_10.11 :4
// § 2009

abhraketyādi abhrakaṃ pratītaṃ vaikrāntaṃ rasavai-
krāntaṃ kāntaṃ cumbakaṃ itiprabhṛtīnām ityādīnām ta-
ttvaṃ patrasatvapātanayoge pothanibham muṇḍavarṇam 15
ityarthaḥ // GRhtCM_10.11 :5 // § 2010

svarṇamāṅṣika (?) :: sattvapātana (?)

strīvajrīdugdhabhāvitameraṇḍasnehabhāviṭaṃ
śataṃ dhmatam /
evaṃ tribhiriha vāraiḥ śulvasamaṃ
bhavati rañjakaṃ haimam //
GRht_10.12 // § 2012

punarmāṅṣikavidhānāntaram āha strītyādi / § 2013
tāpyam strīvajrīdugdhabhāviṭaṃ strī nārī vajrī sehu-
ṇḍaḥ tayordugdham tena bhāviṭaṃ gharmapuṭitaṃ ku- 5
ryāt // GRhtCM_10.12 :1 // § 2014

punareraṇḍasnehena śataṃ śatavāraṃ bhāvitam ca ku-
ryāt // GRhtCM_10.12:2 // § 2015

tato vāraistribhireva dhātām sat haimaṃ svarṇamā-
kṣikaṃ tasyedaṃ haimaṃ satvaṃ śupbasamaṃ tāmra-
5 bhaṃ bhavati rañjakaṃ rase rāgadāyī syātkanake'pi ca //
GRhtCM_10.12:3 // § 2016

mākṣika, rasaka :: sattva :: pātana

kadalīrasaśatabhāvitamadhvairāṇḍataiparipakvam

/

tāpyaṃ muñcati satvaṃ rasakaṃ caivaṃ

trisantāpaiḥ // GRht_10.13 // § 2018

vidhyantaramāha kadapītyādi // GRhtCM_10.13:1 //
§ 2019

5 tāpyaṃ mākṣikaṃ kadapīrasaśatabhāvitamadhvairā-
ṇḍataiparipakvam iti prathamam rambhādraveṇa śat-
avāraṃ bhāvitam paścāt madhvairāṇḍataipābhyāṃ saha
paripakvam samyak pācitam sat satvaṃ muñcati //
GRhtCM_10.13:2 // § 2020

10 kaiḥ kṛtvā trisaṃtāpaiḥ trivāraṃ dhamanaiḥ // GRhtCM_10.13:3
// § 2021

evaṃ rasakaṃ kharparakamapi satvaṃ muñcatīti //
GRhtCM_10.13:4 // § 2022

minerals :: sattva :: pātana

ūrṇāṭaṅkaṇagudapuralākṣāsarjarasaiḥ

sarvadhātubhiḥ piṣṭaiḥ /

chāgīkṣīreṇa kṛtā piṇḍī śastā hi

satvavidhau // GRht_10.14 // § 2024

satvapātane piṇḍīmāha ūṛṇetyādi // GRhtCM_10.14 :1
// § 2025

ūrṇā iti ūṛṇā meṣaroma ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ guḍaḥ
pratītaḥ puro guggupuḥ pākṣā jatu sarjaraso rāpaḥ etaiḥ 5
kiṃviśiṣṭaiḥ sarvadhātubhiḥ rasoparasairvā svarṇādibhiḥ
saha piṣṭaiḥ peṣitaiḥ punaḥ chāgīkṣīreṇa ajāpayasā kṛtā yā
piṇḍī sā satvavidhau satvapātanakarmani śastā pradhānā
// GRhtCM_10.14 :2 // § 2026

dhāturasoparasānāṃ satvaṃ pātayatyeveti // GRhtCM_10.14 :3
// § 2027 10

minerals :: sattva :: pātana

cūrṇitasatvasambhāraṃ
trimśatpalamādareṇa saṃgrhya /
ṭaṅkaṇapalasaptayutaṃ
guṃjāpalatritayayojitaṃ caiva //
GRht_10.15 // § 2029

tilacūrṇakakiṭṭapalair matsyair āloḍya
dviraṃśayuktaiśca /
godhūmabaddhapiṇḍī
gopañcakabhāvitā bahuśaḥ //
GRht_10.16 // § 2031

koṣṭhakadhamanavidhinā tīvraṃ 5
bhastrānalena tatpatati /
saṃdravati cābhrasattvaṃ tathaiva
sarvāṇi satvāni // GRht_10.17
// § 2033

vidhyantaramāha cūrṇitetyādi // GRhtCM_10.15-17 :1
// § 2034

cūrñitasatvasamānaṃ cūrñitaṃ piṣṭaṃ yat satvaṃ sārāṃ tatsamānaṃ viśuddhatvāt satvasamānaṃ dhāturaso-
parasacūrṇaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.15-17:2 // § 2035

5 evaṃvidhaṃ viśuddhaṃ cūrṇaṃ ādareṇa prītyā ādau
saṃgrhya ṭaṅkaṇapapasaptayutaṃ kuryāt saubhāgyasya
papaiḥ saptasaṃkhyākaiḥ sahitaṃ kuryādityarthaḥ //
GRhtCM_10.15-17:3 // § 2036

10 viśuddhe cūrṇe triṃśatpape saptapapaṃ saubhāgyaṃ
yojyaṃ evaṃ ṭaṅkaṇavidhānena ca punaḥ guñjāpapatrita-
yena raktikāpapatritayaparimāṇena yojitaṃ kuryād iti //
GRhtCM_10.15-17:4 // § 2037

15 tipacūrṇakakīṭṭapapaiḥ tipaṃ pratītaṃ teṣāṃ cūrṇa-
kaṃ kīṭṭaṃ muṇḍādīnāṃ mapaṃ tayoh papaiḥ papamā-
nairgodhūmabaddhapiṇḍī bahuśo bahuvāraṃ gopañcak-
abhāvitaṃ gavāṃ kṣīrājyadadhimūtraviṭkena bhāvitā kiṃ
kṛtvā matsyair āpoḍya matsyaiḥ kṣudrajapacarair āpoḍya
saṃmiśryetyarthaḥ // GRhtCM_10.15-17:5 // § 2038

20 koṣṭhake koṣṭhikāyantre dhamanavidhinā utkṣipyotkṣ-
ipyā dhamanena bhastrānapena tat satvaṃ patati pūrvas-
aṃbandhāt tāpyādīnāṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.15-17:6
// § 2039

ca punarabhraśatvaṃ abhakraśāraṃ saṃdravati //
GRhtCM_10.15-17:7 // § 2040

25 tathaivoktavidhānena sarvāṇi samastāni satvāni sārāṇi
patanti anuktānāṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.15-17:8 //
§ 2041

atha bījanirvāhaṇaṃ ārabhyate /

svaṛṇamākṣika :: for production of gold (?)

svīkr̥tya sarvasarito gaṅgā jaladhau

yathā tathā haimam /

praviśati rase gr̥hītvā saṃmiliti

sarvalohaguṇān // GRht_11.1

// § 2043

jīryati milati ca śulbe tatsatvaṃ kiṭṭatāṃ yāti / § 2044
suvṛttaḥ sadrṛtārambhaḥ sujñāḥ saṃjñānadarśakaḥ /
§ 2045

abhūcca dhanadharmajño hārī kuñjanasaṃpadām //
GRhtCM_11.1 :1 // § 2046 5

ādau haimapraśamsām āha svīkṛtyetyādi // GRhtCM_11.1 :2
// § 2047

haimaṃ svarṇamākṣikasatvaṃ saṃmiliti kimkṛtvā sa-
rvalohaguṇān sarvaloheṣu samastadhātuṣu saṃmilitā mi-
śritāḥ ye guṇās tān gṛhītvā tathā rase praviśati yathā gaṅgā 10
sarvā nadyaḥ saritaḥ svīkṛtya aṅgīkṛtya jaladhau samudre
praviśati // GRhtCM_11.1 :3 // § 2048

tāpyasatvādhikāram āha jīryatītyādi // GRhtCM_11.1 :4
// § 2049

tat haimaṃ tāpyasatvaṃ śulbe tāmre milati sati sattvaṃ 15
jīryati jāraṇatvamāpnoti rase iti śeṣaḥ // GRhtCM_11.1 :5
// § 2050

tasmin satve śulbe milati sati kiṭṭatāṃ yāti lohamalasa-
drśaṃ syāt // GRhtCM_11.1 :6 // § 2051

passende Stoffe für svarṇa-, tārakriyā

hemakriyāsu kariṇā trapuṇā tārakriyāsu nirvyūḍham // GRht_11.2 // § 2052

prathamam tatsatvaṃ kariṇā nāgena saha hemakriyāsu
svarṇakāryeṣu nirvyūḍham rase nirvāhitam kuryāditya-
rthaḥ // GRhtCM_11.2 :1 // § 2053

punastrapuṇā vaṅgena saha tārakriyāsu rūpyakāryeṣu 5
nirvyūḍham kuryāt nāgavaṅgau sarvatra pītasitakāryeṣu
praśastāvityarthaḥ // GRhtCM_11.2 :2 // § 2054

Herstellung eines bījas

ghanasatvaṃ khalu raviṇā rasāyane
dvaṃdvakaṃ yojyaṃ /
raktagaṇapātabhāvitagirijatumākṣika-
gairikadaradaiḥ // GRht_11.3
// § 2056

abhrasatvayogamāha ghanasatvam ityādi // GRhtCM_11.3:1
// § 2057

- 5 khapu niścaye vākyāpaṅkāre vā ghanasatvam abhras-
āraṃ raviṇā tāmreṇa saha rasāyane jarāvyaḍhināśane dv-
aṃdvakaṃ ghanasatvatāmraṃ yojyaṃ punaḥ raktagaṇa-
pātabhāvitagirijatumākṣikagairikadaradaiḥ raktagaṇasya
yaḥ pātaḥ pātanaṃ nikṣepo vā tena bhāvitāni gharmapuṭ-
10 itāni girijatumākṣikagairikadaradāni girijatu śipājatu mā-
kṣikaṃ pratītaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ etairbījaśeṣaṃ ku-
ryād ityāgāmiśpokājjñeyam // GRhtCM_11.3:2 // § 2058

gold :: bīja

mṛdulatām rakānta ghanasatvaṃ
mṛtanāgatīkṣṇakanakaṃ ca /
kurvīta bījaśeṣaṃ
daradaśilātālamākṣikairvāpāt //
GRht_11.4 // § 2060

vidhyantaramāha mṛdupetyādi // GRhtCM_11.4:1 //
§ 2061

- 5 mṛdupaṃ nepāpasaṃjñikaṃ tāmraṃ kāntaṃ pohajāti
ghanasatvam abhrasāraṃ punarmṛtaṃ nāgaṃ sīsakaṃ tī-
kṣṇaṃ pohajāti kanakaṃ hema etattrayaṃ bījaṃ śupbā-
ditrayaṃ ca bījasaṃjñikaṃ daradaśipātāpamākṣikairvā-
pāt daradaṃ hiṅgupaṃ śipā manohvā tāpaṃ haritāpaṃ
10 etaiḥ kṛtvā vāpaḥ vahnitapte parikṣepaḥ tasmāt bījaśe-
ṣaṃ kurvīta ubhayorbīje abhrasatvahemnaḥ śeṣe kuryād-
ityarthaḥ vā evaṃ kṛte yaccheṣaṃ tiṣṭhati tadbījamiti //
GRhtCM_11.4:2 // § 2062

gold, silver :: bīja

mṛtanāgaṃ vaṅgaṃ vā śulvaṃ
 ghanasatvatāraṅkaṅkaṃ vā /
 dhmatāṃ tadeva sarvaṃ
 giriṇādhikaśodhanairvāpāt //
 GRht_11.5 // § 2064

vidhyantaramāha mṛtaṃ nāgaṃ ityādi // GRhtCM_11.5:1
 // § 2065

mayannāgaṃ sīsaṅkaṃ tanmṛtanāgaṃ ca mṛtaṃ yadvā- 5
 ṅgaṃ raktagaṇāvāpamṛtaṃ ca yacchupvaṃ vā ghanasatv-
 atāraṅkaṅkaṃ ghanasatvamabhrasāraṃ tāraṃ rūpyaṃ ka-
 nakaṃ hema etannadugaṇasarvaṃ vā pratyekaṃ pṛthak
 giriṇā śipājatunā saha dhmatāṃ kuryāt adhikaśodhanaiḥ
 daradaśipātāpāpāpāt bījaśeṣaṃ kuryāditi pūrvasaṃba- 10
 ndhaḥ // GRhtCM_11.5:2 // § 2066

gold :: bija (?)

raktagaṇaṃ pītaṃ vā
 māṅṅikarājāvartam atho vimalam /
 ekatamaṃ vā
 gairikakunaṭṭikṣitigandhakakhaḅairvā
 // GRht_11.6 // § 2068

nirvyūdhairaiva raso rāgādi gṛhṇāti
 bandhamupayāti /
 mṛtalohoparasādyair nirvyūdhaṃ
 bhavati śṛṅkhalābījaṃ // GRht_11.7
 // § 2070

raktaṅgaṃ dāḍimakiṃśukādikaṃ vā pītaṅgaṃ ya-
thā / § 2071

kiṃśukaḥ karṇikāraśca haridrādvitayaṃ tathā / § 2072
pītavargo+ayamuddiṣṭo rasarājasya karmaṇi iti //
5 GRhtCM_11.6-7:1 // § 2073

vā māḥṣikaṃ tāpyaṃ vā rājāvartaṃ rājavarto pājava-
rada iti bhāṣāyāṃ atha vimapaṃ tāramāḥṣikaṃ ityekat-
amaṃ sarvameva vā gairikakunaṭikṣitigandhakakhagaiḥ
gairikaṃ pratītaṃ kunaṭi manohvā kṣitiḥ sphatakī gandh-
10 akaḥ pratītaḥ khagaḥ kāsīsaṃ etairiti // GRhtCM_11.6-7:2
// § 2074

etaiḥ pūrvoktaireva rase nirvyūḍhe raso rāgādi rañj-
anādi grhṇāti ādiśabdāt sāraṅgaṃ ca vijñeyaṃ punarba-
ndham upayāti bandhanamāpnoti punaḥ mṛtapohopara-
15 sādyaḥ mṛtāśca te pohāśca dhātavaśca tā eva uparasā ga-
ndhakādyāḥ ādyaśabdāt rasā api tairnirvyūḍhaiḥ kṛtvā śr-
ṅkhapābījaṃ uttarottaraṃ rañjakaṃ bhavatītyarthaḥ //
GRhtCM_11.6-7:3 // § 2075

bīja for rañjana and bandhana of mercury

āyasaśalālikābhyāṃ advandvākhyaiśca
saṅkarākhyaiśca /

nirvyūḍhaṃ

rasalohairjāraṅgakarmocitaṃ bhavati

// GRht_11.8 // § 2077

rasapohairiti rasā vaikrāntādayo pohā dhātavaḥ pra-
tītās tair nirvyūḍhaṃ kiṃviśiṣṭaiḥ advandvākhyaiḥ ek-
5 ātmaiḥ saṅkarairvā sarvaiḥ saṅkaro+avakare ityama-
raḥ evaṃ niṣpanne bījaṃ jāraṅgayogyāṃ sadityarthaḥ //
GRhtCM_11.8:1 // § 2078

bījamidaṃ raktaṅge niṣecitaṃ tena
kṛtavāpam /

cāritajāritamātram sūtaṃ rañjayati

badhnāti // GRht_11.9 // § 2080

viśeṣavidhyantaramāha bījamyādi // GRhtCM_11.9:1
// § 2081

idaṃ niṣpannabījaṃ raktagaṇe niṣcitam kuryāt //
GRhtCM_11.9:2 // § 2082

5

punastena raktagaṇena kṛtavāpaṃ kṛto vāpo yasmin
tat // GRhtCM_11.9:3 // § 2083

punastadbījaṃ cāritajāritamātram pūrvaṃ ca paścāt jā-
ritaṃ santaṃ sūtaṃ rañjayati rāgaṃ prāpayati badhnāti
ceti // GRhtCM_11.9:4 // § 2084

10

bīja :: further processing

raktasnehaviśodhitamṛtaloharasādibhistu

sarveṣāṃ /

bījānāṃ kuru vāpaṃ raktasnehe

niṣekaṃ ca // GRht_11.10 // § 2086

taccāha raktetyādi // GRhtCM_11.10:1 // § 2087

raktasneha iti raktagaṇo dāḍimakiṃśukādikaḥ sne-
haḥ kaṅguṇyādīnāṃ etairviśodhitāḥ paścānmṛtā ye dh- 5
ātavo rasādayasca rasoparasāstaiḥ sarveṣāṃ bījānāṃ pū-
rvoktānāṃ vāpaṃ kuru rase iti śeṣaḥ vā rakte raktava-
rṇe snehe snehavarge niṣekaṃ ca vidhānadvayamidam //
GRhtCM_11.10:2 // § 2088

silver :: bījas

vaṅgābhram abhratāraṃ

sitaśailamalāhatau ca sitavaṅgau /

raktaṃ sitatāpyahataṃ ramati

nirvyūḍhavaṅgābhram //

GRht_11.11 // § 2090

pītakriyāyāṃ bījānyuktāni atha śvetakriyāyāṃ bījāny-
āha vaṅgetyādi // GRhtCM_11.11:1 // § 2091

vaṅgābhramiti vaṅgaṃ raṅgaṃ abhraṃ gaganam ete
bījahetave iti śeṣaḥ // GRhtCM_11.11:2 // § 2092

5 punarabhratāraṃ abhraṃ gaganam tāraṃ rūpyam iti
ca sitam śvetam yacchaipamapam śipājatu tena āhatau sa-
myak mṛtau sitavaṅgau tāraṅgau kāryau punaḥ raktaṃ
hema sitam tāraṃ tāpyam māksikam tābhyām hataṃ mā-
ritaṃ kuryāt // GRhtCM_11.11:3 // § 2093

10 punastāraṃ rūpyam nirvyūḍham vaṅgaṃ cābhraṃ ca
yatra tadevamvidham kuryāt // GRhtCM_11.11:4 // § 2094

etatsarvam rase tārakriyāsu yojamityarthaḥ // GRhtCM_11.11:5
// § 2095

nirvāhaṇavidhireṣaḥ

prakāśito+aśeṣadoṣaśamanāya /

bījānāmapyevaṃ ghanasatvam yujyate

prathamam // GRht_11.12 // § 2097

bīje'bhrasatvam pradhānamāha nirvāhaṇetyādi // GRhtCM_11.12:1
// § 2098

5 eṣaḥ kimarthaḥ aśeṣadoṣaśamanāya dhātvādīnām sa-
mastadoṣanāśanāyetyarthaḥ // GRhtCM_11.12:2 // § 2099

evamamunā prakāreṇa yathā dhātunirvāhaṇavidhist-
athā bījānām rase nirvāhaṇam kuryāt sarvabījanirvāh-
aṇe abhrakasatvam prathamam nirvāhyamiti jñeyam //
10 GRhtCM_11.12:3 // § 2100

crucible for bījanirvāhaṇa

chāgāsthibhasmanirmitamūṣām

kṛtvaiva mallakākārām /

dalayoge ghanarandhrām

taṅkaṇaviṣaguñjākṛtālepām //

GRht_11.13 // § 2102

nirvāhaṇavidhānamāha chāgetyādi // GRhtCM_11.13:1
 // § 2103

evaṃvidhāṃ mūṣāṃ kṛtvā dhātunirvāhaṇaṃ kuryāt iti
 śeṣaḥ // GRhtCM_11.13:2 // § 2104

kiṃbhūtāṃ chāgāsthībhasmanirmitamūṣāmiti chāgo 5
 bastastasyāsthīni tadbhasmanā nirmitā kṛtā yā mūṣā tām
 // GRhtCM_11.13:3 // § 2105

punaḥ kiṃbhūtāṃ mappakākārāṃ gostanasadr̥śīm //
 GRhtCM_11.13:4 // § 2106

punaḥ kiṃviśiṣṭāṃ ghanarandhrāṃ nibiḍachidrām // 10
 GRhtCM_11.13:5 // § 2107

punaḥ ṭaṅkaṇaviṣaguñjākṛtapepāṃ ṭaṅkaṇaṃ saubhā-
 gyaṃ viṣaṃ saktukaṃ guñjā raktikā tābhiḥ kṛto pepo ya-
 syāṃ sā tām // GRhtCM_11.13:6 // § 2108

evaṃbhūtā mūṣā dapayoge patramepane kāryetya- 15
 rthaḥ // GRhtCM_11.13:7 // § 2109

atha dvandvamelanamabhidhāsyate /

Motivation für dvandvamelana

yāvan nāṅgāṅgatayā na milanti lohāni
 sarvasattveṣu /

tāvatsarvāṅgaṃ na ca carati raso

dvandvayogena // GRht_12.1 // § 2111

vācāṃ vipāsenā sudhānukārī nu jagatkaroti / § 2112

kiṃcitsvayaṃ yatpuruṣatvameva sudhādvijihvāśritam
 ityadoṣaḥ // GRhtCM_12.1:1 // § 2113 5

atha dvandvayogaprakāramāha yāvadityādi // GRhtCM_12.1:2
 // § 2114

yāvadityavadhau // GRhtCM_12.1:3 // § 2115

pohāni hemādīni nāṅgāṅgatayā bhujāṅgaśarīratayā na
 mipanti sugamatvena ekaśarīratāṃ nāpnuvanti // GRhtCM_12.1:4
 // § 2116

keṣu sarvasattveṣu abhrādīnāṃ sāreṣu sattvasya kāṭhi-
nyādvīnopāyaṃ naikatāṃ yānti pohāni // GRhtCM_12.1 :5
// § 2117

5 // atastāvadrasaḥ sarvāṅgaṃ na carati // GRhtCM_12.1 :6
// § 2118

kena kṛtvā satveṣu pohāni mipanti dvandvayogena da-
radādinā vā guḍapuraṭaṅkaṇādineti // GRhtCM_12.1 :7
// § 2119

metals :: preparation for dv.~

mākṣīkarasakasyakadaradānyatamena
vāpitaṃ loham /
saṃtyajati nibiḍabhāvaṃ satve
saṃmilati sudhmātam // GRht_12.2
// § 2121

sattvamepanavidhānam āha mākṣīketyādi // GRhtCM_12.2 :1
// § 2122

5 // poḥaṃ svarṇādi // GRhtCM_12.2 :2 // § 2123

mākṣīkaṃ tāpyaṃ rasakaṃ kharparikaṃ sasyakaṃ ca-
papā daradaṃ hīṅgupaṃ etena catuskeṇa vā ebhyo 'nya-
tamenoktarasoparasena vāpitaṃ sudhmātaṃ śobhanayu-
ktyā dhmātaṃ ca sat nibiḍabhāvaṃ saṃtyajati sattve sa-
10 ṃmipati ca // GRhtCM_12.2 :3 // § 2124

dvandvamelāpaka :: preparation

guḍapuraṭaṅkaṇalākṣāsarjarasair
dhātakīsamāyuktaiḥ /
strīstanyena tu piṣṭaiḥ rasāyane
dvaṃdvitaṃ yojyam // GRht_12.3
// § 2126

vidhyantaramāha guḍetyādi // GRhtCM_12.3:1 // § 2127

idaṃ dvaṃdvitaṃ dvaṃdvīkṛtaṃ poḥaṃ sattvena mi-
pitaṃ rasāyane jarāvvyādhināśane yojyam // GRhtCM_12.3:2
// § 2128 5

kairdvandvamepāpakaiḥ kṛtvā dvaṃdvitamityāha gu-
ḍetyādi // GRhtCM_12.3:3 // § 2129

guḍaḥ pratītaḥ puro guggupuḥ ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ
pākṣā jatu sarjaraso rāpā etaiḥ dhātakīsamāyuktaiḥ dhāt-
akī pratītā tatsamāyuktaiḥ punaḥ strīstanyena nārīdugdha- 10
ena piṣṭairmarditaiḥ etairdvandvamepāpakaiḥ kṛtvā //
GRhtCM_12.3:4 // § 2130

dvandvamelāpaka

ūrṇāṭaṅkaṇagirijatukarṇākṣimalendra-
gopakarkaṭakaiḥ

/

nārīpayasā piṣṭaiḥ sarve dvandveṣu hi
milanti // GRht_12.4 // § 2132

sarve dvandveṣu satvaṃ prati dvandveṣu mipanti ekī-
bhavanti poḥāni iti śeṣaḥ // GRhtCM_12.4:1 // § 2133

etaiḥ kaiḥ ūrṇādibhiḥ // GRhtCM_12.4:2 // § 2134 5

ūrṇā pratītā ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ girijatu śīpājatu
karṇākṣimapam manuṣyasya indragopako jīvaviśeṣaḥ ka-
rkaṭakaścakupīraḥ syātkupīraḥ karkaṭakaḥ ityamarāḥ et-
aiḥ // GRhtCM_12.4:3 // § 2135

kiṃviśiṣṭaiḥ nārīpayasā strīdugdhenā piṣṭaiḥ kapkitaiḥ 10
trayo+api dvandvamepāpakayogā iti // GRhtCM_12.4:4
// § 2136

**dva.~of rasavaikrānta and gold => bandhana
of mercury**

rasavaikrāntakamevaṃ milati
dvandvānviṭaṃ samaṃ hemnā /
nirvyūḍhaṃ tatsatvaṃ tena raso
bandhamupayāti // GRht_12.5
// § 2138

vidhyantaramāha raseṭyādi // GRhtCM_12.5:1 //
§ 2139

- 5 evamuktavidhānena rasavaikrāntakaṃ dvandvānvi-
ṭaṃ svakīyadvandvasahitaṃ mipati pṛthagbhāvaṃ tyajati
// GRhtCM_12.5:2 // § 2140
kena samaṃ hemnā saha // GRhtCM_12.5:3 // § 2141
tadrasavaikrāntasattvaṃ hemnā saha nirvyūḍhaṃ ku-
10 ryāt tena rasavaikrāntasattvahemayogena raso bandham-
upayāti baddho bhavatīti // GRhtCM_12.5:4 // § 2142

dvandvamelāpaka

śastaṃ sarvadvandve
giriṭatulelītakendragopādyaiḥ /
mahiṣīkarṇamalādyaiḥ syādbījaṃ
ṭaṅkaṅālaviṣaiḥ // GRht_12.6 // § 2144

atha viśeṣavidhyantaramāha śastamityādi // GRhtCM_12.6:1
// § 2145

- 5 evaṃvidhaṃ bījaṃ śastaṃ kva sarvadvandve //
GRhtCM_12.6:2 // § 2146
punaretaiḥ kṛtvā bījaṃ śastaṃ syāt // GRhtCM_12.6:3
// § 2147
kaiḥ giriṭatupepītakendragopādyaiḥ giriṭatu śipājatu
10 pepītako gandhakaḥ indragopaḥ surendragopo jīvaviśe-
ṣaḥ ete ādyā yeṣāṃ taiḥ // GRhtCM_12.6:4 // § 2148
na kevaṃmetair mahiṣīkarṇamapādyaiśca mahiṣyāḥ
karṇayormapa ādyo yeṣāṃ te ādyaśabdānnāsākṣimapam
ca // GRhtCM_12.6:5 // § 2149

punaṣṭaṅkaṅāpaviṣaiḥ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ āpaṃ
haritāpaṃ viṣaṃ kandaṃ etaḥ piṣṭairdvandvamepāpaḥ
syāditi punaḥ saṃbandhaḥ // GRhtCM_12.6:6 // § 2150

dvandvamelāpaka

**madhusahitairapyetaistārābhraṃ milati
tāpyakanakaṃ ca /
eraṇḍataiḥṭaṅkaṅkaṃkuṣṭhaśilendragopaistu
// GRht_12.7 // § 2152**

vidhyantaramāha madhvityādi // GRhtCM_12.7:1 //
§ 2153

etaḥ pūrvoktair yogaiḥ madhusahitaiḥ kṣaudrayutaiḥ 5
tārābhraṃ rūpyagagaṇaṃ mipati // GRhtCM_12.7:2 //
§ 2154

ca punastāpyakanakaṃ māḥṣikasvarṇaṃ idaṃ dva-
ndvaṃ ca mipati // GRhtCM_12.7:3 // § 2155

na kevaṃ pūrvoktayogair mipati punaretair er- 10
aṇḍataiḥṭaṅkaṅkaṃkuṣṭhaśilendragopaiśca eraṇḍatai-
paṃ vātārisnehaḥ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ kaṅkuṣṭhaṃ
viraṅgaṃ śipā manohvā indragopako jīvaviśeṣaḥ etai-
śca madhusahitaiḥ kṛtvā dvandvaṃ mipatītyavaśyam //
GRhtCM_12.7:4 // § 2156 15

melāpana of mercury, gold, and abhra

**sūtena śuddhakanakaṃ niṣpiśya
samābhrayojitaṃ kṛtvā /
pādena tu
pūrvoktadvandvānyatamakaṃ
kalpyam // GRht_12.8 // § 2158**

tadvidhānamāha sūtenetyādi // GRhtCM_12.8:1 // § 2159

prathamam sūtena rasena saha śuddhakanakam ni-
5 spiṣya samṁardya punaḥ samābhrayojitam kṛtvā samam
ca tadabhram ca tena yojitam kṛtvā paścātpādena ca-
turthāṁśavibhāgena pūrvoktadvandvānyatamakam ka-
ppyam pūrvoktadvandvam eraṇḍataipādikam girijatvā-
dikam ca tebhyo 'nyatamakam dvandvam yojyamiti //
GRhtCM_12.8:2 // § 2160

melāpana of gold and abhra

rasoparasasya hemno dviḡuṇam
śuddhamākṣikam dattvā /
svarasena kākamācyā rambhākandena
mṛdnīyāt // GRht_12.9 // § 2162

kṛtamityetatpiṇḍam hemābhram milati vajramūṣāyām
/ § 2163

5 vidhyantaramāha rasetyādi // GRhtCM_12.9:1 // § 2164

rasoparasasya vaikrāntagandhakādermadhye śuddha-
mākṣikam nirdoṣam tāpyam hemno dviḡuṇam kanakā-
ddviḡuṇitam dattvā dviḡuṇamākṣikayutam hema dattve-
10 tyarthaḥ // GRhtCM_12.9:2 // § 2165

etadrasoparasādikam kākamācyā vāyasyāḥ svarasena
mṛdnīyāt mardanam kuryāt // GRhtCM_12.9:3 // § 2166

rambhākandena ca kadalīkandenāpītyarthaḥ // GRhtCM_12.9:4
// § 2167

15 etatpūrvauśadham piṇḍam golākāram kuryāt // GRhtCM_12.9:5
// § 2168

itividhānena hemābhram milati hematāpyam ceti //
GRhtCM_12.9:6 // § 2169

20 kva vajramūṣāyām // GRhtCM_12.9:7 // § 2170
tathāha / § 2171

mṛdastrībhāgāḥ śaṅgaladdibhāgau bhāgaśca nirdagdha-
atūṣopalādeḥ / § 2172

kiṭṭārdhabhāgaṃ parikhaṇḍya vajramūṣāṃ vidadhyā-
tkhalu satvapāte / § 2173

iti // GRhtCM_12.9:8 // § 2174

5

melāpana of abhrasattva with diff. substances

raviśaśitīkṣṇairevaṃ milanti

gaganādisatvāni // GRht_12.10

// § 2175

evam amunā vidhinā raviśaśitīkṣṇaiḥ saha ravistā-
mraṃ śaśī rūpyaṃ tīkṣṇaṃ pohajātiḥ etaiḥ sārddhaṃ ga-
ganādisatvāni abhrādīnāṃ sārāṇi mīpantīti yugmaṃ //
GRhtCM_12.10:1 // § 2176

5

melāpana for saṅkarabījas

saṅkarabījānāmapi vidhānamityādi

gaganasatvayogena /

mākṣīkayogādanyaṃ yojyamavaśyaṃ tu

sarvatra // GRht_12.11 // § 2178

abhrasatvasyādhikāramāha saṅkaretyādi // GRhtCM_12.11:1
// § 2179

saṅkarabījānāmapi vidhānaṃ kartavyārthopadeśa itī 5
yāvat // GRhtCM_12.11:2 // § 2180

ityādi pūrvoktaṃ tu punaḥ gaganasatvayogena abhra-
kasattvena sārddhaṃ mākṣīkayogād anyāṃ yojyaṃ abhra-
sattvena saha mākṣīkaṃ na syāditi vyaktiḥ // GRhtCM_12.11:3
// § 2181

10

- kāntamukhaṃ sarveṣāṃ sattvānāṃ
melakaṃ prathamam /
pūrvoktakalkasahitaṃ
mākṣīkamṛtanāgatāśīlam //
GRht_12.12 // § 2183
iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovi-
ndabhaḡavatpādaviracite rasaḥṛdayatantre
dvandvādhikārātmako dvādaśo+avabodhaḥ //
5 kāntetyādi // GRhtCM_12.12:1 // § 2185
mākṣīkeṇa mṛtaṃ yannāgaṃ tāpaṃ haritāpaṃ śīpā
manohvā ca tattathā pūrvoktakapkasahitaṃ yatkapkaṃ
rasoparasādīnāṃ tena sahitaṃ yuktaṃ kāntamukhaṃ ya-
thā / § 2186
10 abhāve'bhrakasattvasya kāntasattvaṃ pradāpayet /
§ 2187
kāntasattvasya vābhāve tīkṣṇapohaṃ tu dāpayet / § 2188
iti // GRhtCM_12.12:2 // § 2189

- mākṣīkakāntatīkṣṇaṃ tīkṣṇaṃ
mākṣīkam abhrakaṃ bījam /
mākṣīkakāntaśulbaṃ tīkṣṇābhrakaṃ
mahābījam // GRht_13.1 // § 2191
madhuni mādhava eva madhuvrataḥ prakurute mud-
ito madhuraṃ ravam / § 2192
5 vararavo+api satāṃ ca samāgamāṃ śabapatā kimupaiti
na cārutāṃ // GRhtCM_13.1:1 // § 2193
saṃkarabījānāṃ madhye mahābījasamjñānyāha mākṣ-
īketyādi // GRhtCM_13.1:2 // § 2194
etattrikaṃ mahābījaṃ kimetat mākṣīkakāntatīkṣṇaṃ
10 mākṣīkakāntaśupbaṃ tīkṣṇābhrakaṃ ca mākṣīkaṃ tā-
pyaṃ kāntaṃ cumbakaṃ śupbaṃ tāmraṃ tīkṣṇaṃ po-
hajātir abhrakaṃ gaganāṃ etattritayaṃ bījaṃ mahā-
bījaṃ etattritrimukhaṃ pratyekaṃ mahāsaṃjñam //
GRhtCM_13.1:3 // § 2195

viśeṣo+atra / § 2196
 bījapākaṃ pravakṣyāmi jāraṇārthaṃ rasasya tu / § 2197
 sūtrakramo+ayaṃ bījena samajīrṇena śudhyati / § 2198
 iti // GRhtCM_13.1:4 // § 2199
 avāntaratvena ca pratyekam dravyam bījasamjñābhim- 5
 atam // GRhtCM_13.1:5 // § 2200

mākṣīkakāntaśulbaṃ
 śulbābhraṅkamākṣīkaṃ cāpi /
 kāntābhraṅkamākṣīkaṃ
 tāpyakaśulbābhraṅkam mahābījam //
 GRht_13.2 // § 2202

taccāha mākṣīketyādi // GRhtCM_13.2:1 // § 2203
 mākṣīkakāntaśupbaṃ mākṣīkaṃ tāpyam kāntam cu-
 mbakaṃ śupbaṃ tāmraṃ etadapi mahābījam jñeyam // 5
 GRhtCM_13.2:2 // § 2204

punaḥ śupbābhraṅkamākṣīkaṃ punaḥ kāntābhraṅkamā-
 kṣīkaṃ kāntam kāntapāśāṇam abhraṅkam gaganam mākṣī-
 kaṃ tāpyam tathā tāpyakaśupbābhraṅkam etadapi ca ma-
 hābījam jñeyamiti // GRhtCM_13.2:3 // § 2205 10

mākṣīkatikṣṇaśulbaṃ
 tikṣṇaśulbābhraṅkam mahābījam /
 mākṣīkakāntakanakaṃ
 kanakāruṇamākṣīkaṃ mahābījam //
 GRht_13.3 // § 2207

taccāha mākṣīketyādi // GRhtCM_13.3:1 // § 2208
 mākṣīkatikṣṇaśupbaṃ mākṣīkaṃ tāpyam tikṣṇam sār-
 apohajātiḥ śupbaṃ tāmram // GRhtCM_13.3:2 // § 2209 5
 punastikṣṇaśupbābhraṅkam tikṣṇam sāram śupbaṃ tā-
 mram abhraṅkam gaganam // GRhtCM_13.3:3 // § 2210
 punarmākṣīkakāntakanakaṃ mākṣīkaṃ tāpyam kā-
 ntam kāntapāśāṇam kanakaṃ svarṇam // GRhtCM_13.3:4
 // § 2211 10

punaḥ kanakāruṇamākṣikaṃ kanakaṃ svarṇaṃ aru-
ṇaṃ tāmraṃ mākṣikaṃ svarṇamākṣikaṃ ceti catuṣṭayaṃ
mahābījaṃ pravaraḥ ityārthaḥ // GRhtCM_13.3:5 //
§ 2212

- 5 caturṇāṃ pratyekaṃ mahābījaśaṃjñeti // GRhtCM_13.3:6
// § 2213

mākṣikatīkṣṇatāraṃ tārāruṇamākṣikaṃ
caivam /
kāntaṃ tu śulbatāpyaṃ
śulbābhratāpyakāñcanaṃ cāpi //
GRht_13.4 // § 2215

taccāha mākṣikatīkṣṇatāramiti // GRhtCM_13.4:1 //
§ 2216

- 5 mākṣikaṃ tāpyaṃ tīkṣṇaṃ sāraṃ tāraṃ rūpyaṃ //
GRhtCM_13.4:2 // § 2217

punastārāruṇamākṣikaṃ evamuktavidhānena idam-
api tāraṃ rūpyaṃ aruṇaṃ tāmraṃ mākṣikaṃ tāpyaṃ //
GRhtCM_13.4:3 // § 2218

- 10 punaḥ kānte cumbake'bhivyāpake adhikaraṇe śupbaṃ
tāmraṃ tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ yat prayuktam //
GRhtCM_13.4:4 // § 2219

apīti niścayena // GRhtCM_13.4:5 // § 2220

- 15 śupbābhratāpyakāñcanaṃ vā śupbaṃ tāmraṃ abhraṃ
gaganam tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ kāñcanaṃ hema etacc-
atuṣṭayamapi mahābījaṃ jñeyam // GRhtCM_13.4:6 //
§ 2221

mahābījaśaṃbandhaḥ pratyekamiti vyaktiḥ // GRhtCM_13.4:7
// § 2222

kāntendusasyatāpyaṃ
kāntābhakatīkṣṇamākṣikaṃ caiva /
hemābhraśulbatāpyaṃ
hemābhraśulbamākṣikaṃ vāpi //
GRht_13.5 // § 2224

taccāha kāntendusasyatāpyamiti // GRhtCM_13.5:1
// § 2225

kāntaṃ kāntapāṣāṇaṃ industāraṃ sasyaṃ capapā tā-
pyaṃ svarṇamākṣikaṃ ceti // GRhtCM_13.5:2 // § 2226

punaḥ kāntābhakatīkṣṇamākṣikaṃ tathā hemābhraś- 5
upbatāpyaṃ punarhemābhraśupbamākṣikaṃ vā hema
kanakaṃ abhraśaṃ gaganam śupbaṃ tāmraṃ māksī-
kaṃ tāpyaṃ etaccatuṣṭayamapi mahābījaṃ jñeyam //
GRhtCM_13.5:3 // § 2227

pratyekadravye bījaśaṃjñā ceti dhvanyarthaḥ // GRhtCM_13.5:4
// § 2228

kāntābhraśulbatāpyaṃ saṅkarabījaṃ catuḥṣaṣṭiḥ // GRht_13.6 // § 2229

taccāha kāntetyādi // GRhtCM_13.6:1 // § 2230

kāntābhraśupbatāpyaṃ kāntaṃ cumbakaṃ abhraśaṃ
gaganam śupbaṃ tāmraṃ tāpyaṃ māksikaṃ ityapi mah-
ābījaṃ // GRhtCM_13.6:2 // § 2231 5

eteṣāṃ mahābījānāṃ cet saṅkarabījaṃ pratyekaṃ dr-
avyasya bījaśaṃjñā sā tarhi catuḥṣaṣṭipramāṇā syāditya-
rthaḥ // GRhtCM_13.6:3 // § 2232

mahābīja :: production

sarveṣāṃ bījānāmādau kṛtvā yathoktasamyogam / śatavāpyaṃ yadvahnau drāvitaṃ hi bījaṃ viśuddhamidaṃ // GRht_13.7 // § 2234

bījavidhānam āha sarveṣāṃ ityādi // GRhtCM_13.7:1
// § 2235

ādau prathamam sarveṣāṃ bījānāṃ yathoktaṃ samy- 5
ogam catuḥṣaṣṭīnāṃ uktasamjñānāṃ dravyāṇāṃ samyo-

gaṃ ekatrīkaraṇaṃ kṛtvā yadekatrīkṛtaṃ vahnau drāvi-
taṃ bhavati tatsarvaṃ śatavāpyaṃ bījaṃ siddhaṃ pray-
atna syāditi śabdārthaḥ // GRhtCM_13.7:2 // § 2236

cāraṇa, garbha- and bāhyadruti necessary for bandhana

na patati yadi ghanasatvaṃ garbhe no
vā dravanti bījāni /

na ca bāhyadrutiyogastatkathamiha
badhyate sūtaḥ // GRht_13.8 // § 2238

sūtabandhane hetūnāha netyādi // GRhtCM_13.8:1
// § 2239

- 5 yadi garbhe rasodare ghanasattvaṃ abhrakasāraṃ na
patati na prāpnoti vā garbhe bījāni asminnadhyāye abhihi-
tāni māksīkakāntaśupbādīni yāvanno dravanti ca punarb-
āhyadrutistasyā yogo rase drutimepanaṃ na syāt tattasmā-
ddhetoḥ sūta ihāsyāṃ kriyāyāmasatyāṃ kathaṃ badhyate
10 ghanatvaṃ dhatte // GRhtCM_13.8:2 // § 2240
garbhadrutibāhyadrutibhyāṃ sūto badhyate niyatami-
tyabhiprāyaḥ // GRhtCM_13.8:3 // § 2241

production of gold :: preparing the mercury

samād adhi ca yajjīrṇaṃ bījaṃ tenaiva
cāvartatā kāryā /

kartavyaṃ tatkarāṇaṃ yasmātkhalu
jāyate hema // GRht_14.1 // § 2243

śaradi śāradamegho varṣati varṣāsu vārṣiko vārdaḥ /
§ 2244

- 5 madhusamaye parapuṣṭaḥ pravarajavaḥ śobhate sata-
tam // GRhtCM_14.1:1 // § 2245

bījajāraṇātkiṃ bhavati tadāha samādītyādi // GRhtCM_14.1 :2
// § 2246

samaṃ sūtatupyam adhiśabdād aparimitaṃ samāda-
dhikaṃ yajjīrṇaṃ jāraṇamāptaṃ bījaṃ niṣpannabījaṃ te-
naiva jīrṇena bījena saha āvartatā kāryā āvarta iti āvartaḥ 5
// GRhtCM_14.1 :3 // § 2247

kiṃ tat yasmādvidhānāddhema kanakaṃ jāyate kh-
apu niścayena tatkarāṇaṃ tasya vidhānasya karaṇam //
GRhtCM_14.1 :4 // § 2248

samādijīrṇasya sūtasya rūpyādiṣu prayogātkanakaṃ 10
bhavediti vyaktiḥ // GRhtCM_14.1 :5 // § 2249

rasabīja :: production

pradrāvya śastrapātre gandhapādena
sūtakaṃ dadyāt /
svarasena cauśadhīnām vaṭikām
niṣpiṣya kurvīta // GRht_14.2
// § 2251

saṃsthāpya lohaphalake chāyāśuṣkāṃ
tu tāṃ vaṭikām /
laghulohakaṭorikayā sthagayitvā
lepayetsudṛḍham // GRht_14.3
// § 2253

lavaṇārdramṛdā liptāṃ sudṛḍham 5
kurvīta dhūmrarodhāya /
dattvā sudṛḍhāṃgārān
bhastrādvayavahninaiva nirdhūme
// GRht_14.4 // § 2255

tāvadyāvaddhmātā raktābhā khoṭikā
bhavati /
apanīya tato+aṅgārān svabhāvaśītāṃ
kaṭorikāṃ matvā // GRht_14.5
// § 2257

utkhanyotkhanya tataḥ kaṭorikāyā raso
grāhyaḥ /
eṣaḥ mṛtasūtarājo golakavadbhavati ca
sa sukhādhmātaḥ // GRht_14.6
// § 2259

5 śikhigalatām ekaraso+atidhmātaḥ
kācaṭaṃkaṇataḥ /
triguṇaṃ vaṅgaṃ dadyātkrameṇa
nāgam alpālpadānena // GRht_14.7
// § 2261

paścāddhemnā yojyaṃ rasabījaṃ sūtabandhakaram /
§ 2262

10 sūtamāraṇavidhānam āha pradrāvyetyādi // GRhtCM_14.2-
7:1 // § 2263

śastrapātre tikṣṇamayapātre aupaśleṣike'dhikaraṇe sa-
ptamī // GRhtCM_14.2-7:2 // § 2264

15 gandhapādena gandhasya turyāṃśavibhāgena sūta-
kaṃ dadyāt tatpātroparibhāge dattaṃ pradrāvya vahniṇā
iti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:3 // § 2265

punaḥ oṣadhīnāṃ svarasena auśadhyo granthāntare
yathā / § 2266

mṛdnīyātkhalu tāvat piṣṭamañjanasadṛśaṃ bhavedyā-
vat / § 2267

20 tadanu ca niyāmakānāṃ śatāvarīkandukīsudhādīnām
/ § 2268

iti // GRhtCM_14.2-7:4 // § 2269

śatāvaryādīnām svakīyarasena niṣpiṣya pramardya va- ṭikām badarākarām kurvīti // GRhtCM_14.2-7:5 //	
§ 2270	
taccāha samsthāpyetyādi // GRhtCM_14.2-7:6 // § 2271	
tām pūrvoktām vaṭikām chāyāśuṣkāṃ lohaphalake śa- strapātre samsthāpya punaḥ laghulohakaṭorikayā pūrvok- talohaphalakāt laghvī yā lohakaṭorikā tayā sthagayitvā ācchādya dṛḍham gāḍham yathā syāttathā lepayet vakṣy- amāṇeneti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:7 // § 2272	5
taccāha lavaṇetyādi // GRhtCM_14.2-7:8 // § 2273	10
tām pūrvoditām laghulohakaṭorikām sudṛḍham yathā syāttathā lavaṇārdramṛdā lavaṇena saindhavādīnā yutā yā ārdṛā jalasiktā mṛt tayā liptām kurvīta // GRhtCM_14.2- 7:9 // § 2274	
kimartham dhūmrarodhāya yathā yantrādbahirdhūm- odgamo na syāt // GRhtCM_14.2-7:10 // § 2275	15
punaḥ sudṛḍhāṅgārān khadirādīnām dattvā bhastrā- dvayavahninā khalu dvayāgninā dhamyād iti agrimaślo- kasambandhāt // GRhtCM_14.2-7:11 // § 2276	
kva sati nirdhūme sati rase dhūmaniḥsaraṇavarjite sati // GRhtCM_14.2-7:12 // § 2277	20
taccāha tāvadityādi // GRhtCM_14.2-7:13 // § 2278	
sandhiliptā pūrvoktā lohaśarāvikā tāvadavadhau dhm- ātā kāryā yāvatkālapramāṇam raktābhā raktadyutiyuktā khoṭikā bhavati khoṭasyeva ākṛtiryasyāḥ sā khoṭikā //	25
GRhtCM_14.2-7:14 // § 2279	
tato+anantaram kaṭorikām svabhāvaśītalām svato hi- mām matvā jñātvā punaraṅgārānapanīya apasārya kaṭo- rikāmutkhanya raso grāhya iti śeṣaḥ āgamiślokasamba- ndhāt // GRhtCM_14.2-7:15 // § 2280	30
taccāha utkhanyetyādi // GRhtCM_14.2-7:16 // § 2281	
tato+anantaram laghulohakaṭorikām pūrvavarṇitām utkhanyotkhanya prabalatvenotpātya rasaḥ sūto grāhyaḥ // GRhtCM_14.2-7:17 // § 2282	
utkhanyotkhanyeti kaṭhinataratvādvā atyādareṇa vī- psā // GRhtCM_14.2-7:18 // § 2283	35
kutaḥ kaṭorikāsakāśāt eṣa itthamutpanno mṛtasūtarājo jñeyaḥ // GRhtCM_14.2-7:19 // § 2284	

sa ca sukhādhmātaḥ san golakavadbhavati vajramūṣā-
yāṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:20 // § 2285

5 kācaḥ pratītaḥ ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ tataḥ raso 'ti ma-
ryādāmatikramya dhmātaḥ san ekaraso bhavati samarasa
ityarthaḥ // GRhtCM_14.2-7:21 // § 2286

10 keṣāṃ śikhigalatāṃ śikhini galantīti vighrahaḥ śikhigal-
atāṃ dhātūnāṃ evaṃ galite rase triguṇaṃ vaṅgaṃ raṅgaṃ
dadyāt tato vaṅgadānānantaraṃ krameṇa alpamalpadān-
ena nāgaṃ sīsakaṃ ca dadyāditi // GRhtCM_14.2-7:22 //
§ 2287

taccāha paścādityādi // GRhtCM_14.2-7:23 // § 2288

paścāt triguṇasīsakadānānantaraṃ hemnā kanakena
saha rasabījaṃ mahābījaṃ yojyaṃ hemnā sārthaṃ mah-
ābījaṃ kīdr̥gbhavati // GRhtCM_14.2-7:24 // § 2289

mercury :: mārāṇa

tālakasūtenāpi ca kṛtvā vaṭikāṃ

niyāmakauṣadhibhiḥ // GRht_14.8

// § 2290

5 evaṃ nigrhya dhūmaṃ sudhiyā rasamārāṇaṃ kāryam
/ § 2291

rasabandhakaraṃ pāradabandhapradaṃ ca punaḥ tā-
5 lakāṃ haritālaṃ sūto rasaḥ tenāpi niyāmakauṣadhibhiḥ
śatāvaryādibhiḥ pūrvoktābhir guṭikāṃ kṛtvā nigrhya dhū-
maṃ rundhitadhūmaṃ yathā syāttathā sudhiyā matimatā
rasajñena evamamunā vidhinā rasamārāṇaṃ kāryaṃ pār-
adabandhaḥ kārya ityarthaḥ // GRhtCM_14.8:1 // § 2292

mercury :: mārāṇa

athavā śīlayā sūto mākṣikayogena vā

siddhaḥ /

jāyeta śuklavarṇo dhūmarodhena

tābhyāṃ vā // GRht_14.9 // § 2294

anyaccāha athavetyādi // GRhtCM_14.9:1 // § 2295

athavā vidhyantare śipayā manohvayā kṛtvā vā māṅ-
ikayogena tāpyasamyogaṃ kṛtvā sādhitastāpakayogavat
sūto rasaḥ śukpavarṇo jāyeta // GRhtCM_14.9:2 // § 2296 5

kena dhūmarodhena saindhavārdrāmṛdā pepena vā tā-
bhyāṃ śipāmāṅṣikābhyāṃ ubhābhyāṃ tāpakayogavat sā-
dhitāḥ san sūtaḥ śukpavarṇo bhaved iti // GRhtCM_14.9:3
// § 2297

mercury :: mṛta :: medic. use

mṛtaśulvatāpyacūrṇaṃ kāntayutaṃ

tena rañjayetkhoṭaṃ /

nirvyūḍhaṃ ghanasatvahemayutaṃ

tadrasāyane vojyam // GRht_14.10

// § 2299

anyaccāha mṛtetyādi // GRhtCM_14.10:1 // § 2300

mṛtaśupbatāpyacūrṇaṃ mṛtaṃ ca yat śupbaṃ tāmraṃ
tāpyaṃ svarṇamāṅṣikaṃ ca taccūrṇaṃ kiṃviśiṣṭaṃ kā- 5
ntayutaṃ cumbakamiśritaṃ tena mṛtaśupbatāpyacūrṇ-
ena kāntayutena pūrvam niṣpannaṃ khoṭaṃ rañjayet //
GRhtCM_14.10:2 // § 2301

kiṃviśiṣṭaṃ ghanasattvahemayutaṃ abhrasatvasvarṇ-
amiśritaṃ // GRhtCM_14.10:3 // § 2302 10

evaṃvidhaṃ tatkhoṭaṃ rasāyane jarāvyādhināśane
vojyam // GRhtCM_14.10:4 // § 2303

??

balinā triguṇena rasāt parpaṭikayutena

marditaṃ sūtaṃ /

niyāmakadivyaauśadhibhiśchāyāśuṣkā
kṛtā vaṭikā // GRht_14.11 // § 2305

??

mūśādhṛtaparpaṭikāmadhye saṃchādya
nigūḍhasudṛḍhena /
dhmātaṃ gacchati khoṭaṃ hemayutaṃ
sūtabandhakaram // GRht_14.12
// § 2307

- anyaccāha bapinetyādi // GRhtCM_14.11-12:1 // § 2308
- 5 triḡuṇena bapinā gandhakena saha rasaṃ sūtaṃ sudṛ-
ḍhaṃ yathā syāttathā marditaṃ kuryāt ityadhyāhāraḥ //
GRhtCM_14.11-12:2 // § 2309
- kimviśiṣṭena bapinā parpaṭikayutena parpaṭiko poḥa-
parpaṭikaḥ pratīstena yutena mipitena niyamasamskār-
10 oktāḥ niyamakāḥ divyaauśadhayaḥ śatāvarīpramukhās tā-
bhiḥ tato vaṭikā chāyāśuṣkā kāryā chāyāgharmarūpā śuṣkā
nīrasā tathā kāryā iti // GRhtCM_14.11-12:3 // § 2310
- anyaccāha mūṣetyādi // GRhtCM_14.11-12:4 // § 2311
- mūśādhṛtaparpaṭikā mūṣāyāṃ yā parpaṭikā pūrvokta-
15 pohaparpaṭikā sā nigūḍhasudṛḍhena nigūḍhaścāsau sud-
ṛḍhaśca tena mūpakādikṣārabidena kṛtvā madhye svāntaḥ
ācchādya dhmātaṃ kriyate punas tadūdhmātaṃ sat kho-
ṭaṃ gacchati khoṭatvamāpnoti // GRhtCM_14.11-12:5 //
§ 2312
- 20 tatkhoṭaṃ hemayutaṃ svarṇamipitaṃ sūtabandhaka-
raṃ syāt rasabandhanapradam ityarthāḥ // GRhtCM_14.11-
12:6 // § 2313

mercury :: māraṇa, khoṭa

baliyuktā parpaṭikā mṛditā
 snuhyarkabhāvitā guṭikā /
 madhye gartā kāryā sūtabhṛtācchādītā
 tadanu // GRht_14.13 // § 2315

bāhye dattvā nigadaṃ suliptamūṣodare
 dṛḍhaṃ nyastam /
 sūtaḥ puṭito mriyate dhmātaḥ khoṭaṃ
 bhavatyeva // GRht_14.14 // § 2317

vidhyantaramāha bapītyādi // GRhtCM_14.13-14:1 // 5
 § 2318

pūrvoktā yā parpaṭikā pohaparpaṭikā bapiyuktā ga-
 ndhakamiśritā snuhyarkabhāvitā ca snuhī vajrī arko ma-
 ndāras tābhyāṃ bhāvitā pputā etayoḥ payaseti bhāvaḥ mṛ-
 ditā ca gharṣitā ca evaṃ kṛtavidhānā parpaṭikā sati guṭikā 10
 vaṭikā kāryā madhye guṭikāntaḥ gartā kāryā sā gartā ta-
 taḥ sūtabhṛtā sūtapūritā satī tadanu gartakaraṇānantaraṃ
 ācchādītā kāryā parpaṭikayeti bhāvaḥ // GRhtCM_14.13-
 14:2 // § 2319

taccāha bāhya ityādi // GRhtCM_14.13-14:3 // § 2320 15

bāhye sūtodaraguṭikopari nigadaṃ dattvā supiptam-
 ūṣodare supiptā sāraṇakarmābhīhitauśadhīriti śeṣaḥ eva-
 mvidhā yā mūṣā tasyā yadudaraṃ tasmindṛḍhaṃ yathā
 syāttathā nigadaṃ nyastam sthāpitam kuryāditi śeṣaḥ //
 GRhtCM_14.13-14:4 // § 2321 20

mūṣodaraguṭikāntasthaḥ sūtaḥ puṭito vahniyogāt mri-
 yate pañcatvamāpnoti // GRhtCM_14.13-14:5 // § 2322

punaḥ dhmātaḥ san khoṭa bhavati // GRhtCM_14.13-
 14:6 // § 2323

evāvayamanyaniṣedhavāci // GRhtCM_14.13-14:7 // 25
 § 2324

mercury :: māraṇa, khoṭa

evam tālaśilābhyāṃ māṅṣikarasakaiśca
daradaśikhisahitaiḥ /
mriyate puṭasaṃyogād dhṃtāṃ
khoṭaṃ kṛtaṃ vimalam //
GRht_14.15 // § 2326

anyaccāha evamityādi // GRhtCM_14.15:1 // § 2327
evam pohaparpatikāvidhānena tāpaśipābhyāṃ dhṃtā-
5 taṃ sat yutaṃ yat khoṭaṃ tadvimapaṃ mapavarjitaṃ syāt
// GRhtCM_14.15:2 // § 2328
ca punaḥ māṅṣikarasakaistāpyakharparikaiḥ daradaś-
ikhisahitaiśca hiṅgupaśikhimipitaiśca karaṇarūpairvima-
paṃ ca punaḥ puṭayogād vahnisaṃparkāt dhṃtāṃ mr-
10 iyate // GRhtCM_14.15:3 // § 2329
ādau mapapakṣaṇamuktam // GRhtCM_14.15:4 //
§ 2330

mercury :: māraṇa

kiṭṭakapurasaṃyogād dhṃtātaiḥ kiṭṭastu
kiṭṭataḥ satvam /
nipatati satvaṃ rasasākaṃ janayati
tadbhasma tasyāpi // GRht_14.16
// § 2332

taccāha kiṭṭapurasaṃyogāt // GRhtCM_14.16:1 //
§ 2333
5 kiṭṭaṃ pohamapaṃ puro guggupuḥ tayoh saṃyogāt
dhṃtātaiḥ māṅṣikarasadaradarūpaiḥ pūrvoktaiḥ kiṭṭo bh-
avet punaḥ kiṭṭato rasasākaṃ sūtamiśritaṃ sattvaṃ sā-
raṃ nipatati tatsattvaṃ bhasma janayati utpādayati //
GRhtCM_14.16:2 // § 2334
10 tasyāpi bhasmanaḥ sattvaṃ ca nipatatīyarthāḥ //
GRhtCM_14.16:3 // § 2335

**rañjana with smoke and without mercury
(????)**

vaṅgarasagandhatālaṃ khaṭikāyā
yogataḥ superpaṭikā /
rañjayati satvatālaṃ dhūmena vināpi
sūtam // GRht_14.17 // § 2337

vidhyantaramāha vaṅgarasagandhatāpamiti // GRhtCM_14.17:1
// § 2338

vaṅgaṃ trapu rasaḥ sūtaḥ gandhako bapiḥ tāpaṃ har- 5
itāpaṃ etaccatuṣṭayaṃ khaṭikāyā yogataḥ khaṭikā citraka-
rajastasyā yogataḥ superpaṭikāṃ pūrvoktāṃ pohaparpaṭ-
ikāṃ rañjayati sūtena vināpi kimuta rasamipitena tāpasa-
ttveneti vyaktiḥ // GRhtCM_14.17:2 // § 2339

bīja :: for rañjana

evaṃ khoṭaṃ bījaṃ kṛtvā
rañjanavidhinā surañjanaṃ kāryam /
triguṇaṃ rasasya hema saṃyojyaṃ
tasya varabījam // GRht_14.18
// § 2341

mahābījanāṃ bījanāṃ ca viśeṣavidhānamāha evamity-
ādi // GRhtCM_14.18:1 // § 2342

evaṃ uktavidhānena bījaṃ vidhāya rañjanavidhinā ra- 5
ñjanavidhānena surañjanaṃ kāryam // GRhtCM_14.18:2
// § 2343

tatkārye rasasya sūtasya triguṇaṃ hema saṃyojyaṃ
punas tasya hemnaḥ triguṇaṃ varabījam yojyaṃ iti viśe-
ṣavidhiḥ // GRhtCM_14.18:3 // § 2344 10

**abhra :: sattva :: druti :: causes bandhana of
mercury**

vakṣye tvabhrakasatvād vimaladrutim
akhilaguṇagaṇādhārām /
sā hi nibadhnāti rasam saṃmilitā milati
ca sukhena // GRht_15.1 // § 2346

bhāratī bhāratakhaṇḍamaṇḍitā pacaremānandamañj-
arī / § 2347

5 kastayā na rasamapaṃ kuto jayā vakrapadmamadhi-
sthayā sadā // GRhtCM_15.1 :1 // § 2348

bāhyadrutipraśaṃsāmāha vakṣya ityādi // GRhtCM_15.1 :2
// § 2349

10 ahaṃ kaviḥ abhrakasattvādgaganasārato vimapadru-
tiṃ pakṣe vimapā cāsau drutiśceti vigrahaḥ // GRhtCM_15.1 :3
// § 2350

kiṃviśiṣṭām akhipaguṇagaṇādhārām akhipāśca te gu-
ṇagaṇāśca guṇapaṭapāśca teṣāṃ yā ādhārā tāṃ bahavo gu-
ṇās tiṣṭhantyaśyāmiti vyaktiḥ // GRhtCM_15.1 :4 // § 2351

15 sā rasabhūtā drutiḥ rasam sūtām nibadhnāti niścayena
badhnātītyarthaḥ // GRhtCM_15.1 :5 // § 2352

kiṃbhūtā satī // GRhtCM_15.1 :6 // § 2353

mipitā satī tupyamiśritā satī punaḥ drutiḥ sukhena mi-
pati patrāder durmipāpatvāt // GRhtCM_15.1 :7 // § 2354

abhra :: sattva :: druti :: production

vajravallyāḥ svarasena gaganam
sauvarcalānvitam piṣṭam /
paripakvaṃ niculapuṭairnirlepam
bhavati rasarūpam // GRht_15.2
// § 2356

drutividhānamāha vajravappyā ityādi // GRhtCM_15.2 :1
// § 2357

vajravappyāḥ svarasena svakīyena rasena gaganama-
bhrasattvaṃ sauvarcapānviṭaṃ rucakasaḥitaṃ piṣṭaṃ ku-
ryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_15.2 :2 // § 2358 5

kiṃviśiṣṭaṃ gaganam nicupapuṭair vetasadravabhāv-
anābhiḥ pakvaṃ vahnipuṭitaṃ tatpakvaṃ san nirpepaṃ
saṃparkavarjitaṃ rasarūpaṃ bhavati pāradasya rūpami-
tyarthaḥ // GRhtCM_15.2 :3 // § 2359

abhra :: sattva :: druti :: production

ajajalaśatapariplāvitakapitindukacūrṇavāpamātreṇa
/

drutajātamabhrakasatvaṃ mūṣāyāṃ
rasanibhaṃ bhavati // GRht_15.3
// § 2361

vidhyantaramāha ajetyādi // GRhtCM_15.3 :1 // § 2362
drujātarabhrakasattvaṃ abhrakasatvaṃ gaganasāraṃ
mūṣāyāṃ vajrasaṃjñāyāṃ drutaṃ sat rasasaṃnibhaṃ bh- 5
avati pāradabhūtaṃ ityarthaḥ // GRhtCM_15.3 :2 // § 2363

kena ajajapaśataparibhāvitakapitindukacūrṇavāpamā-
treṇa ajaḥ chāgastasya japena mūtreṇa śataṃ śatavāraṃ
paribhāviṭaṃ gharmapuṭitaṃ yatkapitindukacūrṇaṃ ta-
sya vāpamātreṇa drute' bhrasattve vāpe // GRhtCM_15.3 :3 10
// § 2364

abhra :: sattva :: druti :: production

nijarasaśataplāvitakañcukikandotthacū-
rṇakṛtaparivāpam
/

drutamāste'bhrakasattvaṃ

tadvatsarvāṇi lohāni // GRht_15.4

// § 2366

abhrakasattvaṃ vahniyogena drutaṃ āste dravarūpa-
mevāvaṭiṣṭhate // GRhtCM_15.4:1 // § 2367

5 kiṃviśiṣṭaṃ sattvaṃ nijarasaśataparibhāvitetyādi nij-
arasena svakīyadraveṇa paribhāviṭaṃ yatkañcukikando-
tthacūrṇaṃ tasya āvāpena yathā śatabhāvitakañcukikand-
otthacūrṇena sattvaṃ drutamāste tadvatsarvāṇi pohāni
drutāni tiṣṭhanti // GRhtCM_15.4:2 // § 2368

abhra :: sattva :: druti :: production

gaganam cikuratailagrṣṭam

gomayaliptam ca kuliśamūṣāyām /

sudhmātamatra sattvaṃ plavati

jalākāramacireṇa // GRht_15.5

// § 2370

anyaccāha gaganetyādi // GRhtCM_15.5:1 // § 2371

5 gaganam abhrasāram cikurataipagrṣṭam cikuratai-
pam keśataipam pratītam grantheṣu tena grṣṭam ma-
rditam gomayaliptam gomayena piptam yathā syā-
ttathā kupiśamūṣāyām vajrābhidhānāyām sudhmātam
sat acireṇāppakāpena japākāram bhavatīyanvayaḥ //
GRhtCM_15.5:2 // § 2372

abhra :: sattva :: druti :: general rule

gaganadrutiriha satve jñeyo hi rasasya

sampradāyo 'yam /

prathamam nipātya satvaṃ deyo vāpo

drute tasmin // GRht_15.6 // § 2374

sāmānyenābhradrutividhānamāha gaganetyādi // GRhtCM_15.6:1
// § 2375

ihāsmiṇ śāstre sattve gaganasāre jāte sāṅgatayā gagana-
drutiḥ bhavatītyadhyāhāryam // GRhtCM_15.6:2 // § 2376

ayaṃ pratyakṣāntargataḥ hi niścitaṃ rasasya sūtasya 5
saṃpradāyo jñeyaḥ // GRhtCM_15.6:3 // § 2377

punaḥ prathamādau sattvaṃ abhrasāraṃ nipātya ta-
smindrute sattve vahninā dravarūpe sati vāpaḥ kāryaḥ ka-
thitauśadhīnāṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_15.6:4 // § 2378

gold :: druti

suragopakadeharajaḥ suradāliphalaiḥ
samāṃśakairdeyaḥ /

vāpo drute suvarṇe drutamāste

tadrasaprakhyam // GRht_15.7

// § 2380

atha suvarṇadrutividhānamāha suragopakadeharaja
iti // GRhtCM_15.7:1 // § 2381

indragopaśarīracūrṇaṃ suradāpīphapaiḥ samāṃśak- 5
aiḥ suragopacūrṇatupyabhāgaiḥ kṛtvā vāpo deyaḥ drute
satyuparikṣepa iti suvarṇe vāpe kṛte suvarṇaṃ drutam-
āste kiṃviśiṣṭaṃ rasaprakhyam japatupyam ityārthaḥ //
GRhtCM_15.7:2 // § 2382

gold :: druti

atha nijarasaparibhāvitasuradālīcūrṇav-
āpamātreṇa

/

drutamevāste kanakaṃ labhate bhūyo

na kaṭhīnatvam // GRht_15.8 // § 2384

anyaccāha athetyādi // GRhtCM_15.8:1 // § 2385
athendragopadevadāpīyogakathanānantaraṃ kanakaṃ
hema nijarasaparibhāvitam yat suradāpīcūrṇam tasya
vāpamātreṇa gapite hemni kṣepamātreṇa drutamevā-
5 ste gapitam evāvatiṣṭhatītyarthaḥ punaḥ kanakaṃ kāṭh-
inyam sthiratvam na pabhate iti cirakāpaprāyojanam //
GRhtCM_15.8:2 // § 2386

tīkṣṇaloha :: druti

suradālībhasma galitaṃ
triḥsaptakṛtvātha gojalaṃ śuṣkam /
vāpena saliladrśam kurute
mūṣāgataṃ tīkṣṇam // GRht_15.9
// § 2388

atha tīkṣṇavidhānamāha suradāpītyādi // GRhtCM_15.9:1
// § 2389

5 suradāpībhasmagapitaṃ suradāpī devadāpī tasyāḥ bh-
asma dāhasambhūtaṃ tena gapitaṃ trisaptakṛtvā ekavi-
mśativāram gojapaṃ surabhimūtraṃ bhāvitam kuryādity-
adhyāhāraḥ // GRhtCM_15.9:2 // § 2390

10 atha mūṣāgataṃ vajrasamjñāyāṃ sthitaṃ tīkṣṇam sā-
raṃ vāpena nikṣepaṇena japadrśam japatupyam kurute
karmaviditi śeṣaḥ // GRhtCM_15.9:3 // § 2391

mākṣikasattvadruti

kūrmāsthiśilājatukameṣimṛgago+asthivāpitā
kāñcī /
jalasadrśī bhavati sadā vāpo deyo
drutāyāṃ tu // GRht_15.10 // § 2393

atha māḥṣikadrutivīdhānamāha kūrmetryādi // GRhtCM_15.10:1
// § 2394

kūrmāsthi śīpājatukaṃ pratītaṃ meṣī meṣapatnī mṛgo
hariṇaḥ gauḥ pratītā pratīto vā teṣāṃ yānyasthīni tair ni- 5
rvāpitā yā kāñcī svarṇamāḥṣikaṃ sā japasadr̥śī bhavati ki-
yatkāpaparimāṇaṃ sadā nityaṃ punaḥ drutāyāṃ gapitā-
yāṃ vāpo deyaḥ vāpo nikṣepaṇam // GRhtCM_15.10:2
// § 2395

abhra :: druti :: alchem. properties

abhrakadrutiraviśeṣā nirlepā yojitā
samāsāttu /
āroṭaṃ rasarājaṃ badhnāti hi
dvandvayogena // GRht_15.11
// § 2397

sāmānyābhradruter adhiḥkāramāha abhradrutirityādi
// GRhtCM_15.11:1 // § 2398

gaganadravaḥ aviśeṣā sāmānyāpi vidhānena kṛtā ni- 5
rlepā asparśā samā sūtatupyabhāgayojitā satī āroṭaṃ
rasanaṃ pūrvasaṃskāraiḥ saṃskṛtaṃ sūtaṃ badhn-
āti kena dvandvayogena ubhayamepāpakauśadhena //
GRhtCM_15.11:2 // § 2399

hiśabdo yuktārtha iti // GRhtCM_15.11:3 // § 2400 10

receipe for dvandvana of druti and mercury

kṛṣṇāgarunābhisitai
rasonasitarāmaṭhairimā drutayaḥ /
soṣṇe milanti rasena mṛditāḥ
strīkusumapalāśabījarasaiḥ //
GRht_15.12 // § 2402

pūrvoktānāṃ mepanam āha kṛṣṇetyādi // GRhtCM_15.12:1
// § 2403

imā drutayaḥ soṣṇatuṣakarīṣādinā tāpīte khapve mṛdi-
tāḥ satyo mipanti rasena saha tathā kāryam // GRhtCM_15.12:2
5 // § 2404

kaiḥ kṛtvā kṛṣṇāgarunābhisitaiḥ // GRhtCM_15.12:3
// § 2405

kṛṣṇāgarukastūrikāghanasāraiḥ kṛtvā na kevapame-
taiḥ rasonasitarāmaṭhaiśca paśunaśarkarāhiṅgubhiḥ pu-
10 naḥ strīkusumapapāśabījarasaiḥ strīkusumaṃ ca papāśa-
sya bījāni ca rasaśceti dvaṃdvaḥ etaistribhiryogaiḥ pṛtha-
gbhūtairmipanti sarvaiśceti // GRhtCM_15.12:4 // § 2406

mercury :: baddha :: causes longevity

iti baddho rasarājo guñjāmātropayojito

nityam /

ekenaiva palena tu kalpāyutajīvitam

kurute // GRht_15.13 // § 2408

itthaṃ baddharasarājasya mähātmyamāha itītyādi //
GRhtCM_15.13:1 // § 2409

5 iti pūrvoktena drutividhānena baddho rasarājaḥ sū-
taḥ ekena papena ṣoḍaśikayā kappāyutaṃ jīvitam kur-
ute kappānām ayutaṃ sahasraparimāṇam jīvitamiti //
GRhtCM_15.13:2 // § 2410

10 kasmāt nityam yathā syāttathā guñjāmātropayogataḥ
dinaṃ dinaṃ prati raktikāparimāṇasya rasasya yo+asau
upayogastena // GRhtCM_15.13:3 // § 2411

atha pūrvoktagrāsakramājjarate raso

vidhivat /

etāḥ pūrvadrutayo bhavanti

rasarājaphaladāśca // GRht_15.14

// § 2413

vidhinā grāsajārīto raso guṇavānityāha athetyādi //
GRhtCM_15.14:1 // § 2414

atha drutiyogānantaraṃ rasaḥ sūtaḥ pūrvoktagrāsakr-
amāt yojitakavapakramāt vidhivat śāstroktavidhānena bi- 5
ḍādinā jarate ca punaretāḥ pūrvoktadrutayo rasarājapha-
padā bhavanti sūte prayuktāḥ phapadāḥ syurityarthaḥ //
GRhtCM_15.14:2 // § 2415

drutijāraṇa => vedha potency

samajīrṇaḥ śatavedhī dviḡuṇena rasaḥ
sahasravedhī ca /
kramaśo hi koṭivedhī
dviḡuṇadvigūṇadruteścaraṇāt //
GRht_15.15 // § 2417

adhikadruter jāraṇād adhikagūṇe raso bhavatītyāha
samajīrṇa iti // GRhtCM_15.15:1 // § 2418

iti samā tupyabhāgā drutirjīrṇā yasminniti // GRhtCM_15.15:2
// § 2419

drute dviḡuṇā yā drutiḥ tasyāścaraṇāt kramaśaḥ koṭi-
vedhī koṭyaṃśena vedhakaḥ syāt // GRhtCM_15.15:3 //
§ 2420

drutibhāgo vṛddhau hyadhikaḥ syāditi vyaktiḥ // 10
GRhtCM_15.15:4 // § 2421

ṣoḍaśa vā dvātrimśadvā grāsā
jīrṇāścatuḥṣaṣṭiḥ /
vidhyati tadā rasendro lohaṃ
dhūmāvalokanataḥ // GRht_15.16
// § 2423

grāsavṛddhyā guṇānāha ṣoḍaśetyādi // GRhtCM_15.16:1
// § 2424

yadā ṣoḍaśagrāsā vā dvātriṃśadgrāsā vā catuḥṣaṣṭi-
grāsā jīrṇā jāraṇamāpannā bhavanti tadā rasendraḥ sū-
taḥ poḥaṃ dhātusaṃjñakaṃ vidhyati vedhaṃ karoti ku-
taḥ dhūmāvapokanataḥ dhūmasya yadavapokanaṃ darś-
5 anam // GRhtCM_15.16:2 // § 2425

sāraṇa :: motivation

iti rakto+api rasendro jāritabījo+api
sāraṇārahitaḥ /
vyāpī na bhavati dehe
loheṣvapyathavāpi hi ṣaṇḍhatām yāti
// GRht_16.1 // § 2427

mano maṇiṣāyatam āyatātmanā samācāretkarma paro-
pakārī / § 2428

5 arcīva śobhāṃ pabhate parātparāṃ parāpavādādapi
saṃnivṛttaḥ // GRhtCM_16.1:1 // § 2429
sūte sataipayantrasthe svarṇādikṣepaṇaṃ ca yat / § 2430
vedhādhikyakaraṃ pohe sāraṇaṃ tatprakīrtitam /
§ 2431

10 iti paribhāṣā // GRhtCM_16.1:2 // § 2432
sāraṇamutkr̥ṣṭaṃ matvā stuvannāha itītyādi // GRhtCM_16.1:3
// § 2433

15 iti pūrvoktena vidhānena rakto+api rāgavānapi rase-
ndraḥ sūtaḥ jāritabījo+api jāritāni bījāni yasminniti sāraṇ-
arahitaḥ sāraṇā vakṣyamāṇasaṃskārastena varjitaḥ vyāpī
na bhavati dehe pohe ca vyāpako na syāt hi niścitaṃ atha-
vāpi sāraṇārahito rasendraḥ ṣaṇḍhatām yāti nirvīryatvam
āpnoti // GRhtCM_16.1:4 // § 2434

sāraṇātaila

maṇḍūkamatsyakacchapameṣajalaukāhisūkarādīnān

/

saṃyojyaikasya vasāṃ tataḥ

pacetsāraṇātailam // GRht_16.2

//§ 2436

jyotiṣmatīvibhītakakarañjakaṭutumbītailamekasmāt

/

dviguṇitaraktakaṣāyaṃ kṣīreṇa

caturguṇena pacet // GRht_16.3

//§ 2438

raktavarga

dāḍimapalāśabandhukakusumarajanībhir⁵

aruṇasahitābhiśca /

mañjiṣṭhālākṣārasacandanasahito+api

raktavargo+ayam // GRht_16.4

//§ 2440

vidrumabhūnāgamalaṃ

viṇmakṣikādhvānkṣaśalabhānāṃ ca

/

karnamalaṃ mahiṣiṇāṃ krameṇa

kalkaṃ kalāṃśena // GRht_16.5

//§ 2442

sāraṇāya vasātaipamāha maṇḍūketyādi // GRhtCM_16.2-
5:1 // § 2443

10

maṇḍūko bhekaḥ matsyo japacaraviśeṣaḥ kacchapaḥ
kamaṭhaḥ pratītaḥ japaukāḥ pratītaḥ ahiḥ sarpaḥ sūkaro

varāhaḥ ādiśabdād gomahiṣagajoṣtrakharanarakarkaṭaśiś-
umārā api grāhyāḥ // GRhtCM_16.2-5:2 // § 2444

5 atha teṣāṃ madhye ekaikasya pṛthaktvena vasāṃ sa-
mṃyojya sāraṇaṃ taipam sāraṇameva taipam tatpatediti va-
hniṇā iti śeṣaḥ // GRhtCM_16.2-5:3 // § 2445

sāraṇataipaviśeṣamāha jyotiṣmatītyādi // GRhtCM_16.2-
5:4 // § 2446

10 jyotiṣmatī vibhītakakaraṅjakaṭutumbītaipam jyotiṣmatī
kaṅguṇī vibhītakaḥ kapidrumaḥ karaṅjaḥ pratītaḥ kaṭutu-
mbī kaṭukā yā tumbī etāsāṃ taipam ekaṃ ato dviguṇito yo
raktakaṣāyaḥ raktagaṇasya kvāthaḥ taṃ niyojya pūrvasa-
mbandhāt // GRhtCM_16.2-5:5 // § 2447

15 kena saha caturguṇavasayā tathā taipataḥ caturguṇit-
ena dugdhena saha pacet pākam kuryāditi // GRhtCM_16.2-
5:6 // § 2448

sāraṇataipavidhānāya raktavargamāha dāḍimetyādi
// GRhtCM_16.2-5:7 // § 2449

20 dāḍimam pratītam papāśo brahmavṛkṣaḥ bandhūkap-
uṣpam madhyāhnavikāśikusumam rajanī haridrā etābhiḥ
aruṇasahitābhiḥ aruṇam āraktaṃ yaddravyam kārṇpāsak-
usumādikaṃ tatsahitābhiḥ // GRhtCM_16.2-5:8 // § 2450

kimviśiṣṭo+ayam raktavargam mañjiṣṭhāpākṣārasaca-
ndanasahitaḥ mañjiṣṭhā pratītā pākṣārasaḥ apaktakaḥ ca-
ndanam raktacandanam // GRhtCM_16.2-5:9 // § 2451

25 sāraṇataipe kapkamāha vidrumetyādi // GRhtCM_16.2-
5:10 // § 2452

30 vidrumam patāmaṇir bhūnāgamapam gaṇḍūpadapu-
rīṣam makṣikādhwāṅkṣaśapabhānām makṣikā jīvaviśeṣaḥ
dhwāṅkṣāḥ kākāḥ śapabhaḥ pataṅgaḥ iti haimaḥ teṣāṃ viṭ
śakṛt punarmahiṣīṇām karṇamapam krameṇa kapāmsena
ṣoḍaśāmsena kapkam prativāpam dattvā pūrватаipamutt-
ārayet // GRhtCM_16.2-5:11 // § 2453

sāraṇa

<p>paṭagāliṭaṃ gṛhītvā sūtaṃ sampūrṇadīrghamūṣāyāṃ / tadanu khalu taptataile pradṛavya samaṃ kṣīped bījaṃ // GRht_16.6 // § 2455</p>	
<p>mūṣāvakraṃ sthagayel latādvayaprotavitanaddhena / tailārdrapaṭena tato bījaṃ prakṣīpya samakālam // GRht_16.7 // § 2457</p>	
<p>piśitānugūṇaṃ bījaiḥ sāraṇavidhinā niyojitaḥ sūtaḥ / akṣīyamāṇo milati ca bījair baddho bhavatyeva // GRht_16.8 // § 2459</p>	5
<p>siddhataipakṛtyamāha paṭetyādi // GRhtCM_16.6-8:1 // § 2460</p>	
<p>tatsiddhataipam paṭagāpitaṃ vastrapūtaṃ gṛhītvā ta- danu tatpaścāt // GRhtCM_16.6-8:2 // § 2461</p>	10
<p>sampūrṇadīrghamūṣāyāṃ gostanākārāyāṃ taptataipe koṣṇasāraṇataipe sūtaṃ kṣīpet // GRhtCM_16.6-8:3 // § 2462</p>	
<p>kiṃ kṛtvā bījaṃ samaṃ samabhāgaṃ rasatupyam ya- dbhāvyam mahābījaṃ tat bhāvitaṃ kṛtvetyarthaḥ // GRhtCM_16.6-8:4 // § 2463</p>	15
<p>sāraṇayantrasya vidhānamāha mūṣetyādi / § 2464</p>	
<p>samakāpam ekakāpam yathā syāttathā bījaṃ mūṣānta- rnikṣīpya tato+anantaram mūṣāvakraṃ sthagayet ācchā- dayet // GRhtCM_16.6-8:5 // § 2465</p>	20
<p>kena taipārdrapaṭena sāraṇataipārdravastreṇa // GRhtCM_16.6- 8:6 // § 2466</p>	
<p>kiṃviśiṣṭena patādvayena vastracīradvayena protaṃ ca tadvitataṃ vistīrṇam ca tat naddham baddham tena // GRhtCM_16.6-8:7 // § 2467</p>	25

akṣīyamāṇo mipati na kṣīyata ityarthah // GRhtCM_16.6-
8:8 // § 2468

sūte mipati baddho jñeyah bijaiḥ saha mipito baddho
bhavatītyarthah // GRhtCM_16.6-8:9 // § 2469

5 pītādivarṇakathanenāpi kartuṃ sūcitam // GRhtCM_16.6-
8:10 // § 2470

mercury :: pratisāraṇa

tadvadgabhīramūṣe

sāraṇatailārdrameva rasarājam /

sūtāddviguṇaṃ kanakaṃ dattvā

pratisārayettadanu // GRht_16.9

// § 2472

sūtabījasāraṇānantaraṃ kanakasāraṇamāha tadvadity-
ādi // GRhtCM_16.9:1 // § 2473

5 tadvat pūrvavidhānena gabhīramūṣe dīrghamūṣāyāṃ
sāraṇataipārdrāṃ sāraṇataipāpputaṃ eva niścayena rasa-
rājam kuryāditi śeṣah // GRhtCM_16.9:2 // § 2474

tadanu tatpaścātsūtāddviguṇaṃ yatkanakaṃ hema
tadatra dattvā pratisārayetsāraṇaṃ kuryātpūrvavat //
10 GRhtCM_16.9:3 // § 2475

mercury :: anusāraṇa

bījena triguṇena tu

sūtakamanusārayetprakāśastham /

GRht_16.10ab / § 2476

vidhyantaramāha bījenetyādi // GRhtCM_16.10ab:1
// § 2477

5 prakāśasthaṃ prakāśamūṣāgataṃ sūtaṃ triguṇena bī-
jena anusārayet pratisārayet // GRhtCM_16.10ab:2 //
§ 2478

īṣannāgaṃ deyaṃ trividhāyāṃ
sāraṇāyāṃ tu // GRht_16.10cd
// § 2479

kiṃ kṛtvā īṣadappaṃ nāgaṃ dattvā trividhāyāṃ sāra-
ṇāyāmevaṃ vidheyam iti // GRhtCM_16.10cd :1 // § 2480

sāraṇāyantra

kṛtvā mūṣāṃ dīrghāṃ
bandhitatribhāgapraṇālikāṃ tāṃ ca /
tasyāgre prakāṣamūṣā sacchidrā
sudṛḍhamṛttikāliptā // GRht_16.11
// § 2482

tasminprakṣipyā rasam
sāraṇatailānviṭam tapte /
pradrāvya tulyakanakam kṣipte'smin
milati rasarājah // GRht_16.12
// § 2484

sāraṇayantramāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.11-12:1 5
// § 2485

prathamam dīrghāṃ mūṣāṃ kṛtvā ca punaḥ tāṃ ba-
ndhitatribhāgapraṇāpikāṃ bandhitā tribhāge praṇāpikā
yasyāḥ sā tāṃ ca kṛtvā tasyāgre yantrasyāgre praṇāpikā-
yāṃ mūṣāntarityarthaḥ // GRhtCM_16.11-12:2 // § 2486 10

sudṛḍhamṛttikāliptā sacchidrā randhrasahitā prakāṣ-
amūṣā prakāṣamūṣā kāryeti yantram // GRhtCM_16.11-
12:3 // § 2487

tasminyantra sāraṇataipānviṭam rasam prakṣipyā tato+anantaram
tupyaṃ kanakam pradrāvya gāpayitvā tasminneva tapte 15
yantra kṣipte sati raso mipati ekatāṃ yāti // GRhtCM_16.11-
12:4 // § 2488

sāraṇāntra

kṛtvā nalikāṃ dīrghāṃ ṣaḍaṅgulāṃ
dhūrtakusumasaṃkāsāṃ /
mūṣāpyadho vilagnā kartavyā vai mṛdā
lepyā // GRht_16.13 // § 2490

aparā sūkṣmā nalikā kāryā saptāṅgulā
sudṛḍhā /
madhye praviśati ca yathā tadvatkāryā
ca dṛḍhamukhā // GRht_16.14
// § 2492

5 tasminsūtaḥ kṣiptaḥ sāraṇatailānvito
madanaruddhamukhaḥ /
tadanu brhattamayā hema pradrāvya
hemakoṣṭhikayā // GRht_16.15
// § 2494

tasminmadhye kṣiptvā
nalikāgramadhomukhīm kuryāt /
antarūrdhvaṃ bhārākrāntāṃ sarati raso
nātra saṃdehaḥ // GRht_16.16
// § 2496

10 anyadyantramāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.13-16:1
// § 2497

pūrvavaddīrghāṃ dhūrtakusumasaṃkāsāṃ dhattūr-
apuṣpasamkāsāṃ pūrvayantranapikāyāḥ sthāne evaṃv-
idhāṃ ṣaḍaṅgupāṃ napikāṃ kuryād iti vyaktiḥ //
GRhtCM_16.13-16:2 // § 2498

15 mūṣāpi adho vipagnā napikāyāstapabhāge mūṣā vipa-
gnā saṃpagnā kāryā // GRhtCM_16.13-16:3 // § 2499

- sā ca mṛdā mṛtsnayā pepyā // GRhtCM_16.13-16:4 // § 2500
- punarapi aparā sūkṣmā nāpikā saptāṅgupā saptāṅgu-
paparimāṇā sudṛḍhā manoharakaṭhinā kāryā yathā ma-
dhye ṣaḍaṅgupanāpikāntaḥ praviśati tadvattathā kāryā // 5
GRhtCM_16.13-16:5 // § 2501
- kiṃbhūtā dṛḍhamukhā dṛḍhaṃ mukhaṃ yasyāḥ sā eva-
mṛupā tasmin saṃsiddhe yantra sāraṇataipānvitaḥ sū-
taḥ kṣiptaḥ san madanaruddhamukhaḥ kāryaḥ madan-
ena sikthakena ruddhaṃ mudritaṃ mukhaṃ yasya saḥ // 10
GRhtCM_16.13-16:6 // § 2502
- tadanu tatpaścāt hemakoṣṭhikayā hemno yā koṣṭhī eva
koṣṭhikā tayā hema svarṇaṃ pradṛavya drāvayitvā tatra
kṣipet ityadhyāhāryam // GRhtCM_16.13-16:7 // § 2503
- tasminyantra madhye'ntaḥ napikāgraṃ napikāyāḥ sa-
ptāṅgupāyā agrabhāgaṃ kṣiptvā adhomukhīm kuryāt pu-
narūrdhvaṃ bhārākrāntāṃ kuryāt // GRhtCM_16.13-
16:8 // § 2504
- iti kṛte sati rasaḥ sarati hemnā mipati na saṃdehaḥ ni-
yatamityarthaḥ // GRhtCM_16.13-16:9 // § 2505 20

sāraṇāyantra

kṛtvāṣṭāṃgulamūṣāṃ

dhūrtakusumopamāṃ dṛḍhāṃ

ślakṣṇāṃ /

aparā madhyagatāpi ca sacchidrā ca

saptāṃgulā kāryā // GRht_16.17

// § 2507

niruddhatāṃ ca kṛtvā sūtaṃ prakṣipyā

tailasaṃyuktam /

nirdhūmaṃ karṣāgnau sthāpya mūṣāṃ
susamdhitāṃ kṛtvā // GRht_16.18

// § 2509

anyadyantravidhānamāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.17-
18:1 // § 2510

5 aṣṭāṅgupamūṣāṃ aṣṭāṅgupaparimāṇadīrghāṃ dhūrt-
akusumopamāṃ kanakapuṣpasadrśāṃ dr̥dhāṃ kaṭhināṃ
śpakṣṇāṃ masṛṇāṃ evaṃvidhāṃ mūṣāṃ kṛtvā aparā dvi-
tīyā saptāṅgupā saptāṅgupaparimāṇadīrghā sacchidrā ra-
ndhrayuktā sā madhyagatā antaḥpraviṣṭā kāryā apītyava-
śyaṃ iti mūṣādvayayantram siddham // GRhtCM_16.17-
10 18:2 // § 2511

taccāha pūrvoktāyāmantahpraviṣṭāyāṃ saptāṅgupā-
yāṃ sūtaṃ taipasaṃyuktaṃ sāraṇataipasahitaṃ prakṣi-
pya niruddhatāṃ ca kṛtvā nirdhūmaṃ yathā syāt tathā
karṣāgnau mūṣāṃ sthāpya punaḥ kiṃ kṛtvā susamdhi-
15 tāṃ sandhimudritāṃ kṛtvā pūrvavatsārayedityarthaḥ //
GRhtCM_16.17-18:3 // § 2512

sāraṇāyantra

vitastimātranalikāpi kāryā sudṛḍhe
tadagrato mūṣe /
uttānaikā kāryā niśchidrā chidramudritā
ca tanau // GRht_16.19 // § 2514

dattvā sūtaṃ pūrvam sāraṇatailānvitam
nidhāpya bhuvī /
uttānāyāṃ mūṣāyāṃ tasyāṃ bījam
samāvṛtya // GRht_16.20 // § 2516

5 svacchaṃ jñātvā ca tatastadbījam
chidrasamsthitam kuryāt /

bījaṃ sūtasyopari nipatati

badhnātyasaṃdeham // GRht_16.21

// § 2518

anyayantravidhānamāha mūṣe kārye // GRhtCM_16.19-21 :1 // § 2519

kiṃviśiṣṭe tadagrato vitastimātranapike vitastiparimāṇe napike yayoste evaṃvidhe sudṛḍhe ubhe kārye ityabhīprāyaḥ // GRhtCM_16.19-21 :2 // § 2520 5

tayormadhye ekā mūṣā uttānā kāryā aparā nimneti bhāvaḥ // GRhtCM_16.19-21 :3 // § 2521

uttānā kiṃviśiṣṭā niśchidrā nirvraṇā chidramudritā chidraṃ mudritaṃ yasyāṃ tanau mūṣāsarīre iti // GRhtCM_16.19-21 :4 // § 2522 10

taccāha pūrvam prathamam sūtam yantre pūrvokte sāraṇataipānviṭam dattvā bhuvi nidhāpya tasyāṃ uktāyām uttānāyām mūṣāyām bījam mahābījam samāvṛtya dravīkṛtya dattvetyarthaḥ // GRhtCM_16.19-21 :5 // § 2523 15

tato+anantaram bījam svacchamamapaṃ dravarūpaṃ jñātvā chidrasaṃsthitam kuryāt chidrāntaḥ kṣipedityabhīprāyaḥ chidrāntaḥkṣepaṇāt bījam rasasyopari patati sati sūtam asaṃdeham yathā syāttathā badhnāti bīje chidrāntaḥkṣepaṇānantaram chidramacchidraṃ syādityarthaḥ // GRhtCM_16.19-21 :6 // § 2524 20

sāraṇā (6)

sā ca prakāśamūṣā nyubjā

kāryārdhāṅgulasamṇiviṣṭā /

nalikā kāryā vidhinā ūrdhve

sūtastvadho bījam // GRht_16.22

// § 2526

mūṣāṃ nirudhya vidhinā dhmatā

koṣṭhe drutaṃ bījam /

jñātvā parivartya tato nibadhnāti

sūtarājam ca // GRht_16.23 // § 2528

setyādi // GRhtCM_16.22-23:1 // § 2529

punaḥ sā vitastimātranapikā prakāśamūṣā ardhāngu-
pasuniviṣṭā mūṣāntaḥ praviṣṭā nyubjā adhomukhī kāryā
5 tasyāḥ prakāśamūṣāyāḥ napikā praṇāpikā vidhinā śāstra-
vārtikasampradāyena kāryā yathordhve sūto bhavedadho
bījamityarthaḥ mūṣām ityādi // GRhtCM_16.22-23:2 //
§ 2530

mūṣāṃ nirudhya randhraṃ dūrīkṛtya vidhinā koṣṭhe
10 koṣṭhīyan tre sā mūṣā dhmatā kāryā drutaṃ dravarū-
paṃ kṛtaṃ bījaṃ jñātvā parivartya ca mūṣāyāṃ bījasya
parivartanaṃ kṛtvā tato bījaṃ sūtarājam badhnātīti //
GRhtCM_16.22-23:3 // § 2531

sāraṇā :: with ḍamaruyantra

athavā ḍamarukayantre sāraṇavidhinā

niyojitaḥ sūtaḥ /

sarati rasendro vidhinā jñātvā

tatkarmakauśalyam // GRht_16.24

// § 2533

athānyadyantram āha athavetyādi // GRhtCM_16.24:1
// § 2534

5 vidhinā sāraṇavidhānena ḍamarukayantre uktapakṣa-
ṇapātanakaraṇocite yan tre sūto niyojitaḥ san sarati bījena
mipati // GRhtCM_16.24:2 // § 2535

jāraṇā after sāraṇā => vedha potency

tatsāritaṃ rasendraṃ grāsavidhānena

jārayettadanu /

punarapi sārītasūto vidhyati

koṭyaṃśataḥ śulbam // GRht_16.25

// § 2537

kiṃ kṛtvā rasendro niyojitaḥ jñātvā tatkarmakauśa-
pyaṃ rasendrakarmaprāvīṇyaṃ jñātveti // GRhtCM_16.25 :1
// § 2538

sāraṇā :: with krāmaṇāvasā

krāmaṇavasādiyogādvidhinā sūtaḥ

saratyeva /

capalatvātilaghutvādbījaṃ yato+atha

vipluṣaḥ kāryaḥ // GRht_16.26

// § 2540

pūrvoktaṃ dṛḍhīkartumāha krāmaṇetyādi // GRhtCM_16.26 :1
// § 2541

sūto vidhinoktavīdhānena krāmaṇocitā yā vasā maṇḍ- 5
ūkādīnāṃ tā eva ādayo yeṣāṃ teṣāṃ yogātsarati sāraṇā
syāt punarbījayuto+api sūtaḥ capapatvātipaghutvāt cap-
apatvaṃ cañcapatvaṃ ca atipaghutvaṃ ca tasmāddhetoḥ
avippuṣaḥ sthiraḥ kāryaḥ // GRhtCM_16.26 :2 // § 2542

sāraṇa, krāmaṇa :: with lead etc.

sarati sukkena ca sūto dahati mukhaṃ

naiva hastapādādi /

kramati rasaḥ phaṇiyogānmākṣikayuta-

hemagairikayā // GRht_16.27

// § 2544

pūrvoktaguṇānāha saratītyādi // GRhtCM_16.27 :1 //
§ 2545

pūrvavidhānā sūtaḥ sarati sārītaḥ sūto mukhaṃ na
dahati hastapādādi ca āṅgavibhāgaṃ naiva dahati //
GRhtCM_16.27:2 // § 2546

- 5 punaḥ phaṇiyogāt nāgasam̐yogataḥ māḥṣikayutahem-
agairikayā saha tāpyamipitasvarṇagairikayā sārdhaṃ krā-
mati // GRhtCM_16.27:3 // § 2547

druti, sāraṇā

māḥṣikasattvayogātphaṇiyogānnāgavad
dravati śīghraṃ /
dravati ca kanake sūtaḥ saṃsāryate
vidhinā // GRht_16.28 // § 2549

sukhena sāraṇavidhānamāha māḥṣiketyādi // GRhtCM_16.28:1
// § 2550

- 5 kanakaṃ hema māḥṣikasattvayogāt phaṇisam̐yogānn-
āgasam̐yogācca śīghraṃ dravati kanake dravati sati vi-
dhinā sāraṇataipādinā saṃsāryate sāraṇā kriyata iti //
GRhtCM_16.28:2 // § 2551

mercury :: preparation for vedha

tasmād dravyavidhāyī sūto bījena sārīto
laghunā /
samāsārītaḥ subaddho mūṣāyāṃ
syātsamāvartaḥ // GRht_16.29
// § 2553

sāraṇayā pāradaḡuṇānāha tasmādityādi // GRhtCM_16.29:1
// § 2554

- 5 tasmāddhetoḥ sūto dravyavidhāyī syāt iti śeṣaḥ dravy-
akartetyartha // GRhtCM_16.29:2 // § 2555

apaghunā bījena anappaparimāṇena mahābījena sārī-
taḥ san samasārītaḥ san baddho bhavet ityadhyāhāraḥ //
GRhtCM_16.29:3 // § 2556

mūṣāyāṃ samāvarto dravaṇaṃ syāt vahnidhamanāt iti
śeṣaḥ // GRhtCM_16.29:4 // § 2557

5

(prati-, anu-)sāraṇā

sāritavartitasūtaḥ samānabījena milati
yaḥ sāryaḥ /
dviguṇena pratisāryaḥ sa cānusāryaśca
triguṇena // GRht_16.30 // § 2559

sāraṇakramamāha sarityādi // GRhtCM_16.30:1 //
§ 2560

sāritavartitasūtaḥ sārītaścāsau vartitaś ceti vighraḥ // 5
GRhtCM_16.30:2 // § 2561

yaḥ samānabījena tupyamahābījena mipati sa sāryaḥ
yo dviguṇena mipati saḥ pratisāryaḥ yaśca triguṇena
so+anusārya iti sāraṇākramo darśitaḥ // GRhtCM_16.30:3
// § 2562

10

sāraṇa ~vedha potency

śatavedhī sāryaḥ pratisārītaḥ
syātsahasravedhī ca /
anusārīto+ayutena ca vidhināpi
balābalaṃ jñātvā // GRht_16.31
// § 2564

sāraṇakramasya guṇānāha śatetyādi // GRhtCM_16.31:1
// § 2565

yaḥ sāryaḥ samasārītaḥ sa śatavedhī syād ityabhiprā- 5
yaḥ // GRhtCM_16.31:2 // § 2566

punaḥ pratisāritaḥ dviguṇabījena sārīto yaḥ sūtaḥ sa
sahasravedhī syāt // GRhtCM_16.31 :3 // § 2567

ca punaḥ anusāritaḥ triguṇabījena sārītaḥ sa ayutena
ayutavedhī syāditi vyaktiḥ // GRhtCM_16.31 :4 // § 2568

5 vidhinā ityuktavidhānena // GRhtCM_16.31 :5 // § 2569

bapābapaṃ jñātvā nyūnādhikyam matvā vidhinā yu-
kta iti śeṣaḥ // GRhtCM_16.31 :6 // § 2570

anusāritena tu samaḥ svacchaḥ sūtaḥ

sāritastadanu /

sa bhavati lakṣavedhī pratisāritaḥ

prayutavedhī ca // GRht_16.32

// § 2572

sāritaprisāritādānusāritasya viśeṣamāha anvityādi //
GRhtCM_16.32 :1 // § 2573

5 tu punaḥ svacchaḥ pradhānasamskāraiḥ samskṛtaḥ sū-
taḥ anusāritena samaḥ triguṇabījena sārīto+anusāritastena
tupyo yadi syātsa ca pakṣavedhī syāt // GRhtCM_16.32 :2
// § 2574

10 evaṃ pratisāritaḥ sūtaḥ samena sārīto 'yutavedhī syāt
// GRhtCM_16.32 :3 // § 2575

evaṃ svecchātisvacchavṛddhau vedhasyāpi vṛddhiḥ
syāditi rahasyam // GRhtCM_16.32 :4 // § 2576

koṭiṃ vidhyati sūto+apyanusāritaḥ

sarati bījena /

pratisārīto+anusārīto daśakoṭiṃ

vidhyate sūtaḥ // GRht_16.33 // § 2578

tathottarasattvena guṇādhikyamāha koṭimityādi //
GRhtCM_16.33 :1 // § 2579

5 sūte sarīto bījena grāsanyāyam vihāya samena bījenā-
nusārīto yaḥ sa koṭisamkhyāṃ dhātūnāmiti śeṣaḥ sūto vi-
dhyati // GRhtCM_16.33 :2 // § 2580

yathoktasārite sūte daśaguṇavṛddhiḥ sarvatraiveti ve-
ditavyam // GRhtCM_16.33 :3 // § 2581

pratisāritastathābjaṃ tvanusāritaḥ
kharvavedhī ca /
evaṃ sāraṇayogātkurute vedhaṃ
yathepsitaṃ vidhinā // GRht_16.34
// § 2583

viśeṣamāha pratīyādi // GRhtCM_16.34 :1 // § 2584
pratisāritaḥ sūto dviguṇabījena vāraikena sārīto rasaḥ
abjaṣaṃkhyāṃ vidhyati // GRhtCM_16.34 :2 // § 2585 5
tu punar anusāritaḥ triguṇena bījena vāraikena sārītaḥ
sūtaḥ kharvavedhī syāt kharvasaṃkhyāke dravyasaṃba-
ndhaṃ karotītyabhiprāyaḥ // GRhtCM_16.34 :3 // § 2586
evamuktaprakāreṇa vidhinā śāstrajñavārtikasamprad-
āyena sāraṇayogāt yathepsitaṃ vedhaṃ kurute yathāvā- 10
ñchitam ityārthaḥ // GRhtCM_16.34 :4 // § 2587

anusāritena sārīto vidhyati śulbaṃ
nikharvasaṃkhyākam /
pratisāritastu vidhyati padmaṃ
svanusāritaḥ śaṅkham // GRht_16.35
// § 2589

punarviśeṣamāha anvīyādi // GRhtCM_16.35 :1 // § 2590
anusāritena triguṇaprathamagrāsanyāyena bījena sārī- 5
taḥ sūto nikharvasaṃkhyākam śulpaṃ vidhyati tu punaḥ
pratisāritaḥ ṣaḍguṇaprathamagrāsanyāyena sārītaḥ sūtaḥ
padmasaṃkhyākam vidhyati // GRhtCM_16.35 :2 // § 2591
punar anusārīto navaguṇagrāsanyāyena bījena sārītaḥ
sūtaḥ śaṅkhasaṃkhyāṃ vidhyatīti // GRhtCM_16.35 :3 // 10
§ 2592

lead (?) :: vedha (?)

vidhyed dviguṇaṃ dravyaṃ nāgaṃ
dattvānuvāhayecchanakaiḥ /
tāvadyāvatkanakaṃ divyaṃ
pronmīlayetsakalam // GRht_16.36
// § 2594

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovi-

ndabhagavatpādaviracite rasahrdayatantre

sāraṇātmakaḥ ṣoḍaśo+avabodhaḥ //

5 punarviśeṣamāha vidhyedityādi // GRhtCM_16.36:1
// § 2596

kanakaṃ hema dattvā śanakair nīcais tāvadanuvāha-
yet yāvaddivyaṃ pravaraṃ kanakaṃ bhavediti śeṣaḥ //
GRhtCM_16.36:2 // § 2597

10 punaryāvatsakapaṃ samastaṃ nāgaṃ pronmīpayenn-
iḥśeṣaṃ kuryādityabhiprāyaḥ // GRhtCM_16.36:3 //
§ 2598

punastatkanakaṃ dviguṇaṃ svato dravyaṃ vidhyet vā
sūtakena sāritaṃ sat dravyaṃ kanakaṃ śatasahasrādisa-
15 mḥkyāto dviguṇasaṃkhyākāṃ dravyaṃ śupbādikaṃ vi-
dhyed iti rahasyam // GRhtCM_16.36:4 // § 2599

iti kṛtasāraṇavidhirapi balavānapi

sūtarāṭ kriyāyogāt /

saṃveṣṭya tiṣṭhati lohaṃ no viśati

krāmaṇārahitaḥ // GRht_17.1 // § 2601

susaṃskṛtā mukhāntaḥsthā viśadāśca hitārthakāḥ /
§ 2602

5 tathā parocitāḥ pūtā bhavantyamarajā giraḥ // GRhtCM_17.1:1
// § 2603

atha krāmaṇaprasaṃsām āha itityādi // GRhtCM_17.1:2
// § 2604

uktavidhānena kṛtaḥ sāraṇasya vidhir yasmin sūtarāje evaṃvidhiḥ sūtarāṭṭhāḥ bhavediti śeṣaḥ // GRhtCM_17.1:3 // § 2605

kutaḥ kriyāyogāt kṛtyakaraṇāt // GRhtCM_17.1:4 // § 2606

5

yādṛk kṛtyaṃ kriyate tādṛk bhavān syād ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_17.1:5 // § 2607

evaṃvidho+api krāmaṇārahitaḥ krāmaṇavarjito poḥaṃ na viśati poḥantaḥpraveśaṃ na karoti tato hetor poḥaṃ dhātuṃ saṃveṣṭya pariveṣṭanaṃ kṛtvā tiṣṭhati bāhyarāgadāyī syāditi // GRhtCM_17.1:6 // § 2608

10

**annaṃ vā dravyaṃ vā yathānupānena
dhātuṣu kramate /**

evaṃ krāmaṇayogādrasarājo viśati

loheṣu // GRht_17.2 // § 2610

dehaphayoḥ sādrśyamāha annamityādi // GRhtCM_17.2:1 // § 2611

yatheti sādrśye // GRhtCM_17.2:2 // § 2612

5

annaṃ godhūmādikaṃ vā dravyaṃ auśadhaṃ anupānena saha japādinā sārḍhaṃ dhātuṣu māṃsādiṣu saptasu kramate vyāpnoti tathā amunā vakṣyamāṇavidhānena krāmaṇayogāt krāmaṇāya yogaḥ kunaṭīmākṣikaviśādis tataḥ sūtarājo poḥarūpyādiṣu viśati bāhyābhyantaram vidhyatītyarthaḥ // GRhtCM_17.2:3 // § 2613

10

krāmaṇayoga (1)

kāntaviṣarasakadaradai

raktailendragopikādyaiśca /

krāmaṇametacchreṣṭhaṃ lepe kṣepe

sadā yojyam // GRht_17.3 // § 2615

krāmaṇayoga (2)

kunaṭīmākṣikaviṣaṃ nararudhiram
vāyasasya viṣṭhā ca /
mahiṣiṇām karṇamalam strīkṣīram
krāmaṇe balakṛt // GRht_17.4
// § 2617

krāmaṇayoga (3)

ṭaṅkaṇakunaṭīrāmaṭhabhūmilatāsaṃyutaṃ
mahārudhiram /
krāmaṇametatkathitaṃ lepe kṣepe sadā
yojyam // GRht_17.5 // § 2619

5 krāmaṇayogamāha kāntaviṣetyādi // GRhtCM_17.3-
5:1 // § 2620

kāntaṃ cumbakaṃ viṣaṃ kandajaṃ viṣaṃ kandaviṣ-
āṇi kāpakūṭādīni trayodaśa daradaṃ hiṅgupaṃ taiḥ ca pu-
naḥ raktataipendragopādyaiḥ rakto raktakavargaḥ taipaṃ
10 kaṅguṇyādeḥ indragopo jīvaviśeṣaḥ ityādyāḥ krāmaṇoci-
tās tacca // GRhtCM_17.3-5:2 // § 2621

etat śreṣṭhaṃ sarvottamaṃ krāmaṇaṃ anena sūtaḥ kr-
āmati viśati poheṣviti vyāptiḥ tatkrāmaṇaṃ kathitam //
GRhtCM_17.3-5:3 // § 2622

15 tappepe kṣepe ca yojyamityarthaḥ // GRhtCM_17.3-
5:4 // § 2623

krāmaṇayoga (4) : für Gold-/Silberherstellung

śilayā nihato nāgo vaṅgaṃ vā tālakena
śuddhena /

kramaśaḥ pīte śukle

krāmaṇametatsamuddiṣṭam //

GRht_17.6 // § 2625

anyaccāha śipayetyādi // GRhtCM_17.6:1 // § 2626

nāgaḥ sīsakaḥ śipayā manohvayā nihato māritaḥ pu-
naḥ vaṅgaḥ śuddhena doṣavarjitena tāpena nihataḥ kr-
amaśaḥ krameṇa pīte hemakarmaṇi śukpe rūpyakarmaṇi 5
etatkrāmaṇam samuddiṣṭam samyak prakāśitam pītaka-
rmaṇi nāgaḥ śukpakarmaṇi vaṅgaḥ ca niyojitavyam ity-
arthaḥ // GRhtCM_17.6:2 // § 2627

krāmaṇa

tīkṣṇam daradena hataḥ śulbaḥ vā

tāpyamāritaḥ vidhinā /

krāmaṇametatkathitaḥ kāntamukhaḥ

mākṣikairvāpi // GRht_17.7 // § 2629

anyaccāha tīkṣṇamityādi // GRhtCM_17.7:1 // § 2630

daradena hiṅgupena hataḥ māritaḥ tīkṣṇam sāro vi-
dhinā arivargavidhānena tāpyena svarṇamākṣikena māri- 5
taḥ śulbaḥ tāmraḥ etadapi krāmaṇam kathitaḥ vā kā-
ntamukhaḥ kāntam pohajāti uktaḥ granthādau tat mu-
khaḥ pradhānam yasya tat mākṣikairvā māritaḥ niyo-
jyam iti śeṣaḥ // GRhtCM_17.7:2 // § 2631

mākṣikasattvaḥ nāgaḥ vihāya na

krāmaṇam kimapyasti /

dalasiddhe rasasiddhe vidhāvasau

bhavati khalu saphalaḥ // GRht_17.8

// § 2633

viśeṣavidhānamāha mākṣikasattvam ityādi // GRhtCM_17.8:1
// § 2634

mākṣikasattvaṃ tāpyasāraṃ nāgaḥ sīśakaḥ taṃ vihāya
nānyatkimapyasti krāmaṇaṃ na krāmaṇamiti bhāvaḥ //
GRhtCM_17.8:2 // § 2635

5 khapviti jijñāsāyām // GRhtCM_17.8:3 // § 2636
dapasiddhe vidhau saṃskāraiḥ pūrṇatām nīte sati asau
vidhiḥ saphapaḥ // GRhtCM_17.8:4 // § 2637

vedhamahattva

anayā khalu sāraṇayā krāmaṇena ca
viśati yojito vidhivat /
asati vedhavidhau na rasaḥ
svaguṇānprakāśayati // GRht_18.1
// § 2639

vyavāyibheṣajopete dravye kṣipto rasaḥ khapu / § 2640
vedha ityucyate tajjñaiḥ sa ca naikavidhaḥ smṛtaḥ /
5 § 2641

iti paribhāṣā // GRhtCM_18.1:1 // § 2642
krāmaṇasaṃskārādhikāramāha anayetyādi // GRhtCM_18.1:2
// § 2643

10 anayā uktayā sāraṇayā saha krāmaṇasaṃskāre kṛte sati
raso viśati krāmati punarvedhavidhau kṛte sati rasaḥ sv-
aguṇān prakāśayatīti veditavyam // GRhtCM_18.1:3 //
§ 2644

hemakṛṣṭi

rasadaradatāpyagandhakamanaḥśilārājavarttakam
vimalam /
puṭamṛtaśulbam tāre nirvyūḍham
hemakṛṣṭiriyam // GRht_18.2 // § 2646

vedhavidhānamāha rasetyādi // GRhtCM_18.2:1 // § 2647

rasaḥ sūtaḥ daradaṃ hiṅgupaṃ tāpyaṃ māḥṣikaṃ
gandhakaḥ pratītaḥ manaḥśipā manohvā rājavarttakam
rājāvartam vimapaṃ raupyamāḥṣikaṃ ekavadbhāvadvandvaḥ // GRhtCM_18.2:2 // § 2648 5

puṭamṛtaśupbaṃ rasādīnām puṭena mṛtamityarthaḥ
// GRhtCM_18.2:3 // § 2649

evaṃvidham śupbaṃ tāre nirvāhitam iyaṃ hemakṛṣṭiḥ
svarnaḥkaraṇamityarthaḥ // GRhtCM_18.2:4 // § 2650 10

śatāmśavidhi/-vedha (1)

aṣṭānavatirbhāgāstārastveko+api

kanakabhāgaḥ syāt /

sūtasyaiko bhāgaḥ śatāmśavidhireṣa

vikhyātaḥ // GRht_18.3 // § 2652

vedhavidhānamāha aṣṭānavatir ityādi // GRhtCM_18.3:1
// § 2653

eṣa rasadaradetyādiśatāmśavedhavidhiḥ katham atra 5
śatāmśe aṣṭānavatirbhāgāstārasya rūpyasya punariha ka-
nakabhāgaḥ syāt eka eveti punaḥ sūtasya daradādīmipita-
rasasyaiko bhāgaḥ ekāmśaḥ iti sarve śatāmśāḥ śatāmśena
vedha iti // GRhtCM_18.3:2 // § 2654

śatāmśavidhi (2)

ekonapañcāśadbhāgāstārasyeha

tathaiva śulvasya /

kanakasyaiko bhāgo vedhaścaikena

sūtasya // GRht_18.4 // § 2656

anyaccāha ekonapañcāsādityādi // GRhtCM_18.4:1
// § 2657

5 ekonapañcāsadbhāgāḥ tārasya rūpyasya kāryāḥ tath-
aiva śupvasya tāmrasya ekonapañcāsadbhāgāśca kāryāḥ
punaḥ kanakasya hemnaśca eko bhāgaḥ kāryāḥ sūtasya
ca ekena bhāgena vedha iti eṣo+api śatāmśavidhiḥ //
GRhtCM_18.4:2 // § 2658

Definition sahasravedhin und hÑher

evaṃ sahasravedhī niyuḡyate koṭivedhī
ca /

jāraṇabījavaśena tu sūtasya balābalaṃ
jñātvā // GRht_18.5 // § 2660

pūrvoktavidher viśeṣamāha evamityādi // GRhtCM_18.5:1
// § 2661

5 evaṃ śatāmśavedhanyāyena daśavṛddhivibhāgena sa-
hasravedhī syāt // GRhtCM_18.5:2 // § 2662

evaṃ ca jāraṇabījavaśena jāraṇāyāṃ yadbījaṃ kiya-
dguṇajāritamiti bhāvaḥ tadvaśena koṭivedhī ca syāt //
GRhtCM_18.5:3 // § 2663

10 kiṃ kṛtvā tenaiva jāraṇabījavaśena yattasya bapāba-
paṃ nyūnādhikyāṃ tat jñātvetyabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.5:4
// § 2664

kuntavedha

dattvādau prativāpaṃ
lākṣāmatsyādipittabhāvanayā /
tāre vā śulbe vā tārāriṣṭe tathā kṛṣṭau //
GRht_18.6 // § 2666

viśeṣeṇa vedhavidhānamāha dattvetyādi // GRhtCM_18.6:1
// § 2667

ādau prathamam pākṣāmatsyādipittabhāvanayā pākṣā
pratītā matsyādipittāni matsyamāhiṣamayūrājasūkarasa- 5
ṁbhavāni pittāni teṣāṁ bhāvanayā kṛtvā prativāpaṁ ga-
pite nikṣepaṁ tattāre dattvā athavā śupbe prativāpaṁ ku-
ryāt athavā kṛṣṭau hemakarāṇe vāpaṁ dattvā niyuñjyāditi
śeṣaḥ // GRhtCM_18.6:2 // § 2668

tadanu krāmaṇamṛdite tatkalkenāpi

piṇḍitarasena /

atividrate ca tasmin vedho+asau

kuntavedhena // GRht_18.7 // § 2670

viśeṣāccāha tadanvityādi // GRhtCM_18.7:1 // § 2671

tadanu pākṣāmatsyādipittabhāvanāyā anantaram ta- 5
smin pākṣādikapke krāmaṇamṛdite kāntarasakadaradar-
aktataipendragopādyair mṛdite sati punastatkapkena ta-
ccūrṇenāpi piṇḍitarasena vedhaḥ kartavya iti śeṣaḥ //
GRhtCM_18.7:2 // § 2672

kasmin tāre vā śupbe vā vidrate japarūpe kārya itya- 10
rthaḥ // GRhtCM_18.7:3 // § 2673

krāmaṇa (?)

tattailārdrapaṭena sthagayet palalena

bhasmanā vāpi /

vidhivadvedhyam dravyam

rasarājakrāmaṇārtham hi //

GRht_18.8 // § 2675

viśeṣamāha tadyādi // GRhtCM_18.8:1 // § 2676

vedhyam vedhocitaṁ dravyam rasarājakrāmaṇārtham 5
yathā raso viśati tadartham taṁ taipārdrapaṭena sāra-
ṇataipārdravastreṇa sthagayet āchādayet vā papapena

kenacinmāṃsena vā bhasmanā ācchādayedityarthaḥ //
GRhtCM_18.8:2 // § 2677

iti sārityasya kathitaṃ rasasya vedhādi

krāmaṇaṃ karma / GRht_18.9ab § 2678

viśeṣamāha itītyādi // GRhtCM_18.9ab:1 // § 2679

sārityasya uktavidhānena sāraṇākṛtasya vedhādi krām-
aṇaṃ karma vedhavidhānoditakrāmaṇaṃ karma kathi-
5 tam // GRhtCM_18.9ab:2 // § 2680

lepavedha/patrraṇjana

pādādijīrṇabījo yujyate patralepena //

GRht_18.9cd // § 2681

pādādijīrṇabījaḥ pādādinā pādārdhena samato nyūn-
ena ca jīrṇaṃ bījaṃ yasmin saḥ patrapepena yujyate ataḥ
patrraṇjanaṃ syādityabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.9cd:1
5 // § 2682

patrraṇjana (2) durch lepa

amlādyudvartitatārāriṣṭādipatram

atiśuddham /

ālipyā rasena tataḥ krāmaṇalīpte puṭeṣu

viśrāntam // GRht_18.10 // § 2684

atiśuddhaṃ nirmapaṃ ampādyudvartitaṃ tārāriṣṭaśa-
bdātsitaṃ svarṇaṃ grāhyaṃ tataḥ rasena pipya tataḥ kra-
5 maṇāpīpte krāmaṇaṇīdena pepe kṛte sati puṭeṣu utpapā-
gnau viśrāntaṃ sthāpitaṃ kuryāt // GRhtCM_18.10:1 //
§ 2685

patrraṇjanavidhir ayam // GRhtCM_18.10:2 // § 2686

Weiterverarbeitung des patras ; varṇapuṭa

ardhena miśrayitvā hemnā jyeṣṭhena
taddalaṃ puṭitam /
kṣitikhagapaṭuraktamṛdā
varṇapuṭo+ayaṃ tato deyaḥ //
GRht_18.11 // § 2688

atha svarṇavidhānamāha ardhenetyādi // GRhtCM_18.11:1
// § 2689

ardhena ardhavibhāgena rañjitadapādita iti jñeyam // 5
GRhtCM_18.11:2 // § 2690

jyeṣṭhena hemnā pravarakanakena taddapaṃ rañji-
tapatram miśrayitvā puṭitam kuryāt yathā mipati //
GRhtCM_18.11:3 // § 2691

punaḥ kṣitikhagapaṭuraktamṛdā kṛtvā kṣitiḥ sphaṭikaḥ 10
khagaḥ pītakāsīsaṃ paṭu saindhavaṃ pavaṇaṃ raktamṛt
gairikaṃ ekavadbhāvadvandvaḥ tena kṣityādinopari pi-
ptaṃ dapaṃ prati ayaṃ puṭo deyaḥ vanopapair iti śeṣaḥ
// GRhtCM_18.11:4 // § 2692

vedha :: white gold => red gold

bhūpativartakacūrṇaṃ
śirīṣapuṣparasabhāvitam bahuśaḥ /
sadyaḥ karoti raktaṃ sitakanakam
aśītibhāgena // GRht_18.12 // § 2694

varṇavidhānamāha bhūpatītyādi // GRhtCM_18.12:1
// § 2695

bhūpativartakacūrṇaṃ rājāvartarajaḥ bahuśo bahuvā- 5
raṃ śirīṣapuṣparasabhāvitam kuryāt ityadhyāhāryam //
GRhtCM_18.12:2 // § 2696

bhāvitam gharmapuṭitamiti vidhānavit iti śeṣaḥ //
GRhtCM_18.12:3 // § 2697

vedha :: silver => gold

rasadaradavimalatāpyaṃ
paṭuśilāmākṣikanṛpāścaiva /
pravālakamkuṣṭhaṭaṅkaṅagairikaprativāpitaṃ
sitam kanakam // GRht_18.13
// § 2699

anyaccāha rasetyādi / § 2700

- rasaḥ sūtaḥ daradaṃ hiṅgupaḥ vimapaṃ tāpyabhedāḥ
5 paṭu saimdhavaṃ śipā manohvā mākṣikaṃ pratītaṃ va-
ṅigdravyaṃ nṛpo rājāvartaḥ pravāpaṃ vidrumaṃ kaṅk-
uṣṭhaṃ viraṅgaṃ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ gairikaṃ prati-
taṃ etaḥ prativāpitaṃ sitadravyaṃ kanakam bhavet itya-
dhyāhāryam // GRhtCM_18.13:1 // § 2701

colouring of gold

tāpībhavanṛpāvartabījapūrarasārditam
/
karoti puṭapākena hema
sindūrasannibham // GRht_18.14
// § 2703

anyaccāha tāpībhavetyādi // GRhtCM_18.14:1 // § 2704

- tāpībhavaṃ mākṣikasattvaṃ nṛpāvartaṃ rājāvarta-
5 kaṃ etadvayaṃ bījapūrarasārditam mātupuṅgarasama-
rditaṃ kuryāt etadubhayoryogāt kanakam puṭapākena va-
hṇividhānena kanakam pūrvoktaṃ yatkanakam vā hīnav-
arṇakanakam sindūrasannibham karoti // GRhtCM_18.14:2
// § 2705
10 sindūravannibhā yasyeti samāsaḥ // GRhtCM_18.14:3
// § 2706

silver :: improvement of colour

vaṅgābhraṃ sitamākṣīkaṃ śailaṃ vā
vāhayetsite /
tattāraṃ ca daśāṃśena tārotkarṣaṃ
karoti hi // GRht_18.15 // § 2708

atha tāravarṇavidhānamāha vaṅgetyādi // GRhtCM_18.15:1
// § 2709

vaṅgābhramiti vaṅgaṃ trapu abhraṃ śvetābhraṃ pu- 5
naḥ sitamākṣīkaṃ vimapaṃ śaipam śvetaśipājatu vā site
tāre vāhayet // GRhtCM_18.15:2 // § 2710

punardaśāṃśena etadauśadhanicayaṃ tārato daśama-
vibhāgena kṛtvā hi niścitaṃ tārotkarṣaṃ karoti hīnavarṇ-
ata uttamaṃ karotītyabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.15:3 // 10
§ 2711

nirvāhaṇa of diff. substances => phys. results

nāgaḥ karoti mṛdutāṃ nirvyūḍhastāṃ
ca raktatāṃ ca raviḥ /
tāṃ pītatāṃ ca tīkṣṇaṃ
kācastatkālikavināśaṃ ca //
GRht_18.16 // § 2713

tāre viśeṣamāha nāga ityādi // GRhtCM_18.16:1 //
§ 2714

nāgaḥ sīsakas tāre nirvyūḍho mṛdutāṃ komapatvaṃ 5
karoti // GRhtCM_18.16:2 // § 2715

punaḥ ravistāmraṃ nirvyūḍhaṃ sat tāṃ mṛdutāṃ ca
punaḥ raktatāṃ pohitanibhāṃ karoti // GRhtCM_18.16:3
// § 2716

ca punastīkṣṇaṃ tāranirvyūḍhaṃ tāṃ raktatāṃ pīta- 10
tāṃ ca karoti // GRhtCM_18.16:4 // § 2717

punaḥ kācaḥ pratīto poke sa kāpikavināśam karotīti
tāre nirvyūḍha iti saṁbandhaḥ // GRhtCM_18.16:5 //
§ 2718

gold :: improvement

kanakāruṇasamamākṣikakarañjatailāpluto
dhmātaḥ /
pāte pāte daśa daśa vindati yāvaddhi
koṭimapi // GRht_18.17 // § 2720

hemno viśeṣamāha kanakāruṇetyādi // GRhtCM_18.17:1
// § 2721

5 kanakaṁ hema aruṇaṁ tāmraṁ samaṁ tupyabhāgaṁ
mākṣikaṁ tāpyaṁ ayaṁ gaṇaḥ karañjataipapputo dhmā-
taḥ kāryaḥ // GRhtCM_18.17:2 // § 2722

punaḥ pāte pāte vāraṁvāraṁ nikṣepe sati daśa daśa
guṇotkarṣaṁ vidanti dhmāta ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_18.17:3
10 // § 2723

hi niścitam // GRhtCM_18.17:4 // § 2724

kiyatkāpaṁ yāvatkotiśaṁkhyāṁ vindati // GRhtCM_18.17:5
// § 2725

gold :: bīja for improvement of colour

sa cāyamativilīnaḥ kaṁguṇītailasecito
bahuśaḥ /
mākṣīkaravinivāpaṁ vidhyati kanakaṁ
śatāmśena // GRht_18.18 // § 2727

viśeṣamāha sa ityādi // GRhtCM_18.18:1 // § 2728

5 saḥ karañjataipapputo yogo bahuśo vāraṁvāraṁ ka-
ṅguṇītaipena secito yathā syāttathāyaṁ ati vipīnaḥ san
mākṣīkaravinivāpāṁ punaḥ kārya evaṁvidhaṁ ca kana-

kaṃ śatāṃśena śatavibhāgena vidhyati sitakanakam iti //
GRhtCM_18.18:2 // § 2729

gold :: bīja for improvement (?)

śulbahataṃ rasagandhāhatakhaḡapītaṃ
daśāṃśena /
vidhyati kanakaṃ kurute
tannirvyūḡhaṃ marditaṃ sudṛḡhaṃ
// GRht_18.19 // § 2731

viśeṣamāha śupbetyādi // GRhtCM_18.19:1 // § 2732
śupbahataṃ śupbena saha hataṃ rasagandhaṃ sūta-
gandhaṃ tena āhataṃ pañcatvam āpannaṃ yatkhagapī- 5
taṃ pītakāsīsaṃ etadauṣadhasamuccayaṃ sudṛḡhaṃ ya-
thā syāttathā marditaṃ kuryāt punastat nirvyūḡhaṃ da-
śāṃśena vidhyati sitakanakaṃ kurute svarṇamiti viśeṣaḡ
// GRhtCM_18.19:2 // § 2733

vedha

rasakasamaṃ sudhmātaṃ kanakaṃ
bhuktvā tato+arkacandralepena /
mākṣikasattvaṃ hemnā karoti jīrṇo
rasaḡ śatāṃśena // GRht_18.20
// § 2735

anyaccāha rasaketyādi // GRhtCM_18.20:1 // § 2736
tato+anantaraṃ arkacandrapepena kanakaṃ rasakasa-
maṃ dhmātaṃ kuryāt punaretadauṣadhaṃ bhuktvā ka- 5
nakaṃ syāt punarmākṣikasattvaṃ hemnā saha jīrṇaṃ ra-
saṃ śatāṃśena vidhyatītyarthaḡ // GRhtCM_18.20:2 //
§ 2737

vedha ; silver => gold

aṣṭaguṇam mṛtaśulbam kaladhautena
mūkamūṣayā liptam /

tatṣoḍaśāṃśajīrṇam vidhyati tāram

śatārdhena // GRht_18.21 // § 2739

anyaccāha aṣṭaguṇetyādi // GRhtCM_18.21 :1 // § 2740

- 5 aṣṭaguṇam mṛtaśupbam arivargeṇa saha hatam yat śu-
pbam tāmram tataḥ kapadhautena ṣoḍaśāṃśena jīrṇam śa-
tārdhena pañcāśadvibhāgena tāram vidhyati kanakam ka-
rotītyarthaḥ // GRhtCM_18.21 :2 // § 2741

vedha :: daśāṃśa~ ; silver => gold

āvṛtya kanakakariṇau śilayā

prativāpitau tato bhuktvā /

dolāyantre gandhakajīrṇastāre

daśāṃśavedhī syāt // GRht_18.22

// § 2743

anyaccāha āvṛtyetyādi // GRhtCM_18.22 :1 // § 2744

- 5 kanakakariṇau samahemanāgau āvṛtya gāpayitvā śi-
payā manohvayā prativāpitau tato+anantaram dopāya-
ntre kanakakariṇau bhuktvā gandhakajīrṇo yo rasaḥ sa
tāre daśāṃśavedhī syāt daśāṃśena vidhyatītyarthaḥ //
GRhtCM_18.22 :2 // § 2745

vedha :: śatāṃśa ; bronze => gold

ripunihatalohaṣaṭkam jīrṇo

dhānyasthitaścaturmāsam /

sahitaḥ purasurābhyāṃ vidhyati
ghoṣaṃ śatāṃśena // GRht_18.23
// § 2747

anyaccāha ripunihatetyādi // GRhtCM_18.23:1 //
§ 2748

ripunihatapohaṣaṭkaṃ ripubhir arivargair nihataṃ
māritaṃ yat pohaṣaṭkaṃ svarṇatāratāmranāgavaṅgapoh- 5
ābhidhānaṃ tat caturmāsaṃ yathā syāttathā dhānyasth-
ito+annakoṣṭhīdhṛto raso jīrṇaḥ // GRhtCM_18.23:2 //
§ 2749

kiṃviśiṣṭo dhānyasthitaḥ purasurābhyāṃ guggupum-
adirābhyāṃ sahito mipitaḥ śatāṃśena ghoṣaṃ kāṃsyaṃ 10
vidhyati kanakaṃ karotītyarthaḥ // GRhtCM_18.23:3 //
§ 2750

vakṣye samprati samyagyad bījaṃ
samarase jīrṇam /
piṣṭistambhādividhiṃ prakāśyamānaṃ

budhāḥ śṛṇuta // GRht_18.24 // § 2752

viśeṣamāha vakṣya ityādi // GRhtCM_18.24:1 // § 2753

bho budhāḥ mayā prakāśyamānaṃ sat śṛṇuta sāvadh-
ānā ityadhyāhāryam // GRhtCM_18.24:2 // § 2754 5

tatkiṃ samprati yad bījaṃ samarase tūpyasūte samyak
jīrṇaṃ jāraṇamāpannaṃ tadahaṃ govindanāmā vakṣye
kathayāmi // GRhtCM_18.24:3 // § 2755

punaḥ piṣṭistambhādividhiṃ piṣṭistambha ādir yasya
vidhestaṃ vidhiṃ pāṭakhoṭajapaukākhyaṃ ca vakṣye // 10
GRhtCM_18.24:4 // § 2756

vedha ; ghoṣākrṣṭa => gold

rājāvartakavimalapītābhragandhatāpyarasakaiśca
/

kām̐kṣīkāsīsaśīlādaradaīśca samanvitaṃ
nāgam // GRht_18.25 // § 2758

ahimārarasaiḥ puṭitaṃ māraya nāgam
nirutthakaṃ yāvāt /
tadanu ca tasya hi madhye śulbaṃ
gandhaṃ ca lavaṇakaṃkuṣṭham //
GRht_18.26 // § 2760

5 tatsarvaṃ śatavārān bhāvaya
pakvārkapatrasalilaiśca /
ghoṣākṛṣṭe śulbe cūrṇaṃ
nirvāhayecchataśaḥ // GRht_18.27
// § 2762

śulbena tena hi samaṃ
rasakapītābhrasatvavimalaṃ ca /
gairikamākṣikasattvaṃ ṭaṅkaṇanāgam
ca tīkṣṇayutam // GRht_18.28
// § 2764

etair dvandvaṃ kṛtvā mākṣikavāpena
rañjayecchulvam /
vārāṃśca viṃśatirapi galitaṃ
secayettadanu // GRht_18.29 // § 2766

10 nirguṇḍīkākamācīkanyārasamelanaṃ
kṛtvā /
vārān sapta ca vidhinā tadapi ca
nirvāpayeddhemni // GRht_18.30
// § 2768

yāvaccaturviṃśatiguṇaṃ bījavaraṃ
rañjayettacca /
pakvaṃ māḁṣikameva hi tena ca
vidhinā tadapi caturviṃśatiguṇaṃ
// GRht_18.31 // § 2770

tadbījaṃ laghumātraṃ rasarāje
saṃskṛte pūrvam /
mūṣāyāṃ khalu dattvā daśaguṇaṃ ca
gandhakaṃ dāhyam // GRht_18.32
// § 2772

athavā vālukayantre sudṛḁhe
caturdaśaṃgulaṃ mūṣāyāṃ /
madhye sūtaṃ muktvā
laghutarapuṭayogataḁ pihitā //
GRht_18.33 // § 2774

5

tena samaṃ bījavare piṣṭiḁ pādāṃsataḁ
kāryā /
aṃgulinavaparimāṇe mūṣāmadhye ca
piṣṭikāṃ dattvā // GRht_18.34
// § 2776

nirguṇḁkākamācīgojihvādugdhikāraktā
/
gr̥hakanyāmadhusaindhavapiṇḁairapi
samantataśchādyā // GRht_18.35
// § 2778

10

tāvatkāryaḥ puṭayogo yāvad dṛḍhatāṃ
samāyāti /
ṣaḍguṇagandhakatālakakāṃkṣīkāsīsalavaṇakṣāram
// GRht_18.36 // § 2780

tāpyaṃ tatsarvasamaṃ deyaṃ bāhye
tadauśadhipiṇḍam /
ṣaḍguṇaṣaḍguṇasahitaṃ piṣṭim
yantre'tha kacchape dattvā //
GRht_18.37 // § 2782

5 svedyaṃ puṭayogena tu tridinaṃ
ghaṭikātrayaṃ yāvat /
uddhṛtya tato yatnāt piṣṭvā sucūrṇitāṃ
kṛtvā // GRht_18.38 // § 2784

samabījena tu sāryo nāgaṃ triguṇaṃ
tataḥ samuttārya /
pratisāraṇā ca kāryā jāritasūtena
bījayuktena // GRht_18.39 // § 2786

10 anusāraṇā ca paścātriguṇaṃ bījaṃ
bhavedyatra /
prāguktaṃ tasyopari mṛtanāgaṃ
śataguṇaṃ vāhyam /
tena ca ghoṣākṛṣṭe śulbe vedho+atha
saptaśataiḥ // GRht_18.40 // § 2789

atha nāgamāha rājāvartaketyādi // GRhtCM_18.25-
40:1 // § 2790

rājāvartakaṃ prasiddhaṃ vimapaṃ śvetamākṣikaṃ pītābhraṃ pītavarṇaṃ yadabhraṃ gandho gandhakaḥ tā- pyaṃ svarṇamākṣikaṃ rasakaṃ kharparikaṃ etaiḥ puna- retaiḥ kāṅkṣī kāhīti poke kāsīsaṃ pītakāsīsaṃ śīpā man- ohvā daradaṃ hiṅgupaṃ taiśca samanvitaṃ mipitaṃ nā- gaṃ kuryādityarthaḥ // GRhtCM_18.25-40 :2 // § 2791	5
taccāha ahītyādi // GRhtCM_18.25-40 :3 // § 2792	
pūrvauśadhasaṃyutaṃ nāgaṃ ahimārarasaiḥ karavīr- adrāvaiḥ puṭitaṃ kuryāt // GRhtCM_18.25-40 :4 // § 2793	
nāgaṃ sīsaṃ tāvanmāraya yāvannirutthakaṃ yathā punarutthitaṃ na syāt // GRhtCM_18.25-40 :5 // § 2794	10
tadanu tatpāścāt tasya nāgasya madhye śupbaṃ tā- mraṃ gandhaṃ pratītaṃ pavaṇaṃ saindhavaṃ kaṅku- ṣṭhaṃ viraṅgaṃ etatsarvaṃ miśritaṃ kuryāt ityadhyāhā- ryam // GRhtCM_18.25-40 :6 // § 2795	15

kṣepavedha

krāmaṇaṃ etatprāgapi
mākṣikadaradagandhakaśīlābhiḥ /
rājāvartakavimalapravālakaṅkuṣṭhatutthaviṣaiḥ
// GRht_18.41 // § 2797

kāntagairikaṭaṃkaṇabhūmilatārudhira-
śakraGOParasaiḥ
/
mahiṣīṇāṃ kaṇamalair mṛtalohaṃ
vāyasasya viṣṭhā ca // GRht_18.42
// § 2799

pārāvatasya viṣṭhā strīpayah sarvam
ekataḥ kṛtvā /

5

krāmaṇakalkaṃ caitacchataavārān
raktapītagaṇaiḥ // GRht_18.43
// § 2801

bhāvyaṃ kaṃguṇitaile
krauñcīpittabhāvanāḥ sapta /
kalkenānena pacet sārītapiṣṭiṃ ca
haṇḍikāyāṃ hi // GRht_18.44 // § 2803

5 yāvadraktā bhavati hi gacchati nāgaṃ
samuttārya /
tāvatkṣepaṃ ca
kṣipetsarvasminsāraṇāḍau ca //
GRht_18.45 // § 2805

evaṃ hi koṭivedhī rasarājaḥ krāmīto
bhūtvā /
puṃstvāderucchrāyaprado bhūtvā
bhogāṇdatte // GRht_18.46 // § 2807

krāmaṇamāha krāmaṇam ityādi // GRhtCM_18.41-
46:1 // § 2808
10 prāgapīti pūrvādhyāye'pi proktaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.41-
46:2 // § 2809
punaretadvakṣyamāṇaṃ krāmaṇagaṇaṃ kuryād itya-
dhyāhāraḥ // GRhtCM_18.41-46:3 // § 2810
15 sa kathaṃ tadāha māḥṣiketyādi // GRhtCM_18.41-
46:4 // § 2811
māḥṣikaṃ tāpyaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ gandhakaḥ pra-
tītaḥ śīpā manohvā tābhiḥ // GRhtCM_18.41-46:5 // § 2812
punaḥ rājāvartaketyādi // GRhtCM_18.41-46:6 //
§ 2813
20 rājāvartakaṃ pājavārada iti bhāṣāyāṃ vimapaṃ sitam-
ākṣikaṃ pravāpaṃ vidrumaṃ kaṅkuṣṭhaṃ viraṅgaṃ tu-

tthakaṃ śikhigrīvaṃ viṣaṃ saktukādikandajaṃ etaiśca //
GRhtCM_18.41-46:7 // § 2814

kāntetyādi kāntaṃ cumbakaṃ gairikaṃ pratītaṃ ṭaṅka-
ṇaṃ saubhāgyaṃ bhūmipatā bhūnāgaḥ rudhiraṃ śakra-
gopaḥ raso viṣaṃ punaruktādviṣamatra dviguṇaṃ taiḥ // 5
GRhtCM_18.41-46:8 // § 2815

ca punar mahiṣiṇāṃ karṇamapair hayāripatnīnāṃ śra-
vaṇayor mapāni taiḥ saha mṛtapohaṃ mṛtaṃ ca tappohaṃ
ceti vāyasasya kākasya viṣṭhā śakṛt // GRhtCM_18.41-
46:9 // § 2816 10

pārāvatasya viṣṭhā kapotaśakṛt strīpayo nārīkṣīraṃ eta-
tsarvaṃ māksīkādistriksīrāntam ekataḥ kṛtvā miśritaṃ vi-
dhāya ca punaretatkrāmaṇakapkaṃ raktapītagaṇaiḥ kiṃś-
ukādiharidrādyaiḥ śatavārān bhāvayedityāgāmiśpokasa-
mbandhāt // GRhtCM_18.41-46:10 // § 2817 15

sāraṇakapkaividhānamāha bhāvyaṃ ityādi // GRhtCM_18.41-
46:11 // § 2818

pūrvoktasāraṇakapkaṃ kaṅguṇītaipe jyotiṣmatīsnehe
bhāvyaṃ tataḥ krauñcīpittabhāvanāḥ sapta deyaḥ dāta-
vyāḥ // GRhtCM_18.41-46:12 // § 2819 20

punaḥ sārītapīṣṭiṃ sārītā yā rasendrabījapiṣṭis tām an-
ena kapkena haṇḍikāyāṃ pacet vahninā pākāḥ kartavyaḥ
// GRhtCM_18.41-46:13 // § 2820

sāraṇakapkapācanamāha yāvadityādi // GRhtCM_18.41-
46:14 // § 2821 25

pūrvakapkaṣaṃyutāṃ piṣṭiṃ kiyatkāpaṃ pacet yāva-
draktā bhavati nāgaṃ ca gacchati nāganāśaḥ syāt nāge ga-
cchati sati samuttārya punastāvatsarvasminsāraṇādau ca
kṣepakrameṇa kṣepaṃ kṣipet // GRhtCM_18.41-46:15 //
§ 2822 30

pumstvādyān ākāśagamanaparyantān bhogān dadātī-
tyabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.41-46:16 // § 2823

silver => gold

abhrakamākṣikakanakaṃ nāgayutaṃ
militaṃ vidhinā /
sūte piṣṭiḥ kāryā divyauśadhiyogataḥ
puṭitā // GRht_18.47 // § 2825

ṣaḍguṇagandhakadāhaḥ śilayā nāgaṃ
samuttārya /
tāre hemākṛṣṭirmilitā syāt ṣoḍaśāṃśena
// GRht_18.48 // § 2827

5 piṣṭividhyantaramāha abhrakam ityādi // GRhtCM_18.47-
48:1 // § 2828

abhrakam pratītaṃ mākṣikaṃ tāpyaṃ kanakaṃ hema
nāgayutaṃ nāgena sīsakena yutaṃ sahitaṃ vidhinā
kartavyopadeśena etatsarvaṃ sūte mipitaṃ sat piṣṭiḥ
10 kāryā divyauśadhiyogataḥ puṭitā piṣṭiḥ kāryā iti //
GRhtCM_18.47-48:2 // § 2829

tāre hemākṛṣṭim āha ṣaḍityādi // GRhtCM_18.47-48:3
// § 2830

pūrvoktāyāṃ piṣṭyāṃ ṣaḍguṇagandhakadāhaḥ kāryaḥ
15 punaḥ ṣaḍguṇaśipayā kṛtvā nāgaṃ samuttārya sīsakama-
pahāya sā niṣpannā piṣṭiḥ ṣoḍaśāṃśena tāre rūpye mipitā
satī hemākṛṣṭiḥ syātkanakoddhāraṇaṃ bhavet tāmranāgā-
diṣu dhātuṣu hema sthitameva tata ākṛṣṭiśabdo yuktaḥ //
GRhtCM_18.47-48:4 // § 2831

silver => gold

mākṣikanihataṃ śulbaṃ śilayā nihataṃ
ca nāgatulyāṃśam /
puṭitaṃ jambīrarasaiḥ
saindhavasahitaṃ pacetsthālyāṃ //
GRht_18.49 // § 2833

taccūrṇaṃ

ghṛtamadhukaṭaṅkaṇasahitaṃ ca

guptamūṣāyāṃ /

tāre triguṇaṃ vyūḍhaṃ

hemākṛṣṭirbhaveddivyā //

GRht_18.50 // § 2835

nāgamāraṇavidhānamāha māṅśiketyādi // GRhtCM_18.49-50:1 // § 2836

māṅśikena nihataṃ māritaṃ yat śupvaṃ śipayā mana- 5
ḥśipayā nāgaṃ ca nihataṃ māritaṃ ubhayaṃ tupyāṃśaṃ
samabhāgaṃ kāryaṃ punar jambīrarasaiḥ jambīradrāvaiḥ
saindhavasahitaṃ ubhayaṃ puṭitaṃ bhāvitaṃ satpacedv-
ahninā pakvaṃ kuryāt // GRhtCM_18.49-50:2 // § 2837

kva sthāpyāṃ mṛdbhājane ityārthaḥ // GRhtCM_18.49- 10
50:3 // § 2838

copper + silver => gold

śulbaṃ balinā nihataṃ tīkṣṇaṃ

daradena nihatasamabhāgaṃ /

ekīkṛtvā puṭayetpacen mātārasenaiva //

GRht_18.51 // § 2840

tāre vyūḍhaṃ triguṇaṃ

mārjārākṣanibhaṃ bhavettacca /

liptaṃ rasena puṭitaṃ hemārdhena

mātrayā tulyam // GRht_18.52

// § 2842

nāge tāre hemākṛṣṭimāha śupvamityādi // GRhtCM_18.51-52:1 // § 2843

bapinā gandhakena nihataṃ sat samabhāgaṃ tupyā-
ṃśaṃ kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.51-52:2 // § 2844

ubhayamekīkṛtya saṃmiśrya mātārasenaiva nārīkṣīr-
eṇa puṭayet paced iti śpokārthaḥ // GRhtCM_18.51-52:3
// § 2845

5 hemākṣṣṭervidhānamāha tāre ityādi // GRhtCM_18.51-
52:4 // § 2846

pūrvoktaṃ cūrṇaṃ śupbajaṃ tīkṣṇajaṃ vā tāre trigu-
ṇaṃ vyūḍhaṃ vāhitaṃ sat mārjārākṣasaṃnibha otunetrā-
bhaṃ tāraṃ bhavet // GRhtCM_18.51-52:5 // § 2847

10 hemārdhena mātrayā tārārdhabhāgena parimāṇena he-
mnā tupyam anyūnādhikaṃ rasena payasā // GRhtCM_18.51-
52:6 // § 2848

lead => gold

liptaṃ tadanu puṭitaṃ nāgaṃ hi rasena
pādayuktena /
kharparakasthaṃ kṛtvā kāryaṃ vidhinā
dṛḍhaṃ tāpyam // GRht_18.53
// § 2850

nirguṇḍīrasabhāvitapuṭitaṃ śīlayā
vartitaṃ ślakṣṇam /
tāvanmṛditapuṭitaṃ nirutthabhāvaṃ
vrajedyāvat // GRht_18.54 // § 2852

5 tāre tannirvyūḍhaṃ yāvatpītaṃ
bhavedruciram /
hemasamena ca militaṃ mātrātulyaṃ
bhavetkanakam // GRht_18.55
// § 2854

punarnāgavidhānamāha piptamityādi // GRhtCM_18.53-
55:1 // § 2855

triguṇaṃ yathā syāt tathā pādayuktena rasena caturth- āṃśasahasūtena saha nāgaṃ sīsakaṃ kharparakasthaṃ mṛdbhājanakhaṇḍasthitaṃ kṛtvā vidhinā rasajñopadeśena dṛḍhaṃ tāpyaṃ vahniyutaṃ sat nihataṃ kuryāditi vākyā- rthaḥ // GRhtCM_18.53-55:2 // § 2856	5
taccāha nirguṇḍītyādi // GRhtCM_18.53-55:3 // § 2857	
pakvaṃ nāgacūrṇaṃ śpakaṣṇaṃ śreṣṭhavidhānaṃ ya- thā syāttathā śīpayā vartitaṃ san nirguṇḍīrasabhāvitapuṭ- itaṃ pūrṇaṃ bhāvitaṃ gharmapuṭitaṃ paścātpuṭitaṃ va- hniyuṭitaṃ kuryāt // GRhtCM_18.53-55:4 // § 2858	10
punaryāvannirutthabhāvaṃ aśīratvaṃ vrajet tāvanmṛ- ditapuṭitaṃ marditapācitaṃ kuryād ityārthaḥ // GRhtCM_18.53- 55:5 // § 2859	
taccāha tāre ityādi // GRhtCM_18.53-55:6 // § 2860	
tannirutthanāgacūrṇaṃ yāvātpītaṃ pītavarṇaṃ tāraṃ bhavet tāvadvāraṃ nirvyūḍhaṃ kuryāt // GRhtCM_18.53- 55:7 // § 2861	15
punarhemasamena kanakatupyāṃśena mātrātupyāṃ mīpitaṃ sat ruciraṃ manoramaṃ kanakaṃ sarvaṃ bha- vedityārthaḥ // GRhtCM_18.53-55:8 // § 2862	20

svaraṇamākṣika => gold

tāpyaṃ cāṅgulisaṃjñaṃ cūrṇaṃ kṛtvā
tadantare dattvā /
śulbasya guptamūṣā kāryā puṭitāpyatha
ca dhātā // GRht_18.56 // § 2864

hemnā militaṃ vidhinā mātrātulyaṃ bhavatyeva /
§ 2865

tāpyavidhānamāha tāpyamityādi // GRhtCM_18.56:1 5
// § 2866

aṅgulisaṃjñaṃ tāpyaṃ svaraṇamākṣikaṃ cūrṇaṃ kṛtvā
tadantare taccūrṇaṃ antare madhye dattvā śulbasya tāmr-
asya guptamūṣā andhamūṣā kāryā tatra nale ityabhiprā-
yaḥ // GRhtCM_18.56:2 // § 2867 10

sā mūṣā puṭitā dhmatā kāryeti vidhānam uktam //
GRhtCM_18.56:3 // § 2868

taccāha hemnetyādi // GRhtCM_18.56:4 // § 2869

5 // § 2870
pakvaṃ yanmākṣikacūrṇaṃ taddhemnā kṛtvā // GRhtCM_18.56:5

gold :: rañjana (??)

pādādijirṇasūte lihyāt patrāṇi

hemakṛṣṭinām // GRht_18.57 // § 2871

krāmaṇayogena tato vilipya vidhinā

nidhāya tulyādhaḥ /

paścāddhemnā sahitaṃ dhmatam

mūṣodare samāvartya // GRht_18.58

// § 2873

5 yantraṃ haṇḍyāṃ pakvaṃ pañcamṛdāvāpya puṭapa-
kvam / § 2874

pādādijirṇasūte pādādinā pādārdhasamānadinā jirṇo
yo+asau sūtaḥ tasmin hemakṛṣṭinām patrāṇi kaluṣakana-
kānām patrāṇi lihyāt krāmaṇayogena lepayedityāgāmiśl-
okāt // GRhtCM_18.57-58:1 // § 2875

10 taccāha krāmaṇetyādi // GRhtCM_18.57-58:2 // § 2876

tato rasalepānantaram krāmaṇayogena kunaṭimākṣik-
aviṣam ityādinoktena vilipya tulyādhaḥ tulyam yathā syā-
ttathā adhobhāge nidhāya mūṣodare dhmatam kuryāt //
GRhtCM_18.57-58:3 // § 2877

15 punaḥ paścāddhemnā kanakena sahitaṃ āvartya dh-
mātaṃ kuryāt // GRhtCM_18.57-58:4 // § 2878

gold :: production (?)

vakṣyāmi cālepavidhiṃ kramati ca sūto
yathā hi patreṣu /
rañjati yena vidhinā samāsataḥ
sūtarājastu // GRht_18.59 // § 2880

kṛtvālaktakavastraṃ
liptamanusnehamupari cūrṇena /
avacūrṇitaṃ tu kṛtvā gandhakaśilayā
vidhānena // GRht_18.60 // § 2882

tadupari śṛtaṃ ca dattvā
gandhakaśilācūrṇaṃ ca sūtavare /
paścādvartiḥ kāryā pātre dhṛtvāyase ca
same // GRht_18.61 // § 2884

5

dīpaṃ pratibodhya tatastailaṃ dattvā
tataḥ stokam /
pākaṃ yāmasyārdhaṃ svāṅge śītaṃ
tataḥ kāryam // GRht_18.62 // § 2886

gṛhṇīyādatha sūtakṛṣṭiṃ liptā tatastena
/

krāmaṇayogairliptvā puṭitā sā hemni
nirdhmātā // GRht_18.63 // § 2888

10

taccāha yantramityādi // GRhtCM_18.59-63:1 // § 2889
vā yantraṃ pañcamṛdā vapmīkamṛt gairikaṃ khaṭikā
saindhavaṃ iṣṭikā ceti pañcamṛdaḥ tayā kṛtvā haṇḍyāṃ
sthāpyāṃ pakvaṃ kāryam // GRhtCM_18.59-63:2 // § 2890
atha puṭapakvaṃ gajapuṭādinā pācyamityarthaḥ // 15
GRhtCM_18.59-63:3 // § 2891

pepanavidhiṃ vakṣyāmi yathā patreṣu pepaḥ kāryaḥ
punar yathā patreṣu kramati svaguṇān prakāśayati puna-
ryena vidhinā rañjanam rāgam dadāti samāsataḥ saṃkṣe-
pataḥ vidhinā vidhānataḥ sūtarāja evaṃvidho bhavet tam-
5 upāyam vakṣyāmīti // GRhtCM_18.59-63 :4 // § 2892

atha pepakrāmaṇam rañjanavidhānamāha kṛtvāpakta-
kavastram ityādi // GRhtCM_18.59-63 :5 // § 2893

prathamam āpaktakam vastram apaktena rañjitam ya-
dvastram tad āpaktakam anu paścāt sneham kaṅguṇyā-
10 dīnām taipam piptam kāryam tattaipapiptavastropari va-
kṣyamāṇauśadhānām cūrṇena avacūrṇanam kuryāt taipa-
piptavastram gandhakaśipayā avacūrṇitam kṛtvā tadupari
dātavyam darśayati // GRhtCM_18.59-63 :6 // § 2894

punastadupari gandhakaśipācūrṇopari śṛtam dattvā
15 punargandhakaśipācūrṇam sūtavare sūtarājopari dattvā
paścāttatkaraṇānantaram vartiḥ kāryā sā vartir āyase poh-
amaye same samabhūmau pātre dhṛtvā tatropari kāryā //
GRhtCM_18.59-63 :7 // § 2895

vidhyantaram darśayati dīpam ityādi // GRhtCM_18.59-
20 63 :8 // § 2896

tato varteḥ pātropari karaṇānantaram dīpam pratib-
odhya prajvāpya tato vāramvāram stokamappam taipam
dattvā yāvadyāmasya praharasya ardham syāttāvatpākam
kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.59-63 :9 // § 2897

25 tato+anantaram tatpatitam taipam svāṅgaśītam kā-
ryam aṅge taipadravarūpe śarīre yathāsvaṃ svayameva śī-
tam yathā syāttathā kāryam // GRhtCM_18.59-63 :10 //
§ 2898

taccāha grhṇīyād ityādi // GRhtCM_18.59-63 :11 //
30 § 2899

atha śītakaraṇānantaram // GRhtCM_18.59-63 :12 //
§ 2900

sūtakṛṣṭim ca grhṇīyāt karmavit iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.59-
63 :13 // § 2901

35 tato+anantaram sā sūtakṛṣṭī tena patreṇa piptā satī kr-
āmaṇayogair piptvā hemni suvarṇe nirdhmātā kāryeti //
GRhtCM_18.59-63 :14 // § 2902

gold :: production

athavā daradaśilālair
 gandhakamākṣīkapakvamṛtanāgaiḥ /
 kaṅkuṣṭhapravālasahitaiḥ piṣṭaiśca
 kaṅguṇītaile // GRht_18.64 // § 2904

madhye sūto yukto mṛditaḥ khalve
 tathāyase vidhinā /
 saṃsvedya vaṃśanalikāṃ dolāyantreṇa
 sveditaṃ tridinam // GRht_18.65
 // § 2906

etairliptvā kṛṣṇaiḥ patraṃ 5
 pūrvoktavidhānena /
 nāgaṃ dattvā prakāṣaṃ stokaṃ stokaṃ
 krameṇaiva // GRht_18.66 // § 2908

bhavati hi kanakaṃ divyamakṣiṇaṃ
 devayogyam ca /
 evaṃ jāritasūte sakalāḥ khalu haṇḍikāḥ
 sarvāḥ // GRht_18.67 // § 2910

vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_18.64-67:1
 // § 2911

darado hiṅgupaḥ śipā manohvā āpaṃ haritāpaṃ taiḥ
 gandhakaḥ pratītaḥ mākṣikaṃ yatpakvaṃ sindūrīkṛtaṃ
 mṛtanāgaśca taiḥ // GRhtCM_18.64-67:2 // § 2912

punaḥ kaṅkuṣṭhapravāpasahitaiḥ kaṅkuṣṭhaṃ vira-
 ṅgaṃ pravāpaṃ vidrumaṃ tābhyāṃ sahitaiḥ // GRhtCM_18.64-
 67:3 // § 2913

punaretaiḥ kaṅguṇītaipe jyotiṣmatītaipe piṣṭaiś cūrṇī-
 kṛtaiḥ madhye sūto yuktaḥ kārya ityagrīmaśpokasamba-
 ndhāt // GRhtCM_18.64-67:4 // § 2914

taccāha madhye ityādi // GRhtCM_18.64-67:5 // § 2915
pūrvoktairauśadhaiḥ kṛtvā madhye auśadhāntaḥ sūto
yuktaḥ kāryaḥ // GRhtCM_18.64-67:6 // § 2916

5 punarmardayitvā vaṃśanapikāṃ riktodarāṃ prati sa-
mavedya dinatrayaṃ dopāyantreṇa sveditaṃ kuryāditya-
rthaḥ // GRhtCM_18.64-67:7 // § 2917

taccāha piptvetyādi // GRhtCM_18.64-67:8 // § 2918
etāni sveditauśadhāni samyuktāni taiḥ kṛṣṇaiḥ kṛṣṇa-
pavaṇaiḥ pūrvoktavidhānena sūtakṛṣṭīvidhānena patraṃ
10 piptvā punaḥ prakāṣaṃ yathā syāt tathā stokaṃ appama-
ppaṃ krameṇa nāgaṃ dattvā kanakaṃ jāyate ityagrīma-
śpokasaṃbandhaḥ // GRhtCM_18.64-67:9 // § 2919

evaṃ kṛte sati akṣīṇaṃ akṣayaṃ divyaṃ pravaraṃ de-
vayogyāṃ devā indrādayastadyogyāṃ kanakaṃ bhavati
15 // GRhtCM_18.64-67:10 // § 2920

yukto+ayamarthaḥ // GRhtCM_18.64-67:11 // § 2921
evaṃ jāritasūte jāritakarmakṛte rase khapu niścitaṃ sa-
rvā haṇḍikāḥ sarve dhātvādyāḥ sakapāḥ saprasavāḥ syur-
ityarthaḥ // GRhtCM_18.64-67:12 // § 2922

relation between bīja and gold (?)

nirbījaṃ samajīrṇe pādaikenaiva
śoḍaśāṃśena /
ardhena pādayogaṃ pādenaikena
tulyakanakaṃ ca // GRht_18.68
// § 2924

viśeṣamāha nirbījamityādi // GRhtCM_18.68:1 // § 2925

5 nirbījaṃ yathā syāttathā samajīrṇaṃ pādena turyāṃś-
ena phapaṃ dadāti tathā ardhena jīrṇena śoḍaśāṃśena ph-
apaṃ dadāti ca punastardhena jīrṇena tatpādayogaṃ
tatpādena ekena tatpādayogaṃ phapaṃ dadātīti sarvatra
vācyam // GRhtCM_18.68:2 // § 2926

tupyakanakaṃ ca jīrṇaṃ pūrṇaṃ phapaṃ dadātīti //
GRhtCM_18.68:3 // § 2927

tārākṛṣṭi

tārākṛṣṭiṃ vakṣye mṛtavaṅgaṃ tālakena
tulyāṃśam /
lambitamatha nirdhmātaṃ tāmraṃ
tārachaviṃ vahati // GRht_18.69
// § 2929

hemākṛṣṭyanantaraṃ tārākṛṣṭiṃ vakṣye ahaṃ kaviḥ
kathayāmi mṛtavaṅgaṃ māritaṃ vaṅgaṃ tāpakena hari-
tāpeneti // GRhtCM_18.69:1 // § 2930

5

atha tāmraṃ tupyāṃśaṃ pambitaṃ vistīrṇaṃ yathā
syāt tathā nirdhmātaṃ sat tārachaviṃ vahati rūpyadyutiṃ
prāpnotītyarthaḥ // GRhtCM_18.69:2 // § 2931

paścānnāgaṃ deyaṃ prakāśamūṣāsu
nirmalaṃ yāvat /
tāvad dhmātaṃ vidhinā sunirmalaṃ
nistaraṅgaṃ tu // GRht_18.70
// § 2933

taccāha paścādityādi // GRhtCM_18.70:1 // § 2934
paścādvaṅgatāmrayogānantaraṃ prakāśamūṣāsu yā-
vat nirmapaṃ mapavarjitaṃ syāttāvannāgaṃ deyaṃ pu-
naryāvannirmapaṃ ujjvapaṃ nistaraṅgaṃ nāgormivarj-
itaṃ syāt tāvadvidhinā dhmātaṃ kuryādityarthaḥ //
GRhtCM_18.70:2 // § 2935

5

??

tālaśilāsarjikābhiḥ saindhavalavaṇena
nayanahitasahitaiḥ /
ekaikaṃ sahitam vā vedham dattvā
punaḥ śulbe // GRht_18.71 // § 2937

chagaṇam māhiṣatakraṃ snuhīkṣīreṇa
sarpiṣā kramaśaḥ /
sagudadugdhamadhuvimiśraiḥ
kramaśo vedhe niṣekaśca //
GRht_18.72 // § 2939

- 5 viśeṣamāha tāpetyādi // GRhtCM_18.71-72:1 // § 2940
tāpaṃ haritāpaṃ śipā manohvā sarjikā pratitā tābhiḥ
saindhavaṃ ca tat pavaṇam ca tena nayanahitasahitaiḥ et-
aiḥ kṛtvā ekaikaṃ pṛthaktvena vā sahitam ekatvena punaḥ
śupve tāmre vedham pratidadhyāditi // GRhtCM_18.71-
10 72:2 // § 2941
tāra vedhaniṣekānyāha chagaṇam ityādi // GRhtCM_18.71-
72:3 // § 2942
chagaṇam vanotpannam māhiṣam takraṃ mahiṣyāḥ
idaṃ māhiṣam snuhīkṣīreṇa sehuṇḍadugdhenā saha pu-
15 naḥ sarpiṣā gṛtena saha guḍadugdhamadhubhir miśraiḥ
mipitaṃ kṛtvā kramaśo vedhakarmaṇi niṣekaḥ kāryaḥ //
GRhtCM_18.71-72:4 // § 2943

tārakṛṣṭī ; copper => silver

kāñcī brāhmī kuṭilaṃ tālakaṃ
samabhāgayojitaṃ dhmatam /
śulbaṃ viddhamanena tu
tārakṛṣṭirbhaveddivyā // GRht_18.73
// § 2945

tārākṛṣṭimāha kāñcītyādi // GRhtCM_18.73:1 // § 2946
 kāñcī svarṇamākṣikaṃ brāhmī somāhvā kuṭipaṃ sī-
 saṃ tāpakaṃ pratītaṃ etatsamayojitaṃ samāṃśamepi-
 taṃ sat dhmātaṃ kuryāt punaranena kāñcyādigaṇena
 viddhaṃ śupbaṃ divyā manoramā tārākṛṣṭirbhavet // 5
 GRhtCM_18.73:2 // § 2947

silver:: optimization

evaṃ tārākṛṣṭirliptvā viddhā rasena
 sāritena /
 tāraṃ karoti vimalaṃ lepaṃ vā
 pādajīrṇādi // GRht_18.74 // § 2949

iti miśrīkṛtaviddhaṃ kramitaṃ tvatha
 mātrkātulyam /
 tāradalaṃ bhavati
 chedanatāḍananikaṣaiśca nirdoṣam
 // GRht_18.75 // § 2951

tārākṛṣṭimāha evamityādi // GRhtCM_18.74-75:1 // 5
 § 2952

evaṃ uktavidhānena sāritena sāraṇākarmakṛtena pi-
 ptvā viddhā satī tārākṛṣṭirbhavet // GRhtCM_18.74-75:2
 // § 2953

punariyaṃ tārākṛṣṭiḥ tāraṃ vimapaṃ mapavarjitaṃ 10
 karoti vā pādajīrṇādi pādena jīrṇaṃ yasmin ādiśabdād
 ardhasamagrahaṇaṃ kāryaṃ tat pepamiti // GRhtCM_18.74-
 75:3 // § 2954

viśeṣamāha itītyādi // GRhtCM_18.74-75:4 // § 2955
 iti pūrvoktaviddhānena miśrīkṛtaṃ mipitaṃ viddhaṃ 15
 kramitaṃ mātrkātupyaṃ samāṃśaṃ sat tāradapaṃ rūpy-
 apatraṃ bhavati tadrūpyadapaṃ chedanatāḍananikaṣaiḥ
 chedanaṃ khaṇḍanaṃ tāḍanaṃ ghanaghātaḥ nikaṣaṃ śi-

popari parīkṣaṇaṃ tairiti tāpaiśca nirdoṣaṃ tadbhavati //
GRhtCM_18.74-75 :5 // § 2956

evaṃ vedhavidhānaṃ śāstravidhijñena
karmakuśalena /
jñātvā gurūpadeśaṃ kartavyaṃ
karmanipuṇena // GRht_18.76
// § 2958

5 evaṃ amunā prakāreṇa śāstravidhijñena śāstrasya vi-
dhiṃ jānātīti saḥ tena karmanipuṇena saṃskārapravīṇena
kuśapena kartrā gurūpadeśaṃ gururuktapakṣaṇo granth-
ādau tasya upadeśaṃ jñātvā vedhavidhānaṃ kartavyam
ityarthaḥ // GRhtCM_18.76 :1 // § 2959

iti rasarājasya vidhau vedhavidhānaṃ
prasaṅgataḥ proktam /
adhunā proktānapi vakṣyāmi rasāyane
yogān // GRht_19.1 // § 2961

atha bhakṣaṇavidhānamāha itītyādi // GRhtCM_19.1 :1
// § 2962

5 rasarājasya vidhau rasendrakarmavidhāne vedhavidh-
ānaṃ prasaṅgataḥ prastāvataḥ proktaṃ na tu svaprajñās-
amam // GRhtCM_19.1 :2 // § 2963

adhunā proktānapi api śabdādanubhūtānapi rasāyane
jarāvvyādhināśanavidhau yogān dravyasamudāyātkān va-
10 kṣyāmi kathayāmītyarthaḥ // GRhtCM_19.1 :3 // § 2964

kṣetrīkaraṇa (śarīraśodhana)

ādau prātaḥ prātaḥ saindhavayuktaṃ
ghṛtaṃ pibettridinaṃ /

tadanu kvātham tridinaṃ yuñjīyāt ketakītanujam // GRht_19.2 // § 2966	
vidhinā svedyo dehaḥ kartavyo vārtikendreṇa / kvathitaṃ kaṭurohiṇyāḥ saṃśodhanam anuprayuñjīta // GRht_19.3 // § 2968	
tadanu ca śuddhādūrdhvaṃ śleṣmānte recite sakalam / yāvakaṇṭhāyamaṃ tridinaṃ ghr̥tasahitaṃ tatprayuñjīta // GRht_19.4 // § 2970	5
kāyaśodhanamāha ādāvityādi // GRhtCM_19.2-4:1 // § 2971	
prathamam prātaḥ prātaḥ pratyūṣe tridinaṃ saindhava- mipitaṃ ghr̥tam ājyaṃ pibet // GRhtCM_19.2-4:2 // § 2972	10
anyasaṃyogamāha tadanu ghr̥tasaindhavānantaram ketakītanujam kvātham ketakyāḥ tanuḥ śarīram tasmājjā- tam ketakīmūpasambhavam ityarthāḥ aṅge'pyanukte vihi- tā tu mūpaṃ iti nyāyāt tridinaṃ prayuñjīyādityarthāḥ // GRhtCM_19.2-4:3 // § 2973	15
vidhyantaram āha vidhinetyādi // GRhtCM_19.2-4:4 // § 2974	
tato vidhinā svedavidhānena dehaḥ śarīram vārtike- ndreṇa rasasaṃpradāyavidā svedyaḥ svinnāḥ kartavyaḥ // GRhtCM_19.2-4:5 // § 2975	20
anyatkim kaṭurohiṇyāḥ tiktāyāḥ kvathitaṃ prasādhi- tam samyak śuddhikaraṇam anuprayuñjīta svedānanta- ram ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_19.2-4:6 // § 2976	
vidhyantaramāha tad ityādi // GRhtCM_19.2-4:7 // § 2977	25
tadanu kaṭukarohiṇīsevanānantaram śuddhādūrdhvaṃ yathā syāt tathā śpeṣmāntarecite sati yathā śpeṣmaṇo+antaḥ syāttathā recite sati tridinaparimāṇam yāvakaṇṭhāyamaṃ ghr̥- r̥tasahitaṃ prayuñjīteti // GRhtCM_19.2-4:8 // § 2978	

punarapi ca pānayogaṃ vakṣyāmi ca
sakalabhuvanahitakṛtaye /
pītvā prathame yāme
coṣṇodakasamamidaṃ cūrṇam //
GRht_19.5 // § 2980

pathyāsaindhavadhātrīmaricavacāguḍa-
viḍaṅgarajanīnām
/
śuṅṭhīpippalyor api cūrṇaṃ tridinaṃ
prayuñjīta // GRht_19.6 // § 2982

5 amunā śuddhaśarīraḥ
parihatasamṣargadoṣabalī /
pītvā payasā sahitaṃ yāvakaṃ munā
bhavecchuddhaḥ // GRht_19.7
// § 2984

vidhyantaramāha punarapītyādi // GRhtCM_19.5-7:1
// § 2985

10 punarapīti yāvakaṃ pathyayogānantaraṃ ca punaḥ pā-
nayogaṃ vakṣyāmi kimarthaṃ sakapabhuvanahitakṛtaye
samastasamṣārahitakaraṇāya idaṃ vakṣyamāṇaṃ cūrṇaṃ
pathyādyam uṣṇodakasamaṃ taptajapena saha pratham-
ayāme prathamapraharāntaḥ pītvā śuddhaśarīro bhaved
ityāgāmiśpokasambandhāt // GRhtCM_19.5-7:2 // § 2986

15 śodhanāya cūrṇamāha pathyetyādi // GRhtCM_19.5-
7:3 // § 2987

20 pathyā harītakī saindhavaṃ pratītaṃ dhātrī āmapa-
kaṃ marīcam uṣaṇaṃ vacā ugragandhā guḍaḥ pratītaḥ vi-
ḍaṅgaṃ kṛmighnaṃ rajanī haridrā śuṅṭhīpippalyor apīti
śuṅṭhī nāgaram pippapī māgadhī āsāṃ auṣadhīnām cū-
rṇaṃ tridinaṃ prayuñjīta // GRhtCM_19.5-7:4 // § 2988

uṣṇajapasamamiti jñeyam // GRhtCM_19.5-7:5 //
§ 2989

amunetyādi / § 2990

amunā vakṣyamāṇavirecanena yāvakādinā śuddhaśa-
rīraḥ san parihatasaṃsargadoṣabapī bhavati saṃsargeṇa 5
ye doṣāḥ śarīrābhyantarāste saṃsargadoṣāḥ te parihatā jitā
yena saḥ parihatasaṃsargadoṣaḥ tena bapī bapayuktaḥ
doṣanivṛttau guṇappravṛttir ityavaśyam // GRhtCM_19.5-
7:6 // § 2991

kiṃ kṛtvā parihatadoṣaḥ amunā payasā uṣṇodak- 10
ena yāvakaṃ apaktaṃ pītvā śuddho bhavedityarthaḥ //
GRhtCM_19.5-7:7 // § 2992

akṛtakṣetrīkaraṇe rasāyanam yo naraḥ
prayuñjīta /

tasya krāmāti na rasaḥ sa rasaḥ

sarvāṅgadoṣakṛdbhavati //

GRht_19.8 // § 2994

saṃśodhanasyākaraṇe doṣamāha akṛtetyādi // GRhtCM_19.8:1
// § 2995

yo naraḥ pumān akṛtakṣetrīkaraṇe dehe iti śeṣaḥ na kṛ- 5
taṃ akṛtaṃ kṣetrīkaraṇam yasmin tasminsati rasāyanam
jarāvyādhivināśanausadham prayuñjīta tasya puṃso raso
na krāmāti svaguṇāna prakāśayati tarhi kiṃ sarvāṅgad-
oṣakṛdbhavati bāhucaraṇādiṣu ṣaṭsvaṅgeṣu vikārakṛt syāt
// GRhtCM_19.8:2 // § 2996 10

iti śuddho jātabalaḥ

śālyodanayāvākākhyamudgarasaḥ /

kṣetrīkṛtanijadehaḥ kurvīta rasāyanam

vidhivat // GRht_19.9 // § 2998

rasāyanādhikāratvam āha itītyādi // GRhtCM_19.9:1
// § 2999

pūrvoktavidhānena śuddhaḥ san yo jātabapo bhavati
sa kṣetrīkṛtanijadehaḥ akṣetraṃ kṣetraṃ kriyata iti kṣetr-
īkṛto nijadehaḥ śarīraṃ yena saḥ matimān rasāyanam vi-
dhivatprakurvīta // GRhtCM_19.9:2 // § 3000

5 kaiḥ jātabapaḥ śāpyodanam ca yāvakākhyam ca mudg-
āśca taiḥ // GRhtCM_19.9:3 // § 3001

suratarutailaghṛtamadhudhātrīrasapayāmsi
nirmathya /
pītvā viśuddhakoṣṭho bhavati
pumānantaritaśuddhaḥ //
GRht_19.10 // § 3003

māsena kāntimedhe dvābhyām
praśamayati doṣanikaram ca /
māsatritayena punaḥ
svādamaravapurmahātejāḥ //
GRht_19.11 // § 3005

5 vidhyantaramāha suratarvityādi // GRhtCM_19.10-
11:1 // § 3006

antaritaśuddhaḥ antaritam śuddham yasya saḥ gr-
ahaṇīrogādivarjita ityārthaḥ etāni auśadhāni nirmathya
pītvā viśuddhakoṣṭho bhavati viśuddham mapavarji-
10 tam koṣṭham udaram kasyetyevaṃvidho bhavati //
GRhtCM_19.10-11:2 // § 3007

tāni kāni suratarutaipetyādīni suratarur devavṛkṣaḥ ta-
ttaipapeṣaṇam taipamityārthaḥ ghṛtam ājyam madhu kṣa-
udram dhātrīrasaḥ āmapakīsapipam payo dugdham etāni
15 sarvāṇi nirmathya ekīkṛtyetyārthaḥ // GRhtCM_19.10-
11:3 // § 3008

etadauśadhabhakṣaṇaḥ māsakrameṇāha māsen-
etyādi // GRhtCM_19.10-11:4 // § 3009

20 asya auśadhasya māsena māsapramāṇena bhakṣaṇāt
kāntir bhavati medhā ceti dvābhyām dvimāsābhyām doṣ-

anikaraṃ gadasamudāyaṃ praśamayati śāntiṃ nayati pu-
narmāsattritayena trimāsapramāṇena svāt svasāmānyaśar-
īrāt amaravapurdevaśarīro mahātejāḥ dīptimān syāditya-
rthaḥ // GRhtCM_19.10-11 :5 // § 3010

suradārutailamājyaṃ
triphālārasasaṃyutaṃ ca
samabhāgam /

pītaṃ tat saptāhānnayanavikāraṃ

śamaṃ nayati // GRht_19.12 // § 3012

yogāntaramāha suradārvityādi // GRhtCM_19.12 :1
// § 3013

suradārutaipaṃ devadārutaipaṃ ājyaṃ ghr̥taṃ tri- 5
phapārasasaṃyutaṃ triphapāyā rasena draveṇa saṃyu-
taṃ sahitaṃ ca punaḥ samabhāgaṃ tupyāṃśaṃ tatpītaṃ
sat saptāhāt saptadinapramāṇataḥ nayanavikāraṃ netr-
asaṃbhavaṃ rogaṃ śamaṃ nayati śāntiṃ prāpayati //
GRhtCM_19.12 :2 // § 3014 10

suratarutailaṃ saghr̥taṃ pītvā

śālyodanaṃ ca sakṣīraṃ /

jīrṇāhāre bhuktvā harati hi sakuṣṭhān

pīnasādīṃśca // GRht_19.13 // § 3016

yogāntaramāha suratarutaipaṃ ityādi // GRhtCM_19.13 :1
// § 3017

devadārutaipaṃ saghr̥taṃ sājyaṃ etadubhayaṃ pītvā 5
sakṣīraṃ śāpyodanaṃ bhuktvā ṣaṣṭikaudanaṃ ityabhipr-
āyaḥ punarjīrṇāhāre pratidinaṃ dināntavīradvaye vedita-
vyam // GRhtCM_19.13 :2 // § 3018

ca punaḥ sakuṣṭhān kuṣṭhaiḥ saha vartante evaṃvi-
dhān pīnasādīn rogān harati dūrīkaroti // GRhtCM_19.13 :3 10
// § 3019

ghṛtasahitaḥ pittakṛtāntailayukto
vātasambhavān rogān /
guḍasahito madhunā vā kaphajān
hantyamaraḍārurasah // GRht_19.14
// § 3021

yogāntaramāha ghṛtasahita ityādi // GRhtCM_19.14:1
// § 3022

5 amaradāruraso devadārujapaṃ ghṛtasahitaṃ ājyami-
śritaḥ pittakṛtān rogān harati nāśayati // GRhtCM_19.14:2
// § 3023

punastaipayutastaipena miśrito devadārurasah vātasam-
bhavān rogān hanti // GRhtCM_19.14:3 // § 3024

10 punarguḍasahitaḥ vā madhunā kṣaudreṇa sahito deva-
dārurasah vātasambhavān rogān hanti // GRhtCM_19.14:4
// § 3025

punar guḍasahitaḥ vā madhunā kṣaudreṇa sahito
devadārurasah kaphajān rogān hantīti vākyaṛthaḥ //
15 GRhtCM_19.14:5 // § 3026

varjitakāñjikaśākaṃ payasā
śālyodanaṃ ca yuñjīta /
dvicatuḥṣaṭpalamānaṃ
mātrādhamamadhyamajyeṣṭhāh //
GRht_19.15 // § 3028

rasāyane bhojyābhojyamāha varjitetyādi // GRhtCM_19.15:1
// § 3029

5 varjitakāñjikaśākaṃ varjitaṃ kāñjikaṃ sauvīraṃ śā-
kaṃ vāstukādi ca yasmin tattathā payasā kṣīreṇa saha śā-
pyodanaṃ bhuñjīta // GRhtCM_19.15:2 // § 3030

punaḥ śāpyodanaṃ kiyanmānaṃ dvicatuḥṣaṭpapamā-
naṃ // GRhtCM_19.15:3 // § 3031

10 atra mātrādhamamadhyamajyeṣṭhā dvicatuḥṣaṭpap-
apramāṇā adhamamadhyamottamabapeṣu prayojyetya-
rthaḥ // GRhtCM_19.15:4 // § 3032

tadanu pātanaśuddhaṃ sūtakam
 āroṭam aśnīyāt /
 svedanamūrchothhāpanapātanarodhāśca
 niyamaśca // GRht_19.16 // § 3034

abhrakasaḥitaḥ pātyo vidhinā
 yāvatsthīro bhavati /
 athavā māḥṣikasahaḥitaḥ pātyaḥ sūto
 vidhānena // GRht_19.17 // § 3036

ityāroṭaḥ sūtaḥ kṣetrīkaraṇe niyujyate 5
 prathamam / GRht_19.18ab § 3037

atha rasayogamāha tadityādi // GRhtCM_19.16-18ab :1
 // § 3038

tadanu pathyamātropayogānantaram pātanaśuddhaṃ
 pātanena śuddhaṃ sūtakam āroṭam eva sāmānyam evāśn-
 īyāt bhakṣayet // GRhtCM_19.16-18ab :2 // § 3039 10

ca punaḥ svedanamūrchothhāpanarodhāśca svedanaṃ
 ca mūrchā ca utthāpanaṃ ca pātanāni ca nirodhaśceti dv-
 andvaḥ ete yadyapi santi niyamaśca yadyapyasti tathāpy-
 āroṭaḥ pātanena syād ityārthaḥ // GRhtCM_19.16-18ab :3
 // § 3040 15

prasaṅgataḥ pātanamāha abhraketyādi // GRhtCM_19.16-
 18ab :4 // § 3041

sūtaḥ abhrakasaḥitaḥ gaganamilitaḥ san pātyaḥ //
 GRhtCM_19.16-18ab :5 // § 3042

kena vidhānena ḍamarukayantrādinā // GRhtCM_19.16-20
 18ab :6 // § 3043

punastāvadyāvatsthīro bhavati // GRhtCM_19.16-18ab :7
 // § 3044

athavā vidhyantare sūto māḥṣikasahaḥitaḥ pātyo vidh-
 ānena ayamapi yāvatsthīro bhavati // GRhtCM_19.16- 25
 18ab :8 // § 3045

rasāyane sūtasya āroṭādividhānamāha itītyādi // GRhtCM_19.16-18ab :9 // § 3046

5 āroṭa iti pūrvoktena pātanakarmanā ūrdhvādastirya-
gbhavana sādhitā āroṭaḥ saḥ prathamam yathā syāttathā
rasāyane jarāvyaḍhināśane niyujyate iti // GRhtCM_19.16-18ab :10 // § 3047

athavā kalkayogena rasādisambhūtena raso bhasma kṛtvā // GRhtCM_19.17:1 // § 3048

athavā bhasma ca kṛtvā baddho vā
kalkayogena // GRht_19.18cd // § 3049

mākṣikaśilājatulo hacūrṇapathyākṣavi-
ḍaṅgaghṛtam adhubhiḥ
/

saṃyuktaṃ rasamādau kṣetrīkaraṇāya
yuñjīta // GRht_19.19 // § 3051

5 dvividhaṃ bhasma ūrdhvagaṃ tapabhasma ca varṇa-
bhedenā ṣaḍvidhaṃ śvetaṃ bhasma pītaṃ bhasma hari-
taṃ bhasma raktaṃ bhasma kṛṣṇaṃ bhasma karburam bha-
sma iti ṣaḍvidhaṃ tatkr̥tvā kṣetrīkaraṇe niyujyate prath-
amam // GRhtCM_19.18cd-19:1 // § 3052

10 rasayogamāha mākṣiketyādi // GRhtCM_19.18cd-19:2
// § 3053

mākṣikaṃ tāpyam śipājatu prasiddham pohacūrṇam
māritamuṇḍasya rajaḥ pathyā harītakī akṣo vibhītakāḥ vi-
ḍaṅgaṃ kṛmighnaṃ ghṛtam ājyaṃ madhu kṣaudraṃ et-
aiḥ saṃprayuktaṃ rasaṃ kṣetrīkaraṇāya prayuñjīteti vā-
15 kyārthaḥ // GRhtCM_19.18cd-19:3 // § 3054

iti kalkīkṛtasūtaṃ ghanakāntamadhu-
ghṛtādisaṃyuktaṃ
/

**bhuktvāmaratām gacchetkṣetrīkaraṇam
pradhānamidam // GRht_19.20**

// § 3056

ityuktavidhānena kapkīkṛtam sūtam bhuktvā amara-
tām devatvam gacchet // GRhtCM_19.20:1 // § 3057

iti kiṃ ghanakāntamadhughṛtādisamyuktaṃ ghano+abhrakaḥ
kāntam pohajāti madhu kṣaudraṃ ghṛtam ājyam ādiśa- 5
bdāt sitā grāhyā etaiḥ samyuktaṃ sat kapkīkṛtam idaṃ
ca pradhānam kṣetrīkaraṇam kṣetrī kriyate'neneti //
GRhtCM_19.20:2 // § 3058

ityāroṭakriyā // GRhtCM_19.20:3 // § 3059

**atha kṛṣṇam vā pītam vā samyojyam
ghanam śikhiprabham bahuśaḥ /
surabhīkṣīraniṣiktaṃ gatagiridoṣam
rasāyane yojyam // GRht_19.21**

// § 3061

atha patrābhrakriyā // GRhtCM_19.21:1 // § 3062

kṛṣṇam śyāmavarṇam ghanam abhram pītam pītava-
rṇam ghanam vā bahuśo naikavāram śikhiprabham agn- 5
iprabham sat surabhīkṣīraniṣiktaṃ secitam kāryam pu-
nargatagiridoṣam yathā syāttathā gatā girijā doṣā ma-
hīdharasaṃbhavā doṣā yasmāt tadevam saṃsodhayitvā
tat ghanam rasāyane jarāvyādhivināśakaraṇe yojyam //
GRhtCM_19.21:2 // § 3063 10

**niścandrikamapi śuddham viḍamgatri-
phalājyamadhusamāyuktam**

/

**pratidivasam palamekam bhuktvā
kṣīrāśano vidhinā // GRht_19.22**

// § 3065

abhrakayogamāha niścandrikamityādi // GRhtCM_19.22 :1
// § 3066

ghanam niścandrikamapi śuddham candrikārahita-
mapi nirdoṣam viḍaṅgatriphapājyamadhurasamāyuktaṃ
5 kṛmighṇaharītakīvibhītakāmapakaghr̥takṣaudramipitaṃ pr-
atidivasam pratidinaṃ ekapapapramāṇam sarvaṃ bh-
uktvā vidhinā śuddhaśarīravidhānena kṣīrāśano bhavet
kṣīreṇa saha śāpyodanāśanaṃ samācaredityarthaḥ //
GRhtCM_19.22 :2 // § 3067

trikaṭukaviḍaṅgatriphalāmākṣikaśilājatuyutaṃ
vyoma /

kṣīraudanam aśnīyājīvati jantuḥ śataṃ
varṣam // GRht_19.23 // § 3069

taccāha trikaṭuketyādi // GRhtCM_19.23 :1 // § 3070
vyoma abhrakam trikaṭukaviḍaṅgatriphapāmākṣika-
5 śīpājatuyutaṃ pippapīmaricanāgaraharītakīvibhītakāma-
pakakṣaudraśīpājatumipitaṃ aśnīyād bhakṣayet // GRhtCM_19.23 :2
// § 3071

punaḥ kṣīraudanam pathyamaśnīyāt // GRhtCM_19.23 :3
// § 3072

10 eva kṛte sati jantuḥ śataṃ jīvati jantujanyuśarīraṇaḥ ity-
amarah // GRhtCM_19.23 :4 // § 3073
iti patrābhrakaprayogā // GRhtCM_19.23 :5 // § 3074

ityevamādayo+anye kāñjikayuktāśca
kīrtitā bahuśaḥ /

patrābhrakaprayogā varjyā
niryuktikāste hi // GRht_19.24
// § 3076

abhrakasyottarottaram darśayannāha itītyādi // GRhtCM_19.24 :1
// § 3077

5 ityevamādayaḥ iti pūrvoktā yogā ādayo yeśaṃ te anye
kāñjikayuktāśca kāñjikenāranāpena yuktāḥ yogīkṛtāḥ gra-

nthāntare rasāvatārādau bahuśaḥ kīrtitāḥ kathitāḥ te patr-
ābhrakayogaḥ niryuktikāḥ niryukte bhavā ikpratyaḥ yāntās
te varjyāḥ sevane'yogyā ityārthaḥ // GRhtCM_19.24 :2 //
§ 3078

ye patrābhrakayogā rasāyanārtham
kīrtitā vidhinā /

ajñātadravyaguṇaistairupaḍiṣṭo

jarāmṛtyuḥ // GRht_19.25 // § 3080

avidhinā patrābhrakayogo vikārāyetyata āha ya ityādi
// GRhtCM_19.25 :1 // § 3081

ye ajñātadravyaguṇaiḥ ajñātā dravyāṇām abhrādinām 5
guṇā yais tair evaṃvidhaiḥ puṃbhiḥ vidhinā sāmānyavi-
dhānena patrābhrakayogaḥ rasāyanārtham kīrtitās tair eva
jarā mṛtyuśca upaḍiṣṭaḥ jarā pāpityam mṛtyur vyādhiḥ //
GRhtCM_19.25 :2 // § 3082

aprāptalokabhāvam ghaṇo+asya

jaṭharāgnimupaśamaṃ nayati /

agnim vināpi naśyati paribhūto

vividharogagaṇaiḥ // GRht_19.26

// § 3084

jarāmṛtyorupadeśe hetumāha aprāptetyādi aprāpta-
pokabhavam yathā syāttathā asya kartuḥ ghaṇaḥ //
GRhtCM_19.26 :1 // § 3085

jaṭharāgnim vināpi puṃmān naśyati nāśam prāpnoti //
GRhtCM_19.26 :2 // § 3086

kiṃbhūtaḥ san vividharogagaṇaiḥ nānārogasamūhaiḥ
paribhūto vijitaḥ san iti vākyaṛthaḥ // GRhtCM_19.26 :3
// § 3087

kāṣṭhe sthitam api ghaṇapaṭapamadhye'pi abhre'bhrasattvam
sthitam tadāha abhrasattvam ghaṇasāram ghaṇapaṭape
sthitamapi nijakāryam svakīyakṛtyam tathā na kurute va-
hniragniḥ // GRhtCM_19.26 :4 // § 3088

kāṣṭhe dāruṇi sthitaḥ san nijakāryaṃ na kurute tu pu-
naḥ yathā ghr̥taṃ payasi dugdhe sthitaṃ sat svīkāryaṃ
na kurute cāgrahir iva dhanasthamiva madhye sthitaṃ kā-
ryaṃ kurute'tiniḥsr̥taṃ sat pṛthagbhūtaṃ sat nijakāryaṃ
5 kuruta iti bhāvaḥ // GRhtCM_19.26 :5 // § 3089

abhra :: inedible

abhrasya rasāyaninām bhakṣyamiha
kīrtitaṃ paraṃ satvam /
trividhaṃ gaganamabhakṣyaṃ kācaḥ
kiṭṭaṃ ca pattrarajaḥ // GRht_19.27
// § 3091

bhakṣyābhakṣyam abhramāha abhrasyetyādi // GRhtCM_19.27 :1
// § 3092

5 abhrakasatvamiha kṣetrīkaraṇe rasāyaninām jarāvyā-
dhivināśecchūnām param utkr̥ṣṭaṃ bhakṣyaṃ aśanayo-
gyaṃ kīrtitam // GRhtCM_19.27 :2 // § 3093

punastrividhaṃ triprakāraṃ gaganamabhram abha-
kṣyaṃ abhojyam // GRhtCM_19.27 :3 // § 3094

10 kiṃ tat kācaḥ kācarūpaṃ kiṭṭaṃ maparūpaṃ pattr-
arajaḥ sāmānyābhracūrṇaṃ ceti trividhamityarthaḥ //
GRhtCM_19.27 :4 // § 3095

ādau

ghanaloharajastriphalārasabhāvanaiś
ca nirghr̥ṣṭam /
kurvītāñjanasadṛśaṃ sthagitavastreṇa
sūryakariḥ // GRht_19.28 // § 3097

itthaṃ ślakṣṇaṃ kṛtvā
vividhakāntalohacūrṇasamam /

lohaghanam ca tadevam bhṛṅgeṇa ca
sādhayed bahuśaḥ // GRht_19.29
//§ 3099

triphalāghṛtamadhumiśritam amṛtam
idaṃ māsasthitam dhānye /
śastrakaṭorikasamputamadyagatam
pūjitam mantraiḥ // GRht_19.30
//§ 3101

māsenā tu taduddhṛtya jñātvā balaṃ
tatprayuñjīta /
kāntam vinātha gaganam gaganam vinā 5
tathā ca kāntam // GRht_19.31
//§ 3103

sthaulyam paṭalam kācam
timirārbudakarṇanādaśūlāni /
hantyarśāṃsi bhagandaramehapliḥādi
pālityam // GRht_19.32 //§ 3105

etatkurvanmatimān
gorasamastupradhānam aśnīyāt /
jāṅgalamudgājyapayaḥ śālyodanam
brahmacaryeṇa // GRht_19.33
//§ 3107

adhunā ghanasattvapohasādhanam āha ādāvityādi // 10
GRhtCM_19.28-33:1 // § 3108

ādau prathamam ghanapoharajaḥ ghanamabhra-
sattvam poharajaḥ kāntacūrṇam triphapārasabhāvanaiḥ ha-
rītakīvibhītakāmapakadravaputaṇair nirghṛṣṭam sat añj-
anasadrśam sauvīrāñjanatupyam kurvīta kaiḥ kṛtvā sū- 15

ryakaraiḥ kena sthagitavastreṇa ācchāditapaṭena vastr-
eṇācchādya sūryakarasannidhau dhāryamityarthaḥ //
GRhtCM_19.28-33:2 // § 3109

itthamityādi // GRhtCM_19.28-33:3 // § 3110

5 itthamamunā prakāreṇa śpakṣṇam añjanasannibhaṃ
yathā syāt tathā ghanasatvakāntaṃ kṛtvā punarpohagh-
anaṃ poḥaṃ muṇḍādi ghaṇaṃ abhrasatvaṃ etadubha-
yaṃ vividhakāntapohacūrṇasamaṃ vividhā nānājātayaḥ
ayaskāntabhedāḥ teṣāṃ cūrṇaṃ tatsamaṃ kṛtvā bhṛṅg-
10 eṇa ca bahuśo+anekavāraṃ sādhayedbhāvayedityarthaḥ
// GRhtCM_19.28-33:4 // § 3111

taccāha triphapetyādi // GRhtCM_19.28-33:5 // § 3112

tadbhṛṅgarājena bahuśo bhāvitvaṃ ghanasatvakāntaṃ
idam amṛtaṃ sudhāsamaṃ na mṛtamamṛtaṃ tat tripha-
15 pāmadhughṛtamiśritaṃ harītakīvibhītakāmapakaghṛtakṣ-
audramipitaṃ dhānye kasyacidannasyāntaḥ māsasthitaṃ
kuryāt māsaikaparimāṇaṃ tatra vidhātavyamiti vyaktiḥ
// GRhtCM_19.28-33:6 // § 3113

20 kimviśiṣṭaṃ mantraiśca sampūjitaṃ // GRhtCM_19.28-
33:7 // § 3114

tathā mantrastu / § 3115

mandāramāpākupitāpakāyai kapāpamāpānkitaśekha-
rāya / § 3116

25 divyāambarāyai ca digambarāya namaḥ śivāyai ca na-
maḥ śivāya / § 3117

ityādibhiḥ // GRhtCM_19.28-33:8 // § 3118

taccāha māsenetyādi // GRhtCM_19.28-33:9 // § 3119

dhānyānmāsena māsaikaparimāṇenoddhṛtya bahirñi-
tvā punarapi bapaṃ jñātvā prayuñjīta bhoktre dadyāt
30 atha viśeṣaṃ darśayati kāntaṃ vinā abhrakasatvameva
kṛtvā prayuñjīta ca punargaganaṃ vinā kāntaṃ keva-
paṃ pūrvavidhānena sādhayitvā prayuñjītetyarthaḥ //
GRhtCM_19.28-33:10 // § 3120

35 phapamāha sthaupyam ityādi // GRhtCM_19.28-33:11
// § 3121

sthaupyamiti medorogaḥ paṭapakācatimirāṇi netraro-
gāḥ arbudaṃ granthiviśeṣaḥ karṇanādaḥ pratītaḥ śūpam-
aṣṭavidhaṃ etāni hanti arśāṃsi gudajāni bhagandarameh-

appihādi bhagandaraḥ gudavraṇaṃ mehaḥ pramehaḥ bī-
avikāraḥ ppīhā ppīharogaḥ ete rogā ādiryasya tat hanti pā-
pityaṃ jarāṃ ca nāśayatītyarthaḥ // GRhtCM_19.28-33 :12
// § 3122

pathyam āha etadityādi // GRhtCM_19.28-33 :13 // 5
§ 3123

etanniṣpannauśadhabhakṣaṇaṃ kurvan matimān pur-
uṣaḥ gorasamastupradhānaṃ goraso godugdhaṃ mastu
dadhimastu evaṃpradhānamannaśnīyāt bhuñjīta //
GRhtCM_19.28-33 :14 // § 3124 10

punarjāṅgapamudgājyapayo+aśnīyāt jāṅgapasyedaṃ
jāṅgapam svappāmbuśākhīdeśaḥ jāṅgapaḥ mudgaḥ prat-
īto+annaviśeṣaḥ ājyaṃ ghr̥taṃ payo dugdhaṃ vā sapipaṃ
yanmudgājyapayaḥ taccāśnīyāt // GRhtCM_19.28-33 :15
// § 3125 15

ca punaḥ śāpyodanaśnīyāt // GRhtCM_19.28-33 :16
// § 3126

etatsarvaṃ brahmacaryeṇa kartavyamityarthaḥ //
GRhtCM_19.28-33 :17 // § 3127

iti satvābhrakriyā // GRhtCM_19.28-33 :18 // § 3128 20

ghanasatvapādajīrṇaḥ kāntajīrṇo

yattīkṣṇasamajīrṇaḥ /

kṣetrīkaraṇaḥ paramaḥ prayujyate'pi

punarāroṭaḥ // GRht_19.34 // § 3130

atha jīrṇarasasyādhikyaṃ darśayannāha ghanetyādi
// GRhtCM_19.34 :1 // § 3131

ghanasatvaṃ pādapramāṇaṃ jīrṇaṃ yasmin saḥ // 5
GRhtCM_19.34 :2 // § 3132

kāntajīrṇa itī pādapramāṇakāntajīrṇa ityarthaḥ //
GRhtCM_19.34 :3 // § 3133

punastīkṣṇaṃ samaṃ jīrṇaṃ yasminnevaṃvidho ra-
saḥ // GRhtCM_19.34 :4 // § 3134 10

kṣetrīkaraṇaṃ pradhānaṃ sarvatretyarthaḥ / § 3135

baddho yaḥ khoṭatāṃ yāto dhmāto dhmātaḥ kṣayaṃ
vrajat / § 3136

khoto bandhaḥ sa vijñeyah śighraṃ sarvagadāpahaḥ /
§ 3137

iti granthāntare // GRhtCM_19.34 :5 // § 3138

ghanasatvakāntasūtaṃ mṛtahema
śatāvarīrasopetaṃ /
ghṛtamadhulīdhaṃ varṣānnihanti
mṛtyuṃ jarāṃ caiva // GRht_19.35
// § 3140

ghanasatvam abhrasāraḥ kāntaṃ cumbakotthaṃ sūto
rasaḥ ekavadbhāvo dvandvasamāsāt tathā mṛtaṃ hema
5 pañcatvamāptaṃ kanakaṃ ca etaccatuṣkaṃ śatāvarī-
rasopetaṃ śatamūpīdravabhāvitaṃ punarghṛtamadhupī-
dhaṃ ghṛtamadhubhyaṃ pīdhaṃ āsvāditaṃ sat varṣādv-
arṣaparimānāt mṛtyuvyādhiṃ jarāṃ ca hanti nāśayatīya-
rthaḥ // GRhtCM_19.35 :1 // § 3141

eṣāmekam yogaṃ
kṣetrīkaraṇārthamāditaḥ kṛtvā /
saṃvatsaramayanaṃ vā
niḥśreyasasiddhaye yojyam //
GRht_19.36 // § 3143

viśeṣamāha eṣāmityādi // GRhtCM_19.36 :1 // § 3144
eṣaṃ pūrvoktānāṃ yogānāṃ madhye ādita ārambha-
5 taḥ ekam yogaṃ kṛtvā niḥśreyaso mokṣaḥ tatsiddhaye ni-
ṣpattaye saṃvatsaram varṣaparimānaṃ ayanam ṣaṇmāsa-
paryantaṃ yojyam bhoktrṣu iti śeṣaḥ // GRhtCM_19.36 :2
// § 3145

muktiḥ kaivapyanirvāṇaśreyoniḥśreyasāmṛtam ityam-
10 araḥ // GRhtCM_19.36 :3 // § 3146

abhrakasasyakamākṣikarasakadaradavi-
malavajragirijatubhiḥ

/

vaikrāntakāntatīkṣṇair

hāṭakatārāratāmraiśca // GRht_19.37

// § 3148

saṃyuktairvyastairvā dvitricaturbhir
yathālābham /

jīrṇahato rasendro rasāyane śasyate

sadbhiḥ // GRht_19.38 // § 3150

bahūnnirdiśan viśeṣamāha abhraketyādi // GRhtCM_19.37-38:1 // § 3151

abhrakaḥ prasiddhaḥ sasyakaś capapaḥ mākṣikaṃ tā-
pyaṃ rasakaṃ kharparaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ vimapaṃ
sitamākṣikaṃ vajrakaṃ hīrakaṃ girijatu śipājatu etaiḥ //
GRhtCM_19.37-38:2 // § 3152

10

punar vaikrāntetyādi vaikrāntaṃ vajrabhūmijaṃ rajaḥ
kāntaṃ pohajāti tīkṣṇaṃ sāraḥ etaiśca // GRhtCM_19.37-38:3 // § 3153

hāṭakatārāratāmraiś ca hāṭakaṃ hema tāraṃ rūpyaṃ
āraṃ rājarītiḥ tāmraṃ śupbaṃ etaiśca etair uddiṣṭaiḥ
abhrakāditāmraṅtaiḥ samastair ekatrīkṛtair vyastairvā pṛ-
thakkṛtairvā yathāpābhaṃ pābhamanatikramya bhavatīti
yathāpābhaṃ dvitricaturbhirvā abhrādyairjīrṇahato rase-
ndro jīrṇābhṛādīnāṃ hatiryasmin sa tathoktaḥ rasāyane
jarāvyādhivināśane rasaśāstramarmajñaiḥ śasyate abhrā-
dayaḥ praśastā uktā ityārthaḥ // GRhtCM_19.37-38:4 // § 3154

15

20

yugmam // GRhtCM_19.37-38:5 // § 3155

vajrādibhirhataḥ sūto hatasūtasamo+aparaḥ / § 3156

śrīṅkhapābaddhanāmā syāddehapohavidhāyakaḥ / § 3157

25

asya prabhāvādvegena vyāptirbhavati niścitam / § 3158

iti granthāntare // GRhtCM_19.37-38:6 // § 3159

viṣanāgavaṅgabaddho bhukto hi rasaḥ
karoti kuṣṭhādīn /
uparasabaddhe tu rase sphuṭanti bhukte
tathāṅgāni // GRht_19.39 // § 3161

kutsitavidhānaṃ darśayannāha viṣetyādi // GRhtCM_19.39 :1
// § 3162

5 viṣanāgavaṅgabaddho rasaḥ viṣaṃ saktukādikaṃ nā-
gaḥ sīsakaḥ vaṅgaṃ trapu etairbaddho bandhanamāptaḥ
sa bhuktaḥ san hi niścitaṃ kuṣṭhādīn kuṣṭhajvarakṣayādīn
// GRhtCM_19.39 :2 // § 3163

uparasabaddhe rase uparasair gandhādibhiḥ aṣṭa-
10 bhiḥ baddho bandhanam āpanno yo+asau rasaḥ tasmin
bhukte sati bhokturaṅgāni hastapādādīni sphuṭanti //
GRhtCM_19.39 :3 // § 3164

ghanasattvakāntakāñcībhāskaratīkṣṇaiś
ca cīrṇajīrṇasya /
sūtasya guṅjāmātrā māṣakamekaṃ parā
mātrā // GRht_19.40 // § 3166

śatavedhino dviguṅjā tathā
sahasraikavedhino guṅjā /
ardhā ca lakṣavedhinaḥ siddhārthaḥ
koṭivedhinaḥ sūtāt // GRht_19.41
// § 3168

5 jīrṇarasasya mātrām āha ghanetyādi // GRhtCM_19.40-
41 :1 // § 3169

etaiścīrṇajīrṇaṃ pūrvam cīrṇaṃ kavapitaṃ paścājī-
rṇaṃ jāraṇam āpannaṃ tasya sūtasya guṅjā mātrā bhakṣ-
aṇāya guṅjā yathā / § 3170

10 ṣaṭsarṣapair yavastveko guṅjaikā tu yavaistribhiḥ /
§ 3171

- iti // GRhtCM_19.40-41 :2 // § 3172
 parā anyā mātrā anyajirṇasūtasya mātrā māṣamekaṃ
 māṣako yathā / § 3173
 guñjābhirdaśabhiḥ prokto māṣako brahmaṇā purā /
 § 3174 5
- iti // GRhtCM_19.40-41 :3 // § 3175
 etaiḥ kaiḥ ghanasattvakāntakāñcībhāskaratiḥṣṇaiḥ abhr-
 akasattvacumbakatāpyatāmrasārair iti // GRhtCM_19.40-
 41 :4 // § 3176
 atha vedhaviśeṣeṇa parimāṇamāha śatetyādi // GRhtCM_19.40-
 41 :5 // § 3177
- śatavedhinaḥ sūtasya guñjāpramāṇā mātrā jñeyā tathā
 tena prakāreṇa sahasraikavedhinaḥ sūtasyāpi guñjāmāna-
 meva pakṣavedhinaḥ sūtāt ardhā raktikā punaḥ koṭivedh-
 inaḥ sūtāt siddhārthaḥ sarṣapamānā // GRhtCM_19.40- 15
 41 :6 // § 3178
 śatāmśena vedho vidyate yasmin sa śatavedhī tasya śa-
 tavedhinaḥ // GRhtCM_19.40-41 :7 // § 3179
 evaṃ sarvatra jñeyam // GRhtCM_19.40-41 :8 // § 3180

hemaniyojitasūtaṃ kāntamaṇiṃ

vividhaguṭikāśca /

japahomadevatārcananirataḥ pumāniti

dhārayet // GRht_19.42 // § 3182

- japaḥ aghorādijapaḥ homastaddaśāmśena havanaṃ
 devatārcanaṃ devatānāṃ gaṇeśaviṣṇuraviśivacaṇḍīnāṃ
 arcanaṃ eteṣu nirataḥ saktaḥ evaṃvidhiḥ pumān // 5
 GRhtCM_19.42 :1 // § 3183

- iti kiṃ hemaniyojitasūtaṃ dhārayet hemnā saha niyoj-
 ito miśrito yaḥ sūtaḥ taṃ kāntamaṇiḥ kāntaścāsau maṇiśca
 vā kāntamaṇiḥ kāntamaṇjñako maṇiḥ ca punaḥ vividha-
 guṭikāḥ vividhāśca tā guṭikāśceti // GRhtCM_19.42 :2 // 10
 § 3184

śālestu piṣṭakodbhavabhojanam ājyaṃ
ca mudgamāṃsarasaiḥ /
yavagodhūmānnāni ca gokṣīraṃ mastu
ca viśeṣāt // GRht_19.43 // § 3186

pāne jalamakṣāraṃ madhurāṇi yāni
kāni śastāni /
peyaṃ caturjātakarpūrāmodamuditam-
ukham // GRht_19.44
// § 3188

5 atha pathyānāha śāperityādi // GRhtCM_19.43-44:1
// § 3189

śāpeḥ ṣaṣṭikādeḥ piṣṭodbhavabhojanam piṣṭakotpa-
nnaṃ ca tadbhojanam ceti // GRhtCM_19.43-44:2 // § 3190
ājyaṃ ghṛtam // GRhtCM_19.43-44:3 // § 3191

10 kaiḥ saha mudgamāṃsarasaiḥ saha mudgāḥ prati-
tāḥ atra viśeṣāt māṃsāni bhojyāni gokṣīraṃ ca bho-
jyaṃ punarmastu gorasasaṃbhavaṃ viśeṣāt bhojyam //
GRhtCM_19.43-44:4 // § 3192

15 pāne akṣāraṃ japaṃ miṣṭajapaṃ prayojyaṃ punaḥ
yāni kāni miṣṭāni dravyāṇi atrānuktatamāni praśastāni
śreṣṭhāni punaḥ caturjātakakarpūrāmodamuditamukham
yathā syāt tathā dravyaṃ peyaṃ pātavyaṃ caturjātakam
tvakpatraipānāgakesaraṃ karpūraṃ ghanasāraṃ eṣāṃ
20 āmodena parimapena muditaṃ yanmukham vāsitam-
kham ityarthāḥ // GRhtCM_19.43-44:5 // § 3193

yuvatyā jappanaṃ kāryaṃ yuvatyā cāṅgamardanam /
§ 3194

tasyāḥ sparśanamātreṇa dehe kramati sūtakaḥ / § 3195
iti viśeṣo granthāntarāt // GRhtCM_19.43-44:6 // § 3196

madyāranālapānaṃ tailaṃ dadhi vā
rase neṣṭam /

kaṭutailenābhyaṅgaṃ vapuṣi na
kuryādrasāyane matimān //
GRht_19.45 // § 3198

apathyānyāha madyetyādi // GRhtCM_19.45:1 //
§ 3199

madyāranāpetyādi madyaṃ surā āranāpaṃ kāñjikaṃ
tayoh pānaṃ neṣṭaṃ na praśastaṃ vā taipaṃ dadhi na ne- 5
ṣṭaṃ taipaṃ tipodbhavaṃ dadhi dugdhavikāraḥ etayor-
api pānaṃ na praśastaṃ kaṭutaipena sarṣapataipena vap-
uṣi abhyaṅgaṃ mardanaṃ na kuryāt // GRhtCM_19.45:2
// § 3200

matimān rasāyane adhikaraṇe ityarthah // GRhtCM_19.45:3
// § 3201

dagdham apakvam amadhuram uṣṇam
kṣīraṃ na naṣṭamāmsaṃ tu /
paryuṣitaṃ phalamūlaṃ bhakṣyaṃ
naivātra nirdiṣṭam // GRht_19.46
// § 3203

dagdham dravyaṃ rasāyane neṣṭaṃ apakvaṃ ca ne-
ṣṭaṃ amadhuraṃ kaṭutiktakaṣāyāmpapavaṇaṃ ca neṣṭaṃ 5
uṣṇam vahnitaptamiti tu punaḥ naṣṭamāmsaṃ ninditamā-
msaṃ neṣṭaṃ punaḥ paryuṣitaṃ saṃdhānīkṛtaṃ evaṃvi-
dham phapamūpaṃ phapaṃ mūpaṃ ca atra rasāyane bh-
akṣyaṃ na nirdiṣṭam kathitaṃ / § 3204

kūṣmāṇḍam karkaṭī caiva kapiṅgaṃ kāraveppakam /
§ 3205

kusumbhikā ca karkoṭī kadapī kākamācikā / § 3206
kakārāṣṭakametaddhi varjayedrasabhakṣakaḥ / § 3207
iti granthāntare // GRhtCM_19.46:1 // § 3208

10

atha laṅghanaṃ na kāryaṃ yāmādhō
bhojanaṃ naiva /

ityapanīya niṣiddhaṃ rasarāje dhīmatā
kāryam // GRht_19.47 // § 3210

asmin rasāyane pañghanam na kāryam punar yāmā-
dhaḥ praharamadhye bhojanam na kāryam ityarthah //
GRhtCM_19.47:1 // § 3211

varjitacintākopah kuryācca
sukhāmbunā snānam /
noccāṭayed grahajvararākṣasabhūtāni
mātrdevīṃśca // GRht_19.48 // § 3213

taccāha varjitetyādi // GRhtCM_19.48:1 // § 3214

varjitacintākopa iti cintā ca kopaśceti cintākopau tau
5 varjitau yena saḥ evaṃvidhaḥ san sukhāmbunā sukhoṣṇ-
āmbunā snānam kuryāt // GRhtCM_19.48:2 // § 3215

graharākṣasabhūtāni noccāṭayet grahaṇādgrahāḥ pi-
śācādayaḥ jvaro rogarājaḥ rākṣasāḥ kravyādāḥ bhūtāni
devayonayaḥ etāni noccāṭayet svasthānāna cāpayet //
10 GRhtCM_19.48:3 // § 3216

punarmātrdevīṃśca mātaraḥ saptamātaraḥ devyo da-
kṣiṇyādayaḥ tā api noccāṭayet // GRhtCM_19.48:4 //
§ 3217

parame brahmaṇi līnaḥ praśāntacittaḥ
samatvamāpannaḥ /
āśvāsayan trivargaṃ vijitya
rasānandaparitrptaḥ // GRht_19.49
// § 3219

cintākopanirodhe hetum āha parame ityādi // GRhtCM_19.49:1
// § 3220

5 rasāyanakartā parame brahmaṇi citsvarūpe pīnaḥ ta-
nmayatām prāpto bhavet praśāntacittaśca viṣayebhyo niv-
ṛttamanā bhavet samatvamāpannaḥ svasute śatrau ca nirv-
airo yathā syāt tathā trivargaṃ dharmārthakāmarūpaṃ vi-

jitya rasānandaparitrpto bhavet harṣaparipūrta ityarthah
// GRhtCM_19.49 :2 // § 3221

yastyaktvā śāstravidhiṃ pravartate
svecchayā rase mūḍhaḥ /
tasya viruddhācārād ajīrṇamutpadyate
nitarām // GRht_19.50 // § 3223

vidherniyatatvaṃ darśayannāha ya ityādi // GRhtCM_19.50 :1
// § 3224

yaḥ pumān śāstravidhiṃ tyaktvā svecchayā ucchr- 5
nkhapamanasā rase sūte pravartate sa mūḍhaḥ jñānāsū-
nyaḥ tasya puṃsaḥ viruddhācārāt nitarāmatisāyena ajī-
rṇam utpadyate tadrasājīrṇamiti // GRhtCM_19.50 :2 //
§ 3225

sambhavatīhājīrṇe nidrālasyaṃ
jvarastamo dāhaḥ /
nābhitalaśūlamalpaṃ
jaḍatāruciraṅgabhaṅgaśca //
GRht_19.51 // § 3227

rasājīrṇapakṣaṇamāha sambhavatītyādi // GRhtCM_19.51 :1
// § 3228

iha rasāyane ajīrṇam yadā sambhavati utpadyate tadā 5
etāni pakṣaṇāni syuḥ // GRhtCM_19.51 :2 // § 3229

nidrā atisāyena nidrā āpasyaṃ aṅgāṅgaśaithipyam jv-
araḥ prasiddhaḥ tamo mūrchā dāha ūṣmā punarnābhitate
bastau appamappaṃ sūpaṃ jaḍatāsyasya aruciḥ nirabhip-
āpitā bhaṅgo+aṅgasya aṅgamardanaṃ bhokturetāni pakṣ- 10
aṅāni rasājīrṇe syur ityarthah // GRhtCM_19.51 :3 // § 3230

jñātvetyevam ajīrṇam asya
pracchādanāya yogo+ayam /

kāryo divasatritayam samtyajya
rasāyanam sudhiyā // GRht_19.52
// § 3232

ajirṇe'pyupāyamāha jñātvetyādi // GRhtCM_19.52:1
// § 3233

ityevam uktaprakāreṇa nidrādipakṣaṇenājirṇam jñā-
5 tvā dhīmatā puṃsā asyājirṇasya pracchādanāya vināśāya
rasāyanam samtyajya divasatritayam yogaḥ kāryaḥ //
GRhtCM_19.52:2 // § 3234

karkoṭīmūlarasam kaṣāyam atha
sindhunā pibettridinaṃ /
sauvarcalasahitaṃ vā gojalasahitaṃ
rasājirṇe // GRht_19.53 // § 3236

taccāha karkoṭītyādi // GRhtCM_19.53:1 // § 3237

karkoṭīmūparasam karkoṭī yā vappī tasyāḥ mūparasam
5 tridinaṃ pibet vātha kaṣāyam katham sindhunā saindha-
vena sahitaṃ pibet vā tatkvātham gojapasahitaṃ gomūtr-
amipitaṃ rasājirṇe pibet sauvarcapasahitamiti sauvarcap-
asya prativāpaṃ karkoṭīrase nikṣipya pibet tridinaṃ sarv-
atretyarthaḥ // GRhtCM_19.53:2 // § 3238

piṣṭvātha mātuluṅgīm pibati rasam
śuṅṭhisaindhavam prātaḥ /
kvathitaṃ gosalilena tu rakṣati samyak
rasājirṇam // GRht_19.54 // § 3240

anyaccāha piṣṭvetyādi // GRhtCM_19.54:1 // § 3241

mātupuṅgasyeyam jaṭā mātupuṅgī tāṃ piṣṭvā tasyā ra-
5 sam śuṅṭhī saindhavam ca yaḥ puṃmān prātaḥ pibati tu
punaḥ kvathitaṃ tasyāḥ kaṣāyam gosapipena yaḥ pibati
rasājirṇe taṃ puruṣam rakṣati na vināśayatītyarthaḥ //
GRhtCM_19.54:2 // § 3242

kathamapi yaccājñānāt nāgādikalaṅkito
raso bhuktaḥ /

tannodanāya ca pibet

gojalakaṭukāravalliśiphāḥ //

GRht_19.55 // § 3244

nāgādiyuktarasabhuktopāyam āha katham apītyādi //
GRhtCM_19.55:1 // § 3245

ca punaḥ yat yasmāt nāgādikapaṅkito rasaḥ nāgavaṅg- 5
asahito raso+ajñānātkathamapi bhuktaḥ tannodanāya ta-
sya nāgavaṅgāṅkitarasasya nodanāya gojapakaṭukārava-
ppiśiphāḥ gojapaṃ gomūtraṃ kaṭutiktā kāravappīśiphā
kāravappīpatāyāḥ śiphā jaṭā etadauśadhaṃ pibet tena nā-
gavaṅgādidoṣo vinaśyati // GRhtCM_19.55:2 // § 3246 10

śarapuṅkhāsuradālīpaṭolabimbīśca

kākamācī ca /

ekatamā ceduditā śrtāmajrṇe hi seveta

// GRht_19.56 // § 3248

taccāha śarapuṅkhetyādi // GRhtCM_19.56:1 // § 3249

āsāṃ auśadhīnāṃ madhye ekatamā yā uditā kathitā
śrtā kvathitā tāṃ hi niścitaṃ ajrṇe seveta tena ajrṇaṃ na- 5
śyatīti bhāvaḥ // GRhtCM_19.56:2 // § 3250

tāḥ kā auśadhyāḥ śarapuṅkhā prasiddhā suradāpī de-
vadāpī paṭopaṃ pratītaṃ nāma bimbī gopā kākamācī pr-
asiddhā etā ityarthāḥ // GRhtCM_19.56:3 // § 3251

atyamlalavaṇakaṭukai rasasaṃsrāvo jaro
bhavati /

atimadhuraiśca vinaśyati jaṭharavahniḥ

satatabhuktaīśca // GRht_19.57

// § 3253

taccāha atyampetyādi // GRhtCM_19.57:1 // § 3254

atyampaṃ cukrādi atipavaṇaṃ kṣārādi atikaṭukaṃ ni-
mbakaṭukītyādi etai rasasaṃsrāvo jaro jāraṇakaro bhavati
jaratīti jaraḥ // GRhtCM_19.57:2 // § 3255

5 punarapi madhuraiḥ ikṣurasādibhiḥ satatabhuktaiḥ ja-
ṭharavahniḥ koṣṭhāgniḥ vinaśyati abhyāśrayo vinaśyaty-
abhiprāyaḥ // GRhtCM_19.57:3 // § 3256

yaḥ punarevaṃ satataṃ karoti mūḍhaḥ
samāhāram /

tasya vinaśyatyagnirna khalu krāmāti
raso bhaved vyādhiḥ // GRht_19.58
// § 3258

tadviśeṣamāha ya ityādi // GRhtCM_19.58:1 // § 3259
5 yaḥ punar mūḍho mūrkhō 'jīrṇānantaraṃ atyampapa-
vaṇakaṭukāhāraṃ satataṃ nirantaraṃ karoti tasyāgniḥ ko-
ṣṭhāgnir vinaśyati rasaśca na krāmāti svaguṇāna prakāś-
ayati // GRhtCM_19.58:2 // § 3260

tarhi kiṃ bhavedityāha vyādhirbhaved ityārthaḥ //
GRhtCM_19.58:3 // § 3261

yastu mahāgnisahatvād
rasācchataśahasralakṣavedhīśaḥ /
anayā kriyayā sidhyati sa
yatnādrasakriyāyogāt // GRht_19.59
// § 3263

rasācchataśahasrapakṣavedhī bhavet sa yatnāt anayā
pūrvoktakriyayā sidhyati // GRhtCM_19.59:1 // § 3264

śatasahasralakṣavedhī koṭir
athārbudanirbudam vāpi /
piṣṭam bhuñjīta rasaṃ balisahitam
siddhido bhavati // GRht_19.60
// § 3266

athottaravidhānena pakṣaṇamāha śatetyādi // GRhtCM_19.60:1
// § 3267

śatasahasrapakṣavedhī rasaḥ // GRhtCM_19.60:2 //
§ 3268

bapisahitaṃ piṣṭaṃ rasaṃ bhuñjīta bapinā gandh- 5
akena sahitaṃ śatādārabhya sahasrapakṣakoṭyārbudā-
nāṃ krameṇa daśaguṇottaraṃ saṃkhyā jñātavyā //
GRhtCM_19.60:3 // § 3269

evaṃ kṛtaḥ san rasaḥ siddhido yathoktaguṇakṛdbhav-
atītyarthaḥ // GRhtCM_19.60:4 // § 3270 10

krāmati tato hi sūto janayati putrāṃśca
devagarbhābhān /
strīṣu ca niścalakāmo bhavati
valīpalitanirmuktaḥ // GRht_19.61
// § 3272

buddhirbalaṃ prabhāvaḥ saha cāyuṣā
vardhate rasāyaninaḥ /
prāptasya divyabuddhiṃ divyāśca
guṇāḥ pravardhante // GRht_19.62
// § 3274

evaṃ rasasaṃsiddho 5
duḥkhajarāmarāṇavarjito guṇavān /
khegamanena ca nityaṃ saṃcarate
sakalabhuvaneṣu // GRht_19.63
// § 3276

dātā bhuvanatritaye sraṣṭā so+apīha
padmayoniriva /

**bhartā viṣṇuriva syātsamhartā
rudravadbhavati // GRht_19.64
// § 3278**

pūrvavidhānaṃ praśamsayann āha krāmatītyādi //
GRhtCM_19.61-64:1 // § 3279

tataḥ pūrvavidhānataḥ sūtaḥ krāmati svaguṇān prak-
5 āśayati sūte krāmati sati devagarbhābhān putrān janayati
devagarbhavat ābhā kāntir yeṣāṃ te tān punaḥ strīṣu niśc-
apaḥ sadāsthāyī kāmo ratyabhipāṣo vā madano yasya sa
tathoktaḥ punar vapīpapitanirmuktaḥ vapyasca papitāni
ca tair nirmukto vivarjitaḥ vapiścarma jarākṛtaṃ ityama-
10 raḥ papitaṃ keśāśvetatvaṃ evaṃvidho bhavati pumān iti
śeṣaḥ // GRhtCM_19.61-64:2 // § 3280

punaḥ kiṃ syādityāha buddhiritīyādi // GRhtCM_19.61-
64:3 // § 3281

rasāyaninaḥ rasāyanaṃ prāptasya hi puṃsaḥ buddhi-
15 rvardhate bapaṃ ca vardhate kena saha āyusā jīvitakāp-
ena saha punar divyabuddhiṃ prāptasya rasāyaninaḥ di-
vyāḥ prakaraṇādguṇā medhādayaḥ pravardhante prakāś-
anta ityarthāḥ // GRhtCM_19.61-64:4 // § 3282

taccāha evamityādi // GRhtCM_19.61-64:5 // § 3283

20 evamamunā prakāreṇa rasasaṃsiddhaḥ puruṣaḥ rasaḥ
pāradaḥ saṃsiddhaḥ samyak siddho yasya vā rasena sa-
ṃsiddhaḥ jarāmaraṇavarjito bhavati vṛddhatvavyādhirā-
hita ityarthāḥ guṇavāṃśca bhavati guṇā medhādayaḥ //
GRhtCM_19.61-64:6 // § 3284

25 punaḥ khegamanena ākāśagamanena nityaṃ sak-
apabhuvaneṣu samastapokeṣu saṃcarate ityarthāḥ //
GRhtCM_19.61-64:7 // § 3285

dātā bhuvanatritaye svargamṛtyupātāpe bhavati sarv-
ādhika ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_19.61-64:8 // § 3286

30 so+api pumān iha bhuvanatritaye svargamṛtyupātāpe
sraṣṭā sarjako bhavati // GRhtCM_19.61-64:9 // § 3287

ka iva padmayoniriva brahmeva // GRhtCM_19.61-
64:10 // § 3288

35 punaḥ bhartā pāpanārthaṃ trikasya viṣṇuriva ca bha-
vati // GRhtCM_19.61-64:11 // § 3289

punaḥ saṃhartā rudravat bhavati sṛṣṭisthitivināśeṣu
brahmādīnāṃ trayīva syādityarthaḥ // GRhtCM_19.61-
64:12 // § 3290

amarasundarīguṭikā

kāntābhrasattvahematāraṃ cārkaḥ
samāṃśataḥ saṃkhyā /
baddhaṃ sūtasamāṃśaṃ dhmatāṃ
golaṃ kṛtaṃ khoṭaṃ // GRht_19.65
// § 3292

bāhye rasena liptaṃ vadanagataṃ
śastravāraṃ rogān /
hanti hi śarīrasaṃsthān
nāmnāmarasundarī guṭikā //
GRht_19.66 // § 3294

amarasundarīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha kāntetyādi 5
// GRhtCM_19.65-66:1 // § 3295

kāntaṃ cumbakaṃ abhraṃ yugmaṃ // GRhtCM_19.65-
66:2 // § 3296

abhrakasattvaṃ pratītaṃ hema kanakaṃ tāraṃ ca tat
ekavadbhāvo dvandvatvāt punararkaḥ tāmraṃ eṣāṃ kānt- 10
ādīnāṃ saṃkhyā gaṇanā samāṃśataḥ samabhāgato jñeyā
// GRhtCM_19.65-66:3 // § 3297

punaḥ sūtasamāṃśaṃ pāradena tūpyabhāgaṃ dhmatā-
taṃ kuryāt andhamūṣāyāṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_19.65-
66:4 // § 3298 15

kiṃkṛtaṃ sat bāhye baddhagopopari rasena māra-
nāyāṃ uktadraveṇa pīptaṃ sat dhmatāṃ kuryāt //
GRhtCM_19.65-66:5 // § 3299

itthaṃ kṛtaṃ khoṭaṃ piṣṭistambhaḥ gopākāraṃ bhav-
ati // GRhtCM_19.65-66:6 // § 3300 20

tat vadanagataṃ mukhāntaḥsthitam śastravāraḥ
syāt asmiṃśca vadanam gate sati śarīre khaḍgādīnām pr-
ahāro na pagati // GRhtCM_19.65-66:7 // § 3301

5 guṭir iyaṃ nāmnā abhidhānena amarasundarīguṭikā
jñeyā // GRhtCM_19.65-66:8 // § 3302

iyaṃ śarīrasthā mukhe anyasthāpē vā sthitā satī śarīr-
asthān rogān hanti vināśayati // GRhtCM_19.65-66:9 //
§ 3303

10 anuktamāpi mānam pañcaniṣkapramāṇam jñeyamity-
arthaḥ // GRhtCM_19.65-66:10 // § 3304

ityamarasundarī guṭikā // GRhtCM_19.65-66:11 //
§ 3305

15 hemnā vā rajatena vāpi sahito dhātō vrajatyekatā-
makṣiṇo nivido guḍaśca guṭikāḥ karoti dīrghojjvapāḥ //
GRhtCM_19.65-66:12 // § 3306

cūrṇam tatpaṭuvatprayāti vihitagrṣṭo na muñcenma-
paṃ nirgandho dravati kṣaṇātsa hi mato baddhābhidhāno
rasaḥ // § 3307

iti granthāntare // GRhtCM_19.65-66:13 // § 3308

mṛtasamjīvanīguṭikā

yaḥ pūrvoktaḥ sūto lakṣādūrdhvaṃ ca
vedhate lohān /

baddhe sāraṇayogair mukhāsthe ca
jārayedratnam // GRht_19.67 // § 3310

yuktaḥ samāṃśanāgaiḥ

suralohāyaskāntatāpyasattvaiśca /
abhrakasattvasametā guṭikā

mṛtasamjīvanī nāma // GRht_19.68
// § 3312

hemayutā gulucchake mukuṭe vā
 kaṅṭhasūtrakarṇe vā /
 mṛtyubhayaśokarogaviṣaśastrajarāsata-
 taduḥkhasaṅghātam // GRht_19.69
 //§ 3314

yasyāṅge nihiteyaṃ guṭikā
 mṛtasamjīvanī nāma /
 so+asurayakṣakinnarapūjyatamaḥ
 siddhayogīndraiḥ // GRht_19.70
 //§ 3316

prakṣālya toyamadhye guṭikā
 ghaṭikādvayaṃ tataḥ kṣiptvā /
 tacceyaṃ vadanagatā
 mṛtakasyotthāpanaṃ kurute //
 GRht_19.71 //§ 3318

5

toyaṃ tadeva pibati svasthaṃ
 pathyānvitastataḥ puruṣaḥ /
 labhate divyaṃ sa
 vapurmṛtyujarāvarjitāḥ sudṛḍham //
 GRht_19.72 //§ 3320

mṛtasamjīvanīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha ya ityādi
 // GRhtCM_19.67-72:1 // § 3321

10

yaḥ pūrvoktaḥ sūto pakṣādūrdhvaṃ koṭyarbudādi po-
 hān rūpyādīn vedhate tasminbaddhe sūte mukhasthe pr-
 akāśamukhayantre sthāpīte sāraṇayogaiḥ sāraṇataipādi-
 bhiḥ ratnaṃ vajrādikaṃ jārayet // GRhtCM_19.67-72 :2 //
 § 3322

15

punaḥ samāṃśanāgais tupyāṃśasīsakaiḥ sūto yuktaḥ
 kāryaḥ surapohāyaskāntatāpyasattvaiśca yuktaḥ kāryaḥ

surapohaṃ kanakaṃ ayaskāntaḥ kāntapohaṃ tāpyasa-
ttvaṃ māksikasāraṃ etaiḥ abhrakasattvasametā satī mṛta-
saṃjīvanī nāma guṭikā bhavati punastatra mūṣāyāmiyaṃ
hemayutā kāryā // GRhtCM_19.67-72 :3 // § 3323

5 punar iyaṃ guṭikā nityaṃ yasya gupucchake nihitā bh-
avati vā mukuṭe kirīṭe vā kaṅṭhasūtrakarṇe kaṅṭhasūtraṃ
ca karṇaśca kaṅṭhasūtrakarṇaṃ tasmin vā aṅge hastapād-
ādau tasya mṛtyubhayaśokarogaśastrajarāsataaduḥkhas-
aṃghātaṃ naśyati ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_19.67-72 :4
10 // § 3324

eteṣu sthāneṣu yasyeyaṃ nihitā sthāpitā bhavati sa as-
urayakṣakinnarapūjyatamaḥ asurā daityāḥ yakṣā devayo-
nayaḥ kinnarāḥ turaṅgavaktrāḥ teṣāṃ pūjyatamo bhavati
atiśayena pūjyaḥ pūjyatamaḥ // GRhtCM_19.67-72 :5 //
15 § 3325

siddhayogīndraiḥ pūjyatamaḥ siddhā devaviśeṣāḥ yo-
gīndrā nāgārjunādayaḥ tato+anantaraṃ mṛtajīvanī jap-
amadhye kṣiptvā prakṣāpya ghaṭikādvayaṃ vadanagatā
satī mṛtakasya puruṣasyotthāpanaṃ prabodhanaṃ kurute
20 yaḥ pumān puruṣaḥ tadeva toyāṃ guṭikākṣāpanaṃ sva-
cchaṃ nirmapaṃ pibati kiṃviśiṣṭaḥ pathyānvito hitāvah-
adravyabhakṣaṇayuktaḥ sa puruṣo divyaṃ vapuḥ devaśa-
rīraṃ pabhate kiṃviśiṣṭaṃ divyaṃ punaḥ mṛtyujarāvarji-
taṃ vyādhipāpityarahitaṃ punaḥ sudṛḍhaṃ vajravat gu-
25 ṭikāparimāṇaṃ pākavidhānaṃ ca pūrvavad ityarthāḥ //
GRhtCM_19.67-72 :6 // § 3326

iti mṛtajīvanīguṭikā // GRhtCM_19.67-72 :7 // § 3327

vajriṇīguṭikā

kāntaghanasattvakamalaṃ hema ca
tāraṃ yathā kṛtadvandvam /
samajirṇaṃ bījavaraṃ vajrayutaṃ
vajriṇī guṭikā // GRht_19.73 // § 3329

eṣā mukhakuharagatā kurute
navanāgatulyabalam /
tadvapurapi durbhedyam
mṛtyujarāroganirmuktam //
GRht_19.74 // § 3331

vajriṅguṭikāvidhānam guṇāṃścāha kāntetyādi // GRhtCM_19.73-74:1 // § 3332

kāntam ca ghanam ca anayoḥ sattvam kāntaghanasa- 5
ttvam kāntasattvam cumbakasattvam ghanasattvam abhr-
akasāram kamapam ceti kamapam tāmram ca punarhema
svarṇam tāram ca rūpyam pūrvavat yathā yena vidhānena
kṛtadvandvam kṛtam ca tat dvandvam ceti bījavaram sam-
ajirṇam kāryam kiṃviśiṣṭam bījavaram vajrayutam hīrak- 10
ayutam iyam guṭikā nāmato vajriṅ punareṣā vajriṅguṭikā
mukhakuharagatā satī mukhāntaḥprāptā satī navanāgatu-
pyabapam navasamkhyākā nāgāḥ hastinastaistupyam ta-
tsamam yadbapam tatkurute tadvapustasya mukhe guṭik- 15
ādhāriṇo vapuḥ śarīram durbhedyam duḥkhena bhettum
śakyam punarmṛtyujarāvvyādhibhir nirmuktam ityartham
// GRhtCM_19.73-74:2 // § 3333

iti vajriṅ guṭikā // GRhtCM_19.73-74:3 // § 3334

khecarīguṭikā

dhūmāvalokitarase
pañcamahāratnajārīte sārīte /
bījena gaganasattve
mākṣikakāntaprayuktena //
GRht_19.75 // § 3336

khecarasamjñā guṭikā patati mukhe
kṣiptamātreṇa /

devāsurasiddhagaṇaiḥ pūjyatamo
bhavati cendrādyaiḥ // GRht_19.76

// § 3338

khecarīguṭikāvidhānaṃ guṇaṃścāha dhūmetyādi //
GRhtCM_19.75-76 :1 // § 3339

5 dhūmāvapokite dhūmavedhini rase sūte pañcamahār-
atnajārīte pañcasamkhyākair mahāratnair vajrādibhiḥ ta-
thā ca / § 3340

vajraṃ ca mauktikaṃ caiva māṇikyaṃ nīpameva ca /
§ 3341

10 marakataṃ ca vijñeyaṃ mahāratnāni pañcadhā / § 3342
iti // GRhtCM_19.75-76 :2 // § 3343

punar māṅśikakāntaprayuktena tāpyacumbakamipit-
ena bījēna rase gaganasattve sārīte sati khecarasamjñā gu-
ṭikā bhavati // GRhtCM_19.75-76 :3 // § 3344

15 tasmin guṭikārūpe rase kṣiptamātreṇa mukhe patati
sati indrādyaiḥ devāsurasiddhagaṇaiśca pūjyatamo bhav-
ati indro maghavā ādyo yeṣāṃ te taiḥ // GRhtCM_19.75-
76 :4 // § 3345

20 devā amarāḥ asurāḥ daityāḥ siddhā devaviśeṣāḥ teṣāṃ
ye gaṇāḥ samūhāḥ taiḥ kṛtvā atīśayena pūjyo bhavatītya-
rthaḥ // GRhtCM_19.75-76 :5 // § 3346

iti khecarasamjñāguṭikā // GRhtCM_19.75-76 :6 //
§ 3347

rasavādo+anantaḡuṇo
dravagolakakalkabhedena /
kalitaḥ pradhānasiddhairyair dṛṣṭaste
jayanti narāḥ // GRht_19.77 // § 3349

rasavādasyānantatvaṃ sūcayannāha rasetyādi // GRhtCM_19.77 :1
// § 3350

5 rasavādo 'nantagaṇaḥ anantā ḡuṇā yasya sa tathoktaḥ
// GRhtCM_19.77 :2 // § 3351

anantā aparimitāḥ // GRhtCM_19.77 :3 // § 3352

kena kṛtvā rasavādo+anantaḥ dravagopakakapkānāṃ
pratyekamanantatvāt rasavādo+apyanantaḥ // GRhtCM_19.77:4
// § 3353

kiṃbhūtaḥ pradhānasiddhaiḥ nityanāthādibhiḥ kapi-
taḥ racitaḥ // GRhtCM_19.77:5 // § 3354 5

yairmahadbhiḥ siddhaiḥ rasavādo drṣṭaste narā jayanti
sarvotkarṣeṇa vartante // GRhtCM_19.77:6 // § 3355

śītāṃśuvaṃśasambhavahaihayakulaja-
nmajanitaguṇamahimā

/

sa jayati śrīmadanaśca kirātanātho
rasācāryaḥ // GRht_19.78 // § 3357

yasya svayamavatīrṇā rasavidyā
sakalamaṅgalādhārā /
paramaśreyasahetuḥ śreyāḥ
parameṣṭhinaḥ pūrvam //
GRht_19.79 // § 3359

atha granthakārayitur vaṃśavarṇanam āha śītāṃśuva- 5
mśetyādi // GRhtCM_19.78-79:1 // § 3360

śrīmadano madanābhido rājā jayati sarvotkarṣeṇa va-
rtate // GRhtCM_19.78-79:2 // § 3361

kiṃviśiṣṭaḥ kirātanāthaḥ kirātāḥ bhippāsteṣāṃ svāmī 10
// GRhtCM_19.78-79:3 // § 3362

punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ śītāṃśuvaṃśasambhavahaihayaku-
pajanmajanitaguṇamahimā śītāṃśuvaṃśe candravaṃśe
saṃbhava utpattiryasya tat evaṃvidhaṃ yat haihayaku-
paṃ tatra kupe janmanā udbhavena janito guṇānāṃ ma- 15
himā yena sa tathoktaḥ // GRhtCM_19.78-79:4 // § 3363

punaḥ kiṃviśiṣṭo madanaḥ rasācāryaḥ rasavidyājan-
aka ityārthaḥ // GRhtCM_19.78-79:5 // § 3364

atha cāsya kārayitur guṇavarṇanamāha yasyetyādi //
GRhtCM_19.78-79:6 // § 3365

yasya kārayituḥ śrīmadanasamjñasya rasavidyā svayaṃ svarūpatvenāvātīrṇā prādurbhūtā // GRhtCM_19.78-79:7 // § 3366

5 kiṃviśiṣṭā rasavidyā sakapamaṅgapādhārā sakapāni
ca tāni maṅgapāni uttamarūpāni teṣāmadhāraḥ āśrayo ya-
syāṃ sā // GRhtCM_19.78-79:8 // § 3367

eṣā rasavidyā śarīraṃ ajarāmarāṇaṃ ajarāmaraṃ kur-
ute śarīraṃ ca dharmārthakāmamokṣāṇāṃ mūpaṃ ataḥ
sakapamaṅgapādhāreti yuktam // GRhtCM_19.78-79:9
10 // § 3368

punaḥ rasavidyā śreyase muktau parama utkrṣṭo hetuḥ
kāraṇam // GRhtCM_19.78-79:10 // § 3369

anayaiva rasavidyayā parameṣṭhino brahmaṇaḥ pū-
rvaṃ prathamam śreyo 'jarāmaraṇarūpaṃ samjātam //
15 GRhtCM_19.78-79:11 // § 3370

tasmāt kirātanṛpater bahumānam
avāpya rasakarmanirataḥ /
rasahṛdayākhyam tantram viracitavān
bhikṣugovindaḥ // GRht_19.80
// § 3372

kartā svaṇāmamahattvaṃ sūcayannāha tasmādityādi
// GRhtCM_19.80:1 // § 3373

5 idaṃ rasatantram śāstram viracitavān kṛtavāniti bhā-
vaḥ // GRhtCM_19.80:2 // § 3374

kiṃviśiṣṭam idaṃ tantram rasahṛdayākhyam kiṃ kṛtvā
tasmādityādi // GRhtCM_19.80:3 // § 3375

The TEI Header

```

<teiHeader xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0" xml:lang="en">
<fileDesc>
<titleStmt>
  <title type="main" subtype="base-text">Rasahr̥dayatantra</title>
  <title type="sub"
    ↪ subtype="commentary">Mugdhāvabodhinī</title>
  <author role="base-author">Govindabhagavatpāda</author>
  <author role="commentator">Caturbhujā Miśra</author>
<respStmt>
  <persName>Oliver Hellwig</persName>
  <resp>Creation of machine-readable version.</resp>
</respStmt>
</titleStmt>
<publicationStmt>
  <authority>SARIT: Search and Retrieval of Indic Texts</authority>
  <availability status="restricted">
    <p>Copyright Notice</p>
    <p>Copyright 2016-2017 SARIT</p>
    <p>
      <ref target="http://creativecommons.org/licenses/by-
        ↪ sa/4.0/" type="licence">Distributed by <ref
        ↪ target="http://sarit.indology.info"
        ↪ type="url">SARIT</ref> under a Creative
        ↪ Commons Attribution-ShareAlike 4.0
        International License. </ref>
    </p>
    <p>Under this licence, you are free <list>
      <item>to Share — to copy, distribute and transmit the
        ↪ work</item>
      <item>to Remix — to adapt the work </item>
    </list>
    </p>
    <p>Under the following conditions:</p>
    <p>
      <list>
        <item>Attribution — You must attribute the work in the
          ↪ manner specified
          by the author or licensor (but not in any way that
          ↪ suggests that
          they endorse you or your use of the work).</item>
        <item>Share Alike — If you alter, transform, or build upon
          ↪ this work,
          you may distribute the resulting work only under the
          ↪ same or similar
          license to this one.</item>
      </list>
    </p>

```

<p>More information and fuller details of this license are given on
↳ the Creative Commons website.</p>
<p>SARIT assumes no responsibility for unauthorised use that
↳ infringes the rights of any copyright owners, known or unknown.</p>
</availability>
<date>2013</date>
</publicationStmt>
<notesStmt>
<note/>
</notesStmt>
<sourceDesc>
<bibl>
<title>śrīmadgovindabhagavatpādaviracitaṃ
↳ Rasaḥṛdayatantraḥ.
ŚrīCaturbhujāMīśraviracitayā Mugdhāvabodinī samākhyayā
↳ vyākhyayā samullasitaṃ. </title>
<editor>Tryamabaka Gurunātha Kāle</editor>
<editor>Daulatarāma Rasaśāstrī</editor>
<publisher>Caukhambhā Oriyaṅṭāliya</publisher>
<pubPlace>Vārāṇasī</pubPlace>
<date>1989</date>
<edition>1</edition>
<series n="5">Vidyavilas Ayurveda Series</series>

↳ <note>http://www.worldcat.org/title/rasaḥṛdayatantraḥ/oclc/21908296/</note>
<note>Scanned copy of the 1927 Lahore edition is available
↳ as item number 99999990070420 in the Digital Library of India.</note>
<note>
<p>The following is an authoritative earlier edition that is
↳ available at archive.org</p>
<bibl>
<title>śrīmadgovindabhagavatpādaviracitaṃ
↳ Rasaḥṛdayatantraḥ.
ŚrīCaturbhujāMīśraviracitayā Mugdhāvabodinī
↳ samākhyayā vyākhyayā samullasitaṃ. </title>
<editor>Tryamabaka Gurunātha Kāle</editor>
<editor>Yādavaśarmaṇ Trivikrama Ācārya</editor>
<publisher>Motilāla Banārasīdāsa</publisher>
<pubPlace>Lavapura [Lahore]</pubPlace>
<date>1927</date>
<edition>2</edition>
<note>First edition was 1911 :

```

        ↪ http://www.worldcat.org/title/rasahrdayatantram/oclc/28634282<
<note>Scanned copy of the 1927 edition is available as
        ↪ item number
          99999990070420 in the Digital Library of
        ↪ India.</note>
      </bibl>
    </note>
  </bibl>
</sourceDesc>
</fileDesc>
<encodingDesc>
  <p>This file consists of two texts:
  <list>
    <item>A base text, the Rasahrdayatantra, enclosed in &lt;quote
    ↪ type="base-text" ana="RHT"&gt;.</item>
    <item>A commentary, the Mugdhāvabodhinī, which corresponds to
    ↪ &lt;text ana="muA"&gt;.</item>
  </list>
</p>
<editorialDecl>
  <p>The published edition from which this e-text was transcribed is
  ↪ printed in the
    Devanāgarī script. The electronic text below is in a lossless
    ↪ transliteration
    using the Latin alphabet. The transliteration scheme used is
    ↪ the IAST (<ref ta-
    ↪ rget="http://en.wikipedia.org/wiki/International_Alphabet_of_Sanskrit_
    ↪ International_Alphabet_of_Sanskrit
    ↪ Transliteration</ref>). IAST differs
    in small ways from ISO 15919, but is preferred by most
    ↪ working Sanskrit
    scholars. Conversion of this file to ISO 15919 can be achieved
    ↪ by performing the
    following replacements throughout the file: <code> ṛ -&gt; r
    ↪ and ṡ -&gt; ś </code>
  </p>
  <p>Text division is as Devanāgarī ("ityevam" not "ityevam".) </p>
  <normalization>
    <p>Initial vowel elision for avagraha is reversed and marked with a
    ↪ + sign:
      e.g., "prathamoadhyāyaḥ" </p>
  </normalization>
  <p>The footnotes by the editors are not reproduced in this
  ↪ e-text.</p>
</editorialDecl>
</encodingDesc>
<revisionDesc><!-- This is really important. Keep track of who has done
  ↪ what to this file, and when. --><change when="2016-03-23"
  ↪ who="Dominik Wujastyk"> First TEI version, based on Oliver

```


Hellwig's plain text file in the Digital Corpus of
↳ Sanskrit.</change>
<change when="2016-12-01" who="Dominik Wujastyk">Did a lot of
↳ line groups and cleaning
up, and got the file to a point where it validates against the TEI
↳ schema. There's still
a great deal to do to bring the file into line with the SARIT
↳ guidelines, but I want to get the file
out to the public so that alchemical vocabulary can be searched in
↳ SARIT. Expect this file to
undergo quite a bit of revision in the coming months. I put "label"
↳ tags around a number of headings; that should
be re-thought. The "Mugdhāvabodhinī" comments need to be
↳ changed into proper structural tags.</change>
<change when="2016-12-05"
↳ who="https://viaf.org/viaf/308710472/">Updated markup
↳ according to the SARIT-Guidelines. Added div's for chapters.
↳ Revised <quote type="base-text=> and made several
↳ corrections.</change>
</revisionDesc>
</teiHeader>